

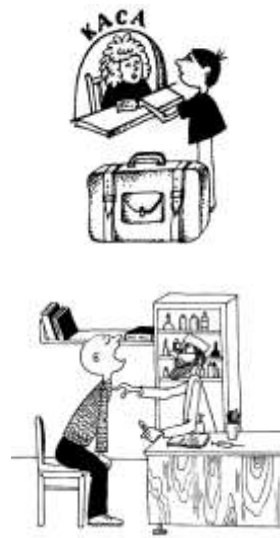
Сяргей Аляксандраў
Галіна Мыщык

Гавары са мной па-беларуску

Гутарковая мова ў штодзённым ужытку

Говори со мной по-белорусски

Живой разговор каждый день

УДК 811.161.1(075)
ББК 81.2 Бєи-9
А 46

Р э ц э н з э н т ы:
Тацьцяна Рамза, к.ф.н., дацэнт БДУ
Уладзімер Маруцік, сацыёляг
Уладзімер Содаль, пісьменьнік

Р э д а к т а р ы:
Юрась Барысевіч
Галіна Рабянкова

М а с т а ч к а:
Юлія Гладкевіч

Кантрольны нумар у бібліятэцы Кангрэсу ЗША (LC control no.): 2010490222.

Аляксандраў, С. Э., Мыцык, Г. В.

А 46 Гавары са мной па-беларуску : Гутарковая мова ў штодзённым ужытку /
Сяргей Аляксандраў, Галіна Мыцык. — Масква : «Вариант», 2008. — 280 с.

ISBN 978-5-903360-13-0.

Сучасны дапаможнік для самастойнага навучання беларускай мове: альфабэт,
граматыка, тэматычныя заняткі, маўленчыя практыкаваньні, тэксты, слоўнік.
Прызначаецца для шырокага кола чытачоў.

УДК 811.161.1(075)
ББК 81.2 Бєи-9

ISBN 978-5-903360-13-0

© Аляксандраў С.Э., Мыцык Г.В., 2008
© Гладкевіч Ю.А., малюнкi, 2008

Содержание

Приглашение к белорусскому разговору.
Ласкавае запрашэнне ў мову.
Условные сокращения.

Введение.

Приветствия и пожелания. Белорусское слово: основные грамматические сведения. Белорусский алфавит, буквы и звуки. Особенности белорусского литературного произношения. Грубые ошибки.

Урок 1.

Существительное. Существительные, обозначающие людей. Основы существительных. Некоторые способы словообразования существительных. Множественное число существительных. Падеж, склонение. Примеры склонения существительных. Три склонения существительных. Несклоняемые существительные. Вопрос в диалоге. Утверждение и отрицание в диалоге. Глагол *быць*. Существительное в родительном падеже.

Урок 2.

Существительное в дательном падеже. Существительное в винительном падеже.
Существительное в творительном падеже. Существительное в предложном падеже.

Урок 3.

Прилагательное. Склонение прилагательных. Степени сравнения качественных прилагательных. Притяжательные прилагательные. Способы образования прилагательных.

Урок 4.

Местоимение. Личные местоимения. Притяжательные местоимения. Указательные местоимения. Вопросительные, отрицательные и неопределённые местоимения. Некоторые особенности местоимений.

Урок 5.

Глагол. Спряжение глаголов. Трудные случаи спряжения. Глагольное управление. Вид глагола. Словообразование глаголов совершенного вида. Времена глагола. Образование прошедшего времени глаголов. Наклонения глагола: изъявительное, повелительное, сослагательное. Способы образования глаголов. Модальные глаголы.

Урок 6.

Числительное. Особенности ударения в некоторых числительных. Склонение числительных. Некоторые замечания к числительным. Дни недели.

Урок 7.

Причастие. Некоторые особенности причастий. Деепричастие. Наречие. Степени сравнения наречий качества. Способы образования наречий. Наречия качества.

Урок 8.

Предлог. Союз.

Урок 9.

Предложение. Частицы.

Урок 10.

Тема: Деньги, стоимость, цена, покупки. Существительное в родительном падеже. Родительный падеж в словосочетаниях. Счёт по-белорусски. Торговля товарами широкого потребления. Торговля продуктами питания.

Урок 11.

Тема: Еда, напитки, блюда, посуда. Готовим (варим, печём) и пробуем.

Урок 12.

Тема: Время, поры года. Некоторые дни и даты в календаре. Погода. Термометр. Часы.

Урок 13.

Тема: Почта, телеграф, телефон. Звательный падеж существительных.

Урок 14.

Тема: Отдых. Существительное в творительном падеже.

Урок 15.

Тема: Дорога. Существительное в предложном падеже.

Урок 16.

Тема: Человек, здоровье. Склонение существительного *чалавек*. Существительное в дательном падеже.

Урок 17.

Тема: Обслуживание.

Контрольная работа.

Белорусская латиница.

Созвучные слова.

Ключи к упражнениям.

Белорусско-русский словарь.

Некоторые пословицы и поговорки.

Литература.

Приглашение к белорусскому разговору

Дорогой друг!

Мы рады, что ты решил изучать язык нашего народа. Кто бы ты ни был — студент, учащийся, министр, бизнесмен, учитель, просто любитель словесности, — эта книга пригодится тебе. Она поможет самостоятельно изучить язык методом разговорной практики.

Книга подобного рода выходит в Беларуси впервые. В доступной форме, на изобилующем рисунками фоне показаны индивидуальность, своеобразие белорусского языка с богатством его фонетических, грамматических и лексических особенностей.

Даны необходимые теоретические сведения («Лад мовы»). В каждом из 17 уроков показано построение разговорных конструкций. Всё внимание здесь направлено на формирование коммуникативных и речевых навыков.

Богатый иллюстративный материал оживляется в книге юмором главного героя — Яся. В рубриках «Ясь распавядзе», «Па-беларуску кажуць так» даны варианты форм литературного языка, выдержанные в разговорном стиле.

Эта книга — для тех, кто интересуется белорусским языком, симпатизирует ему и хотел бы изучать его самостоятельно. При чтении ты почувствуешь мягкость, благозвучие, напевность белорусского языка.

На работе ли, в магазине, в отеле, на улице — всюду пользуйся белорусским языком. Пусть в твоих устах белорусское слово звучит непринуждённо, легко и естественно. Приглашай, встречай, угощай — по-белорусски!

Авторы

Благодарности

Благодарим всех, кто помогал нам: Павла Фадеева, Юрася Борисевича, Галину Рабенкову, Татьяну Рамзу, Владимира Марутика, Владимира Содаля, Валентину Мороз, Николая Романовского, Олега Фридлянда, Надежду Шакун, Змитра Санько, Валентину Романцевич, Олега Трусова, Людмилу Дицевич, Сергея Крючкова, Владимира Орлова и всех, кто присылал нам свои письма с замечаниями, вопросами, предложениями.

Особая благодарность — компании «Интеллектуальный Партнёр» (www.intelpart.com) и создателям сайта «Беларуская Палічка» (www.knihi.com) за внимание и поддержку.

Выражаем искреннюю благодарность нашим чешским друзьям за финансовую помощь в издании книги.

Ласкавае запрашэнне ў мову

Шаноўны дружа!

Мы рады, што ты наважыўся вучыць мову нашага народу. Хто б ты ні быў — студэнт, навучэнец, міністар, бізнэсовец, настаўнік, проста аматар слова, — гэтая кніга прыдасца табе. Яна дапаможа самастойна вывучыць мову мэтадам размоўнае практыкі.

Кніга такога кшталту выходзіць у Беларусі ўпершыню. У даступнай форме, з дапамогай шматлікіх малюнкаў паказана індывідуальнасьць, адметнасьць беларускай мовы з багацьцем яе фанэтычных, граматычных і лексычных асаблівасьцяў.

Лад мовы і неабходныя тэарэтычныя зьвесткі разьмеркаваныя на 17 лекцый, у якіх паказана будова моўных канструкцыяў. Уся ўвага скіраваная на фармаваньне камунікатыўных і маўленчых навыкаў.

Багаты ілюстрацыйны матэрыял аздоблены ў кнізе гумарам галоўнага героя — Яся. У рубрыках «Ясь распавядае», «Па-беларуску кажуць так» падаюцца варыянты формаў літаратурнай мовы, вытрыманая ў гутарковым стылі.

Гэтая кніга — для тых, хто цікавіцца беларускаю моваю, спрыяе ёй і хоча вывучаць яе самастойна. Пры чытаньні ты адчуеш сьпеўнасьць, мяккасьць, мілагучнасьць беларускае мовы.

Ці то на працы, ці то ў гатэлі, на вуліцы, у краме — усюды хай гучыць беларуская мова з тваіх вуснаў нязмушана, лёгка й натуральна. Па-беларуску запрашай, сустракай, частуй!

Аўтары

Падзякі

Дзякуем усім, хто дапамагаў нам: Паўлу Фадзееву, Юрасю Барысевічу, Галіне Рабянковай, Таццяне Рамзе, Уладзімеру Маруціку, Уладзімеру Содалю, Валянціне Мароз, Міколу Раманоўскаму, Алегу Фрыдлянду, Надзеі Шакун, Зьмітру Саньку, Валянціне Раманцэвіч, Алегу Трусаву, Людміле Дзіцэвіч, Сяргею Кручкову, Уладзімеру Арлову ды ўсім, хто дасылаў нам свае лісты з заўвагамі, пытаньнямі, прапановамі.

Асаблівая падзяка — кампаніі «Інтэлектуальны Партнэр» (www.intelpart.com) і стваральнікам сайту «Беларуская Палічка» (www.knihi.com) за ўвагу ды падтрымку.

Шчырая падзяка нашым чэскім сябрам за фінансавую дапамогу ў выданьні кнігі.

Условные обозначения

1. Сокращения (скароты).

аг. р. / аг.	— агульны род	(общий род)
ж. р. / ж.	— жаночы род	(женский род)
м. р. / м.	— мужчынскі род	(мужской род)
н. р. / н.	— ніякі род	(средний род)
адз. л.	— адзіночны лік	(единственное число)
мн. л.	— множны лік	(множественное число)
Н.	— назоўны склон	(именительный падеж)
Р.	— родны склон	(родительный падеж)
Д.	— давальны склон	(дательный падеж)
В.	— вінавальны склон	(винительный падеж)
Т.	— творны склон	(творительный падеж)
М.	— месны склон	(предложный падеж)
К.	— клічны склон	(звательный падеж)

2. Обозначения в транскрипции (абазначэнні ў транскрыпцыі).

При изучении звукового строя языка используется особый вид записи — *транскрипция* (*транскрыпцыя*). Ниже приведены правила, принятые в учебнике для записи транскрипции.

1. Начало и конец транскрипции отмечаются квадратными скобками: **клён** = [кл'о^н].
2. Для транскрипции используются, в основном, буквы белорусского алфавита.
3. Мягкий знак не используется. Мягкость согласного обозначается апострофом [']: **лік** = [л'і^к].
4. Звук, передаваемый буквой **й**, обозначается как [j]: **яна ішла** = [jana^ишла^и].
5. Буквы **е, ё, я, ю** в положениях, когда они передают два звука, обозначаются соответственно как [jэ], [jo], [ja], [ju]: **ёю** = [jo^иju^и], **яблыня** = [ja^иблын'а], **Юля** = [ju^ил'а].
6. В остальных случаях буквы **е, ё, я, ю** заменяются на [э], [о], [у], [а] со значком апострофа ['] впереди, который указывает на мягкость предшествующего согласного звука: **лён** = [л'о^н], **мяч** = [м'а^ч].
7. Взрывной звук, передаваемый буквой **г**, обозначается как [g]: **гузік** = [gu^изік].
8. Для обозначения слитного произношения ударных слов вместе с безударными используется знак [^]: **меў бы** = [м'э^иў^ибы], **на ўзмор'і** = [на^иў^имо^ирjі], **дачка і сын** = [дачка^и j^исы^ин].
9. Долгота обозначается знаком [:]. Он ставится после звука, который должен удлиняться: **Палесьсе** = [пал'э^ис':э].
10. Для обозначения продолжительной паузы используется знак [/], а для непродолжительной — [∅].

Приветствия и пожелания

Вітаньні й зычэньні

До/бры дзень!
 До/брага дня!
 До/брага здароўя!
 До/бры ве/чар!
 Віта/ю вас.
 Прывіта/ньне!
 Сыць Божа!
 Што но/вага?
 Як ма/ецца?
 Як жы/вяце?
 Як дуж-здароў?

Што чува/ць у вас?
 Дзя/куй Богу, усё до/бра.
 Нішто сабе.
 І ў мяне такса/ма ўсё нябла/га.

Да сустрэ/чы.
 Да пабачэ/ння.
 Быва/й.
 Застава/йся здароў.
 Да сустрэ/чы.
 Усяго найле/пшага!
 Добра/нач.
 Паку/ль.

Ці можна з ва/мі пазнаё/міцца?
 Мяне зваць Ясь.
 Як вас зваць?
 Як тваё імя/ ?
 Як тваё про/зьвішча?
 Як заве/цца твой ся/бра?
 Як ва/шае імя па ба/цьку?

Ці вы ма/еце сям'ю/ ?
 У вас ёсць сям'я/ ?
 Я ма/ю сям'ю.
 Во/сь мая жо/нка.
 Яе зваць Яні/на.
 Гэ/та мой сын.
 Гэ/та мая да/чка.
 А гэ/та блізьня/ты.
 Або/е яшчэ/ немаўля/ты.
 У нас чацьве/ра дзяце/й.

Я адзіно/кі.
 Я нежана/ты, халасьця/к.
 Я нядаўна ажані/ўся з Во/лькаю.
 А ён скасава/ў шлюб.

Здравствуйте! / Добрый день!
 Добрый день!
 Здравствуйте!
 Добрый вечер!
 Приветствую вас.
 Привет!
 Хлеб да соль!
 Что нового?
 Как здоровье?
 Как живёте?
 Как дела?

Что слышно у вас?
 Слава Богу, всё хорошо.
 Ничего. / Нормально.
 И у меня тоже всё неплохо.

До встречи.
 До свидания.
 Прощай.
 Будь здоров.
 До встречи.
 Счастливо оставаться!
 Доброй ночи. / Спокойной ночи.
 Пока.

Можно с вами познакомиться?
 Меня зовут Ясь.
 Как вас зовут?
 Как твоё имя?
 Как твоё фамилия?
 Как зовут твоего друга?
 Как ваше отчество?

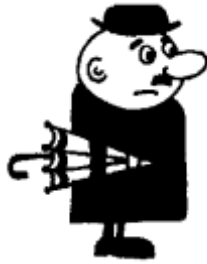
Есть ли у вас семья?
 У вас есть семья?
 У меня есть семья.
 Вот моя жена.
 Её зовут Янина.
 Это мой сын.
 Это моя дочь.
 А это близнецы.
 Оба ещё младенцы.
 У нас четверо детей.

Я одинок.
 Я неженат, холостяк.
 Я недавно женился на Ольге.
 А он развёлся.

Белорусское слово: основные грамматические сведения

Беларускае слова: асноўныя граматычныя звесткі

ЁН, ГЭ'ТЫ (мужчынскі род) — **ОН, ЭТОТ** (мужской род)

мужчы/на
мужчина

пала/ц
дворец

ЯНА', ГЭ'ТА / ГЭ'ТАЯ (жаночы род) — **ОНА, ЭТА** (женский род)

кавя'рня «Ла'стаўка»
кафе «Ласточка»

пачака'льня
зал ожидания

ЯНО', ГЭ'ТА / ГЭ'ТАЕ (ніякі род) — **ОНО, ЭТО** (средний род)

дрэ'ва
дерево

во'зера
озеро

!

В белорусском и русском языках род и число существительных не всегда совпадают. Например, по-белорусски **бо'ль, мазо'ль, мэда'ль, на'дпіс, палы'н** (полынь), **пы'л** (пыль), **ро'сьпіс, ру'капіс, саба'ка, фальш, шынэ'ль** — мужского рода. Слова **гру'дзі** (грудь), **дзьве'ры** (дверь), **кру'пы** (крупа), а также все названия видов ягод — **жураві'ны** (клюква), **малі'ны** (малина), **чарні'цы** (черника) и др. — употребляются в форме множественного числа. Однако слово **агрэ'ст** (крыжовник) употребляется в единственном числе.

Род и число существительных необходимо проверять по словарю.

* * *

Што? — Что?

скрыжава/ньне (н.р.)

перекрёсток

рог (м.р.) вуліцы

угол улицы

пра/льня (ж.р.)

прачечная

ла/зьня (ж.р.)

баня

майстро/ўня (ж.р.)
майстэ/рня (ж.р.)

мастерская

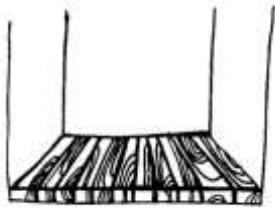
цыру/льня (ж.р.)

парикмахерская

* * *

Што гэ/та? — Что это?

Гэ/та падло/га (ж. р.).

Это пол.

**Гэ/та прыступ/кі / усхо/дцы
(мн. л.).**

Это ступеньки.

Гэта фатэ/ль (м. р.).

Это кресло.

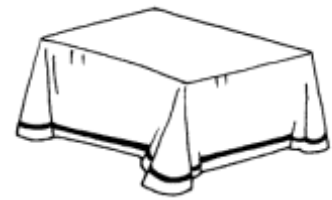
Гэ/та га/нак (м. р.).

Это крыльцо.

Гэ/та парэ/нчы (мн. л.).

Это перила.

Гэ/та абру/с (м. р.).

Это скатерть.

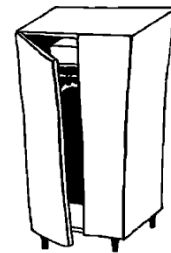
Гэ/та пра/с (м. р.).

Это утюг.

Гэ/та бра/ма (ж. р.).

Это ворота.

Гэ/та ша/фа (ж. р.).

Это шкаф.

Гэ/та кве/тка (ж.р.).

Это цветок.

Гэ/та тале/рка (ж. р.).

Это тарелка.

Гэ/та чме/ль (м. р.).

Это шмель.

**Гэ/та надво/рак, падво/рак,
дво/р (м. р.).**

Это двор.

Гэ/та ца/цкі.

Это игрушки.

Гэ/та нож (м. р.) і відэ/лец (м. р.).

Это нож и вилка.

вакно (н. р.)
окно

фіра/нка (ж. р.)
занавеска

сто/ль (ж. р.)
потолок

кана/па (ж. р.)
диван

крэ/сла (н. р.)
стул

дыва/н (м. р.)
ковёр

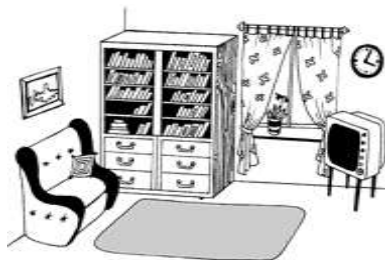
тэлеві/зар (м. р.)
телевизор

магнітафо/н (м. р.)
магнитофон

Гэ/та што?

Гэ/та пако/й (м. р.).
Гэ/та тэлеві/зар (м. р.).
Гэ/та вакно/ (н. р.).
Гэ/та кве/тка (ж. р.).
Гэ/та кана/па (ж. р.).
Гэ/та дыва/н (м. р.).

Это что?

Это комната.
Это телевизор.
Это окно.
Это цветок.
Это диван.
Это ковёр.

Ба/чу што? каго/?

Ба/чу (што?) пако/й (м. р.).
Ба/чу (што?) вакно/ (н. р.).
Ба/чу (што?) кве/тку (ж. р.).
Ба/чу (каго?) жанчы/ну (ж. р.).

Вижу что? кого?

Вижу (что?) комнату.
Вижу (что?) окно.
Вижу (что?) цветок.
Вижу (кого?) женщину.

Дзе? — Где?

Ён на скрыжава/нні.

Он на перекрёстке.

Ён стаіць на рагу/ вуліцы.

Он стоит на углу улицы.

Ён сядзіць у пачака/льні.

Он сидит в зале ожидания.

Дзе́ то́й спада́р? — Где тот господин?

на во́зера (н. р.)
на озере

пры машы́не (ж. р.)
у машины

каля мэ́тро (н. р.)
возле метро

у го́радзе (м. р.)
в городе

* * *

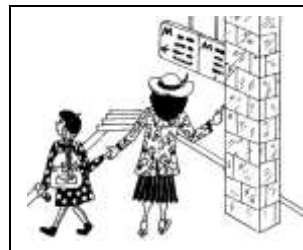
Куды́ ё́н (яна́) ідзе́? — Куда он (она) идёт?

у кра́му (В.)
в магазин

на пра́цу (В.)
на работу

на вакза́л (В.)
на вокзал

да бра́та (Р.)
к брату

на хле́б (В.)
за хлебом

у мэ́тро
в метро

на вясе́льле (В.)
на свадьбу

на ле́цшча (Р.)
на дачу

у гриби/ (В.)

за грибами

па дзіця/ (В.)

за ребёнком

па ваду/ (В.) =
ідзе/ вады/ (Р.)

за водой

на шпа/цыр (В.)

на прогулку

* * *

Ко/лькі? — Сколько?

На тале/рцы
адзі/н я/блык (м. р.).

На тарелке одно яблоко.

На тале/рцы
адна/ лу/ста (ж. р.).

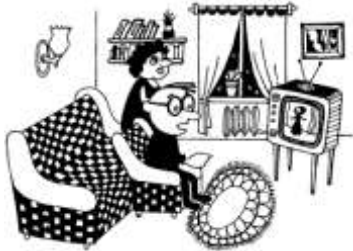
На тарелке один ломоть.

На тале/рцы
адно/ я/йка (н. р.).

На тарелке одно яйцо.

У пако/і
два чалаве/кі (м. р.).

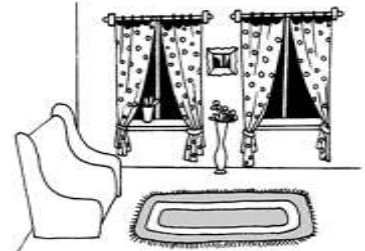
В комнате два человека.

У пако/і
дзьве кабе/ты (ж. р.).

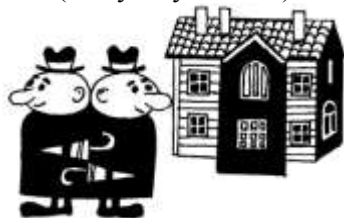
В комнате две женщины.

У пако/і
два вакны/ (н. р.).

В комнате два окна.

або два
(о двух мужчинах)

Або/два таленаві/тыя Міхасё/вы сыны/.

Оба талантливых сына Михася.

абе/дзьве
(о двух женщинах)

Абе/дзьве высо/кія Та/ніны дачкі/.

Обе высокие Танины дочери.

* * *

Які? Яка/я? Яко/е? — Какой? Какая? Какое?

<p>Гэ/та што? Гэ/та ручнік (м. р.).</p> <p>Это полотенце.</p>	<p>Ручнік які? Ён прыго/жы.</p> <p>Оно красивое.</p>	<p>Ручнік чый? Ён кужэ/льны.</p> <p>Оно льняное.</p>	<p>Ручнік чый? Ён бабу/лін.</p> <p>Оно бабушкино.</p>
---	--	---	---

<p>Гэ/та што? Гэ/та коўдра (ж. р.).</p> <p>Это одеяло.</p>	<p>Коўдра яка/я? Яна/ вялі/кая.</p> <p>Оно большое.</p>	<p>Коўдра яка/я? Яна/ пухо/вая.</p> <p>Оно пуховое.</p>	<p>Коўдра чыя? Яна/ ма/міна.</p> <p>Оно мамино.</p>
--	---	--	---

<p>Гэ/та што? Гэ/та люстэ/рка (н. р.).</p> <p>Это зеркало.</p>	<p>Люстэ/рка яко/е? Яно/ мале/нькае.</p> <p>Оно маленькое.</p>	<p>Люстэ/рка яко/е? Яно/ вузе/нькае.</p> <p>Оно узенькое.</p>	<p>Люстэ/рка чыё? Гэта сестрыно/люстэ/рка.</p> <p>Это зеркало сестры.</p>
--	--	--	---

* * *

Белорусский алфавит, буквы и звуки

Беларускі альфабэт, літары і гукі

В основе белорусского алфавита лежит древняя славянская азбука — *кириллица* (*кірыліца*). Надо сказать, что кириллица — не единственный алфавит, который использовался для записи белорусских текстов. Было время, когда татары, живущие в Беларуси, писали на белорусском языке арабским письмом (XVI–XIX века). Такие книги назывались «китабы». Наряду с кириллицей в белорусском языке широко применялся латинский алфавит — *латиница* (*лацінка*):

...Pryjšła viasna cudouŋaja
I kraski pryniasła
Pachuŋuja, čaroŋnuja...
Viasna, viasna pryjšła!

J. Žurba.

...Прыйшла вясна цудоўная
І краскі прынясла
Пахучыя, чароўныя...
Вясна, вясна прыйшла!

Я. Журба.

Латиница используется и в наше время, хотя и гораздо реже кириллицы. Многие используют её в переписке через Интернет. Сравнительную таблицу латиницы и кириллицы приведена в конце книги.

Белорусский алфавит (кириллица):

А Б В Г Д Дж Дз Е Ё Ж З І Й К Л М Н О П Р С Т
У Ў Ф Х Ц Ч Ш Ы Ь Э Ю Я

В отличие от русского, в белорусском алфавите имеются буквы Ў, І, а также диграфы Дж, Дз, но нет букв Щ, И, а также твёрдого знака — Ъ.

Гласные буквы: а о у і э ы я е ё ю
Согласные буквы: б в г д (дж дз) ж з й к л м н п р с т ў ф х ц ч ш
Знаки: ь

Мягкий знак ь самостоятельного звука не обозначает.

Буква ў — одна из отличительных особенностей белорусского языка. По звучанию звук [ў] близок к гласному звуку [u] и к английскому [w].

Твёрдые и мягкие согласные (Цьвёрдыя і мяккія зычныя).

Если за согласной следуют:

- гласные а, о, у, э, ы — то согласный звук произносится твёрдо: гадава́ць = [гадава'ц'], мро́я = [мро'ја], бэ́з = [бэ'с], буды́нак = [буды'нак], вы́йсце = [вы'йс'ц'э], во́зера = [во'з'эра], абру́с = [абру'с], крэ́сла = [крэ'сла], ты́нк = [ты'нк];
- гласные я, е, ё, ю, і и мягкий знак ь — то согласный звук произносится мягко: лі́тара = [л'і'тара], ля́лька = [л'а'л'ка], цяпе́р = [ц'ап'э'р], люстэ́рка = [л'устэ'рка], лё́таць = [л'о'тац'], лё́н = [л'о'н], чме́ль = [чм'э'л'], цьві́к = [ц'в'і'к], дзя́куй = [дз'а'куј], лю́дзі = [л'у'дз'і], дзе́нь = [дз'э'н'], пісьмо́ = [п'іс'мо'].

Диграф **дж** обозначает один звук [дж], диграф **дз** — соответственно [дз]. Звук [дж] произносится так же, как сочетание букв **дж** при слитном произнесении в потоке речи русских слов *вот же*, а звук [дз] — слов *вот змея*.

В белорусском языке нет звука [щ], а есть сочетание двух звуков [шч]: пло́шча = [пло'шча], По́льшча = [по'л'шча].

Звук [г] — протяжный, фрикативный, очень похож на европейское [h]. При оглушении звук [г] произносится как [х]: Але́г = [ал'э'х], паро́г = [паро'х].

Взрывной [g] обозначается буквой **г** и употребляется в отдельных заимствованных словах: га́нак = [га'нак], гу́зік = [гу'з'ік], гва́лт = [гва'лт], а в исконно белорусской лексике — в сочетании **зг**: мазі́ = [мазг'і], бра́згаць = [бра'згац'].

Апостроф (апо́страф) — это надстрочный знак, который указывает на сохранение твёрдости согласного перед следующим гласным: ад'е́зд = [ад'јэ'зд], аб'я́ва = [аб'ја'ва]. После ў перед **е, ё, ю, я, і** апостроф не ставится: здоро́ўе = [здору'ўјэ], шча́ўе = [шча'ўјэ].

Особенности белорусского литературного произношения

Асаблівасці беларускага літаратурнага вымаўлення

1. Произношение гласных (Вымаўле́нне гало́сных).

Все гласные звуки произносятся внятно и чётко.

2. Полногласие (Поўнагало́сьсе).

Белорусский язык избегает некоторых сочетаний согласных звуков в корнях слов, испытавших в русском влияние старославянского языка, а также в заимствованных словах, заканчивающихся на **-тр**, разбивая их гласными. Сравните белорусские и русские слова: **узнагорода** — награда, **попымя** — пламя, **вораг** — враг, **вихор** — вихрь, **літар** — литр, **бабёр** — бобр.

3. Ударение (Націск).

Ударение в белорусском языке — *силовое* (или *динамическое*), поскольку при произношении ударных слогов органы речи находятся в более напряжённом состоянии, чем при произношении безударных. Безударные произносятся чётко.

Ударение в слове — подвижное. Оно может падать на любой слог: **до́бры** (в начале слова), **высо́кі** (в середине слова), **малады́** (в конце слова).

Сложные слова могут иметь два ударения — *основное ударение* (*асноўны націск*) и *побочное ударение* (*дадатковы націск*): **шасна́ццацігадо́вы**, **шыро́каэкра́нны**, **магні́таэлектры́чны**, **два́наццаці́рэ́сны**, а в некоторых случаях — даже три ударения: **ультракаро́ткахв́алевы́**.

Ударение может быть единственным средством различения по значению слов, состоящих из одинаковых звуков.

Сравните:

кава́лі — кавалі́	кузнецы — ковали (от слова ковать),
ка́ра — кара́	наказание — кора,
па́ра — пара́	пар — пора́ (года),
сьвя́ты — сьвяты́	праздники — святой,
ту́га — ту́га	печаль — туго (например, туго перевязать).

Следует обратить внимание, что в близких по звучанию белорусских и русских словах место ударения может быть различным:

ве́сьці	вести́,
хо́раша	хорошо́,
ву́сы	усы́,
сьпі́на	спина́,
адзіна́ццаць	оди́ннадцать,
чаты́рнаццаць	четы́рнадцать,
прыя́цель	прия́тель,
малы́	ма́лый,
у ва́ду	в во́ду,
дай ру́ку	дай ру́ку,
зв́іхнуў на́гу	подверну́л но́гу.

В отличие от русского, в белорусском языке ударение никогда не падает на предлог. Сравните: **заго́рад** — за́ город, **нага́ру** — на́ гору, **на́нагу** — на́ ногу, **за́рукі** — за́ руки.

4. Аканье и яканье (Аканьне й яканьне).

Гласные *о, ё, э* встречаются, как правило, под ударением. Если при изменении слова ударение смещается, то *о, э* переходят в *а* — это называется *аканьем* (*а́каньнем*). Например: **ма́роз** — **мара́зы**, **мо́ркава** — **марко́ўны**, **крэ́сьліць** — **вы́красьліць**, **сэ́рца** — **сардэ́чны**. Аналогичным образом, безударные гласные *е, ё* в первом слог перед ударением переходят в *я* — это называется *яканьем* (*я́каньнем*). Например: **ве́зьці** — **вя́зу**, **ле́с** — **лясы́**, **ме́д** — **мядо́вы**, **се́лы** — **сяло́**. Аканье и яканье не распространяются на многие заимствованные слова: **тэ́лэві́зар** = [тэл'эв'ізар], **леге́нда** = [л'эг'энда]. Но: **каля́ндар** = [кал'андар], **дзяжу́рны** = [дза'жу́рны].

Запомните: в белорусском языке, кроме некоторых заимствованных слов, в первом слог перед ударением слоге вместо *е* пишется и произносится **я**.

Переход [о] в [а] передаётся на письме независимо от происхождения слов, принадлежности их к общим названиям или собственным именам: Напа^{ео}н, Гамэ^р, заапа^{рк}, дабрадзэ^й, ві^{дэа}, стэ^{рэа}. Исключение составляют некоторые заимствованные слова: Ся^о, Ма^о, Білба^о, Рамэ^о. Запомните произношение и написание слов: ра^{дыё} = [ра^{ды}jo], а^{ўдыё} = [а^{ўды}jo], тры^ё = [тры^{jo}].

В словах с ударными слогами -ро-, -ло-, -рэ- вместо аканья сохраняется чередование букв о, э с буквой ы: бро^{вы} — брыво^у, гро^м — грыме^{ць}, хро^{ст} — хрысьці^{ць}, кро^ў — крыва^{вы}. Также в некоторых заимствованных словах на месте этимологического [э] пишется ы (если это не последняя буква в иноязычном имени собственном): інжы^{нэ}р, брыз^энт, канцыля^{рыя}, цырымо^{нія}.

Заметьте, если в слове встретилась буква о, то она почти всегда будет под ударением. Если в слове встретились буквы э или ё, то и они, скорее всего, — ударные (за исключением заимствованных слов).

5. Слова не и без (Сло^{вы} не і без).

На слова не и без ударение обычно не падает, они произносятся слитно с тем словом, перед которым стоят. Поэтому, если ударение падает на следующий слог, пишется ня, бяз, а в других случаях — не, без. Например, не хачу^у, без вады^у (первый слог — безударный), но ня буду^у, бяз хле^{ба} (в следующем слове первый слог — ударный). Это проявление яканья.

6. Отвердевшие звуки (Зацвьярдзе^{лыя} гу^{кі}).

Всегда твёрдо произносятся звуки [ж], [дж], [ш], [р], [ч]: жы^{во}т, хаджу^у, шчо^{тка}, рабі^{на}, чы^{сты}. Белорусский акцент легко узнать по неизменно твёрдому произношению звуков [р], [ч]: пара^{дак} = [пара^{дак}], мара^к = [мара^к], не куру^у = [н'э^укуру^у], не хачу^у = [н'э^ухачу^у], чыта^ю = [чыта^ю].

7. Дзеканье и цеканье (Дзе^{канье} й це^{канье}).

Согласные д и т, когда за ними следуют я, е, ё, ю, і, ь или мягкая в, переходят соответственно в дз и ц: дзе^{нь}, дзя^{дзка}, дзьве^{сьце}, дзьве^{ры}, це^{плыня}, цвё^{рды}. Это называется дзеканьем и цеканьем (дзе^{каньем} і це^{каньем}).

В словах иностранного происхождения д и т обычно не смягчаются: дына^{стыя} = [дына^{стыя}], тэ^{ма} = [тэ^{ма}], тэ^{легра}ма = [тэл'эгра^{ма}]. Но в некоторых случаях, например перед суффиксом или частью корня -ір, могут употребляться мягкие дз и ц: лідзі^{раваць} = [л'ідзі'іраваць], ці^р = [ц'і^р], камандзі^{роўка} = [камандз'іроўка].

8. Сочетания дж и дз (Спалучэ^{ньні} дж і дз).

Сочетания букв дж и дз произносятся как один звук: нараджэ^{ньне} = [нараджэ^{ньне}], дзе^{ці} = [дзэ^{ці}], дзяўчы^{на} = [дзэ^{ўчы}на], дзе^{нь} = [дзэ^{нь}], адзі^н = [адз'і^н], гадзі^{на} = [гадз'і^{на}]. Поэтому при переносе эти буквы нельзя разделять: дро^ж-джы, ха-дзі^{ць}.

Раздельно сочетания дж и дз произносятся только на стыке приставки и корня: адзна^{ка} = [адзна^{ка}], надзвыча^{йны} = [надзвыча^{йны}], аджы^{ць} = [аджы^{ць}]. В этом случае сочетания дж и дз обозначают два разных звука: [д][ж] и [д][з] соответственно.

9. Употребление ў — у неслогового (Ужыва^{ньне} ў — у нескладо^{вага}).

После гласных буква у, если она не стоит под ударением, всегда переходит в ў: хлеб увес^ь — зьелі ўвес^ь; улез у сад — увайшли ў хату. Буква ў может стоять в начале, в середине или в конце слова: праўда, даў, воўк, поўны, доўга, ішоў, быў, на ўлонні.

Звук [ў] произносится также вместо звука [в] после гласных перед согласными: галава^у — галоўка. В определённых случаях в звук [ў] переходит звук [л]: каза^{ла} — казаў.

Буква ў не образует слога, поэтому и называется у неслоговое (у нескладовае). Использование буквы ў — одна из важных особенностей белорусского языка.

10. Приставные гласные *а, і* (Прыстаўныя галоўныя *а, і*).

Приставные гласные *а, і* произносятся и пишутся в начале слова перед сочетаниями корневых согласных, начинающимися с букв: *р, л, м, ў*: *аржаны* (ржаной), *іржавець* (ржаветь), *ільготы* (льготы), *Амсьціслаў* (Мстиславль), *імгла* (мгла), *аўторак* (вторник).

Приставные гласные могут исчезать, если предшествующее слово оканчивается на гласный звук: **новыя** *льготы*. Нет приставных звуков и в односложных словах, которые при словоизменении сохраняют корневой гласный: *лоб* — на *лобе*, *мох* — на *моху*, *лёд* — на *лёдзе*.

11. Приставные согласные *в, з* (Прыстаўныя зычныя *в, з*).

Приставная согласная *в* произносится и пишется в начале слова перед ударным *о*, и перед корневым *у* (независимо от ударения): *вочы* (глаза), *восень* (осень), *вожык* (ёж), *Воўша* (Орша), *вусаты* (усатый), *вуглявод* (углевод), *вушы* (уши), *вусны* (губы), *вузкі* (узкий).

Приставная (вставная) *в* появляется также в середине слова после приставок: *завушніцы* (серьги), *завулак* (переулок), *навука* (наука), *ніводзін* (ни один), *увосень* (осенью).

Приставной *в* не бывает:

1) в словах, где *о* перешло в *а*: *возера* — *азёры*, *восьы* — *аса*. Исключение составляют следующие слова и производные от них: *вока* (глаз) — *вачэй*, *востры* (острый) — *вастрыць*, *навокал* (вокруг) — *ваколіца*, *вожык* (ёжик) — *важаныты*, *восем* (восемь) — *васямнаццаць*, *воспа* (оспа) — *васпаваты*;

2) в исконно белорусских словах, где *у* развилось из *в*: *унук* (внук), *учора* (вчера), *улада* (власть), *успамі́н* (воспоминание) и др.;

3) в словах иностранного происхождения, небелорусских именах и фамилиях, небелорусских географических названиях: *орган*, *ордэн*, *універсытэ́т*, *Уэ́лс*, *Оруэл*, *Уфа́*, *Осла*, *Ужгарад*, *унты*, *урага́н*.

Приставная согласная *з* перед гласными возникает в исконно белорусских словах: *зэ́ты* (этот), *зэй* (эй), *за?* (а? что?), *зо!* (о!), *зэ́тулькі* (столько), *дазэ́туль* (досюда).

В отличие от соответствующих слов в русском языке, согласная *з* также встречается в начале некоторых слов иностранного происхождения: *затэ́ль* (отель), *зі́сторыя* (история), *Га́нна* (Анна), *гарма́та* (пушка), *Ге́рані́м* (Ероним) и др.

12. Произношение буквы *і* между слов (Вымаўле́ньне лі́тары *і* памі́ж сло́ваў).

— После слов, оканчивающихся на гласный, союз *і* произносится как [j]: *дачка і сын* = [дачка'ʲ'сын].

— После слов, оканчивающихся на согласный, союз *і* произносится как [ы]: *сват і швагер* = [сва'т'ы'шва'гэр].

— После слов, оканчивающихся на *з, к, х*, союз *і* произносится как [і]: *луг і поле* = [лух'і'по'л'э].

Обратите внимание: эти правила относятся к ситуации слитного произношения, когда между словами почти не слышно паузы. Если пауза большая, то [і] не сокращается до [j]: *дачка і сын* = [дачка/і/сын].

В словах, начинающихся с буквы *і*, стоящей под ударением, *і* обозначает два звука [ji]: *і́ней* = [ji'n'эj], *І́ндыя* = [ji'ндыја], *і́ншы* = [ji'ншы], *і́хні* = [ji'хн'і], *ім* = [ji'm], *і́кс* = [ji'кс] и др. Поэтому союз *і* перед такими словами не может произноситься как [j]: *табе́ і ім* = [таб'э'і'jim].

13. Ассимиляция (Асыміля́цыя).

— По глухости: *ка́зка* = [ка'ска], *кладка* = [кла'тка], *грэ́бці* = [грэ'пц'і] (звонкие согласные в конце и в середине слова перед глухими оглушаются).

- По звонкости: **просьба** = [проз'ба], **пяцьдзясят** = [п'адз':ас'а'т], **малацьба** = [маладз'ба], **лічба** = [л'і'джба] (глухие согласные перед звонкими произносятся звонко).
- По мягкости: **св'ята** = [с'в'а'та], **радаць** = [ра'дас'ц'], **песяня** = [п'э'с'н'а], **е'здзіць** = [jэ'з'дз'іц'].

Перед мягкими согласными смягчаются **дз, ц, з, с**. Отступление от этого правила недопустимо, поскольку ведет к утрате одной из отличительных черт белорусского языка. В классическом белорусском правописании ассимилятивная мягкость обозначается и на письме: **дзв'еры** (дверь), **разводзьдзе** (паводок), **цв'ік** (гвоздь), **зберагчы** (сберечь), **звесткі** (сведения), **сцяна** (стена), **св'якроў** (свекровь). Только смягчение **н** на письме не обозначается: **у сэнсе**, **Францішак**, **гартэнізя** (однако это не касается случаев удвоения **н** — см. далее п. 14).

Ассимилятивное смягчение происходит и в предлогах: **зь ведром** = [з'в'адром] (с ведром), **зь пяску** = [з'п'аску] (из песка), **празь лес** = [праз'л'эс] (через лес).

Обратите внимание, что **дз, ц, з, с** смягчаются перед всеми мягкими согласными, но не смягчаются перед **г, к, х**. Например: **скінуў**, **скіраваць**, **схільнасьць**, **схе́ма**.

Согласные **з, с, д, т** перед шипящими [ж], [ш], [дж], [ч] уподобляются им и произносятся как удлинённые шипящие (ассимиляция свистящего к шипящему):

- сочетания **зш, сш** произносятся как [ш:]: **сшытак** = [ш:ы'так], **бяшыкодны** = [бяш:кодны], **расшпіліць** = [раш:п'іл'іц'];
- сочетание **зж** произносится как [ж:]: **зжаць** = [ж:а'цъ], **зжаўцець** = [ж:аўц'э'ц'], **разжалиць** = [раж:а'л'іц'];
- сочетания **зч, сч** произносятся как [шч]: **расчараваць** = [рашчарава'ц'], **з чым** = [ш'чы'м], **расчулиць** = [рашчу'л'іц'];
- сочетания **дч, тч** произносятся как [ч:]: **над чым** = [нач:ы'м], **лётчык** = [л'оч:ык], **найхутчэйшы** = [најхуч:э'јшы].

Шипящие **ж, ш, дж, ч** перед свистящими [з], [с], [дз], [ц] произносятся как свистящие (ассимиляция шипящего к свистящему):

- сочетание **чц** произносится как [ц:], когда буква **ц** обозначает твёрдый звук: **на кветачцы** = [на'кв'э'тац:ы], **дачцэ** = [дац:э], **на сту'жачцы** = [на'сту'жац:ы], и как [ц':], когда буква **ц** обозначает мягкий звук: **зазна'чце** = [зазна'ц':ц'э], **праба'чце** = [праба'ц':ц'э];
- сочетание **шс** произносится как [с':]: **злуе'шся** = [злујэ'с':а], **смяе'шся** = [с'м'ајэ'с':а].

Согласные **д, т** перед свистящими произносятся как свистящие:

- сочетания **дц, тц** произносятся как [ц:], [ц':]: **у ха'тцы** = [у'ха'ц:ы], **адце'ньне** = [ац':э'н':э], **дара'дца** = [дара'ц:а].

Фрикативный **г** оглушается перед глухими [п], [х], [т], [ц], [с], [ш], [ч], [к], [ф] и в конце слова: **парог** = [парох], **тварог** = [тварох], **луг** = [лу'х], **лёгка** = [л'охка], **магчы** = [махчы].

В отличие от русского, в белорусском языке сочетание букв **чн** произносится неизменно: **сталі'чны** = [стал'і'чны], **яе'чны** = [јајэ'чны].

14. Долгие согласные (Падоўжаныя зычныя).

Удвоение согласных возникает в конце основы исконно белорусских слов и некоторых заимствований. Если буквы **з, с, н, м, дз, ц, ж, ш, ч** стоят между гласными, то они пишутся и произносятся удлинённо: **жыццё**, **пыта'ньне**, **вясе'льле**.

Удвоенные **л, н, с, з, дз, ц** произносятся мягко: **вясе'льле** = [в'ас'э'л':э] (свадьба), **здарэ'ньне** = [здарэ'н':э] (происшествие), **Пале'сьсе** = [пал'э'с':э] (Палесье), **ма'зью** = [ма'з':у] (мазью), **ме'дзьдзю** = [м'э'дз':у] (медью), **па'мяцьцю** = [па'м'ац':у] (памятью).

Удвоенные **ж, ш, ч** всегда произносятся твёрдо: **аблічча** = [абл'іч:а] (облик), **замужжа** = [замуж:а] (замужество), **узвышша** = [узвыш:а] (возвышенность).

Никогда не удваиваются губные **б, п, м**, а также **р**. Они сохраняют твёрдость, а на письме отделяются от следующего гласного апострофом: **бязрыб'е** = [б'азрыб'э], **куп'ё** = [куп'ё], **сям'я** = [с'ам'я], **надвор'е** = [надвор'э].

Удвоение пропадает и в словах иностранного происхождения, именах людей: **то'на, касі'р, А'ла, І'на**. Но в некоторых словах удвоение сохраняется: **аса'нна, ма'нна, па'нна, мадонна, Га'нна эскадры'лля, пі'цца, Бэрталю'ччы**.

Можно использовать следующее простое правило: там, где в русских словах на конце стоят **-ние (-ние), -лье (-лие)**, по-белорусски пишется удвоенный согласный. Например: терпение — **цярпе'ньне**, мгновение — **імгнэ'ньне**, зелье — **зель'ле**, приволье — **прыволь'ле**, Полесье — **Палес'сье**, долголетие — **даўгале'цце**.

Грубая памылкі

- На письме недопустимо:
 - Заменять **ё** на **е**, хотя в русском языке это считается нормой.
 - Ставить **у** в тех случаях, когда требуется **ў**.
- В устной речи недопустимо:
 - Твёрдо произносить звуки [з] и [с] перед мягкими согласными. Неправильно произносить слово **сьнег** на русский манер как [сн'эк] вместо [с'н'э'х]; слово **спазніцца** — как [спазн'іц:а] вместо [спаз'н'і'ц:а].
 - Раздельно произносить звуки [дж], [дз] в словах с диграфами **дж** и **дз**. Неправильно произносить [нарад/жэн':э] вместо [нарад**жэ**н':э], [ід/з'і] вместо [ідз'і]. Обратите внимание: раздельно сочетание **дж** или **дз** произносится только на стыке приставки и корня. В этом случае сочетание **дж** или **дз** обозначает два разных звука: **аджа'ць** = [аджа'ц'], **адз'віне'ць** = [адз'в'ін'э'ц'].
 - Мягко произносить затвердевшие звуки [ч] и [р]. Они никогда не бывают мягкими, и отступление от этого правила режет слух, хотя такую ошибку часто допускают даже те, кто уже давно живет в Беларуси. Белорусы это чётко слышат и моментально определяют небелорусское происхождение говорящего.
 - Невыразительно, нечётко, скомканно произносить гласные.

Майстры слова гавораць

Роднае слова

Магу'тнае слова ты, роднае слова!
Са мной ты на я'ве і ў'сьне',
Душу' мне затрэ'сла пагу'дкаю новай,
Ты пе'сень наўчы'ла мяне'.
Бяс'сьме'ртнае слова ты, роднае слова!

Ты крыўды, няпраўду змагло.
Хоць гналі цябе, накладалі аковы,
Ды даўма: жывеш, як жыло!
Загнае слова ты, роднае слова!
Грымі ж над радзімай зямлёй,
Што родная мова, хоць бедная мова,
Мілей найбагатшай чужой.

Янка Купала

Практыкуйцеся

1. Вымаўленьне галосных — чытайце ўголос (Произношение гласных — читайте вслух):

дзякаваць, шанаваць, цішыня, бяроза, багаты, заўтра, даўні, ласкавы, галава, гаспадар, адпачываць, праўда, вясёлы, дадаваць, набліжання, красаваць, бараніцца, сьвяткаваць, прарэзьлівы, абарона, даўжыня, забавляцца, уладаў, ганьбіць, прасаваць.

2. Прачытайце словы, зьвярніце ўвагу на месца націску (Прочитайте слова, обращая внимание на место ударения):

гарбуз (тыква), кавун (арбуз), брама (ворота), шафа (шкаф), кветка (цветок), лаптаўка (ласточка), талерка (тарелка), абрус (скатерть), фатэль (кресло), пачакальня (зал ожидания), пральня (прачечная), цацкі (игрушки), фіранка (занавеска), канапа (диван), навальніца (гроза).

3. Прачытайце. Зьвярніце ўвагу, як зьмяняецца значэньне слова ў залежнасьці ад націску (Прочитайте. Обратите внимание, как изменяется значение слова в зависимости от ударения):

галіна (ветвь) — галіна (отрасль), каралі (ожерелье) — каралі (короли), любы (дорогой, близкий) — любы (любой), раса (роса) — раса (раса), сталы (взрослый) — сталы (столы), капаць (капать) — капаць (копать), маўрыца (мечтается) — маўрыца (утомляется).

4. Прачытайце. Зьвярніце ўвагу, як розьніца націск у беларускіх і расейскіх словах (Прочитайте. Обратите внимание на различие ударений в белорусских и русских словах):

бараду (бороду), галаву (голову), ласкавы (ласковый), нажніцы (ножницы), шэсьцідзесят (шестьдесят), крапіва (крапива), гліняны (глиняный), пад руку (под руку).

5. Аканьне: пераход *о, э* → *а* (Аканье: переход *о, э* → *а*):

добра — дабро, цэны — цана, цэгла — цагляны, дрэмле — драмлю, мароз — маразы, горы — гара, ногі — нага, шчэбет — шчабятца, восем — васьмёра, шэсьць — шасьцёра, кот — каты, голас — галасы, золата — залаты, гора — гараваць, род — нарадзіць, розум — разумець, роўны — раўняць.

6. Яканьне: пераход *ё, е* → *я* (Яканье: переход *ё, е* → *я*):

цёпла — цяпло, лес — лясы, сёлы — сяло, вецер — вятры, месяці — мяту, сёстры — сястра, серп — сярпы, сем — сямёра, веці — вязуць, есьці — ядуць, несьці — нясуць, сьмех — смяюцца, лёд — лядовы, мёд — мядовы, веchar — вячэра, зэлень — зялёны, вёслы — вясло, меў — мяту.

7. Прачытайце словазлучэнні, зьвярніце ўвагу на вымаўленьне галосных а, я (Прочитайте словосочетания, обратите внимание на произношение гласных а, я).

Цагля/ныя дамы/	(Кирпичные дома).
Вялі/кія вокны	(Большие окна).
Драўля/ная падлога	(Деревянный пол).
Мядовы водар	(Медовый аромат).
Паўнаводная рака/	(Полноводная река).
Найле/пшыя гады/	(Лучшие годы).
Зялёныя лясы/	(Зелёные леса).
Доўгія валасы/	(Длинные волосы).
Халодныя вятры/	(Холодные ветры).
Вясёлыя сябры/	(Весёлые друзья).

8. Адкажыце на пытанні з ужываньнем наступных словаў (Ответьте на вопросы, используя следующие слова):

Паўнаводная, вялі/кія, драўля/ная, вясёлыя, зялёныя, найле/пшыя, халодныя, доўгія.

Узор: Які/я дамы/? — Дамы/ цагля/ныя.

Які/я вокны? (Какие окна?)	Вокны ...
Яка/я падлога? (Какой пол?)	Падлога ...
Яка/я рака/? (Какая река?)	Рака/ ...
Які/я гады/? (Какие годы?)	Гады/ ...
Які/я валасы/? (Какие волосы?)	Валасы/ ...
Які/я вятры/? (Какие ветры?)	Вятры/ ...
Які/я сябры/? (Какие друзья?)	Сябры/ ...
Які/я лясы/? (Какие леса?)	Лясы/ ...

9. Гук [ч] — чытайце ўголас (Звук [ч] — читайте вслух):

чыта/ч, рэч, чува/ць, чырванэ/ць, чэ/знуць, ноч, хутчэ/й, чэ/рві, чарот, чабор, яшчэ/, дзе/йнічаць, Польшча, чы/ста, дача/сны, Ба/цькаўшчына, апрача/, чуткі, шчупа/к, практы/чны, часовы, небясы/чны, чэ/скі, канчатковы, рэчаі/снасьць, лічы/ць, пача/так, Багдановіч, Лышчы/нскі, дэмакраты/чны.

Скочыў, як у вар. Вось мой памага/ч. Чырвоны, як рак. Радзі/ма — ма/тка, чужы/на — ма/чыха. Ля рэ/чкі віда/ць сяццо.

10. Гук [р] — чытайце ўголас (Звук [р] — читайте вслух):

рак, ры/ба, раке/та, рабі/на, кіраўні/к, кра/мнік, росквіт, раху/нак, ра/ніца, Радзі/ма, ра/да, рамонак, радавы/, лі/тара, Грунвальд, прыста/ўка, прыпы/нак, гаспада/р, зразуме/ць, піктагра/фія, пераклад, хара/ктар.

Андрэ/й, не дурэ/й, не дзяры/ капоты. Гэ/та здара/ецца гады/ ў рады/. Чэ/рствы хлеб ня шкодзіць. Чытайце добрыя кні/жкі. У рацэ/ ста/ла ве/сьціся стронга. Усе/ бабры/ дабры/, адна/ вы/дра — лі/ха яе бяры/. «Улаві/лі кобру, пасадзі/лі ў торбу. Калі/ ў торбе кобра — гэ/та ве/льмі добра».

11. Гук [ж] — чытайце ўголас (Звук [ж] — читайте вслух):

жы/та, жураві/ны, Жыгімонт, ужыва/ньне, жоўты, жва/вы, жабра/к, жажлі/вы, жудасны, жорсткі, пажа/р, праця/жнік, цяжкі, цяжа/р, жыцьцё, збожжа, узбярэ/жжа, заможны, дождж, жук, дзяжа/.

12. Прачытайце сказы, зьвярніце ўвагу на вымаўленьне [ч] і [дж]. Перакладзіце на расейскую мову (Прочтите предложения, обращая внимание на произношение [ч] и [дж]. Переведите на русский язык).

Хаджу/ на пра/цу. Ваджу/ дзіця/ ў садок. Дачка/ гаво/рыць па-белару/ску. Гэ/та чужы/ чалаве/к. Ры/мскія лі/чбы. Рэ/кі цяку/ць у мора. Рэ/чка срэ/брам блішчы/ць. Спатка/емся ўве/чары. Чырвоныя шчо/кі. Чорныя чараві/чкі. Чароўная мясьці/на. Працу/е на чыгу/нцы. Не чапа/й мяне/. Навальні/ца — гэ/та бура з дажджом. Іду/ць дажджы/. Ходзіць ча/пля па балоце, а чачотачка ў чароце, а чуба/ты чачот топча-топча агарод.

13. Прачытайце сказы, зьвярніце ўвагу на прыстаўныя гукі (Прочтите предложения, обратите внимание на приставные звуки).

Кінь пале/на ў агонь. Дзе/ці знайшлі/ асі/нае гняздо. У асі/ным гнязьдзе/ былі/ восы. У шкля/нцы воцат. У куце/ — павучы/ньне. Ня зы/чым нікому быць у астрозе. Ён адзін у ма/ці, як вока ў ілбе/. Некаторыя любя/ць аржаны/ хлеб больш, як пшані/чны. Ільняны/я абру/сы до/брыя, але іх ця/жка прасава/ць. Ізноў ста/ла холадна. Быва/е, ад ве/тру аж вокны дрыжа/ць.

14. Устаўце ў словазлучэньні замест кропак прапанаваныя словы (Вставьте в словосочетания вместо точек предлагаемые слова):

рады/, прамы/, моры, размаўля/ю, жоўтая, жарту/е, чу/ю, шосты, рэч.

Гандлёвыя ... , ... вугал, ... па-белару/ску, вялікія ... , чалавек ... , фарба ... , ... рад, ... гром, дрэ/нная

15. Гукі [дж], [дз], [дз'] — чытайце ўголас (Звуки [дж], [дз], [дз'] — читайте вслух):

дзе/нь, нараджэ/ньне, сяджу/, дзьве/ры, надзе/я, дзя/дзька, дзе/я, дажджы/, сядзі/ба, хаджу/, адзна/ка, падзагалолак, падзе/л, дзя/га, дзьме, гадзі/на, дзяржа/ва, чарадзе/й, ураджа/й, гляджу/, даводжу, прыводжу, дрожджы, дзед, дзеяслоў, пяцьдзяся/т.

16. Гукі [ц], [ц'] — чытайце ўголас (Звуки [ц], [ц'] — читайте вслух).

цукер/ка, цыбу/ля, цыра/та, цьвік, цьвёрды, цьмя/ны, цягні/к, нацыяна/льны, цыві/льны, цотны, няцотны, кі/пці, Пецярбург, маста/цкі, барацьба/, цэ/гла, цырк, цётка, це/мра, цэ/лы, прыцягну/ць, спыні/ць, уця/міць.

Цыба/ты бусел. Цыган як гале/е, дык сьмяле/е.

17. Устаўце ў словы адсутныя літары (Вставьте в слова пропущенные буквы):

вада/ — на ва...е/	(вода — на воде),
дні — ...ён	(дни — дней),
гурт — у гу/р...е	(группа — в группе),
лёд — у лё...е	(лёд — во льду),
палёт — у палё...е	(полёт — в полёте),
суды/ — су...і/ць	(суды — судить).

18. Гук [ў] — чытайце ўголас (Звук [ў] — читайте вслух):

быў, каза/ў, хадзі/ў, маўча/ў, тэлефанава/ў, звані/ў, ла/ўка, доўга, зноў, а/ўтар, аўдыторыя, слоўнік, няўда/лы, воўк, меў, хаце/ў, Тураў, Магілёў, Ваўкавы/ск, Лоеў, Кі/еў, настаўнік, літоўскі, працаўні/к, дзяржа/ўны, вучнёўскі, дзеяслоў, назоўнік, афарбава/ўся, адгукну/ўся, прыраўнава/ньне, адмоўны, знайшоў, склаў, аўтаномны, веў, заканадаўства, верасьнёўскі, вягну/ў, жыў, спатка/ў, ба/чна ўшыр і ўдоўж, у ва ўсіх, ва ўся/кім, я ў вас буду, пада/дзена ў першым ну/мары, вучы/цца ўмеў.

Тут я нарадзі/ўся	(Здесь я родился).
Гэ/та мая/ Ба/цькаўшчына	(Это моя Отчизна).
Ужо сонца ўзышло	(Уже солнце взошло).
Будзем чака/ць на ўзгорку	(Будем ждать на холме).
Га/снучь агні/, і ўсё заціха/е	(Гаснут огни, и всё затихает).

Салау́ї' ʏ гаі' п'яю́ць (Соловьи в роще поют).
Леу́ — ду́жая драпе́жная живё́ліна (Лев — сильное хищное животное).

19. Прачытайце словы ўголас, зьвярніце ўвагу на пераход *в* → *ў* (Прочтите слова вслух, обратите внимание на переход *в* → *ў*):

дзяржа́ва — дзяржа́ўны	(государство — государственный),
выста́ва — выста́ўля́ць	(выставка — выставл'ять),
заба́ва — заба́ўля́ць	(развлечение — развлекать),
крапі́ва — крапі́ўны	(крапива — крапивный),
накрыва́ць — на́кры́ўка	(накрывать — крышка),
пакава́ць — пако́ўны	(паковать — вместительный),
пі́ва — пі́ўны	(пиво — пивной).

20. Прачытайце словы ўголас, зьвярніце ўвагу на вымаўленьне літары *з* (Прочтите слова вслух, обратите внимание на произношение буквы *з*).

- **гук [г]** (звук [г]):
гэ́ты, гора́д, гатэ́ль, га́ндаль, га́ньба, гу́сьлі, гуля́ньне, гнільлё́, гойса́ць, гуля́ць, гора́ча, годны́, грэ́цца, гэ́бель, гру́каць, горшы́, гаро́х;
- **гук [g]** (звук [g]):
мазгі́, гу́зік, розгі́, бра́згаць, гвалт, а́грэ'ст, гзы́мс.

21. Прачытайце сказы, зьвярніце ўвагу на вымаўленьне [г] у канцы слова (Прочтите предложения, обращая внимание на произношение [г] в конце слова).

Імклі́вы бег ча́су. Трэ́ба вярну́ць доўг. Гэ́та рог ву́ліцы. Вялі́кі стог.

22. Асыміляцыя — чытайце ўголас (Ассимиляция — читайте вслух):

- **па глухасьці** (по глухости):
абход, сы́цежка, голу́б, голад, холад, пры́казка, ня́сьві'скі, пра́скі, мы́ешся, го́лішся, стры́жэ'шся, купа́ешся, сьмяе́шся, грама́дзі, пясча́ны, зага́дчык;
- **па звонкасьці** (по звонкости):
бара́цьба', касьба́', пасьба́', носьбі́т, мала́цьба', пя́цьдзе́сят, просьба́;
- **па мяккасьці** (по мягкости):
посьпех, пе́сьня, цьвет, цьві́сьці', сьме́шны, сы́пі, сьне́даць, пасьве́дчаньне, сьвяткава́ньне, дзьве́, зьме́на, зна́чнасьць, зьвяно́, незале́жнасьць, сьмех, сьне́г, мясы́на, зьбіра́ць, ве́сьці, зьнітава́ць, творча́сьць, Касы́ю'шка, Ня́сьві'ж, мы́сьля'р, сы́яна', бе́зьліч, не́бясьпе́чны, Дзьві́на, цьве́рды, цьві́нта'р, дзьве́ры, зь ве́ршу, цера́з'я'му, бя́з' сьлё́з, гаманлі́вы.

23. Падоўжаныя зычныя — чытайце ўголас (Долгие согласные — читайте вслух):

віншава́ньне, дарава́ньне, сталё́ньне, палява́ньне, зьмярка́ньне, стравава́ньне, насланьне́, адчува́ньне, вясе́льле, перакана́ньне, зьнішчэ́ньне, Купа́льле, зе́льле, засто́льле, падпо́льле, чульлі́вы, кры́льле, гальлё́, калосьсе́, валосьсе́, ры́сьсю, палозы́зе, зы́зяньне, гра́зьзю, ма́зьзю, судзьдзя́, разводзьдэ́, стагодзьдэ́, сьме́цце, жы́цьцё, бага́цце, ку́цця, збо́жжа, раздара́жжа, узьбяра́жжа, заму́жжа, заці́шша, пе́шшу, уву́шшу, зарэ́чча, аблі́чча, уваччу́, за пе́ччу.

24. Скажыце як мае быць (Скажите правильно).

Няда́ўна было́ гэ́ткае ... (происшествие). Трэ́ба купі́ць зі́мовае ... (одежда). Якое́ ў́ цябе́ ... (вопрос)? Гасьце́й поў́нае ... (застолье). Пе́ршае ... (любовь). Ці́ха шэ́пча ... (колосья́). Гэ́та справядлі́вы ... (судья́). Зьмяні́лася ... (погода). Мне зна́ёмае яго́ ... (облик). Гэ́та было́ ці́кавае ... (путешествие). Здрао́ўе — найле́пшае ... (богатство).

25. Адкажыце на пытаньні, ужыўшы прапанаваныя словы (Ответьте на вопросы, используя предложенные слова).

Дзе паляўнічы?	(Где охотник?)	на палява/ньні.
У чым ён упэўнены?	(В чем он уверен?)	перакана/ньні.
Што будзе перад ад'ездам?	(Что будет перед отъездом?)	разьвіта/ньне.
Што ён купіў у краме?	(Что он купил в магазине?)	мужчы/нскае адзе/ньне.
Што смачнае?	(Что вкусно?)	сьняда/ньне.
Што там на падлозе?	(Что там на полу?)	сьме/цьце.

26. Апостраф — чытайце ўголас (Апостроф — читайте вслух):

сям'я/, пад'е/сьці, ад'езд, бар'е/р, аб'екты/ў, аб'і/нець, вотруб'е, пе/р'е, узмор'е, надвор'е, вар'я/т, зьвяр'ё, вераб'і/, двух'я/русны.

Гэ́та Ясь

Ці знаёмыя вы з гэ́тым мужчы́нам?
 Пазнаёмцеся.
 Гэ́та Ясь.
 Хто ён такі́? Ці не настаўні́к?
 Ён выкла́днік.
 Знаўца́ сваёй спра́вы і маста́к.
 Штука́р* папраў́дзе.

* Настоящий знаток и мастер своего дела, искусник, дока.

Лад мовы

Существительное

Назоўнік

Существительное (назоўнік) — часть речи, которая обозначает предметы (аловак, ля́мпа), явления природы (дождж, мала́нка), состояния (сон, дзе́янне) или абстрактные понятия (сьвядомасьць, ідэ́я), всё, к чему можно поставить вопросы: **хто?** (кто?) или **што?** (что?).

Одушевлённые существительные (адушаўлёныя назоўнікі) обозначают живые объекты — людей и животных — и отвечают на вопрос **хто?**: **вандроўнік, музы́ка, мядзьве́дзь**. Неодушевлённые существительные (неадушаўлёныя назоўнікі) обозначают растения и неживые объекты — вещи, явления — и отвечают на вопрос **што?**: **партфэ́ль, гу́мка, нава́льні́ца**.

Существительные относятся к одному из трёх родов: **мужскому** (мужчы́нскаму), **женскому** (жаноча́му), **среднему** (ні́якаму); могут иметь форму **единственного числа** (адзіно́чнага лі́ку) или **множественного числа** (мно́жнага лі́ку); изменяются по падежам.

Род	Адзіно́чны лі́к	Мно́жны лі́к
Мужчы́нскі (ён)	пакой (гэ́ты, мой, той)	пако́і (гэ́тыя, маё, ты́я)
Жаночы (яна́)	кватэ́ра (гэ́тая, мая́, та́я)	кватэ́ры (гэ́тыя, маё, ты́я)
Нія́кі (яно)	мястэ́чка (гэ́тае, маё, тое)	мястэ́чкі (гэ́тыя, маё, ты́я)

Оби́чий род (агу́льны род) имеют существительные, которые могут относиться к лицам разных полов. Например: **знаўца́, мару́да, гарэ́за, Жэ́ня** и др.

В белорусском и русском языках род существительных совпадает не всегда. Например, в белорусском **дзіця́** (ребёнок) — среднего рода; **бо́ль, мазо́ль, мэда́ль, на́дпіс, палы́н** (полынь), **пыл** (пыль), **росьпі́с, ру́капі́с, саба́ка, фа́льш, шынэ́ль** — мужского рода.

Не имеют рода существительные, употребляемые только во множественном числе: **нажні́цы, дзьве́ры, дзі́восы** и др.

В белорусском и русском языках род существительных совпадает не всегда.

Например, в белорусском **дзіця́** (ребёнок) — среднего рода; **бо́ль, мазо́ль, жало́, це́нь, дроб, стэ́п, мэда́ль, на́дпіс, палы́н** (полынь), **пыл** (пыль), **росьпі́с, ру́капі́с, саба́ка, фа́льш, шынэ́ль** — мужского рода.

Для того чтобы определить род существительного, можно воспользоваться следующими рекомендациями:

1. У одушевлённых существительных род определяется по их значению. Слова со значением лиц мужского пола относятся к мужскому роду: **хлапе́ц** (парень), **мужчы́на** (мужчина). Названия лиц женского пола относятся к женскому роду: **дзяўчы́на** (девушка), **жанчы́на** (женщина). Но, существа, не достигшие половозрелого возраста либо вышедшие из него, могут называться словами среднего рода: **дзяўчо́**, **дзіця́**, **старчо́**.

2. В других случаях род можно определить по системе падежных окончаний. Например, в мужском роде: **бо́ль** (боль) — **болю́**, **боле́м**; **це́нь** (тень) — **це́ню**, **це́нем**. В женском роде: **рэч** (вещь) — **рэчы́**, **рэччу́**; **гу́сь** (гусь) — **гу́сі**, **гу́сьсю**.

3. В затруднительных случаях род существительных необходимо проверять по словарю.

Существительные, обозначающие людей

Назоўнікі, якія абазначаюць людзей

Мужчынскага роду		Жаночага роду	
мужчы́на	мужчина	жанчы́на	женщина
ба́цька	отец	маці́	мать
хлапе́ц	парень	дзяўчы́на	девушка
па́сынак	пасынок	па́дчарка	падчерица
айчы́м	отчим	ма́чаха	мачеха
дзе́вер	деверь	залві́ца	золовка

Основы существительных

Асновы назоўнікаў

Мяккая: заканчваецца на мяккі зычны	Цвёрдая: заканчваецца на цвёрды зычны	Зацьвярдзая: заканчваецца на ж, ш, ч, дж, р	Аснова заканчваецца на г, к, х
цішы́ня/ сто́ль навако́лле ла́зьня дзе́нь	краі́на сто́л стра́ва бры́во мужчы́на	узьбярэ́жжа ша́ша/ но́ч дождж це́мра	сьне́г кве́тка малако ба́цька страха́

Некоторые способы словообразования существительных

Некаторыя спосабы словаўтварэння назоўнікаў

	Зыходнае слова	Назоўнік	Пераклад
-нік -льнік	паку́та	паку́тнік	страдалец
	выве́дваць	выве́днік	разведчик
	дасьле́даваць	дасьле́днік	исследователь
	вандрава́ць	вандроўні́к	путешественник
	перакла́даць	перакла́днік	переводчик
	натава́ць	ната́тнік	блокнот
	разьмеркава́ць	разьмеркава́льнік	распределитель
	акісьля́ць	акісьля́льнік	окислитель
-ач	зьні́шчаць	зьні́шча́льнік	истребитель
	слу́хаць	слу́ха́ч	слушатель
	уцяка́ць	уцяка́ч	беглец
	глядзе́ць	гляда́ч	зритель
	барада́	барада́ч	бородач
	горла́	гарла́ч	кувшин
-ар	пу́за	пуза́ч	брюхач
	жы́ць	жыха́р	житель
	элеме́нт	леманта́р	букварь

-ак	радзі́ць кі́даць	зародак вы́кідак	зародыш, эмбрион выкидыш
-ін- -ын-	глыбокі цёплы доўгі высокі	глыбі́ня цеплы́ня даўжы́ня вышы́ня	глубина теплота длина высота
-ца	перамога абарона вы́хаваць кірава́ць	пераможца абаронца выхава́ўца кіроўца	победитель защитник воспитатель водитель
-овец	наву́ка войска спорт служба	навуковец вайсковец спартовец службовец	учёный военный спортсмен служащий
-ка	доктар сакрата́р касі́р паэ́т бібліятэ́кар бухгалта́р	доктарка сакрата́рка касі́рка паэ́тка бібліятэ́карка бухгалта́рка	врач (ж. р.) секретарша кассир (ж. р.) поэтесса библиотекарь (ж. р.) бухгалтер (ж. р.)
-іха -ыха	Міхаі́л Лявон Але́г Тарашке́віч Сярге́й Фэ́рба́х	Міха́йлі́ха Лявоні́ха Але́жыха Тарашке́вічы́ха Сярге́і́ха Фэ́рба́шы́ха	жена Михаила жена Лявона жена Олега жена Тарашкевича жена Сергея жена Фейербаха
-аня(ё) -ня(ё)	зубр мядзье́дзь воўк вярблю́д лі́са	зубра́ня / зубра́нё медзьведзя́ня / медзьведзя́нё ваўча́ня / ваўча́нё верблю́джаня / верблю́джанё ліся́ня / ліся́нё	зубрёнок медвежонок волчонок верблюжонок лисёнок
-аняты -няты	ру́кі вочы ногі па́льцы	руча́няты вача́няты нажа́няты пальча́няты	ручонки глазёнки ножонки пальчонки
—	сі́ні блакі́ны бе́лы	сі́нь блакі́т бе́ль	синевя голубизна белизна
1 -а- 2	пар + пла́ваць сам + вучы́ць	парапла́ў самавучы́ць	пароход самоучитель

При словообразовании:

- 1) происходит чередование некоторых согласных в основе слова: **лаві́ць** — **лоў́ля**, **доўгі** — **даўжы́ня**, **ру́кі** — **руча́няты**, **перамога** — **пераможца**;
- 2) в уменьшительных существительных среднего рода корневое **л** — всегда твёрдое: **кола** — **колца** (колечко), **мы́ла** — **мы́льца** (мыльце), **ма́сла** — **ма́селка** (маслище) и т. п.

Множественное число существительных

Множны лік назоўнікаў

В белорусском языке большинство существительных имеют две формы числа: *единственное число* (*адзіночны лік*) и *множественное число* (*множны лік*). Однако у некоторых существительных бывает только единственное число (**малако**, **хараство**) или только множественное (**дры́жкі**).

В белорусском и русском языках у существительных с одинаковым смыслом не всегда совпадают числа. Запомните, слова: *гру́дзі* (грудь), *дзвэ́ры* (дверь), *крупы́* (крупа), а также все названия ягод — *жураві́ны* (клюква), *малі́ны* (малина), *суні́цы* (земляника), *чарні́цы* (черника) имеют только множественное число. Исключение составляет слово *агрэ́ст* (крыжовник), которое употребляется в единственном числе.

В именительном падеже множественного числа большинство существительных имеют окончания *-ы, -і*.

Мужчынскі род		Жаночы род		Ніякі род	
адзіночны лік	множны лік	адзіночны лік	множны лік	адзіночны лік	множны лік
брат	браты	дачка	дочкі	бервяно	бярэв'яны
сябра	сябры	мова	мовы	кола	колы
інжынэ́р	інжынэ́ры	глыбі́ня	глыбі́ні	люстэ́рка	люстэ́ркі
ве́цер	вятры	жывё́ла	жывё́лы	гняздо	гнёзды
холад	халады	кузу́рка	кузу́ркі	мора	моры
рот	раты	абра́ньніца	абра́ньніцы	возера	азёры
корань	карані	бліскаві́ца	бліскаві́цы	связа́та	связа́ты
яблык	яблыкі	яшча́рка	яшча́ркі	крыло	кры́лы
крок	крокі	страха́	стра́хі	пяро	пе́ры

Для существительных, в единственном числе оканчивающихся на *-анін, -янін*, во множественном числе характерно окончание *-е*: *грамадзя́нін* — *грамадзя́не*, *селяні́н* — *сяля́не*.

Некоторые существительные при образовании множественного числа прибавляют к корню суффикс: *дзяўчы́на* — *дзяўча́ты* (но: *дзве́* / *тры́ дзяўчы́ны*), *не́ба* — *нябё́сы*, *зе́рне* — *зя́рны́ ты*, *цяля́* — *цяля́ ты*, *птуша́ня* — *птуша́ны ты*, *кура́ня* — *кура́ны ты*.

Падеж, склонение

Склон, скланеньне

Падеж (склон) — это форма, которую принимает существительное в соответствии с поставленным к нему вопроом.

Склонение (скланеньне) — изменение окончаний существительных по падежам.

Звательный падеж (клі́чны склон) — седьмой падеж существительных. Употребляется в обращении: *па́не*, *сусе́дзе*, *хлопча́*, *Га́лю*. Во множественном числе встречается окончание *-ове*: *панове́*.

Подробнее о звательном падеже см. в уроке 13.

Н.	Назоўны склон	ёсьць	хто?	што?
Р.	Родны склон	няма́	каго?	чаго?
Д.	Дава́льны склон	даю́	каму?	чаму?
В.	Вінава́льны склон	віню́, ба́чу	каго?	што?
Т.	Творны склон	ганару́ся, твару́	кім?	чым?
М.	Ме́сны склон	знаходжу́ся	пры кім?	пры чым?
К.	Клі́чны склон	клі́чу, зьвярта́юся	хто?	што?

Склон	Мужчынскі род	Жаночы род	Ніякі род
Назоўны	мужчы́на (хто?)	жанчы́на (хто?)	дзіця́ (хто?)
	лес (што?)	ша́фа (што?) — ша́ф	вакно́ (што?)
Родны	мужчы́ны (каго?)	жанчы́ны (каго?)	дзіця́ці (каго?)
	ле́су (чаго?)	ша́фы (чаго?)	вакна́ (чаго?)
Дава́льны	мужчы́ну (каму?)	жанчы́не (каму?)	дзіця́ці (каму?)
	ле́су (чаму?)	ша́фе (чаму?)	вакну́ (чаму?)
Вінава́льны	мужчы́ну (каго?)	жанчы́ну (каго?)	дзіця́ (каго?)
	лес (што?)	ша́фу (што?)	вакно́ (што?)

Творны	мужчы/нам (кім?)	жанчы/най (кім?)	дзі/цем (кім?)
	ле/сам (чым?)	ша/фай (чым?)	вакном (чым?)
Месны	мужчы/ну (пры кім?)	жанчы/не (пры кім?)	дзіця/ці (пры кім?)
	ле/се (пры чым?)	ша/фе (пры чым?)	вакне/ (пры чым?)

Примеры склонения существительных

Прыклады скланення назоўнікаў

Существительные мужского рода:

Адзіночны лік	Н.	дождж	госьць	напой	судзьдзя	ба/цька
	Р.	дажджу	госьця	напою	судзьдзі	ба/цькі
	Д.	дажджу	госьцю	напою	судзьдзі	ба/цьку
	В.	дождж	госьця	напой	судзьдзю	ба/цьку
	Т.	дажджом	госьцем	напоем	судзьдзём	ба/цькам
	М.	на дажджы	пры госьцю	у напоі	пры судзьдзю	пры ба/цьку
Множны лік	Н.	дажджы	госьці	напоі	судзьдзі	бацькі
	Р.	дажджоў	гасьцёў (-ёў)	напоў	судзьдзяў	бацькоў
	Д.	дажджа/м	гасьця/м	напоём	судзьдзям	бацька/м
	В.	дажджы	гасьцёў (-ёў)	напоі	судзьдзяў	бацькоў
	Т.	дажджа/мі	гасьця/мі	напоёмі	судзьдзямі	бацька/мі
	М.	на дажджа/х (-ох)	пры гасьця/х (-ёх)	напоях	пры судзьдзях	пры бацька/х (-ох)

Существительные женского рода:

Адзіночны лік	Н.	дача	ву/ліца	рэч	шы/я	я/блыня
	Р.	дачкі	ву/ліцы	рэчы	шы/і	я/блыні
	Д.	дачцэ	ву/ліцы	рэчы	шы/і	я/блыні
	В.	дачку	ву/ліцу	рэч	шы/ю	я/блыню
	Т.	дачкай (-ою)	ву/ліцай (-аю)	рэччу	шы/яй (-яю)	я/блыняй
	М.	пры дачцэ	на ву/ліцы	на рэчы	на шы/і	на я/блыні
Множны лік	Н.	дочки	ву/ліцы	рэчы	шы/і	я/блыні
	Р.	дочак (дачок)	ву/ліц (-аў)	рэчаў	шы/й (-яў)	я/блынь (-яў)
	Д.	дочкам	ву/ліцам	рэчам	шы/ям	я/блыням
	В.	дочак (дачок)	ву/ліцы	рэчы	шы/і	я/блыні
	Т.	дочкамі	ву/ліцамі	рэчамі	шы/ямі	я/блынямі
	М.	пры дочках	на ву/ліцах	на рэчах	на шы/ях	на я/блынях

Существительные среднего рода:

Адзіночны лік	Н.	плячо	вока	ву/ха	імя	кацяня
	Р.	пляча	вока	ву/ха	імя, і/мені	кацяня/ці
	Д.	плячу	воку	ву/ху	і/мю, і/мені	кацяня/ці
	В.	плячо	вока	ву/ха	імя	кацяня
	Т.	плячом	вокам	ву/хам	і/мем, і/менем	кацяням
	М.	на плячы	у воку	у ву/ху	у і/мі, і/мені	пры кацяня/ці
Множны лік	Н.	плечы	вочы	вушы	імяны	кацяня/ты
	Р.	плячэ/й	вачэ/й	вушэ/й	імян (-аў)	кацяня/т (-аў)
	Д.	пляча/м	вача/м	вуша/м	імянам	кацяня/там
	В.	плечы	вочы	вушы	імяны	кацяня/т (-аў)
	Т.	плячмі/ (-ы/ма)	вачмі/ (-ы/ма)	вуша/мі	імянамі	кацяня/тамі
	М.	на пляча/х (-ох)	у вача/х (-ох)	у вуша/х	у імянах	пры кацяня/тах

Три склонения существительных

Тры скланеньні назоўнікаў

Першае	1) жаночага роду з канчаткам на -а, -я ; 2) мужчынскага роду з канчаткам на -а, -я ; 3) агульнага роду з канчаткам на -а, -я	1) кватэ ^{ра} , кана ^{па} , пра ^{ца} , пра ^{льня} , ла ^{зьня} , Га ^{ля} ; 2) ба ^{цька} , мужчы ^{на} , дзяду ^{ля} , саба ^{ка} , Коля; 3) судзьд ^{зя} , чужані ^{ца} , кале ^{га} , Жэ ^{ня}
Другое	1) мужчынскага роду без канчатка; 2) ніякага роду з канчаткам на -а, -о, -е, -ё	1) дом, стол, прас, га ^{нак} , муро ^г , пляц, цен ^ь , падму ^{рак} ; 2) сонца, вакно, поле, жыцц ^ё , вясе ^{льле} , палява ^{ньне}
Трэцяе	жаночага роду без канчатка	ра ^{дасьць} , На ^{рач} , Белару ^{сь} , ноч, мыш, косыць

В эту таблицу не попали такие слова, как: **ара^{ты}, памага^{ты}, паляўні^{чы}, хворы, вае^{нны}, вучо^{ны}** и им подобные. Эти слова образуют так называемую *обособленную группу существительных (адасобленую групу назоўнікаў)*, которые склоняются по типу прилагательных (о склонении прилагательных см. в уроке 3).

! Дзіця^і и другие существительные, которые обозначают названия молодых существ (**кацяня^і / кацянё, зубраня^і / зубранё, кураня^і / куранё**), а также существительные с окончанием на **-мя (імя^і, племя, стрэмя)** входят в группу *разносклоняемых существительных (рознаскланяльных назоўнікаў)*, т. е. в разных падежах они имеют окончания, свойственные разным типам склонения.

Практыкуйцеся

1. Прачытайце тэкст, звярнуўшы ўвагу на род назоўнікаў (Прочитайте текст, обратите внимание на род существительных).

Яблык

Яблыня дае^{ць} цен^ь. У це^{ні} — халадок. Пад яблыняй ляжы^{ць} вялікі саба^{ка}. Воддаль ад яго сypіць кот. Скубе^{ць} траўку белая гусь. Зь яблыні зваліўся яблык. Саба^{ка} гыркнуў на яблык. Кот спужаўся саба^{кі}. Гусь таксама спужа^{лася}. Усе^я жывёлы перапужа^{ліся}. Во які^я стаўся перапуд з аднаго яблыка.

2. Вызначце склон вылучаных назоўнікаў і адпаведна дапоўніце сказы другога слупка (Определите падеж выделенных существительных и соответственнoдополните предложения второго столбца).

Узор: Яны^я пае^{халі} да мора. → Дзе^{ці} ніколі не был^і на моры.

Хлапе^ц зда^{тны} да наву^{кі}.

Добрая да^{рога}.

Я ня ба^{чыў} тваі^х дачо^к.

Няма пінжа^{ка} на гэ^{ткія} пле^{чы}.

У скры^{нцы} няма та^е ца^{цкі}.

Усе жыцц^ё — у ...

Зьмі^{цер} — у ...

Вязу ма^{лой} ... гасы^{ці}нец.

Пінжа^к вузкі ў ...

Купім дзе^{цям} па ...

3. Зьмяніце склон словаў у дужках (Измените падеж слов в скобках).

Узор: Ці вы ба^{чыліся} сёння з (ба^{цька}) і (ма^{ці})? → Ці вы ба^{чыліся} сёння з ба^{цькам} і ма^{ці}?

Дзеці мусяць паважаць сваіх (бацькі).
 Працую з (та/та).
 Мы жывём пры (бацькі).
 Унукі шануюць сваіх (бабулі і дзядулі).
 Мы не сьпявалі гэтых (песні).
 Я запрашаю на вечарынку (сябар) і (сяброўка).

4. Скажыце, хто з родных ёсць у вас (Скажыце, кто из родных есть у вас).

Узор: У мяне ёсць бацька і маці.

В белорусской традиции принято, чтобы невестка и зять называли родителей супруга (супруги) так же, как своих — *мама* и *тата*.

5. Адкажыце на пытанні паводле ўзору (Ответьте на вопросы по образцу).

Узор: Ці ёсць блізка каля гораду рака і возера? → Блізка каля гораду ёсць рака, але няма возера.

Ці ёсць у пакоі канапа і ложак?
 Ці ёсць у вас залвіца і швагер?
 Ці ёсць на сталё аловак і папэра?
 Ці ёсць у вас кампутар і аўтаадказьнік?
 Вы маёце выходны ў нядзелю ці ў суботу?

6. Пастаўце пытанні да назоўнікаў і вызначце іх склон (Поставьте вопросы к существительным и определите их падеж).

Пётра лёг на канапу	(Пётр лёг на диван).
Рука з прыгожым бранзалё там	(Рука с красивым браслетом).
Еду да сястры	(Еду к сестре).
Дам дзіцяці смачную цукерку	(Дам ребёнку вкусную конфету).
Забраў дачок з садку	(Забрал дочерей из сада).
Мы рыхтуемся да свята	(Мы готовимся к празднику).
Дрэвы ў сьнегавых шахах	(Деревья в снежном уборе).
Яго вачэй не відаць з-пад броваў	(Его глаз не видно из-под бровей).
Я заўсёды пільнуюся правілаў	(Я всегда придерживаюсь правил).

7. Скажыце па-беларуску, хто паводле прафэсіі вашыя родныя, блізкія ці знаёмыя. Карыстайцеся слоўнікам і ўжо вядомымі вам словамі (Скажыце по-белорусски, кто по профессии ваши родные, близкие или знакомые. Пользуйтесь словарём и уже известными вам словами).

Узор: Дзядзька Антось — будаўнік. Ён муляр.

водаправоднік	навуковец	кантралёрка	цясяляр
сьлёсар	бухгалтар	выхаваўца	швачка
судзьдзя	фтызіятар	балетмайстар	трэнэр
вайсковец	дызайнэр	бібліятэкарка	тынкоўнік
мэдык	білетэр	міністар	настаўнік
дыспэтчар	скрыпач	натарыюс	прадпрымальнік

8. Прачытайце фальклёрныя выразы (Прочтите фольклорные выражения).

Прыступі, гаспада/ру, да свайго карава/ю!
 Пільну/й, сва/тку, пара/дку.
 Мой мі/лы пакою, добра мне з табою.
 Не дзіву/йся, мой дру/жа нядба/лы, што сягоньня так злосна шумлю/.
 Не хадзі/ коцю, па ха/це, не пабудзі/ дзіцяці.
 Дам табе/ кося, крыні/чнай вады/.
 Прада/м цябе/ коню варане/нькі, за та/лер бяле/нькі.

9. Прачытайце беларускія прыказкі й прымаўкі. Растлумачце, як вы разумееце іх сэнс (Прочтите белорусские пословицы и поговорки. Объясните, как вы понимаете их смысл).

Яка/я ха/тка, такі/й тын, які/ба/цька, такі/й сын.

Яка/я ма/тка, такое й дзіця/тка.

Ма/ма дачу/шцы — ня ма/ць і ня ма/ці, яна/ — ма/ма, ма/мка, ма/тка, мату/лька, ма/тачка.

Та/та сыночку — ня ба/цька, ён — та/та, та/тка, тату/лька, та/тачка.

Дзе ў сям'/і лад, там і дзе/ці добра гаду/юцца.

Да пяці/гадоў пе/сьці дзіця/, як яе/чка, да сямі/пасі/, як аве/чку, тады/вы/йдзе на чалаве/чка.

Жонку выбіра/й і вачы/ма, і вушы/ма.

За добрым му/жам і варона — жона, а за благі/м і княгі/ня загі/не.

10. Скажыце, хто каго гадуе (Скажите, кто кого воспитывает).

Узор: У ваўка/ — ваўчаны/ (ваўчанё) → Дзе/ці ваўчы/ныя заву/цца ваўчаны/ты.

У савы/ —

У лася/ —

У коткі —

У пту/шкі —

У ка/чкі —

Дзе/ці каці/ныя заву/цца

Дзе/ці мядзвё/дзевыя заву/цца

Дзе/ці мышы/ныя заву/цца

11. Паспрабуйце адужаць сорагаворкі (Попробуйте осилить скороговорки).

Ідзе сорагаворка са скарагаварчаны/тамі.

Уцяка/й, цецеручы/ха, зь цецеручаны/тамі.

Адна/сарака — адна/марока, сорок сарок — сорок марок.

Гавары/ў, гавары/ў, не дагавары/ў, дагаворваў, дагаворваў, ды загавары/ўся.

Пілі/п да лі/пы прылі/п, да лі/пы прылі/п Пілі/п.

Лад мовы

Несклоняемые существительные

Нескланяльныя назоўнікі

Несклоняемые существительные (нескланяльныя назоўнікі) во всех падежах имеют неизменную форму. К ним относятся:

- слова иностранного происхождения, заканчивающиеся на гласную: **пано**, **сальда**, **эсэ**, **пэна/льці**, **мэню**, **факсы/міле**, **тры/ё**, **інтэрвію**, **журы**;
- иноязычные женские имена с основой на твёрдую согласную: **Кармэ/н**, **Элізабэ/т**;
- женские фамилии на согласную и на **-о**: **Ру/звэльт**, **Кісе/ль**, **Гурло**;
- сложносокращённые слова (аббревиатуры): **БНР** (Беларуская Народная Рэспубліка), **РБ** (Рэспубліка Беларусь), **ТБМ** (Таварыства беларускай мовы), **ЗБС** (Згуртаваньне беларусаў сьвету), **МАБ** (Міжнародная асацыяцыя беларусістаў), **ДАІ** (Дзяржаўная аўтамабільная інспэкцыя), **СП** (Саюз пісьменьнікаў), **МЗС** (Міністэрства замежных спраў).

Род сложносокращённых слов определяется по роду опорного слова, на базе которого образовалось данное сокращение. Например, **БНР** (Беларуская Народная Рэспубліка) — ж. р., поскольку слово **рэспубліка** — женского рода; **ТБМ** (Таварыства Беларускай Мовы) — н. р., поскольку слово **таварыства** — среднего рода.

Род заимствованных сложносокращённых слов определяется по их родовому наименованию. Например, **ЮНЭСКО** (UNESCO) — ж. р., т. к. это организация, а слово **арганіза/цыя** женского рода.

У несклоняемых географических названий род определяется по слову, которое обозначает родовое понятие. Например, **горад Дэлі** (м. р.), **горад Сочи** (м. р.), **горад Тбілісі** (м. р.), **рака Місуры** (ж. р.), **країна Чылі** (ж. р.).

Несклоняемые имена людей относятся к мужскому или женскому роду согласно полу лиц. Например: **шаноўная місіс МакАлістэр** (ж. р.), **паважаны маэстра** (м. р.).

Вопрос в диалоге

Пытаньне ў дыялёгу

Вопрос в диалоге выражается с помощью:

вопросительных местоимений	хто? што? чый? які? каторы? як? калі? чаму? навошта? нашто?
вопросительных наречий	колькі? дзе? куды? адкуль? дакуль?
вопросительных частиц	ці? хіба? як жа? га? што за? няўжо?
интонации	повышение тона в конце фразы
ударения	ударение на слове, выражающем сущность вопроса

Примеры:

Ці ж я табе не казаў, га?	Разве я тебе не говорил, а?
Хіба ты ня ведаеш?	Разве ты не знаешь?
Як жа гэта будзе?	Как же это будет?
Хто тут ёсьць?	Кто тут есть?
Нашто гэта турботы?	Зачем эти хлопоты?
Няўжо гэта праўда?	Неужели это правда?
Ты застаешся тут?	Ты остаёшься здесь?
Ты застаешся тут?	Ты остаёшься здесь?
Нашто гэта?	Для чего это?

Утверждение и отрицание в диалоге

Сьцьверджаньне ды адмоўе ў дыялёгу

В речи утверждение или отрицание выражается с помощью:

Сьцьвярджалных часьцінак (Утвердительных частиц)		Адмоўных часьцінак (Отрицательных частиц)	
так	— да, точно	не	— нет
так-так	— да-да	ды не	— да нет
але	— да, конечно	ні	— ни
ага	— ну да	наўрад ці	— едва ли
пэўна ж	— конечно	ані	— нет ни
а як жа	— да, несомненно		

Глагол *быць*

Дзеяслоў *быць*

Ён <i>ёсьць</i> бізнэсовец (использован глагол-связка <i>ёсьць</i>).	Он бизнесмен.
Ён мэ ^н эд ^ж ар (здесь нулевая связка).	Он менеджер.

Лицо	Единственное число			Множественное число		
	я	ты	ён, яна, яно	мы	вы	яны
Прошедшее время	быў	быў	быў, была, было	былі	былі	былі
Настоящее время	ёсьць	ёсьць	ёсьць	ёсьць	ёсьць	ёсьць
Будущее время	буду	будзеш	будзе	будзем	будзеце	будуць

В настоящем времени глагол **быць** имеет только одну — **ёсьць**. Эта форма относится ко всем лицам единственного и множественного числа. **Ёсьць** служит связкой в составном именном сказуемом, но может пропускаться. **Ёсьць** употребляется также в утвердительных предложениях в значении *существовать, быть в наличии*.

Ён дома?	Он дома?
Няма яго.	Нет его (Он отсутствует).
Ён ёсьць тут, а яе няма.	Он есть здесь, а её нет.
Ён ё тут, а яе няма.	Он есть здесь, а её нет.

Слово **няма** выражает отсутствие в настоящем времени, употребляется в отрицательных предложениях с местоимениями и существительными всех родов и обоих чисел.

Более подробно о глаголах см. в уроке 5.

Практыкуйцеся

12. Прачытайце сказы. Паспрабуйце вызначыць род нескланяльных назоўнікаў (Прочитайте предложения. Попробуйте определить род несклоняемых существительных).

Гэ́та афрыка́нскі по́ні.
Мы паба́чылі ру́жовага фля́мі́нга.
Анэ́ля — пава́жная па́ні.
На шы́і прыго́жае ка́льце.
Пойдзем у мэ́тро.
Інтэ́рвію ве́льмі зьмясто́ўнае.
Маё новае бра́.

13. Якія абрэвіятуры адпавядаюць наступным назвам? Вызначце іх род (Какие аббревиатуры соответствуют следующим названиям? Определите их род).

Арга́ніза́цыя Аб'ядна́ных На́цыяў, Белару́скі дзяржа́ўны ўніве́рсытэ́т, Ме́нскі тра́ктарны завод,
«Наша ні́ва», Ме́нскі аўтамабі́льны завод, Абласна́я ра́да прафсаю́знага зьвя́зу.

14. Пастаўце словы ёсьць, няма ў сказы замест кропак (Поставьте слова **ёсьць, няма** в предложения вместо точек).

Хто ...?
Хто вы ...?
Скажыце, хто ... дома?
Каго яшчэ́ тут ...?
Ясь ... тут?
Яго ... дома.
Што ... у кра́ме?
... усё, а таго, што патрэ́бна —
У мяне́ ... шмат ціка́вых кні́г.
У яго ... тваё́й кні́гі.
На ма́ім кампу́тары ... усё́ патрэ́бныя прагра́мы.

15. Словы ў дужках перакладзіце на беларускую мову і скажыце як мае быць (Слова в скобках переведите на белорусский язык и скажите правильно).

Е/дзем (к сестре), сядзі/м упоцёмку (у окна), лес (вокруг дома), запраша/ю (к столу), ліст (от друга), ідзём (вдоль берега), заходзь (ко мне), насу/праць (того здання), мае/ (хлопоты), доўгі (тень).

16. Складзіце пытаньне, а потым дайце адмоўны і сьцьвярджальны адказы (Составьте вопрос, а потом дайте отрицательный и утвердительный ответы).

Узор: чужы/нец / белару/с / датча/нін → Ён чужы/нец? Не, ён белару/с. Так, ён датча/нін.

чужы/нец	белару/с	датча/нін
прые/джы	тутэ/йшы	з Ангэ/льшчыны
францу/з	італья/нец	з Пары/жу
літара/тар	рэжысэ/р	рэда/ктар
друка/р	наста/ўнік	шавэ/ц
сьпява/к	музы/ка	арты/сты
гісторык	біёляг	выкла/днік
дасьле/днік	вандроўнік	навуковец

Лад мовы

Существительное в родительном падеже

Назоўнік у родным склоне

КАГО? ЧАГО? ДЗЕ? АДКУ/ЛЬ? КАЛІ/? КУДЫ/?

у, каля/ сярод, ад, да, з, вакол, паводле, нахшта/лт, для, пасьля/ без/бяз, акрамя/ з-за, з-пад, проці, падча/с, уздоўж, дзе/ля, заме/ст, напе/радзе, наконт + РОДНЫ СКЛОН

у гаспадара	— у хазяіна
каля/ сядзі/бы	— возле усадзьбы
сярод ночы	— пасреди ночы
ад агню/	— от огня
да паўдня/	— до полудня
зь ле/су	— из леса
вакол возера	— вокруг озера
паводле яго меркава/ньня	— по его мнению
нахшта/лт дрэ/ва	— наподобие дерева
для ся/бра	— для друга
пасьля/ вясе/льля	— после свадьбы
бяз слоў	— без слов
акрамя/ дзяце/й	— кроме детей
з-за ле/су	— из-за леса
з-пад бра/мы	— из-под ворот
проці ве/тру	— против ветра
падча/с канцэ/рту	— во время концерта
уздоўж чыгу/нкі	— вдоль железной дороги
дзе/ля гасьце/й	— для гостей
заме/ст ле/кара	— вместо врача
папе/радзе калёны	— впереди колонны
наконт вучобы	— насчёт учёбы

	Адзіночны лік		Множны лік	
І скланеньне (ж. р., м. р., аг. р. на -а, -я)	дзяўчы/ны, выхава/льніцы, зна/ўцы, мужчы/ны, кале/гі, пту/шкі, мяжы/, вучэ/льні	-ы, -і	дзяўча/т (-аў), выхава/целек, зна/ўцаў, мужчы/н (-аў), кале/гаў, пту/шак, ме/жаў, вучэ/ल्याў	-аў, -яў, []

II скланенне (м. р. без канчатка, н. р. на -а, -о, -е, -ё)	малю/нку, каня/, наста/ўніка, сну, болю, холаду, цу/кру, це/ню, не/ба, акна/, поля, гальля/, вока	-а, -я, -у, -ю	малю/нкаў, коней, наста/ўнікаў, сноў, боляў, халадоў, це/няў, нябёсаў, вокнаў, палёў, вачэ/й	-аў, -яў, -оў, -ёў, -эй, -ей, []
III скланенне (ж. р. без канчатка)	косыці, крыві/, да/лі, ла/ні, рэ/чы, гу/сі, су/вязі, чвэ/рці, уласці/васці, пе/чы	-ы, -і	касыце/й, крыве/й, да/ляў, ла/няў, рэ/чаў, гусе/й, су/вязяў (-ей), чвэ/рцяў, уласці/васцяў (-ей), пе/чаў	-аў, -яў, -эй, -ей
Розна-скланяльныя	і/мені, пле/мені, стрэ/мені, кацяня/ці, кураня/ці, дзіця/ці	-і	і/мёнаў, пля/мёнаў, стра/мёнаў, кацяня/т (-аў), кураня/т (-аў), дзяце/й	-аў, -ей, []

Подробнее об окончаниях существительных в родительном падеже см. урок 10.

Родительный падеж единственного числа существительных мужского рода имеет окончания: **-а (-я)** или **-у (-ю)**.

Окончания **-а (-я)** имеют существительные, обозначающие:

- живых существ: **чалаве/ка, ма/йстра, ву/чня**;
- конкретные предметы, которые можно видеть, считать: **парасона, кампу/тара, сшы/тка**;
- названия промежутков времени: **сьне/жня, лю/тага, дня, ве/расья, но: году, паў/году, ве/ку, ра/нку**;
- названия городов на **-оў, -еў, -ёў, -ін, -ын**: **Бэрлі/на, Лю/бліна, Кі/ева, Магілёва, Століна**;
- меры длины, веса, объёма, единицы измерения: **лі/тра, сантымэ/тра, мі/лёна, рубля/**;
- научные и технические термины: **а/тама, сінуса, ку/ба, дзеяслова**;
- слова на **-ок**, которые либо являются уменьшительно-ласкательной формой существительных, имеющих пространственное значение: **ляска/, ярка/, гародчыка/**; либо обозначают одноразовое действие: **кіўка/, скачка/**.

Окончания **-у (-ю)** имеют существительные, обозначающие:

- процессы, явления, событий общественной жизни, спортивные игры и состязания: **канцэ/рту, кірмашу/, мі/тыngu, фэстыва/лю, чэмпіяна/ту, футбoлу, турні/ру**;
- сборные предметы, химические соединения, элементы, материал изделия, продукты: **гаро/ху, воцату/, мэ/та/лу, азо/ту, шоў/ку, цэ/мэнту, ёду, но: хле/ба, аўса/**;
- явления природы: **ве/тр/, змро/ку, пы/лу, грому/**;
- пространственные и временные понятия: **кра/ю, ле/су, пля/цу, космасу, усходу, сэ/ансу, году, ве/чару, гора/ду, паве/ту, раёну/**;
- здания, сооружения и их части: **буды/нку, калідору, пако/ю, дому, паве/рху, га/нку**;
- абстрактные понятия качества, действия, состояния: **сну, болю, жа/лю, розуму, прые/зду, кры/ку**;
- общественные формации, научные теории, течения: **фэадалі/зму, матэрыялі/зму, дарвіні/зму**;
- общественные организации, предприятия, учреждения: **аддзе/лу, заводу, інстыту/ту, калекты/ву, камбіна/ту, клю/бу, факультэ/ту, бан/ку**;
- географические названия: **Ме/нску, Віцебску, Эгі/пту, Кры/му, Каўка/зу, Лісабону, Ры/му**;
- заимствованные слова: **ге/рбу, канцэ/рну, памфле/ту, сюжэ/ту, фарма/ту, манда/ту**;
- результат творческой и интеллектуальной деятельности: **ве/ршу, малю/нку, ру/капісу, часопісу, арты/кулу, твору/**.

Ударение на конце слова в отдельных случаях поддерживает окончание **-а (-я)**: **Мазыра/, Днястра/, Іртыша/, хлява/, млына/**.

1) Родительный падеж множественного числа может не иметь окончаний, например: **мужч^н, дзё^н.**

2) Родительный падеж одушевлённых существительных совпадает с винительным падежом: **іду^ь да бра^{та} (Р.) = ба^{чу} бра^{та} (В.).**

! 3) Глагол с отрицанием требует, чтобы зависимое от него существительное стояло в родительном падеже: **не пада^ў рукі^ь** (не подал руки), **ня ма^е с^нсу** (не имеет смысла), **не купі^ў хле^{ба}** (не купил хлеба), **не было дажджу^ь** (не было дождя).

4) Родительный падеж также употребляется в просьбах, если упомянутый предмет предполагает выбор: **дай нажа^ь адкроіць хле^{ба}** (дай нож отрезать хлеба), **пазы^ч алоўка на хвілі^{ну}** (одолжи карандаш на минуту), **пашука^й у бібліятэ^{цы} ціка^{вай} кні^{гі}** (поищи в библиотеке интересную книгу).

Практыкуйцеся

17. Складзіце словазлучэнні з назоўнікамі ў родным склоне (Составьте словосочетания с существительными в родительном падеже).

Узор: мяня^{льня} / дзе? / пошта → мяня^{льня} проці пошты.

мяня ^{льня}	Дзе?	сярод	пошта
сядзі ^{ба}		каля ^ь	лес
клю ^{мба}		у	дом
аловак		проці	слоўнік
гаспада ^р		уздоўж	госьці
начы ^{ньне}			ма ^й стар
пала ^ц			гатэ ^{ль}
прыса ^{ды}			дарога

18. Складзіце сказы (Составьте предложения).

Узор: Да^{йце} мне, калі^ь ла^{ска}, карабок запа^{лак}.

Да ^{йце} мне, калі ^ь ла ^{ска} , ...	два па ^{чкі}	пе ^{чыва}
	дзьве бутэ ^{лькі}	цу ^{кар}
	кава ^{лак}	ка ^{ва}
	кілягра ^м	гарба ^{та}
	лі ^{тар}	запа ^{лкі}
	чвэрць кілягра ^{ма}	кілбаса ^ь
	паўлі ^{тра}	малако
	карабок	віно
	сто гра ^{маў}	пі ^{ва}
	паўбохана	але ^й
	дзе ^{сяць}	хлеб
		сыр
		я ^{йкі}
		тварог
		ма ^{сла}

19. Наступныя словы пастаўце ў родным склоне множнага ліку (Следующие слова поставьте в родительном падеже множественного числа).

Узор: фа^{рба} → фа^{рбаў}.

Фа/рба, ру/жа, парог, хва/ля, зна/ўца, навуковец, падру/чнік, спра/ва, лі/чба, каўне/р, сьвя/та, раху/нак, краі/на, сонца, картка, дамова.

20. Адкажыце на пытаньні (Ответьте на вопросы).

Узор: У цябе/ёсьць парасон? → У мяне/няма парасона.

У цябе/ёсьць парасон?	У мяне/няма ...
Сёньня бу/дзе дождж?	Сёньня ня бу/дзе ...
У цябе/з сабой ёсьць грошы?	У мяне/няма/з сабой ...
Там ляжы/ць мой сшы/так?	Не, там няма/нія/кага ...
Вы пойдзеце ў лес?	Мы прыйшлі/зь ...
У цябе/добры настрой?	У мяне/няма/... ..
Ты ба/чыш там маё чараві/кі?	Там няма/нія/кіх ...
Ты заходзіў у фі/лію на/шага ба/нку?	У на/шым горадзе няма/фі/ліі ва/шага ...

Кароткія размовы (чытайце ўголос)

— Ці Андрэ/й яшчэ/ на пра/цы?	— Андрей ещё на работе?
— Так, ён у офісе.	— Да, он в офисе.
— Ці ёсьцека тут спада/рыня Га/нна?	— Здесь есть госпожа Анна?
— Не, няма/ яе.	— Нет, её нету.
— Добры дзень, дзя/дзька Рыгор! Што чува/ць у вас? Як жывяце/?	— Добрый день, дядя Гриша! Что у вас слышно? Как поживаете?
— Дзя/куй, нішто сабе/. Як са/мі ма/ецца? Дзе Яні/на?	— Благодарю, неплохо. А вы как? Где Янина?
— Яна/ на Сьві/цязі, у сваякоў.	— Она на Святизи, у родственников.
— Я хачу/ пазнаёміцца з Ва/мі. Маё прозьвішча Лазю/к.	— Я хочу познакомиться с вами. Моя фамилия Лазюк.
— Вельмі прые/мна. А я Пілі/п Крушы/на. Вы супрацоўнік кампа/ніі спадара/ Аку/ліча?	— Очень приятно. А я Филипп Крушина. Вы сотрудник компании господина Акулича?
— Так, так.	— Да, да.
— Хто гэ/та?	— Кто это?
— Гэ/та Я/севы сябры/. Мар'я/н — паля/к, ся/бра Ёган — зь Няме/ччыны. А гэ/та яго нарачоная. Яе/ зваць Паўлі/на. Яна/ наста/ўніца.	— Это друзья Яся. Марьян — поляк, друг Иоганн — из Германии. А это его невеста. Её зовут Павлина. Она учительница.
— Хто гэ/на там?	— Кто это там?
— Дзе?	— Где?
— Спра/ва ад стала/.	— Справа от стола.
— Спада/р Хадзі/нскі.	— Господин Ходинский.
— А як ягонае ймя?	— А как его имя?
— Ю/рка.	— Юрий.

— А дзе той пан?
— Ён у ба/нку.

— А где тот господин?
— Он в банке.

— Гэ/тая дзяўчы/на маста/чка?
— Не, яна/ акторка. На/шая Волька — маста/чка.

— Эта девушка художница?
— Нет, она актриса. Наша Ольга — художница.

Майстры слова гавораць

Мой родны кут...

(уры/вак з паэ/мы «Новая зямля»)

Мой родны кут, як ты мне мі/лы!..
Забы/ць цябе/ ня ма/ю сі/лы!
Не раз, утомлены дарогай,
Жыцьцём вясны/ мае/ ўбогай,
К табе/ я ў ду/мках залята/ю
І там душою спачыва/ю.
О, як бы я хаце/ў спача/тку
Дарогу жы/цьця па пара/дку
Прайсьці/ яшчэ/ раз, азірну/цца,
Сабра/ць з дарог каме/ньні ты/я,
Што гу/бяць сі/лы малады/я, —
К вясне/ б маёй хаце/ў вярну/цца.

Яку/б Колас

Тэлефаную калегу

- Алё? Добры ве'чар!
 — Добры ве'чар, Гэ'та ты, Мікі'та?
 — Я. Званю' табе' во чаго. Нам за'ўтра трэ' будзе сустрэ'цца ў спадара' Ляшковіча. Пака'жам яму наш прае'кт.
 — А якой гадзі'не?
 — Ён нам прызна'чыў сустрэ'чу на адзіна'ццаць гадзі'наў.
 — Добра, дамовіліся.
 — Тады' да сустрэ'чы.
 — Быва'й!

Лад мовы

Существительное в дательном падеже

Назоўнік у давальным склоне

КАМУ? ЧАМУ?

к, усьлед, насустрэч	+ ДАВАЛЬНЫ СКЛОН
к сьвяту я прыеду	— к празднику я приеду
гляджу ўслед сябру	— смотрю вслед другу
насустрэч бацька'м	— навстречу родителям

	Адзіночны лік		Множны лік	
I скланеньне (ж. р., м. р., аг. р. на -а, -я)	вадзе, рацэ, ружы, сям'і, каляжаныцы (для ж. р.), калегу (для м. р.), мужчыну, жанчыне	-е, -э, -і, -ы, -у	водам, рэкам, ружам, сям'ям, калегам, мужчынам, жанчынам	-ам, -ям
II скланеньне (м. р. без канчатка, н. р. на -а, -о, -е, -ё)	яблыку, даху, сьвету, каню, вераб'ю, воку, мору, вяслу, шча'сцю, жыцьцю	-у, -ю	яблыкам, дахам, коням, вераб'ям, вачам, морам, вёслам, жыццям	
III скланеньне (ж. р. без канчатка)	гусі, скроні, далоні, косцы, ма'зі, вэрфі, мышы, печы	-і, -ы	гусям, скроням, далоням, касцям, ма'зям, вэрфям, мышам, печам	
Розна-скланяльныя	кацяняці, дзіцяці, кураняці, імя (імяні), племя (племіні), сёмя (сёмені)	-і, -ю	кацянятам, дзецям, куранятам, імёнам, плямёнам, страмёнам	

Подробнее об окончаниях существительных в дательном падеже см. уроке 16.

Для разговорной речи характерны следующие обороты с дательным падежом: **ніколі ня вартыць скупому** (никогда не стоит скупиться); **я й сам таму дзіўлюся** (я и сам этому удивляюсь); **годзе сядзець смутнаму** (хватит грустить).

С глаголами **дзякаваць** (благодарить), **выбачаць** (извинять), **дараваць** (прощать), с безличной формой глагола **баліць** (болеть — причинять боль) всегда употребляется дательный падеж: **дзякую табе за добрую раду** (благодарю тебя за хороший совет); **баліць мне сьпіна** (у меня болит спина); **выбача й мне за спазьненне** (извини меня за опоздание).

Практыкуйцеся

1. Зьвяртаючы ўвагу на асновы назоўнікаў, утварыце давальны склон (Образуйте дательный падеж, обращая внимание на основы существительных).

Узор: хлапец → хлапцу, шклянка → шклянцы, вясельле → вясельлю.

Дачка, падлога, вавёрка, дошка, яблык, кірмаш, каўнер, дзяўчына, мазоль, сястра.

2. Адкажыце на пытанні (Ответьте на вопросы).

Каму тэлефануеш? Тэлефаную: цётцы (калегы, дзяўчыны, сястры, Волька, дзядзька).

Каму дзякуеш? Дзякую: брату (сусед, гаспадыня, сябры, прыяцель, спадар Лось).

Каму выбачаеш? Выбачаю: абслуге (гандляр, цырульнік, сакратарка, касірка).

3. Прачытайце прыказкі й прымаўкі, зьвярніце ўвагу на канчаткі назоўнікаў у давальным склоне (Прочитайте пословицы и поговорки, обратите внимание на окончания существительных в дательном падеже).

Вер ня скажу, а пакажу.

Калі сказаў бабцы, то як усёй грамадцы.

Добраму чалавечку добра і ў запечку, а благой благаце блата й на куце.

Галоднай курцы проса на думцы.

Жабрац жабраку відаць па кійку.

Лад мовы

Существительное в винительном падеже

Назоўнік у вінавальным склоне

КАГО? ШТО? КУДЫ? КАЛІ?

у, па, на, пра, пад, з, за, праз, скрозь, аб		+ ВІНАВАЛЬНЫ СКЛОН
у шафу	—	в шкаф
у нядзелю	—	в воскресенье
па дзіця	—	за ребёнком
на гадзіннік	—	на часы
пра бацькоў	—	о родителях
пад ложак	—	под кровать
з тыдзень	—	с неделю
за дзверы	—	за двери
праз гадзіну	—	через час
скрозь гушчар	—	сквозь чашу
аб лёд	—	об лёд

		Адзіночны лік			Множны лік
І скланенне (ж. р., м. р., аг. р. на -а, -я)	адуш.	сястру, дзяўчыну, Валя, Колю, мужчыну, калегу	-у, -ю	сясьцёр (сёстраў), дзяўчаты, мужчыны (-аў), калег (-аў), дзядуляў, жнеяў	як у Р.

	неадуш.	кана пу, ла зыню, пра льню, ша фу		кана пы, ла зыні, пра льні ша фы	як у Н.
II скланенне (м. р. без канчатка, н. р. на -а, -о, -е, -ё)	адуш.	доктара, сябра, вучня, інжыне́ра	-а, -я	дактароў, сяброў, вучняў, інжыне́раў	як у Р.
	неадуш.	мур, слуп, будынак, цягні́к, я́йка	як у Н.	муры, слупы, буды́нкі, цягні́кі, я́йкі	як у Н.
III скланенне (ж. р. без канчатка)	адуш.	лань, мыш, гусь	як у Н.	ла не́й, мышэ́й, гусе́й	як у Р.
	неадуш.	косыць, кроў, вэрф, мазь		косы́ці, вэ́рфі, пе́чы, ма́зі	як у Н.
Розна- скланяльныя	адуш.	кацяня́, немаўля́, кураня́, дзіця́	як у Н.	кацяня́ таў́ (-ы), немаўля́ таў́ (-ы), дзяце́й (дзе́ці)	як у Р.
	неадуш.	імя́, пле́мя, стрэ́мя		іме́ны, пляме́ны, страме́ны	як у Н.

1) С переходными глаголами существительные в винительном падеже употребляются без предлогов: **галю́ бараду́** (брею бороду).

2) Винительный падеж используется в сочетаниях:

— с глаголом **гуля́ць** (у што?): **гуля́ць у се́тку** (играть в волейбол), **у кошы́к** (в баскетбол);

— с предлогом **па**: **еду́** (па каго?) **па дзіця́** (еду за ребёнком), **пайшоў** (па што?) **па ваду́** (пошёл за водой).

3) В сочетании с некоторыми глаголами одушевлённые существительные во множественном числе могут принимать в винительном падеже такие же окончания, как и неодушевлённые. Например: **гадава́ць дзе́ці** (воспитывать детей), **па́сцьвіць каровы́** (пастить коров).

Практыкуйцеся

4. Прачытайце сказы, знайдзіце назоўнікі, пастаўце да іх пытаньні (Прочитайте предложения, найдите существительные, поставьте к ним вопросы).

Яны́ ішлі́ праз пу́шчу. Я чыта́ю пра Мі́колу Гусо́ўскага. Ня ве́даю, як разьвяза́ць гэ́тае пы́таньне. Будзем запраша́ць гасьце́й на вясе́льле. Малы́ Але́сь аб дрэ́ва разьдэ́р сабе́ бры́во да крыві́. У сква́ры шма́т дзяце́й. Гаспады́ня купі́ла селядцо́ў. Сябры́ маха́юць нам рукой на прывіта́ньне.

Дзе́ці чака́юць ма́му. Не́шта ж яна́ заба́вілася. Малы́ Ві́ця пачына́е сумава́ць. Мары́лька як можа суцяша́е бра́та: «Я табе́ ля́лек нараблю́ і “Катка” запяю́».

5. Прачытайце прыказкі й прымаўкі. Прыгадайце падобныя расейскія. (Прочитайте пословицы и поговорки. Вспомните похожие русские).

Гульта́й за рабо́ту — мазо́ль за ру́ку.

На хаце́ньне ёсьць ця́рпе́ньне.

За грошы́ ўсю́ды харо́шы.

Добра́я пры́казка не ў бры́во, а ў во́ка.

Ха́ту зрабі́ць — не скры́нку зьбі́ць.

Хто зрабі́ў пача́так, ня́ха́й зробі́ць і канча́так.

Не ў ваду́ ж ад дажджу́!

Гні дрэ́ўца паку́ль гне́цца.

6. Утварыце словазлучэньні з ужываньнем назоўнікаў у вінавальным склоне (Составьте словосочетания, употребляя существительные в винительном падеже).

Узор: легчы (ложак) → легчы ў ложка́, узяць (лыжка) → узяць лыжку́.

ле/гчы	у	(кана/па)
пакла/сьці	на	(ша/фа)
глядзе/цца		(люстэ/рка)
запалі/ць		(ля/мпа)
памы/ць		(шкля/нка)
засла/ць		(прасьці/на)
ла/шчыць		(кацяня/)
дагляда/ць		(дзяду/ля)
зайсьці/		(кватэ/ра)
купі/ць		(мэ/бля)
е/сьці		(сала/та)
ісьці/		(пра/ца)

7. Перакладзіце ў расейскую мову (Переведите на русский язык).

Апрана/ем дзяце/й. Чака/ю на зру/чнага вы/падку. Гаспады/ня падала/ сьняда/ньне. Пойдзем праз сквэр. Сястра/ пашы/ла суке/нку. Малы/ ідзе/ па ца/цку.

Лад мовы

Существительное в творительном падеже

Назоўнік у творным склоне

КІМ? ЧЫМ? КАЛІ? ДЗЕ?

з, пе/рад, пад, над, за, са	+ ТВОРНЫ СКЛОН
з арты/кулам	— со статы/ей
зь ве/дамі	— со зная/ямі
пе/рад абе/дам	— перед обе/дом
пад ва/дой	— под во/дой
над гора/дам	— над горо/дом
за вак/ном	— за окн/ом
са сьвя/там	— с праз/дніком

	Адзіночны лік		Множны лік	
I скланеньне (ж. р., м. р., аг. р. на -а, -я)	сяброўка/й (-аю), ракой (-ою), хва/ляй (-яю), зямл/ей (-ёю), кале/гам (для м. р.), кале/гай (для ж. р.), мужчы/нам, Колем, судзьдз/ём	-ай (-аю), -ой (-ою), -яй (-яю), -ей (-ёю), -ам, -ем, -ём	сяброўка/мі, рэ/камі, хва/лямі, зе/мямі, кале/гамі, мужчы/намі, судзьдзя/мі	
II скланеньне (м. р. без канчатка, н. р. на -а, -о, -е, -ё)	даждж/ом, дыван/ом, буды/нкам, дн/ём, агн/ём, ву/чнем, вока/м, калосьсем, вясло/м, шча/сьцем	-ам, -ом, -ем, -ём	дажджа/мі, дывана/мі, буды/нкамі, дня/мі, агня/мі, ву/чнямі, вачмі (-амі, -ыма), вёсла/мі	-амі, -ямі, -мі, -ыма
III скланеньне (ж. р. без канчатка)	ноччу, мы/шшу, па/парацц/ю, кроў/ю (крыв/ёю), косц/ю	-у, -ю (-ёю)	нача/мі, мыша/мі, па/парацц/ямі, касьця/мі (касьц/ямі)	
Розна- скланяльныя	дзі/цём, кацянь/ём, куран/ём, медзьведзян/ём	-ем, -ём	дзе/ц/ямі, кацяня/тамі, кураня/тамі, медзьведзян/тамі	

Подробнее об окончаниях существительных в творительном падеже см. урок 14.

1) В творительном падеже согласные (кроме **б, ф, ь, р**) удлиняются между гласными: **солю, рэчу**.

2) Обратите внимание, что в сочетании с глаголами **ехаць** (ехать), **ісьці** (идти), **ляцець** (лететь), **плысьці** (плыть), **апекавацца** (заботиться о) существительные употребляются в творительном падеже без предлога: **плысьці парাপлавам, апекавацца дзецьмі**. Если нужно показать, что движение происходит в разных направлениях, то употребляется предлог **на** с предложным падежом. Например: **мы ішлі на бары, на каменьні, на полі**.

Практыкуйся

8. Прачытайце сказы, звярніце ўвагу на канчаткі назоўнікаў у творным склоне (Прочитайте предложения, обратите внимание на окончания существительных в творительном падеже).

Хітра, мудра, зь невялікім коштам.
Ча́сам — з ква́сам, а парою — з вадою.
Жа́лем сы́скаюцца гру́дзі.
Жораў зь ця́плом, а ла́стаўка зь лі́стом.
Сказа́ў ка́зку з пры́казкаю.
Лё́стачкамі ду́шу выма́е.
Лю́бага го́сця ўле́тку часту́юць мя́дком, а ўвосе́нь — мала́чком.
Колькі, ка́чка, ні мудру́й, а ле́бедзем ня бу́дзеш.
З дурны́м ні зна́йсьці, ні згубі́ць.
Па сі́няй раўні́не за хма́ркаю хма́рка плыве́.

9. Запоўніце пропускі прапанаванымі словамі ў творным склоне (Заполните пропуски предложенными словами в творительном падеже).

Узор: іду́ + даро́га → іду́ даро́гаю.

Лес, аўто́бус, ця́гнік, ка́тэр, чо́вен, самале́т, ты́нкоўнік, вя́сна, ра́ніца, вя́ршкі, вы́хава́нцы, дзі́ця, ма́стацтва, ру́кі, фальва́рковец.

Іду́ Е́ду Плы́ву Ляту́ Бу́ду Пае́ду Сустрэ́нуся П'ю́ ка́ву зь
Займа́юся з Апяку́юся Ціка́ўлюся Працу́ю

10. Утварыце форму творнага склону назоўнікаў (Образуйте форму творительного падежа существительных).

Узор: ву́чым з (зь) + дзе́ці → ву́чым зь дзе́цьмі.

Ямо	лы́жка, відэ́лец;
п'ем	шкля́нкі, ку́бкі, слоі́кі;
іду́ з (зь)	сё́стры, сяброў́ка, го́сьць;
малю́ю	фа́рба, алова́к, пэ́ндзаль;
сустрака́юся з (зь)	сябры́, дзяўча́ты, Ясь.

Лад мовы

Существительное в предложном падеже

Назоўнік у месным склоне

ПРЫ КІМ? ПРЫ ЧЫМ? ДЗЕ?

у, на, пры, аб, а, па		+ МЕСНЫ СКЛОН
у кра ^{ме}	— в магазине	
на Нямі ^{зе}	— на Немиге	
пры ба ^{цьку}	— с отцом (при отце)	
аб моры	— о море	
а пе ^{ршай} гадзі ^{не}	— в первом часу	
па дзе ^{цях}	— о детях	

	Адзіночны лік		Множны лік	
I скланеньне (ж. р., м. р., аг. р. на -а, -я)	у сярэ ^{дзіне} , на рацэ ^у , у пра ^{цы} , у ла ^{зьні} , пры ба ^{цьку} , пры Колю	-е, -э, -ы, -і, -у, -ю	у сярэ ^{дзінах} , на рэ ^{ках} , у пра ^{цах} , у ла ^{зьнях} , пры ба ^{цькаx}	-ах (-ох), -ях (-ёх)
II скланеньне (м. р. без канчатка, н. р. на -а, -о, -е, -ё)	на бе ^{разе} , у гаражы ^у , у це ^{ні} , у гаі ^у , пры ўну ^{ку} , пры ву ^{чню} , на не ^{бе} , у жыццэ ^у	-е, -ы, -і, -у, -ю	на берага ^x (-ох), у гаража ^x , аб це ^{нях} , у гая ^x , пры ўну ^{ках} , пры ву ^{чнях} , пры гасьця ^x (-ёх)	
III скланеньне (ж. р. без канчатка)	у ра ^{дасьці} , у далоні ^у , аб ночы ^у , на На ^{рачы}	-ы, -і	у ра ^{дасьцях} , у далоня ^x , аб нача ^x (-ох)	
Розна-скланяльныя	пры пле ^{мені} , пры і ^{мені} , пры дзіця ^{ці} , пры кацяня ^{ці}	-і	у плямёна ^x , у імёна ^x , пры дзе ^{цях} , пры кацяня ^{тах}	

Подробнее об окончаниях существительных в предложном падеже см. урок 15.

1) При употреблении предложного падежа нередко возникает путаница в выборе окончания **-у** или **-е**. Вариант окончания зависит от твёрдости или мягкости основы, от ударения. Например: **на рагу^у вуліцы^у**, но **на розе^е каровы^у**.

2) Именования лиц (люди, имена, фамилии) с мягкой основой имеют окончание **-у, -ю**: **пры ву^{чню}, пры Колю^у, пры наста^{ўніку}, пры сы^{ну}, пры кавалю^у**.

3) Если в существительном женского рода с основой на **к** окончание находится под ударением, то в предложном падеже **к** переходит в **ц** с окончанием **-э**: **шчака^у — на шчацэ^у, мука^у — у муцэ^у, рука^у — у руцэ^у**. А если окончание безударное — то с окончанием **-ы**: **сумка^у — у сумцы^у, сыце^жка^у — на сыце^жцы^у**.

Примеры склонения существительных в предложном падеже единственного числа:

окончание -е	горад — на горадзе кнот — на кноце бе ^{раг} — на бе ^{разе} лоб — на лобе цыра ^{та} — на цыра ^{це} га ^{ньба} — у га ^{ньбе} гле ^{ба} — на гле ^{бе} скру ^{ха} — у скру ^{се} эпоха — аб эпасе крысо — на крысе ^у хараство — у харастве ^у	город — по городу фитиль — на фитиле берег — на берегу лоб — на лбу клеёнка — на клеёнке позор — в позоре почва — на почве печаль — в печали эпоха — об эпохе пола ^у (пиджака) — на поле ^у красота — в красоте
окончание -і	баль — на ба ^{лі} ве ^{расень} — у ве ^{расьні} корань — у корані ^у вугаль — у вугалі ^у але ^й — у але ^і дробязь — у дробязі ^у стоць — на столі ^у хва ^{ля} — на хва ^{лі}	бал — на балу сентябрь — в сентябре корень — в корне уголь — в угле масло — в масле мелочь — в мелочи потолок — на потолке волна — на волне

пра/льня — у пра/льн*і*
 жалє/зьзе — у жалє/зьз*і*
 палява/ньне — на палява/ньн*і*
 лі/сьце — у лі/сьц*і*
 малява/ньне — у малява/ньн*і*
 запрашэ/ньне — у запрашэ/ньн*і*
 насе/ньне — у насе/ньн*і*
 зе/рне — у зе/рн*і*

окончание **-ы**

крыж — на крыж*ы*
 бор — у бар*ы*
 дождж — на даждж*ы*
 пляц — на пляц*ы*
 кірма/ш — на кірмаш*ы*
 раскоша — у раскош*ы*
 ску/ра — на ску/р*ы*
 глязу/ра — на глязу/р*ы*
 скры/нка — у скры/нк*ы*
 улётка — ва ўлётц*ы*
 плячо — на пляч*ы*
 сэрца — на сэрц*ы*
 сонца — на сонц*ы*
 ведро — у вядр*ы*
 збожжа — у збожж*ы*

окончание **-у**

пірог — у піраг*у*
 інжынэ/р — пры інжынэ/р*у*
 Смоліч — пры Смоліч*у*
 Пётра — пры Пётр*у*
 Мі/ша — пры Мі/ш*у*
 краве/ц — пры краўц*у*
 шаве/ц — пры шаўц*у*
 дах — на дах*у*
 страх — у страх*у*
 дух — у дух*у*

прачечная — в прачечной
 металлолом — в металлоломе
 охота — на охоте
 листва — в листве
 рисование — в рисовании
 приглашение — в приглашении
 семена — в семенах
 зерно — в зерне

крест — на кресте
 бор — в бор*у*
 дождь — на дожде
 площадь — на площади
 ярмарка — на ярмарке
 роскошь — в роскоши
 кожа — на коже
 глазурь — на глазури
 ящик — в ящике
 листовка — в листовке
 плечо — на плече
 сердце — на сердце
 солнце — на солнце
 ведро — в ведре
 хлеба — в хлебах

пирог — в пироге
 инженер — с инженером
 Смолич — со Смоличем
 Пётр — с Петром
 Миша — с Мишей
 портной — с портным
 сапожник — с сапожником
 крыша — на крыше
 страх — в страхе
 дух — в духе

Практыкуйцеся

11. Прачытайце, зьвярніце ўвагу на канчаткі назоўнікаў у месным склоне (Прочитайте, обратите внимание на окончания существительных в предложном падеже).

На шырокай дарозе добра разьміна/цца.
 Той хлеб, што зь мяжы/ застае/цца на нажы/.
 Ця/жка жыць у паняве/рцы.
 Па дажджы/ захалада/ла.
 У гародзе на градзе/ тры ка/лівы мя/ты.
 У са/дзе-вінагра/дзе дзяўчы/на гуля/ла.
 У рацэ/ калі/сьці вяла/ся стронга.
 Рыгор — спадкае/мца, ён даста/ў спа/дкі па цётцы.
 На руцэ/ пярсцёнак.
 У моры — несчысьлёная колькасьць ры/бы.

12. Пастаўце назоўнікі ў месны склон (Поставьте существительные в предложном падеже).

Узор: Ён у Канадзе.

а)	Бацька Маці Сястра Дзеці Сябра	(дзе?) у на	камандзіроўка праляня вечарынка луг Сьвіслач
б)	Ён	(дзе?) у на пры	вучэльніа тэатр Сібір плошча вясельле крама парк сьнег Намач вучань бабуля маці Васіль

13. Адкажыце на пытаньне дзе? з дапамогай неабходнага прыназоўніка і склона (Ответьте на вопрос где?, употребляя необходимый предлог и падеж).

Узор: кропля — люстэрка → кропля на люстэрку.

Зубранё — пушча, Ясь — ганак, пакой — кватэра, коўдра — ложка, парасон — сумка, фіранка — вакно, кветка — рука, аўто — дарога, яблык — талёрка, човен — рака, кот — парог, качкі — возера, студэнт — інтэрна́т.

14. Скажыце, дзе гэтыя людзі (Скажите, где эти люди).

15. Прачытайце, словы ў дужках пастаўце ў адпаведную граматычную форму (Прочитайте, слова в скобках поставьте в соответствующую грамматическую форму).

Узор: І тут, і там мае (сябра). → І тут і там мае сябры.

І тут, і там мае (сябра). У Грэцыі — пан Дымас. З (замежнікі) ён мой найлепшы (прыяцель). Усе спасьцігаюць бізнэс, а пан Дымас застаецца верны свайму (пакліканьне), як і я. Ён спэцыяліст у (галіна) будаўніцтва, дойдзі, якіх ма́ла. У сваёй (творчасьць) за (крыніца) натхненьня ён ма́е (помнікі) (даўніна).

Каштоўнасьці, непадуладныя (час) — вось што бывае тэмай на́шых (гутаркі) у ча́се (вандроўкі).

«Чалавек — гэта яго памяць», — кажа Дымас, і я згодны зь ім. Гляджу на велічныя (будынак) і ду́маю пра (людзі), якія пакінулі ў гэтых (муры) адбітак сваёй (душа).

16. Замест кропак устаўце ў тэкст наступныя словы (Вместо точек вставьте в текст следующие слова).

Електрычка, бацькі, чыгунка, пачастунак, жыхары, лес, вавёрка, дачка, хвост, малыя, сьмех, гутарка, дарога.

Я з жонкай, ... і сынам едзем у Сёньня нядзеля, і мы, як заўсёды, наведаемся да Яны живуць убаку ад Кілямэтры з тры яшчэ трэба ісьці празь Але гэта нам падабаецца. Прыемнай бывае нечаканая сустрэча з ... лесу: зайцамі, дзяглімі, вавёркамі. Іншы раз сьмялейшай ... можна падаць ... і нават пасьпець дакрануцца да Гэта вельмі забаўляе маіх Колькі тут бывае радасьці, ..., а потым ... — як вады, усю

17. Праскланяйце назоўнікі ў адзіночным і множным ліках (Просклоняйте существительные в единственном и множественном числе).

Фарба, ружа, парог, хваля, знаўца, навуковец, падручнік, справа, лічба, каўнёр, сьвята, рахунак, краіна, сонца, картка, дамова.

Кароткія размовы (чытайце ўголос)

— Маё шанаваьне, дзядзька Антось!
— Дзень добры, Пятрок! Даўно ня бачыў цябе.
Ці ты ўжо вольны ад заняткаў?
— Так, але цяпер я хаджу на практыку.
— Ну а Волька? Ужо, пэўна, працуе?
— Яна працуе і вучыцца завочна.
— Што робіць дзед Савось?
— Дзядуля на сваёй сядзібе на Нарачы. Як самі маецца, дзядзька Антось?
— Дзякаваць Богу. У нядзелю паеду ў Заслаўе.
— Перадавайце прывітаньне цётцы Марылі.
— Дзякуй, абавязкова перадам.

— Моё почтение, дядя Антось!
— День добрый, Петруша! Давно я не видел тебя.
У тебя уже закончились занятия?
— Да, но теперь я хожу на практику.
— Ну а Оля? Уже, наверное, работает?
— Она работает и учится заочно.
— Чем занимается дед Савось?
— Дедушка в своей усадьбе на Нарочи. А как вы поживаете, дядя Антон?
— Слава Богу. В воскресенье поеду в Заславль.
— Передавайте привет тёте Марии.
— Спасибо, обязательно передам.

— Здароў, Мікола! Куды гэта ты выправіўся?
— Здароў! Іду да Мішкі, у яго там нейкія праблемы з кампутарам. Куды сам ідзеш?
— Я ў краму. Хачу паднавіць кампутар, бо мая машына на дта марудзіць у Інтэрнэце. Ты ж ведаеш!
— Дык можа табе зьмяніць правайдэра?
— Ну, гэта мы паглядзім. Наагул, я мушу з табой параіцца.
— Мы можам сустрэцца заўтра пасля палудня.
— Добра, увечары я табе яшчэ ператэлефаную.
— Бывай.

— Здорово, Коля! Куда это ты направился?
— Здорово! Иду к Мишке, у него там какие-то проблемы с компьютером. А ты куда?
— Я в магазин. Хочу обновить компьютер, потому что моя машина уж очень тормозит в Интернете. Ты же знаешь!
— Так может тебе сменить провайдера?
— Ну, это мы посмотрим. Вообще, мне нужно с тобой посоветоваться.
— Мы можем встретиться завтра после обеда.
— Хорошо, вечером я тебе ещё перезвоню.
— До свидания.

— Як завуць гэтага хлапца?
— Пеця.
— А прозьвішча?
— Пяцюшык.
— Ён жыве ў Вялейцы на Пецячэй вуліцы?

— Как зовут этого парня?
— Петя.
— А фамилия?
— Петюшик.
— Он живёт в Вилейке на Певчей улице?

— Так. Адкуль ты ведаеш?

— Ён мой зямляк. Я ж таксама з Вялейшчыны.

— Да. Откуда ты знаешь?

— Он мой земляк. Я ведь тоже с Вилейщины.

Майстры слова гавораць

Сям'я, родная ха́та, вёска для многіх людзе́й — такі́ ж цэ́нтар сусьве́ту, як у Пталяме́вай сыстэ́ме Зямля́: ні высокія зва́ньні, ні абавя́зкі не аслабля́юць у іх сяме́йных пачу́цьцяў. Як бы ні вы́расла кола знаёмых, як бы ні пашыра́ліся духоўныя інтарэ́сы, усё роўна і ў ста́лыя гады́ інтуі́цыя паме́сьціць іх ула́снае я ў мі́красьве́т роднай сям'і́ і прыму́сіць ад ба́цькавага парога ме́раць шлях да вялі́кіх галя́ктык, які́я называ́юцца: культу́ра і прызва́ньне, народ і чалаве́цтва.

Уладзіме́р Кале́сьнік

Гэ́та Пётра, старэ́йшы Я́сеў бра́т.
Які́ ён?
Ён

выкшталцоны (изысканный),
майстраві́ты (искусный),
зда́тны (способный),
спага́дны (отзывчивый),
гасьці́нны (гостеприимный).

Лад мовы

Прилагательное

Прыметнік

Прилагательное (прыме́тнік) — самостоятельная часть речи, которая обозначает:

- свойство, качество или признак предмета: *палі́ваны посуд* (глазурованная посуда), *парцяны́я шкарпэ́ткі* (хлопчатобумажные носки);
- принадлежность лицу, живому существу: *Пётраў дзя́дзька* (дядя Петра), *ма́тчына ла́ска* (материнская ласка).

Прилагательные согласуются с существительными в роде, числе, падеже:

- *заву́лак* (м. р. *які́?*) *пакруча́сты* (извилистый переулок),
- *цэ́гла* (ж. р. *яка́я?*) *руда́я* (коричневый кирпич),
- *пе́чыва* (н. р. *якое?*) *сма́чнае* (вкусное печенье),
- *кве́ткі* (мн. л. *які́я?*) *прыго́жыя* (из первых рук).

Во множественном числе прилагательные по родам не изменяются.

Склонение прилагательных

Скланеньне прыметнікаў

ЯКІ́? ЯКА́Я? ЯКОЕ? ЯКІ́Я?

В единственном числе:

	М. р. адушаўлёны	М. р. неадушаўлёны	Ж. р.	Н. р.
Н.	высокі́ мужчы́на	высокі́ стол	высока́я кабе́та	высока́е дзіця́
Р.	высока́га мужчы́ны	высока́га стала́	высока́й кабе́ты	высока́га дзіця́ці
Д.	высока́му мужчы́ну	высока́му сталу́	высока́й кабе́це	высока́му дзіця́ці
В.	высока́га мужчы́ну	высокі́ стол	высока́ю кабе́ту	высока́е дзіця́
Т.	высокі́м мужчы́нам	высокі́м сталом	высока́й кабе́тай	высокі́м дзі́цем
М.	на высокі́м мужчы́не	пры высокі́м стале́	пры высока́й кабе́це	пры высокі́м дзіця́ці

Во множественном числе:

	М. р. адушаўлёны	М. р. неадушаўлёны	Ж. р.	Н. р.
Н.	высокі́я мужчы́ны	высокі́я сталы́	высокі́я кабе́ты	высокі́я дзе́ці
Р.	высокі́х мужчы́наў	высокі́х сталоў	высокі́х кабе́таў	высокі́х дзяце́й
Д.	высокі́м мужчы́нам	высокі́м стала́м	высокі́м кабе́там	высокі́м дзе́цям
В.	высокі́х мужчы́наў	высокі́я сталы́	высокі́х кабе́таў	высокі́х дзяце́й

Т. М.	высокі́мі мужчы́намі на высокі́х мужчы́нах	высокі́мі стала́мі пры высокі́х стала́х	высокі́мі кабе́тамі пры высокі́х кабе́тах	высокі́мі дзе́цямі пры высокі́х дзе́цях
--------------	---	--	--	--

Окончания при склонении прилагательных:

	Адзіночны лік			Множны лік
	м. р.	ж. р.	н. р.	
Н.	-ы, -і	-ая, -яя	-ое, -ае, -яе	-ыя, -ія
Р.	-ога, -ага, -яга	-ое, -ае, -яе, -ой, -ай, -яй	-ога, -ага, -яга	-ых, -іх
Д.	-ому, -аму, -яму	-ой, -ай, -яй	-ому, -аму, -яму	-ым, -ім
В.	-ога, -ага, -яга (з адуш.)	-ую, -юю	-ое, -ае, -яе	-ых, -іх (з адуш.)
	-ы, -і (зь неадуш.)			-ыя, -ія (зь неадуш.)
Т.	-ым, -ім	-ою, -аю, -яю, -ой, -ай, -яй	-ым, -ім	-ымі, -імі
М.	-ым, -ім	-ой, -ай	-ым, -ім	-ых, -іх

Некоторые прилагательные имеют полную и краткую формы: **ра́ды** — **рад** (радостный — рад), **поўны** — **повен** (полный — полон), **ду́жы** — **дуж** (сильный — силен). Краткие прилагательные в белорусском языке употребляются редко, в основном в фольклоре. Они изменяются по родам и числам: **пе́вень** *грозен* (м. р.), **котка** *грозна* (ж. р.), **шча́ня** *грозна* (н. р.), **яны́** *так грозны* (мн. л.).

Степени сравнения качественных прилагательных

Ступені параўнаньня якасных прыметнікаў

мале́нькі — ме́ншы — на́йме́ншы / са́ма ме́ншы	маленький — меньший — самый маленький
вялі́кі — большы — на́йбольшы	большой — больший — самый большой
высо́кі — вы́шэйшы — на́йвы́шэйшы	высокий — высший — наивысший
ні́зкі — ні́жэйшы — на́йні́жэйшы	низкий — низший — самый низкий
добры́ — ле́пшы — на́йле́пшы	хороший — лучший — наилучший
ке́пскі — горшы — на́йгоршы	плохой — худший — наихудший

Образование форм сравнительной степени прилагательных.

- Простая форма сравнительной степени:

-ейш- / -эйш-

салодкі — саладзэ́йшы	сладкий — более сладкий
горкі — гарчэ́йшы	горький — более горький
модны — ма́днэ́йшы	модный — более модный
ёмкі — я́мчэ́йшы	удобный — более удобный

- Простая форма превосходной степени:

-най- + -ейш- / -эйш-

салодкі — на́йсаладзэ́йшы	сладкий — самый сладкий
горкі — на́йгарчэ́йшы	горький — самый горький
модны — на́йма́днэ́йшы	модный — самый модный
ёмкі — на́йя́мчэ́йшы	удобный — самый удобный

- Сложная форма сравнительной степени:

менш + / больш +

шчы́льны — менш шчы́льны / больш шчы́льны	плотный — менее плотный / более плотный
склада́ны — менш склада́ны / больш склада́ны	сложный — менее сложный / более сложный
выра́зны — менш выра́зны / больш выра́зны	выразительный — менее / более выразительный
падобны — менш падобны / больш падобны	похожий — менее похожий / более похожий

- Сложная форма превосходной степени:

сама + / найменш + / найбільш +

та́нны — **сама** та́нны — **найбо́льш** та́нны
 стары́ — **сама** стары́ — **найбо́льш** стары́
 вядомы — **найме́нш** вядомы

дешевый — самый дешевый
 старый — самый старый
 неизвестный — наименее известный

- Краткая форма превосходной степени:

най- + -ш-

высокі — **найвы́шшы**
 блі́зкі — **найблі́зшы**
 бага́ты — **найбага́тшы**
 новы — **найноўшы**
 кароткі — **найкаротшы**

высокий — высочайший
 близкий — ближайший
 богатый — богатейший
 новый — новейший
 короткий — кратчайший

1) При сравнении некоторых понятий (возраста, роста и т. п.) прилагательное употребляется с предлогами **за, ад, над**, а существительное ставится в родительном падеже: **няма́ зьве́ра дужэ́йшага за ле́ва** (нет зверя сильнее льва), **гарачэ́й ад агню́** (горячее огня), **няма́ горшага ка́та над на́шага бра́та** (нет хуже палача, чем наш брат), **сястра́ маладзё́йшая за бра́та** (сестра моложе брата), **ён разуме́йшы за ўсіх** (он умнее всех).

2) Прилагательные, которые в русском языке употребляются в высшей степени сравнения, в белорусском представлены только с прилагательными наивысшей степени. Сравните: ближайший — **найблі́жэ́йшы**, легчайший — **найлягчэ́йшы**, новейший — **найноўшы**.

Степеней сравнения не имеют следующие качественные прилагательные:

обозначающее неизменное качество	мёртвы, цяжа́рная, глухі́
называющие должность, звание	ста́ршы лейтэ́нант, галоўны інжыне́р, навуковы супрацоўні́к
масти животных	пярэ́сты, була́ны
качественно-относительные, определяющие цвет предмета через соотнесение с другим предметом	бэ́завы, агні́сты, шэ́ра-сі́ні, цёмна-зялёны

Не имеют форм оценки и степеней сравнения относительные прилагательные. Их признаки не изменяются: **зрокавыя вы́пыты** (зрительные тесты), **дароўны на́дпіс** (дарственная надпись), **саламя́ны капялю́ш** (соломенная шляпа), **парцяны́я шкарпэ́ткі** (хлопчатобумажные носки), **мастакоўскі та́лент** (талант художника).

Практыкуйцеся

1. Прачытайце сказы, зьвярніце ўвагу на канчаткі прыметнікаў (Прочитайте предложения, обратите внимание на окончания прилагательных).

Добрае ляжы́ць, а злое бяжы́ць.

Аста́тні раз быва́ю ў вас.

Стары́ верабей на мякі́ну ня ква́піцца.

У жыцці́ быва́юць усяля́кія здарэ́нны.

Чорныя баравікі́ так і стая́ць уваччу́.

На доўгі́ век, на добрае здароўе.

Сядзі́ць па́ні на мурку́ ў чырвоным каптурку́ — хто ідзе́, той паклоні́цца. (Суніцы)

Чырвоны колер, ві́нны сма́к, каме́ннае сэрца́ — хто гэ́та так? (Вішня)

А хто ма'е хвост курта'ты, бараду' і нос гарба'ты, носіць, ле'сам ідучы', заме'ст ша'пкі — два карчы'?

(Лось)

2. Скажыце як мае быць па-беларуску (Скажыце по-белорусски правильно).

Ближайшая остановка. Лучшие годы. Высший сорт. Легчайший вес. Сладчайший напиток.

3. Прачытайце фразэмы, сярод прапанаваных словаў знайдзіце адпаведныя прыметнікі (Прочитайте фраземы, среди предложенных слов выберите соответствующие прилагательные).

Узор: Галава ва'рыць — разу'мны.

Малы', вясёлы', шчаслі'вы, ненае'дны, чырвана'шчкая кабе'та, адноль'кавыя, дасьве'дчаны, выда'тны.

Кату' па пяту' —

Аднаго поля я'гады —

Бі'ты воўк —

Хоць куды' —

На сёмым не'бе —

Маладзі'ца як брусні'ца —

Плячы'сты на живот —

4. Прыметнік у дужках пастаўце ў адпаведную форму (Прилагательное в скобках поставьте в соответствующую форму).

Узор: (Жоўты) касачы' → Жоўтыя касачы.

(Руды') валасы', (зялёны) кашу'ля, (шэ'ры) вочы, (бэ'жавы) аўто, (чырвоны) сту'жка, (паласа'ты) каву'н, (блакі'тны) ша'лік, (чорны) ка'ва.

Лад мовы

Притяжательные прилагательные

Прыналежныя прыметнікі

ЧЬЙ? ЧЫЯ? ЧЫЁ?

Разновидность относительных прилагательных — *притяжательные (прыналежныя)*. Они показывают, кому принадлежит предмет: *мату'ліна сочыва* — мамино варенье, *даччы'на ху'стка* — платок дочери (но: *даччы'ная фі'рма* — дочерняя фирма), *саба'чы напысьні'к* — собачий намордник. Притяжательные прилагательные образуются от основ существительных; они могут переходить в качественные: *воўчы апеты'т*.

Образование притяжательных прилагательных от существительных мужского рода:

-оў, -аў -еў, -ёў	Паўлю'к	Паўлюкоў дом (м. р.)	дом Павла
	Пётра	Пётраў кампу'тар (м. р.)	компьютер Петра
	Ясь	Я'сеў брат (м. р.)	брат Яся
	Міха'сь	Міхасеў кале'га (м. р.)	коллега Михася
-ова, -ава -ева, -ёва	Паўлю'к	Паўлюкова кватэ'ра (ж. р.)	квартира Павла
		Паўлюкова дзіця' (н. р.)	ребёнок Павла
	Пётра	Пётрава жонка (ж. р.)	жена Петра
		Пётрава вакно (н. р.)	окно Петра
	Ясь	Я'сева сядзі'ба (ж. р.)	усадьба Яся
		Я'сева бра (н. р.)	бра Яся
	Міха'сь	Міхасёва фі'рма (ж. р.)	фирма Михася

Міхасёва аўто (н. р.)

автомобиль Михася

Образование притяжательных прилагательных от существительных женского рода:

-ын-, -ін-	маці	ма ^т чын дар (м. р.)	мамин подарок
		ма ^т чына ху ^с тка (ж. р.)	мамин платок
		ма ^т чына пісьмо (н. р.)	мамино письмо
	Валя	Ва ^л ін хрэ ^с нік (м. р.)	Валин крестник
		Ва ^л іна вопратка (ж. р.)	Валина одежда
		Ва ^л іна дзіця ^с (н. р.)	Валин ребёнок

Притяжательные прилагательные в именительном и винительном падежах обычно употребляются в краткой форме: **сынава шапка, сынаву шапку**. Однако с одушевлёнными существительными притяжательные прилагательные мужского рода в винительном падеже употребляются в полной форме: **сынавага сябра**.

Способы образования прилагательных

Спосабы ўтварэння прыметнікаў)

Прилагательные образуются с помощью:

приставок	не- (ня-), без- (бяз-), да-, паза-, перад-, за-, пад-, над-, пры- ды інш.	няблізкі, безгалосы, заввысокі, дагістарычны, пазачарговы, перадсвяточны, падводны, надзвычайны, прывабны
суффиксов	-лів-, -іст-, -ав-, -ов-, -ат-, -н-, -ават-, -ан- (-ян-), -ск-, -ц- ды інш.	сарамлівы, іскрысты, рынкавы, вечаровы, вусаты, блакітны, чырванаваты, бульбяны, віленскі, салдацкі
приставок и суффиксов	спалучэнне прыстаўкі з суфіксам	надламаны, падгалісты, прыдарожны, замежны, пазаслужбовы, неахайны, негаспадарны

Примеры:

	Зыходнае слова	Прыметнік	Пераклад
-ін-, -ын-	бабуля	бабу ^л ін	бабушкин
	сястра	сястры ^н	сестрин
	Лявоніха	Лявонішы ^н	Лявонихи
	Алёнка	Алёнчы ^н	Алёнкин
-оў, -аў, -еў, -ёў	дзед	дзе ^{аў}	деда (дедов)
	зяць	зяце ^ў	зятя (зятев)
	святар	святаро ^ў	священника
	Васіль	Васіле ^ў	Василия
-ов-, -ав-, -ев-, -ёв-	зіма	зімо ^{вы}	зимний
	вясна	вясно ^{вы}	весенний
	вёска	вяско ^{вы}	сельский
	стужка	стужка ^{вы}	ленточный
	сетка	сетка ^{вы}	сетевой
	пачуццё	пачуццё ^{вы}	чувственный
	памылка	памылко ^{вы}	ошибочный
	дэталё	дэталё ^{вы}	детальный
	кісьць	кісьце ^{вы}	кистевой
	вось	восе ^{вы}	осевой
	бэз	бэза ^{вы}	сиреневый
	язва	язва ^{вы}	язвенный
	тэкст	тэкста ^{вы}	текстовый
	фірма	фірмо ^{вы}	фирменный

-н-	ве/расень	верасьн ^ё вы	сентябрьский
	мэ/та л	мэтал ^ё вы	металлический
	пэ/нсця	пэнсі/йны	пенсионный
	апэра/цыя	апэрацы/йны	операционный
	адміністра/цыя	адміністрацы/йны	административный
	арганіза/цыя	арганізацы/йны	организационный
	адукэ/цыя	адукэцы/йны	образовательный
	эква/тар	эквата/рны	экваториальный
	сынусоіда	сынусоідны	синусоидальный
	трахе/я	трахе/йны	трахейный
-іст-	спэкуля/цыя	спэкуляцы/йны	спекуляционный
	акупа/цыя	акупацы/йны	оккупационный
	праду/кцыя	прадукцы/йны	производительный
-іст-	усту/п	усту/пісты	уступчатый
	лі/нія	ліне/істы	линейчатый
	гляда/ч	гляда/цкі	зрительский
-і-, -ск-	грэк	грэ/цкі	греческий
	каза/к	каза/цкі	казачий
	Смаляві/чы	смаляві/цкі	смолевичский
-ч-	Нью-Ёрк	нью-ёрскі	нью-йоркский
	мовазна/веч	мовазна/ўчы	языковедческий
	кіраўні/к	кіраўні/чы	управленческий
	даве/р	даве/рчы	вверительный

Если прилагательное образовывается с помощью суффикса **-ск-** от слова с основой, оканчивающейся:

1) на **т, ч, к**, то прилагательное имеет суффикс **-ц-**: скаўт — скаўцкі, чытач — чытацкі, Глыбокае — глыбоцкі, брат — брацкі, Смалявічы — смалявіцкі, Івянец — івянецкі;

2) на несколько согласных звуков, последний из которых — **к**, то в прилагательном корневое **к** выпадает: Нью-Ёрк — Нью-Ёрскі;

3) на **с, з, ш, ж, г, х**, то в прилагательном финальная согласная выпадает: Белая Вежа — белаве/скі, чэх — чэ/скі, француз — францу/скі, Палесье — палескі, таварыш — таварыскі, Нясьвіж — Нясьвіскі;

4) на **ск, цк**, то в прилагательном остаётся только одно **ск** или **цк**: Дама/ск — дама/скі, Смале/нск — смале/нскі, Брацк — брацкі;

5) на звонкие **д, дж, дз**, то при произношении слова слышится звук [ц], но пишется **дз**: сусе/д — сусе/дзкі [сус'эцк'і], грама/да — грама/дзкі [грама/цк'і], Ке/мбрыдж — ке/мбрыджкі [к'э/мбрыцкі].

Практыкуйцеся

5. З словаў у дужках утварыце прыметнікі (От слов в скобках образуйте прилагательные).

Узор: (яблык) пірог → яблычны пірог.

(Поўдзень) ве/цер, (жах) вы/гляд, (ву/сы) дзя/дзька, (бу/льба) стра/ва, (кішэ/ня) ліхта/рык, (малі/ны) колер, (ру/жа) пялёстак.

6. Утварыце прыметнікі (Образуйте прилагательные).

Нава/градак, Лі/да, Нясьві/ж, Вуша/чы, Сураж, латы/ш, завод, сьвет, каза/к, Ворша.

7. Скажыце, якія тут прыметнікі — якасныя, а якія — адносныя ці прыналежныя? (Скажыце, якія з прылагатэльных з'яўляюцца якаснымі, якія — адноснымі, а якія — прыналежнымі?)

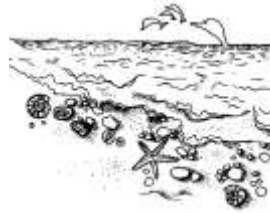
бра́тва майстроўня
(мастерская брата)

ільняна́я ткані́на
(льняная ткань)

знаёмы лес
(знакомый лес)

марское ўзьбярэ́жжа
(морское побережье)

пяшча́ная вы́спа
(песчаный остров)

дзе́даў човен
(дедова лодка)

слоі́к мату́лінага
сочыва
(банка маминого
варенья)

зямна́я ку́ля
(земной шар)

высачэ́зны дом —
хмарачос
(высоченный дом —
небоскре́б)

камэ́рцы́йны кіёск /
ша́пік
(коммерческий киоск)

8. Скажыце як мае быць (Скажыце правільна).

Узор: Пражыва́нне ў шыкоўным гатэ́лі.

Пражыва́нне
Белару́сь
Рада́сьць
Дзеці́
Гарміда́р
Згода
Сьве́чкі
Імпрэ́за
Дзяўчы́на

у
на

шыкоўны
вольны
свабодны
гульнёвы
школьны
супольны
старадаўні
купа́лаўскі
нацыяна́льны

гатэ́ль
ры́нак
творства
за́ля
двор
пра́ца
жырандо́ль
парк
строй

9. Ад наступных прыметнікаў утварыце ступені параўнання (Образуйте степени сравнения от следующих прилагательных).

Узор: Дарагі падарунак → даражэйшы падарунак → найдаражэйшы падарунак.

Новае начыньне, мяккі каўнер, чырвоны колер, смачныя блык, прывабная мясціна, салодкія маліны, забаўныя прыгоды, цёплае паліто, зграбная рэч, высокая будыніна, пісьмёны вучань, малы сабачка, цяжкае валізка.

10. Ад слова ў дужках утварыце прыналежны прыметнік і дапасуйце яго да назойніка (От слова в скобках образуйте притяжательное прилагательное и согласуйте его с существительным).

Узор: Хто гэта? (Ясь) найлепшы сябра. → Ясеў найлепшы сябра.

а) Хто гэта?	(Волька) большы сын.
(Людміла) меншая сястра.
(Аркадзь) крэўныя.
б) Што гэта?	(Піліп) студэнцкі пакой.
(Ксе́ня) бурштынавыя каралі.
(Максі́м) новае паліто.

11. Складзіце сказы (Составьте предложения):

Узор: Тут утульны студэнцкі пакой.

Тут	студэнцкі	утульны	стол
Там	Мікітаў	пісьмовыя	акуляры
На падлозе	Мікітавы	кампутарнае	цацка
На рагу стала	матчын	патрэбныя	пакой
Каля стала	бацькавы	заўсёды	папёры
	сяброўчын	замежны	нататнік
	сястрыная	процісонцавыя	слоўнік
	Колеў	бліскачая	чапісы
	Сяргеёвы	пісьмовы	начыньне
	мой	новыя	квіток
	наш	праязны	зэдлік
	брава	драўляны	прылады

12. Замест кропак устаўце ў тэкст прапушчаныя словы (Вместо точек вставьте в текст пропущенные слова).

Сьветлы, арыгінальны, выштукаваны, кафляваны, крэмавы, старадаўні, густоўны, прыгожы, беларускі, розны, мяккі.

Утульны ... пакой. ... інтэр'ер. Позірк прыцягваюць адметныя рэчы ў ... гусьце. Сурвэнта. Прыгожа аформлены куфэрак. ... колеру кветкі.

Што яшчэ? На сцяне — ... відарыс гербу «Пагоня». ... гадзіннік. Мэбля. ... камінак. Каля сцяны, справа, — шафа. Зьлева — ... канапа. Справа — крэсла. Люстэрка. Яно ў ... адрэ. ... кабе́рац на падлозе. Угары, пад стольню, — ... жырандоля. На вокнах — ... самаробныя фіранкі.

13. Скарыстаўшы слоўнік і ўжо вядомыя вам словы, падайце свае прыметнікі да наступных назойнікаў (Используя словарь и уже известные вам слова, предложите свои прилагательные к следующим существительным).

Дзяўчаты і хлопцы зь ме́нскага Трае́цкага прымес́ся. Які́я яны́?
Самастойныя, дасьведчаныя, адукаваныя, чынныя, самавітыя,
сталыя чытачы Купалаўскай бібліятэкі.

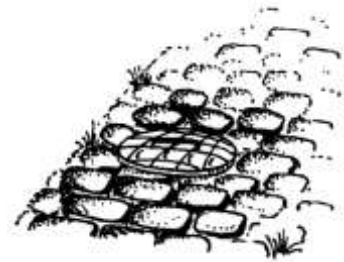
14. Складзіце сказы з ужываньнем прапанаваных словазлучэньняў і словаў (Составьте предложения, употребляя предложенные словосочетания и слова).

Двухпавярховая камяніца;
старажытны мур; мураванка;

Валодзеў гасьцінец;
адметны траецкі сувэнір;

брукаваная плошча;
даўнейшая вуліца.

15. Падшукайце да прыметніка адпаведны назоўнік (Подберите к прилагательному соответствующее существительное).

Узор: шавецкія → шавецкія курсы.

вулічны	хваля
марскія	дубец
дарожны	ліст
дубовая	жук
ліпавы	цвет
волкае	павётра
вярбовы	басэйн
рачны	мэбля
майскі	рух

Кароткія размовы (чытайце ўголос)

— Дзе Ясеў бацька?
— Ён пры старэйшым сыну, пры Пётру.

— Где отец Яся?
— Он со старшим сыном, с Петром.

— Ты езьдзіў у Івянец?
— Езьдзіў, толькі ўчора вярнуўся.
— Ну, і як вандроўка?
— Мне спадабалася. Адпачыў як маё быць.
— А ты яшчэ й загарэў!
— Дык ты ня ведаеш, якія там мясціны? Гэта ж у бок Налібоцкай пушчы. Адны бары чаго вартыя!..

— Ты ездил в Ивенец?
— Ездил, только вчера вернулся.
— Ну, и как путешествие?
— Мне понравилось. Отдохнул что надо.
— А ты ещё и загорел!
— Разве ты не знаешь, какие там места? Это же в сторону Налибокской пуши. Одни боры чего стоят!..

— Вазьміце ў дарогу яблыкаў.
— Якіх? Гэтых жоўтых?
— Не, жоўтыя яшчэ кіслыя. Бяры вунь у той кардонавай скрынцы.

— Возьмите в дорогу яблок.
— Каких? Этих жёлтых?
— Нет, жёлтые ещё кислые. Бери вон в том картонном ящике.

<p>— Яны́ саладзе́йшыя?</p> <p>— Саладзе́йшыя і больш сакаўны́я.</p>	<p>— Они слаще?</p> <p>— Слаще и сочнее.</p>
<p>— Ці здольны гэ́ты дзяцю́к?</p> <p>— Здольны, ды яшчэ́ і стара́нны!</p>	<p>— Способный ли этот парень?</p> <p>— Способный, да ещё и старательный!</p>
<p>— Добры дзень, дзя́дзька Андрэ́й!</p> <p>— Здароў, жэ́ўжык. А дзе ж бацькі́?</p> <p>— За́раз пры́йдуць. Зайшлі́ ў кра́му.</p> <p>— Ну, як ты дуж-здароў? Ці па́дрос за ле́та?</p> <p>— Мы былі́ на моры, дзя́дзька Андрэ́й.</p> <p>— На моры? А дзе ж гэ́та?</p> <p>— У Турэ́чыне, на Эге́йскім моры. Яно це́плае, ласка́вае. І вада́ ў ім чы́стая, празры́стая.</p>	<p>— Здравствуйте, дядя Андрей!</p> <p>— Привет, пострел. А родители где?</p> <p>— Сейчас придут. Зашли в магазин.</p> <p>— Ну, как поживаешь? Подрос за лето?</p> <p>— Мы были на море, дядя Андрей.</p> <p>— На море? А где же это?</p> <p>— В Турции, на Эгейском море. Оно тёплое, ласковое. И вода в нём чистая, прозрачная.</p>
<p>— Добры ве́чар у ха́ту!</p> <p>— Добры ве́чар! Праходзь, калі́ ла́ска, сядзі́.</p> <p>— Што чува́ць у вас?</p> <p>— Наві́наў бага́та. Наш Па́вал ўжо ма́е новую кватэ́ру.</p> <p>— Во як?! А ў які́м раёне?</p> <p>— У Мали́наўцы.</p> <p>— Дык я ж такса́ма ў Мали́наўцы! А на якой ву́ліцы?</p> <p>— На ву́ліцы Слабодзка́й.</p> <p>— А... Гэ́та ад мяне́ няблі́зка.</p>	<p>— Добрый вечер!</p> <p>— Добрый вечер! Проходи, пожалуйста, садись.</p> <p>— Что у вас слышно?</p> <p>— Новостей много. У нашего Павла уже новая квартира.</p> <p>— Вот как?! А в каком районе?</p> <p>— В Малиновке.</p> <p>— Так я тоже в Малиновке! А на какой улице?</p> <p>— На улице Слободской.</p> <p>— А... Это от меня недалеко.</p>

Майстры слова гавораць

...Слова живе́ — яно ве́чнае й неўміру́чае. Бо яно бесцьяле́снае й неашчу́тнае. Бо яго можна толькі пачу́ць, на́ват прачыта́ць, але́ нельга ўзя́ць у ру́кі — напісанае ці надрукава́нае слова ўжо не само слова, а толькі яго ілюстра́цыя. У самім сло́ве няма́ ніводнага а́тама, няма́ нічога з таго, што падула́дна сьме́рці. Яно, хоць само жывое, не праходзіць звычайных ста́дыяў усяго жывога: нараджэ́ньне, сталё́ньне, старэ́ньне, сьмерць. Бо яно дух, а дух ня ма́е сьме́рці.

Я́нка Сіпакоў

Хіба́ гэта́ наш Ясь?
Хтосьці́ і́ншы.
Не́йкі́ чужы́ чужа́ніца.

Лад мовы

Местоимение

Займеньнік

Местоимение (займе́ннік) — изменяемая часть речи, которая не называет предметы, лица, качества, а только указывает на них. По своему значению местоимения делятся на:

- *личные (асабовыя)*: **я, мы, ты, вы, ён, яна, яно, яны**;
- *притяжательные (прынале́жныя)*: **мой, наш, твой, ваш, яго, ягоны, яе́, ёйны, свой, іх, іхні, іхны**;
- *указательные (паказа́льныя)*: **той, такі́, гэты́, гэтакі́, гэны́, гэткі́, столькі́, гэтулькі́**;
- *определятельные (азнача́льныя)*: **сам, увесё, кожны, любы́, усякі́, са́мы, і́ншы**;
- *вопросительно-относительные (пыта́льна-адносныя)*: **хто, што, які́, каторы, чый, колькі́**;
- *возвратные (зваротныя)*: **сябе́**;
- *отрицательные (адмоўныя)*: **ніхто, нішто, ніякі́, нічы́й, ніводны, ніко́лькі**;
- *неопределённые (неазнача́льныя)*: **не́хта, не́шта, хтосьці́, штосьці́, не́йкі́, які́сьці́, які́-небудзь, не́калькі́, хто-небудзь, некаторы, не́чы, не́йчы, чы́йсьці́, абы-што, абы-хто, абы-які́, абы-чый**.

Личные местоимения

Асабовыя займеньнікі

	Адзіночны лік					Множны лік		
	1-я асоба	2-я асоба	3-я асоба			1-я асоба	2-я асоба	3-я асоба
			м. р.	ж. р.	н. р.			
Н.	я	ты	ён	яна	яно	мы	вы	яны́
Р.	мяне́	цябе́	яго́	яе́	яго́	нас	вас	і́х
Д.	мне́	табе́	яму́	ёй	яму́	нам	вам	і́м
В.	мяне́	цябе́	яго́	яе́	яго́	нас	вас	і́х
Т.	мно́й (мно́ю)	табо́й (табо́ю)	і́м	ёй (ё́ю)	і́м	на́мі	ва́мі	і́мі
М.	па мне́	па табе́	па і́м	па ёй	па і́м	па нас	па вас	па і́х

Практыкуйцеся

1. Адкажыце на пытаньні (Ответьте на вопросы).

Узор: Ці спада́р Жура́ўскі настаўні́к? (войсковец) → Не, спада́р Жура́ўскі не настаўні́к, ё́н войсковец.

Ці спада́р Ча́йка друка́р? (выдаве́ц)

Гэ́тыя лю́дзі, твае́ кале́гі, тутэ́йшыя? (прые́жджыя)
 Хто гэ́тая дзяўчы́на, твая́ сястра́? (бра́тава сяброўка)
 Ці спада́рыня Га́нна сакрата́рка? (пашта́рка)
 Ці гэ́та Колева́ дзіця́? (Волька)

2. Адкажыце на пытаньні (Ответьте на вопросы).

Узор: Што ты ве́даеш пра (Сярге́й, ён)? → Што я ве́даю пра Сярге́я? Я нічога ня ве́даю пра яго.

Што ты ве́даеш пра (Вярбі́цкія, яны́)?
 Што ты ве́даеш пра (той хлапе́ц, ён)?
 Што ты ве́даеш пра (Волька, яна́)?
 Што ты ма́еш сказа́ць (спада́р Ляві́цкі, ён)?
 Ты паві́ншава́ў (спада́рыня Людмі́ла, яна́)?
 Ты пае́дзеш з (Паўлю́к, ён) на адпачы́нак?
 Ты дава́ў (дзіця́, яно) папі́ць?

Лад мовы

Притяжательные местоимения

Прыналежныя займеньнікі

Местоимения *мой, мая́, маё́, мае́* (мой, моя, моё, мои), *твой, твая́, тваё́, твае́* (твой, твоя, твоё, твои), *свой, свая́, сваё́, свае́* (свой, своя, своё, свои):

	Адзіночны лік			Множны лік
	м. р.	ж. р.	н. р.	
Н.	мой, твой	мая́, твая́	маё́, тваё́	мае́, твае́
Р.	майго, твайго	мае́й, твае́й	майго, твайго	маі́х, тваі́х
Д.	майму́, твайму́	маёй, тваёй	майму́, твайму́	маі́м, тваі́м
В.	майго, твайго (адуш.)	маю́, тваю́	маё́, тваё́	маі́х, тваі́х (адуш.)
	мой, твой (неадуш.)			мае́, твае́ (неадуш.)
Т.	маі́м, тваі́м	маёю (маё́й), тваёю (тваё́й)	маі́м, тваі́м	маі́мі, тваі́мі
М.	маі́м, тваі́м	маёй, тваёй	маі́м, тваі́м	маі́х, тваі́х

Местоимения *свой, свая́, сваё́, свае́* скопляюцца аналагічна местоимениям, приведенным в таблице.

Местоимения *ягоны, ягоная, ягонае, ягоныя* (его), *ёйны, ёйна́я, ёйнае, ёйныя* (её):

	Адзіночны лік			Множны лік
	м. р.	ж. р.	н. р.	
Н.	ягоны, ёйны	ягоная, ёйна́я	ягонае, ёйнае	ягоныя, ёйныя
Р.	ягонага, ёйнага	ягона́й, ёйна́й	ягонага, ёйнага	ягоных, ёйных
Д.	ягонаму, ёйнаму	ягона́й, ёйна́й	ягонаму, ёйнаму	ягоным, ёйным
В.	ягонага, ёйнага (адуш.)	ягоную, ёйную	ягонага, ёйнага (адуш.)	ягоных, ёйным (адуш.)
	ягоны, ёйны (неадуш.)		ягонае, ёйнае (неад.)	ягоныя, ёйныя (неад.)
Т.	ягоным, ёйным	ягона́й, ёйна́й	ягоным, ёйным	ягонымі, ёйнымі
М.	ягоным, ёйным	ягона́й, ёйна́й	ягоным, ёйным	ягоных, ёйных

Местоимения *наш, на́ша, на́шы* (наш, наша, наши), *ваш, ва́ша, ва́шы* (ваш, ваше, ваши):

	Адзіночны лік			Множны лік
	м. р.	ж. р.	н. р.	
Н.	наш, ваш	на́ша, ва́ша	на́ша, ва́ша	на́шы, ва́шы

Р.	на шага, ва шага	на шу, ва шу	на шага, ва шага	на шых, ва шых
Д.	на шаму, ва шаму	на шай, ва шай	на шаму, ва шаму	на шым, ва шым
В.	на шага, ва шага (адуш.)	на шу, ва шу	на ша, ва ша	на шых, ва шых (адуш.)
	наш, ваш (неадуш.)			на шы, ва шы (неадуш.)
Т.	на шым, ва шым	на шай, ва шай	на шым, ва шым	на шымі, ва шымі
М.	на шым, ва шым	на шай, ва шай	на шым, ва шым	на шых, ва шых

Местоимения *іхні, іхны, іхняя, іхняе, іхнія* (их):

	Адзіночны лік			Множны лік
	м. р.	ж. р.	н. р.	
Н.	іхні / іхны	іхняя / іхная	іхняе / іхнае	іхнія / іхныя
Р.	іхняга / іхнага	іхняй / іхнай	іхняга / іхнага	іхніх / іхных
Д.	іхняму / іхнаму	іхняй / іхнай	іхняму / іхнаму	іхнімі / іхнымі
В.	іхняга / іхнага (адуш.)	іхнюю / іхную	іхняе / іхнае	іхніх / іхных (адуш.)
	іхні / іхны (неадуш.)			іхнія / іхныя (неадуш.)
Т.	іхнім / іхным	іхняй / іхнай	іхнім / іхным	іхнімі / іхнымі
М.	пры іхнім / іхным	пры іхняй / іхнай	пры іхнім / іхным	пры іхніх / іхных

Полная форма притяжательных местоимений — *ягоны, ейны, іхні, іхны* — употребляются для указания принадлежности к живому существу: *ягоны дзед, ейны пэндзаль, іхняя кватэра*. В остальных случаях употребляется краткая неизменяемая форма: *яго, яе, іх*. Например: *яго (гораду) аблічча, яе (ракі) бег, іх (квэтак) водар*.

Практыкуецца

3. Прыналежаыя прыметнікі замяніце займеньнікамі *ягоны, ейны, іхны* ў адпаведнай форме (Притяжательные прилагательные замените местоимениями *ягоны, ейны, іхны* в соответствующей форме).

Віця і Віцева сястра, Зіна і Зінін муж, настаўніца і настаўніцына кляса, гаспадар і гаспадароў сабака, Вярбіцкія і дзеці Вярбіцкіх, цётка і цётчын унук, Васіль і Васілёў фунда'тар.

4. Прачытайце, адзначце прыналежаыя займеньнікі (Прочитайте, отметьте притяжательные местоимения).

Прые'халі цётка зь дзя'дзькам. Гэ'та іхны сын, іхная дачка й іхнае аўто.
Ю'ля ўжо тут. Ба'чу е'йнае паліто, е'йны капялюш і е'йную торбу.
Ба'цька пыта'ецца, дзе ягоны аловак, ягоная шкля'нка ды ягоныя акуля'ры.

Лад мовы

Указательные местоимения

Паказальныя займеньнікі

	Адзіночны лік			Множны лік
	м. р.	ж. р.	н. р.	
Н.	той	та'я	тое	ты'я
Р.	таго	тае' / той	таго	тых

Д.	таму	той	таму	тым
В.	таго (адуш.)	ту ю	тое	тых (адуш.)
	той (неадуш.)			ты я (неадуш.)
Т.	тым	тою	тым	ты мі
М.	пры тым	пры той	пры тым	пры тых

- 1) Местоимение **той** указывает на предмет, более отдалённый, чем местоимение **гэ ты**.
2) Местоимения **такі, гэ такі, столькі, гэ тулькі** усиливают качественные или количественные характеристики следующего за ним слова. Склоняются так же как прилагательные с основой на **г, к, х** во множественном числе: **столькіх блізкіх нам людзе й**.

Вопросительные, отрицательные и неопределённые местоимения

Пытальныя, адмоўныя і неазначальныя займеньнікі

Пытальныя	Адмоўныя	Неазначальныя
хто (кто)	ніхто (никто)	не хта, хтосьці (кто-то, кто-нибудь, кое-кто)
што (что)	нішто (ничто)	нешта, штосьці (что-то, что-нибудь, кое-что)
дзе (где)	нідзе (нигде)	недзе, дзе сьці (где-то, где-нибудь, кое-где)
куды (куда)	нікуды (никуда)	некуды, куды сьці (куда-то, куда-нибудь)
калі (когда)	ніколі (никогда)	некалі, калі сьці (когда-то, когда-нибудь)
як (как)	ніяк (никак)	неяк (как-то, как-нибудь)
які (какой)	ніякі (никакой)	нейкі, якісьці (какой-то, какой-нибудь, кое-какой)
адкуль (откуда)	ніадкуль (ниоткуда)	аднекуль (откуда-то)
чый (чей)	нічыі (ничей)	нейчы, чыйсьці (чей-то)

Практыкуйцеся

5. Замест кропак пастаўце неазначальныя займеньнікі (Вместо точек поставьте неопределённые местоимения).

Тут ... незнаёмыя дзяўчаты.
Ён ... шукаў.
... гэ та будзе патрэбна.
... забыўся ў аўтобусе сваю валізку.
Гэта ... цікавае.
Пакліч хутчэй ...
... ён мне не патэлефанаваў.

6. Дайце адмоўныя адказы на пытаньні (Дайте отрицательные ответы на вопросы).

Узор: Ці ёсць хто ў хаце? (нікога) → Не, нікога няма.

Каму даваў свой адрас? (нікому)
Ці ведаеце што пра іх? (нічога)
Ці ёсць ад іх якія весткі? (ніякіх)
Ці былі вы калі на моры? (ніколі)
Чым ён цікавіцца? (нічым)
Ці паедзеце куды ў гэтую нядзелю? (нікуды)
Ці сустрэў каго знаёмага на вечарыны? (нікога)
Чый гэ та кубак? (нічыі)
Чыё імя тут вам вядомае? (нічыё)

Каго ты там ба'чыш? (нікога)
 Што ты там шука'еш? (нічога)
 Чым ты засму'чаны? (нічы'м)
 Ці быў ён калі' ў вас? (ніколі)
 Дзе ты ба'чыў мой парасон? (нідзе)
 Дзе ты быў у нядзе'лю? (нідзе)

Лад мовы

Некоторые особенности местоимений

Некоторые асаблівасці займеньнікаў

I.

Незначальныя	не'хта, не'шта	склоняются так же, как вопросительные местоимения <i>кто, что</i>	не'кага, не'чага не'каму, не'чаму не'кім, не'чым
Адмоўныя	ні'хто, ні'што		ні'кога, ні'чога ні'кому, ні'чому ні'кім, ні'чым
Азначальныя	сам, са'мы, уве'сь, кожны, любы', і'ншы і г. д.	склоняются так же, как прилагательные	кожнага новага аўто кожному новому аўто каждым новым аўто

II. Местоимения *сам, сама, само, са'мі* склоняются как прилагательные с основой на *з, к, х*, т. е. в творительном и предложном падежах употребляется окончание *-ім*. А местоимения *са'мы* (самый), *са'мая* (самая), *са'мае* (самое), *са'мыя* (самые) склоняются как прилагательные с твёрдой основой, т. е. в творительном и предложном падежах употребляется окончание *-ым*.

Местоимения *сам, сама, само, са'мі*:

	Адзіночны лік			Множны лік
	м. р.	ж. р.	н. р.	
Н.	сам глухі' дзед	сама'	само	са'мі
Р.	самога глухога дзе да	самой	самога	самі'х
Д.	самому глухому дзе ду	самой	самому	самі'м
В.	самога глухога дзе да	саму'	самога	самі'х
Т.	самі'м глухі'м дзе дам	самой / самою	самому	самі'мі
М.	пры самі'м глухі'м дзе ду	пры самой	пры самі'м	пры самі'х

Местоимения *са'мы, са'мая, са'мае, са'мыя*:

	Адзіночны лік			Множны лік
	м. р.	ж. р.	н. р.	
Н.	са'мы прыгожы дом	са'мая	са'мае	са'мыя
Р.	са'мага прыгожага дому	са'май	са'мага	са'мых
Д.	са'маму прыгожаму дому	са'май	са'маму	са'мым
В.	са'мага прыгожага каня (адуш.)	са'мую	са'мага	са'мых (адуш.)
	са'мы прыгожы дом (неадуш.)			са'мыя (неадуш.)
Т.	са'мым прыгожым домам	са'май	са'мым	са'мымі
М.	пры са'мым прыгожым доме	пры са'май	пры са'мым	пры са'мых

III. Встречаются так называемые *взаимные местоимения* (узае'мныя займе'нныкі): *адзі'н аднаго* (для м. р.), *адна' адну'* (для ж. р.), *адно аднаго* (для ср. р. и разных родов). Например: *Ю'ля і Але'г паба'чылі адно аднаго* (Юля и Олег увидели друг друга). При склонении взаимных местоимений склоняется второе слово: *яны' адно аднаму' спадаба'ліся* (они друг другу понравились).

VI. Для разгаворнай рэчы нехарактэрна ўжыванне поўных форм неопрэделённых месцаімяў: **хто-небудзь**, **дзе-колі** і т. п. Звычайна ўжываюцца скарачаныя формы: **я ня буду садзіцца, бо мо хто старэйшы сядзе; у гэтую дарогу трэба выправіць каго іншага.**

V. У адрозненне ад рускага, у беларускай мове адсутнічае прыставка **н** у саюжанні прыслоўяў з падажнымі формамі асобных месцаімяў, якія пачынаюцца з гласных. Спавядзіце: па-беларускаму — **у іх**, а па-руску — **у них**.

Практыкуйцеся

7. Запоўніце пропускі займеньнікамі той у адпаведнай форме (Запоўніце пропускі месцаімям *той* у адпаведнай форме).

Я незнаёмы з ... спадаром.
Я яшчэ не чытаў ... кнігі.
... прыезджага я ня ведаю.
Ён даў грошы ... касіры.
Пайду прывітаюся з ... дзяўчынаю.
... спадар — наш бухгалтар.

8. Адкажыце на пытанні, ужывшы займеньнікі той, тая, тое, тыя паводле сэнсу (Адкажыце на пытанні, ужываючы месцаімя *той, тая, тое, тыя* паводле сэнсу).

Узор: Гэта твой слоўнік? (вялікі руды) → Не, ня гэты, мой той вялікі руды.

Гэта тваё аўто? (шэрае)
Гэта тваё дачкі? (бялыя)
Гэта іхны дом? (мураваны)
Гэта ягонае вуліца? (ля сквэру)
Гэта ёйны парасон? (квяцiсты)
Гэта іхны сын? (смулявы)
Гэта тваё здымкі? (у капэры)

9. З наступнымі словазлучэннямі ўкладзіце сказы (З наступнымі словазлучэннямі складзіце свае сказы).

Узор: ягонае жонкі → Яго я ведаю, а ягонае жонкі — не.

Ягонае жонкі, у іхным пакоі, іхная кватэра, на ўсякі выпадак, увесь вечар, ні ў кога няма.

10. Дапоўніце дыялогі, скарыстаўшы адпаведны займеньнік (Дапоўніце дыялогі, ужываючы адпаведнае месцаімя).

- а) — ...?
— Не, гэта фаталь. Ён мяккі, а крэсла — тое, драўлянае.
- б) — ...?
— Так, гэта таё дзяўчына.
- в) — ...?
— Ён казаў гэты толькі пры мне.
- г) — ...?

— Мы купім табе гэтую цацку.

д) — ...?
— Не, гэта Мікітаў кампутар.

е) — ...?
— Той кнігі яшчэ ніхто не чытаў.

ж) — ...?
— У мяне не алавік, а ручка.

11. Скажыце як мае быць (Скажыце правільна).

Узор: Пётра ў (свой) брат → Пётра ў свайго брата.

Мікіта ў (мой) сястры.
Алеся у (свой) дзядзькі.
Тут (мая) рэчы.
Дзеці ў (той) аўтобусе.
Паклажа ў (іхны) валізцы.

12. Запытайцеся, ужыўшы замест кропак адзін з займеньнікаў: чым, усім, гэтакі, каторы (Спросіце, используя вместо точек одно из местоимений: чым, усім, гэтакі, каторы).

а) Ён знаёцца	на фізіцы.	На ... ён знаёцца?
	на эканоміцы.	Ён на ... знаёцца?

б) У яго ёсць	новы падручнік.	Ці ёсць у каго ... падручнік?
		... падручніка ні ў кога няма?

13. Пастаўце пытанні, ужыўшы пытальна-адносныя займеньнікі (Поставьте вопросы, используя вопросительно-относительные местоимения).

Узор: Іван жыве ў дзядзькі → У каго жыве Іван?

Антось вучыцца пры спадару Смолічу на праграміста. Мы сёння пойдзем на станцыю сустрэцца маму. Праз тыдзень Васіль паедзе з сябрам за мяжу. Людміла ўжо даўно цікавіцца беларускай мовай. У нядзелю мы будзем на вясельлі ў Кастуся. Госьць падзякаваў гаспадыні за пачастунак. Заўтра я буду мець гутарку з панам Сьвірыдавым. Мікіта з кожным прывітаўся, кожнаму паціснуў руку, кожнаму нешта прыемнае сказаў. Я яшчэ ня быў у Русецкіх, у іхняй новай кватэры.

Кароткія размовы (чытайце ўголос)

— Гэта той чалавек, пра якога ты мне казаў?
— Не, ня той. Я памыліўся. Гэта хтосьці іншы.

— Это тот человек, о котором ты мне говорил?
— Нет, не тот. Я ошибся. Это кто-то другой.

— Тут нейкія папэры. Чые яны? Алесевы ці Алесіны?
— Гэта Алесіны папэры. Яна якраз шукала іх.
Пакладзі ў верхнюю шухлядку.

— Здесь какие-то бумаги. Чьи они? Алеся или Алеси?
— Это бумаги Алеси. Она как раз искала их.
Положи в верхний ящик.

<p>— Нешта зара́на мы прые́халі. Тут яшчэ́ ніко́га не віда́ць.</p> <p>— Паглядзі́, можа ёсьць хто на тым баку́ вуліцы?</p> <p>— Не, і на тым баку́ ніко́га няма́.</p>	<p>— Что-то рано мы приехали. Здесь ещё никого не видно.</p> <p>— Посмотри, может, есть кто на той стороне улицы?</p> <p>— Нет, и на той стороне никого нет.</p>
<p>— Прывіта́ньне!</p> <p>— Дзень добры!</p> <p>— Ты ня ве́даеш, дзе гэ́та Ясь можа быць? Звані́ў яму́ сёньня ўра́ннi, ніхто чаму́сьці не аказа́ўся.</p> <p>— Дык ці ты ня ве́даў, што ён у бацькоў ва ўру́ччы?</p> <p>— Дзе ж я ве́даў! А калі́ ён ве́рнецца?</p> <p>— Праз два дні ме́ўся быць.</p>	<p>— Привет!</p> <p>— Здравствуйте!</p> <p>— Ты не знаешь, где это Ясь может быть? Звонил ему сегодня прямо с утра, никто почему-то не отозвался.</p> <p>— А разве ты не знал, что он у родителей в Уручье?</p> <p>— Откуда же мне знать! А когда он вернется?</p> <p>— Через два дня собирался быть.</p>
<p>— Паглядзі́м, можа знойдзем хоць адно вольнае ме́сца?</p> <p>— Вунь ля вакна́ вольны сто́лік.</p> <p>— Але́ ж тут толькі два крэ́слы... Хіба́ ўзяць ад суседня́га стала? Выбача́йце, ці вольнае гэ́тае крэ́сла? Ці можна яго ўзяць?... Ве́льмі дзя́кую вам.</p> <p>— Ну, вось нарэ́шце і ўладкава́ліся.</p>	<p>— Посмотрим, может, найдём хоть одно свободное место?</p> <p>— Вон у окна свободный столик.</p> <p>— Но тут только два стула... Разве что взять у соседнего стола? Простите, этот стул свободен? Его можно взять?... Большое вам спасибо.</p> <p>— Ну, вот наконец и устроились.</p>
<p>— Ці Ю́рка ма́е тут свой пакойчы́к?</p> <p>— Мае, ягоны пакойчы́к аддзе́лены перасы́ценкам. Можаш зайсьці́ паглядзе́ць. Ю́рка якраз дома́...</p> <p>— А-а-а, Сы́цэпка, прые́мна ба́чыць! Заходзь, скіда́й капоту.</p> <p>— Дзя́куй, але́ ж я толькі на хвілі́ну.</p>	<p>— У Юрки есть здесь своя комната?</p> <p>— Есть, его угол отделён перегородкой. Можешь зайти посмотреть. Юра как раз дома...</p> <p>— А-а-а, Стёпка, рад видеть! Проходи, снимай куртку.</p> <p>— Спасибо, но я только на минуту.</p>
<p>— Дзе ты́я дзяўча́ты?</p> <p>— Уве́чары яны бу́дуць у нас на імпрэ́зе.</p> <p>— Але́ ж ці пазна́ю я іх?</p> <p>— Адра́зу пазна́еш, бо выгляда́юць на́дта адме́тна: яны́ ў нацыяна́льных строях. Гэ́ткіх строяў ва ўсі́м інстытуце ні ў ко́га няма́.</p>	<p>— Где те девушки?</p> <p>— Вечером они будут у нас на представлении.</p> <p>— Но как я их узнаю?</p> <p>— Узнаешь сразу же, потому что вид у них примечательный: они в национальных костюмах. Таких костюмов во всём институте ни у кого нет.</p>

Майстры слова гавораць

Чу́еш, па́не Франці́шак, як ча́сам лю́дзі шкаду́юць чужо́га, а сваё, пэ́ўна, даражэ́йшае ім за жы́ццё; ім здае́цца, што яны́ ніко́лі не памру́ць; на цэ́лую ве́чнасьць хочу́ць забясьпе́чыць сябе́ на гэ́тай зямлі́. Ня так ду́малі мае́ бацькі́ (ве́чны ім спакой). Па́мятаю,

калі́ было мне блі́зу васямна́ццаці гадоў, мой ба́цька купі́ў у Полацку сукна́ (локаць каштава́ў у той час пяць злотых), загада́ў пашы́ць мне капта́н, даў пояс падпераза́цца і сказа́ў такія словы: «Ідзі́ ў сьвет, шука́й сабе́ долі, твае́ продкі не пакі́нулі нам маёнтка, і мы табе́ не даём яго ў спа́дчыну. Бласлаўля́ю цябе́, зарабля́й на кавалак хле́ба і будзь пачці́вы: усемагу́тнасьць Божая цябе́ не пакі́не; любі́ блі́жніх і жыві́ ў згодзе зь людзьмі́. А як непрые́мнасьці цябе́ спатка́юць у жыцці́ — трыва́й. Будзеш служы́ць — будзь ве́рны і працаві́ты. Памятай заўсе́ды такую пры́казку: як сабе́ пасьце́леш — так і вы́сьпішся. Калі́ лі́тасьцівы Бог дасьць табе́ добры лёс і ўла́ду над сваі́мі зямны́мі ска́рбамі — не шкаду́й блі́жнім, памятаючы, што міласэ́рныя атрыма́юць міласэ́рнасьць і будуць спа́дчыньнікамі Ца́рства Нябёснага».

Ян Баршчэ́ўскі
(перакла́д М. Хаўстові́ча)

Пра Мікіту

Я сябрую зь Мікітам ад школьных гадоў.
 Цяпер мы разам вучымся ва ўніверсітэце.
 Выбралі аднолькавую прафэсію.
 Я ведаю, як жыве мой сябра, як вучыцца, якія здабывае веды.
 Мікіта дазнае, спазнае, спасьцігае, шчыруе, штукуе.
 У яго не змарнуецца аніводная хвіліна.
 Чытае. Разважае. Думае.

Лад мовы

Глагол

Дзеяслоў

Глагол (дзеяслоў) — изменяемая часть речи, обозначает действие предмета или его состояние как процесс.

Начальная форма глагола — *инфинитив (інфінітыў)*. Инфинитив — это неизменяемая форма глагола, она оканчивается на: **-ць, -цца, -ці, -чы: працаваць** (работать), **сьмяяцца** (смеяться), **ісці** (идти), **бе́гчы** (бежать). Инфинитив отвечает на вопросы: **што рабіць?** (что делать?), **што зрабіць?** (что сделать?).

Спряжение глаголов

Спражэньне дзеясловаў

Глагол имеет разнообразные формы времени, числа и лица. Образование глагольных форм при помощи личных окончаний называется *спряжением (спражэньнем)*.

Лік	Асоба	I спражэньне	II спражэньне
Адзіночны	я	чакаю, бяру	гляджу, бачу
	ты	чакаеш, бярэш	глядзіш, бачыш
	ён, яна, яно	чакае, бярэ	глядзіць, бачыць
Множны	мы	чакаем, бяром	глядзім, бачым
	вы	чакаеце, бераце (-ё)	гледзіце (-ё), бачыце
	яны	чакаюць, бяруць	гледзяць, бачаць

	Адзіночны лік		Множны лік		Інфінітыў	Прыклады
I спражэньне	я	-у, -ю	мы	-ом, -ём, -ам, -ем	-аць -ці -ыць -іць -чы -уць -ець -оць	чакаць, вязаць, дараваць, браць; кла́сьці, ме́сьці, ве́сьці, се́сьці; жыць, мыць, шыць; піць, біць, ліць, віць; пячы́, се́кчы, ле́гчы, сы́церагчы́; дзьму́ць; мацне́ць; малоць
	ты	-эш, -еш, -аш	вы	-аце, -яце, -еце, -эце		
	ён, яна, яно	-э, -е, -а	яны	-уць, -юць		
II спражэньне	я	-у, -ю	мы	-ым, -ім	-іць -ыць -ець -аць	рабі́ць, марозі́ць, хадзі́ць; ма́рыць, ба́чыць; глядзе́ць, трымце́ць; ляжа́ць
	ты	-ыш, -іш	вы	-ыце, -іце		
	ён, яна, яно	-ыць, -іць	яны	-аць, -яць		

Для того, чтобы определить, к какому спряжению относится глагол, сначала проверьте под ударением находится личное окончание глагола или нет.

Если ударение падает на окончание, поставьте глагол в третье лицо множественного числа (например: **яны́ бяруць, пазнаюць, маўчаць, глядзяць**) и посмотрите, какое у глагола окончание:

— если **-уць (-юць)**, то глагол относится к I-му спряжению: **бяруць, пазнаюць**;

— если **-аць (-яць)**, то глагол относится ко II-ому спряжению: **маўчаць, глядзяць**.

Если личное окончание безударное, спряжение определяется по инфинитиву.

Глаголы на **-ыць, -іць** (кроме односложных **віць, шыць** и т. п.), производные от них с приставками, а также глаголы на **-ець, -аць** типа **ненаві́дзець, ця́рпець, вярцець, залёжаць, гнаць** относятся ко II-ому спряжению. Все остальные — к I-му спряжению.

Спряжение глаголов **бе́гчы** (бежать), **е́сьці** (есть) в настоящем времени и глагола **даць** (дать) в будущем времени не соответствует общим правилам. Их спряжение нужно запомнить.

	бе́гчы	е́сьці	даць
я	бягу́	ем	дам
ты	бяжы́ш	ясі́	дасі́
ён, яна, яно	бяжы́ць	есьць	да́сьць
мы	бяжы́м	ядзі́м / ямо	дадзі́м / дамо
вы	бежыце́ / бежыце́	ясьце́ / ясьце́	дасьце́ / дасьце́
яны	бягу́ць	яду́ць	даду́ць

При спряжении *возвратных глаголов (зваротных дзеясловаў)* к глаголу добавляется частица **-ся**. Например: **я мыю́ся, ты мыёшся, мы мыёмся, вы мыёцеся**. В инфинитиве и третьем лице окончание **-ць** сливается с возвратным местоимением **ся** и образует форму **-цца**: **мы́цца, ён мы́ецца, яны́ мыю́цца**. Заметьте, окончание **-цца** соответствует обоим окончаниям **-тсья** и **-тсья** возвратных глаголов в русском языке.

Таблица окончаний возвратных глаголов.

Інфінітыў	Адзіночны лік	Множны лік	Прыклады
-цца -ціся -чыся	-уся, -юся	-эмся, -емся, -ёмся, -ымся, -імся	сьцерагу́ся, баю́ся, сьмяе́мся, цікаві́мся
	-эшся, -ешся, -ышся, -ишся	-эцесья, -ецесья, -яцесья, -ыцесья, -іцесья	сьцеражэ́шся, цікаві́шся, сьмяе́цесья, баі́цесья
	-эцца, -ецца, -ыцца, -іцца	-уцца, -юцца, -ацца, -яцца	сьцеражэ́цца, баі́цца, сьмяю́цца, цікава́цца

Як я зьбіраю́ся на пра́цу (Как я собираюсь на работу).

Я галю́ся
(Я одеваюсь).

Я апрана́юся
(Я одеваюсь).

Я абува́юся
(Я обуваюсь).

Трудные случаи спряжения

Цяжкія выпадкі спражэння

	Інфінітыў	Ён, яна, яно	Вы	Яны
I	пячы (печь) лётаць (летать) казаць (говорить) хацець (хотеть) дзьмуць (дуть) махаць (махать) плакаць (плакать) шыць (шить) вымаць (вынимать, доставать)	пячэ лётае кажа хоча дзьме махае плача шые вымае	печачэ (-ё) лётаеце кажаце хочаце дзьмяце (-ё) махаеце плачаце шыеце вымаеце	пякуць лётаюць кажуць хочуць дзьмуць махаюць плачуць шыюць вымаюць
II	садзіць (сажать) маўчаць (молчать) плаціць (платить) тлумачыць (объяснять) ляцець (лететь) глядзець (смотреть) цярпець (терпеть, страдать)	садзіць маўчыць плаціць тлумачыць ляціць глядзіць цярпіць	садзіце маўчыце (-ё) плаціце тлумачыце леціце (-ё) гледзіце (-ё) церпіце (-ё)	садзяць маўчаць плацяць тлумачаць ляцяць глядзяць цярпяць

Практыкуйцеся

1. Замест кропак пастаўце дзеяслоў, які пасуе паводле сэнсу (Вместо точек поставьте подходящий по смыслу глагол).

Дзяўчы/на чы/ста ... вокны.
 Хлопцы заўсёды ... з маі/х жа/ртаў.
 Ён ..., бо ня ве/дае, што каза/ць.
 На/шы сябры/, як толькі прые/халі, адра/зу ж ... на вясе/льце.
 Малы/ ... ў дудку і на/дта ж це/шыцца з гэ/тага.
 Мой брат сталя/р, ён ...
 Яны/ ... у кра/ме харчовымі тава/рамі.

рагата/ць (хохотать)
 маўча/ць (молчать)
 мыць (мыть)
 дзьму/ць (дуть)
 гандлява/ць (торговать)
 майстрава/ць (мастерить)
 тра/піць (попасть)

2. Запоўніце табліцу (Заполните таблицу).

Узор: пячы → ён пячэ, яны/ пякуць.

Дзеяслоў	Спражэнне	Ён, яна, яно	Яны
дзякаваць (благодарить) абяцаць (обещать) зарабляць (зарабатывать) уцякаць (убегать) бедаваць (горевать) дараваць (прощать)	I		
гаспадарыць (хозяйничать) крыўдзіць (обижать) смажыць (жарить) блішчэць (блестеть) важыць (весить) знаёміць (знакомить)	II		

саладзі́ць (сладить)			
лічы́ць (считать)			

3. Скажыце як мае быць (Скажите правильно).

Узор: Я (надзява́ць) (кашу́)ля → Я надзяю́ кашу́лю.

Яна́ (прасава́ць) (бялі́зна).

Я (апра́наць) (палі́то).

Мы (кла́сьці) (агуркі́) на стол.

Яна́ (разуме́ць) (я).

Ён (палу́днаваць) (дома).

Яны́ (сустра́каць) (ты).

Ма́ці (прыгарну́ць) (дзіця́) да сябе́.

Наста́ўнік (разьмеркава́ць) (абавя́зкі).

Лад мовы

Глагольное управление

Дзеяслоўнае кіраваньне

Глагольное управление (дзеяслоўнае кіраваньне) — такой вид связи, когда в словосочетании глагол требует, чтобы зависимые от него слова стояли в определённой форме. Например: завидовать (кому?) соседке, опасаться (чего?) наводнения, говорить (о чём?) о погоде. Обратите внимание, что глагольное управление в белорусском и русском языках не всегда совпадают (см. таблицу).

Склон	Дзеяслоў	Прыклад	Расейскі пераклад
Назоўны (хто? што?)	віда́ць чува́ць	дарога гоман / му́зыка	видно доро́гу слы́шно разго́вор / му́зыку
Родны (каго? чаго?)	бра́цца вучы́цца вырака́цца напіса́ць дакрану́цца далуча́цца адпілава́ць дзіві́цца жартава́ць заахвочва́ць закліка́ць запрасі́ць звярну́цца зьдзе́кавацца кпі́ць навучы́цца пільнава́ць прыхваці́цца прыслухо́ўвацца прытулі́цца сьмяя́цца уме́швацца цешы́цца чапі́цца	да работы му́зыкі радні́ ліста́ да далоні да грамады́ сука́ з посьпеху зь ся́бра да пра́цы да дзе́янняў да стала́ да людзе́й з старо́га з хлапца́ сьпе́ваў пара́дку да ка́вы да пара́даў да ма́ці з мале́чы да справы з дачкі́ да зя́ця	братся́ за работу́ учи́ться му́зыке отрека́ться от родни́ написа́ть пи́сьмо прикосну́ться к ладо́ни присоединя́ться к общи́не отпи́лить су́к удивля́ться успе́хам подшучи́вать над това́рищем побужда́ть к рабо́те призыва́ть к дей́ствиям пригласи́ть к столу́ обрати́ться к лю́дям издева́ться над стари́ком подтруни́вать над парне́м научи́ться пе́ть следо́вать за порядко́м пристрасти́ться к кофе́ прислуши́ваться к сове́там прильну́ть к ма́ме смея́ться над малы́шом вмешива́ться в дела́ радо́ваться дочке́ цепля́ться к зя́тю
Давальны (каму? чаму?)	балі́ць выбача́ць дарава́ць дзя́каваць	ба́цьку ся́бру бра́ту памочні́ку	болит у отца́ проща́ть дру́га проща́ть брата́ благодари́ть помо́шника

	здр ^а дзіць праба ^а чыць	наста ^а ўніку дачцэ ^э	предать учителя простить дочь
Вінавальны (каго? што?)	абра ^а ць заядба ^а ць заслугоўва ^а ць адолець каза ^а ць на клапаці ^а цца пайсьці ^і пасла ^а ць сачы ^а ць укача ^а ць хварэ ^э ць чака ^а ць	за (на) старшыню ^ю дзяце ^і й на даве ^р пра ^а цу цётку пра дзяце ^і й у грыбы ^і па доктара дзяце ^і й у муку ^у на ны ^р кі на ма ^а му	избрать председателем забросить детей заслуживать доверия справиться с работой оговаривать тётю заботиться о детях пойти за грибами послать за врачом следить за детьми вывалить в муке болеть почками ждать маму
Творны (кім? чым?)	апекава ^а цца е ^а хаць ляце ^а ць плы ^а ць ісьці ^і жані ^а цца зьлі ^а тавацца	дзе ^і цмі аўтобусам самалётам парапла ^а вам дарогаю зь дзяўчы ^і най над злачы ^і нцам	заботиться о детях ехать на автобусе лететь на самолёте плыть на пароходе идти по дороге жениться на девушке пощадить преступника
Месны (пры кім? пры чым?)	зна ^а цца ідзе ^і	на / у фі ^і зыцы аб перамовы	разбираться в физике речь идёт о переговорах

Вид глагола

Трываньне дзеяслова

Глаголы бывают *совершенного вида* (закончанага трыва^аньня) и *несовершенного вида* (незакончанага трыва^аньня).

Глагол несовершенного вида отвечает на вопрос *што рабіць?* (что делать?) и выражает незаконченное действие, которое продолжается или повторяется: **маляваць** (рисовать), **сядзець** (сидеть), **прыбіраць** (убирать), **гатаваць** (готовить). Может стоять в настоящем, прошедшем или будущем времени.

Глагол совершенного вида отвечает на вопрос *што зрабіць?* (что сделать?) и выражает действие, которое закончилось или закончится: **намаляваць** (нарисовать), **пасядзець** (посесть), **прыбраць** (убрать), **прыгатаваць** (приготовить). Может стоять в прошедшем или будущем времени, но в настоящем — никогда.

Закончанае трываньне:

Мы пае^ізем.
Яны зь^іехалі.
Я ся^іду на кана^апу.
Я вы^івучыў верш.
Трэба запаліць ля^ампу.
Малы нешта сасьніў.

Мы поедем.
Они уехали.
Я сяду на диван.
Я выучил стихотворение.
Надо зажечь лампу.
Ребёнку что-то приснилось.

Незакончанае трываньне:

Ён сядзіць у фатэ^ілі.
Вы п'яце^і ка^аву?
Брат вывучае заме^іжную мову.
Будзем паліць у ла^азьні.
Дзеці сьняць сны.

Он сидит в кресле.
Вы пьёте кофе?
Брат изучает иностранный язык.
Будем топить баню.
Дети видят сны.

Образование глаголов совершенного вида

Утварэньне дзеясловаў закончанага трыва^аньня

Глаголы совершенного вида могут образовываться с помощью приставок (**ісьці́** — **падысьці́**), суффиксов (**усталява́ць** — **усталёўва́ць**), чередования звуков и перемещения ударения (**раздражня́ць** — **раздражні́ць**, **абагульня́ць** — **абагульні́ць**).

Примеры словообразования глаголов совершенного вида при помощи приставок:

	Незакончанае трываньне	Закончанае трываньне
ад-	будава́ць дзя́чыць ці́снуць	ад будава́ць ад дзя́чыць ад ці́снуць
пра-	е́хаць ве́сьці Чуць	пра е́хаць пра ве́сьці пра чуць
пры-	несь́ці	пры несь́ці
з-	губля́ць вары́ць	згубі́ць звары́ць
с-	хава́ць	с хава́ць
па-	мацне́ць пыта́цца мы́цца	па мацне́ць па пыта́цца па мы́цца
у-	ба́чыць	у ба́чыць
пад-	е́сьці малява́ць лічы́ць	пад ’е́сьці пад малява́ць пад лічы́ць

Практыкуйцеся

4. Замест кропак дадайце прыстаўкі да дзеясловаў (Вместо точек добавьте приставки к глаголам).

а)	у- / за-	...мацаваць здароўе ...мацаваць ве́ды ...пазы́нца на пра́цы ...пярэчыць спавяшча́льніку ...трымаць пазы́цыі ...дасканаліць плян	б)	пана- / за-	...купляць харчы́ ...купляць сувэні́раў ...чапляць ца́цак ...сыпаць пяску́ ...пытаць дазволу ...прасіць гасьце́й
в)	вы- / ад-	...гадаваць дзяце́й ...гадаваць ву́сы ...круціць ля́мпачку ...круціць дрот ...казаць ду́мку	г)	у- / да-	...гледзець хворага ...гледзець памы́лку ...раўнаважыць ша́лі ...лучыцца да гу́рту

5. Утварыце дзеясловы закончанага трывання (Образуйте глаголы совершенного вида).

Узор: Прасіць → запрасіць.

Чэ́знуць, пі́льнаваць, чака́ць, шука́ць, карыста́цца, падаба́цца, слу́хаць, віта́цца, палі́ць, пара́дкаваць, разуме́ць, тлума́чыць, га́ніць, гва́лціць, ва́жыць.

6. Скажыце як мае быць (Скажите правильно).

Узор: Дзе́ці + хварэ́ць + адзёр → Дзе́ці хварэ́юць на адзёр.

Сусе́дка	хварэ́ць	мігрэ́нь
Мы	чака́ць	тэ́левізі́йны ма́йстар
Ві́таўт	жані́цца	мая́ сястра́ Ю́ля
Вандроўні́кі	ісьці́	незна́емая даро́га
Сва́таў сын	вучы́цца	ба́льныя та́нцы
Бацькі́	выбача́ць	сваё́ дзе́ці
Малы́я	це́шыцца	навагодняя ё́лка
Це́шча	уме́швацца	сяме́йнае жыцьцё́ малады́х
Абслу́га сэ́рвіс-цэ́нтру	зна́цца	кампу́тары розных мадэ́ляў
Наш выбра́ньнік	заслуго́ўваць	даве́р

Лад мовы

Времена глагола

Часы дзеяслова

Цяперашні час	Будучы час	
	Закончанае трываньне	Незакончанае трываньне
я раблю́	зраблю́	бу́ду рабі́ць
ты робі́ш	зробі́ш	бу́дзеш рабі́ць
ён (яна́, яно) робі́ць	зробі́ць	бу́дзе рабі́ць
мы робі́м	зробі́м	бу́дзем рабі́ць
вы робі́це	зробі́це	бу́дзецца рабі́ць
яны́ робя́ць	зробя́ць	бу́дуць рабі́ць

Цяперашні час	Будучы час	
	Закончанае трываньне	Незакончанае трываньне
я гляджу́	пагляджу́	бу́ду глядзе́ць
ты глядзі́ш	паглядзі́ш	бу́дзеш глядзе́ць
ён (яна́, яно) глядзі́ць	паглядзі́ць	бу́дзе глядзе́ць
мы глядзі́м	паглядзі́м	бу́дзем глядзе́ць
вы глядзі́це	пагледзі́це	бу́дзецца глядзе́ць
яны́ глядзя́ць	паглядзя́ць	бу́дуць глядзе́ць

В живой речи времена глаголов могут употребляться в разных значениях — например, настоящее или прошедшее — в значении будущего: **ты ідзе́ш з на́мі ў вандроўку?** (ты идёшь с нами в поход?), **ну, усё, хлопцы, я пайшоў!** (ну, всё, ребята, я пошёл!).

Факультативно могут употребляться ещё два времени глагола: *предпрошедшее (праміну́лы час)* и *предбудущее (перадбу́дучы час)*, которые образуются с помощью вспомогательного глагола **быць** и деепричастия. Употребляются, как правило, в сложных предложениях, чтобы подчеркнуть предшествование одного действия другому: **калі́ я прыйшоў, ты ўжо́ была́ засну́ўшы** (когда я пришёл, ты уже заснула), **куплю́, як бу́ду зарабі́ўшы грошай** (куплю, когда заработаю денег). Предпрошедшее время можно образовать с помощью не только деепричастия, но и спрягаемой формы основного глагола: **мы былі́ прыня́лі прапанову, але́ потым адмові́ліся** (мы было приняли предложение, но потом отказались).

Образование прошедшего времени глаголов

Утварэньне прошлага часу дзеясловаў

Глаголы в прошедшем времени изменяются по числам, а в единственном числе и по родам.

Лік	Род займеньніка	Асабовыя формы дзеяслова	На канцы дзеяслова
Адзіночны	м. р.	ён глядзеў, быў, мок	-ў, []
	ж. р.	яна глядзе ^{ла} , была ^{ла} , мокла	-ла
	н. р.	яно глядзе ^{ла} , было ^{ла} , мокла	-ла, -ло
Множны		яны глядзе ^{лі} , былі ^{лі} , моклі	-лі

Наклонения глагола: изъявительное, повелительное, сослагательное

Лады дзеяслова: абвесны, загадны, умоўны

Глагол в белорусском языке может употребляться в *изъявительном (абве́сным)*, *повелительном (зага́дным)* и *сослагательном наклонении (умоўным ла́дзе)*.

В изъявительном наклонении глагол обозначает действие, которое происходило (произошло, происходит или будет происходить) в действительности.

Повелительное наклонение обозначает побуждение к действию в виде приказа, просьбы, требования, пожелания и т.д.

Сослагательное наклонение также указывает на желательное действие либо на действие, осуществление которого возможно при определённых условиях.

Лад	Прыклады	Адметнасьці
Абвесны	адчыняю, адчыняў, адчыняла, нясу, насіў, насіла, сяджу, сядзеў, сядзела	В изъявительном наклонении глагол имеет формы времени (настоящего, прошедшего, будущего)
Загадны	адчыні! адчыніце! няхаі адчыніць! нясі! нясіце! нясема! няхаі нясе! сядзь! сядзьце! сядзьма! няхаі сядзе!	В повелительном и сослагательном наклонениях глагол не имеет форм времени. Означает действие, которое пока не происходит, и не известно, будет ли происходить
Умоўны	адчыніў бы, адчыніла б, насіў бы, насіла б, сядзеў бы, сядзела б	

Образование повелительного наклонения.

В белорусском языке глаголы в повелительном наклонении имеют три простые формы: 2-го лица единственного числа (ты), 1-го и 2-го лица множественного числа (мы, вы). Повелительное наклонение образуется от основы глагола в 3-ем лице множественного числа настоящего или будущего времени.

3-я асоба мн. л.	Асо-бы	Канчаткі	Прыклады
-уць	ТЫ ВЫ МЫ	-ы, -і, -ь -ыце, -іце, -ьце -эм/-эма, -ем/-ема, -ем/-ьма	бяры, скажы, вядзі, кінь бярыце, скажыце, вядзіце, кіньце бярэ́м/бярэ́ма, скажа́м, кіне́м/кіне́ма
-юць	ТЫ ВЫ МЫ	-й -йце -ем/-йма	чакай, даруй чакайце, даруйце чака́ем/чака́йма, дару́ем/дару́йма
-аць	ТЫ ВЫ МЫ	[], -ы -це, -ьце/-эце -ым/-ма, -ым/-эма	смаж, кроч, лічы смажце, крочце, лічыце/лічэце смажы́м/смажы́ма, крочы́м, лічы́м/лічэ́ма
-яць	ТЫ ВЫ МЫ	[], -і -це, -іце -ем/-ема, -ім/-ема	сып, рабі сыпце, рабіце сыпе́м/сыпе́ма, рабі́м/рабе́ма

Повелительное наклонение в составной форме 3-го лица единственного и множественного числа (ён, яна, яно, яны) образуется с помощью частиц *хай* (пусть), *няха/й* (пускай) и глагола в настоящем или будущем времени.

Адзіночны лік	хай / няха/й бярэ/ (пасма/жа, дару/е, ляці/ць)
Множны лік	хай / няха/й бяру/ць (пасма/жаць, дару/юць, ляця/ць/ляту/ць)

В составной форме для 1-го и 2-го лиц повелительное наклонение образуется с помощью вспомогательного глагола *дава/ць*: *дава/йце паямо* (давайте поедим), *дава/й дапамагу/* (давай помогу), *дава/й слухай* (давай слушай), *дава/йце не сьпяша/цца* (давайте не спешить). Глаголы в повелительном наклонении могут иметь совершенный или несовершенный вид: *адчыні!* *адчыня/й!* (открой! открывай!). Несовершенный вид указывает на многократность либо продолжительность действия или же допустимость небольшой отсрочки его исполнения.

! Обратите внимание, что при образовании форм повелительного наклонения происходит чередование согласных в основе слова: *-т* → *-ц*, *-д* → *-дз*, *-г* → *-ж*, *-к* → *-ч*. Например: *мяту/ць* — *мяці/*, *кладу/ць* — *кладзі/*, *бягу/ць* — *бяжы/*, *пяку/ць* — *пячы/*.

Примеры некоторых глаголов в повелительном наклонении:

мый!	мой!	чака/й!	жди!
еж!	ешь!	хава/йся!	прячься!
ляж!	ляг!	будзьма!	будем!
пі!	пей!	вучы/ся!	учись!
сьпява/й!	пой!	стрыжы/ся!	стригись!
кажы!	говори!	галі/ся!	брейся!
пячы!	пеки!	засьпява/йма!	запоём!
сядай!	садись!	ма/йма!	поимеем!

Образование сослагательного наклонения.

Сослагательное наклонение образуется при помощи частицы *бы* (*б*), которая добавляется к глаголу в формах прошедшего времени.

Лік	Дзеяслоў у прошлым часе	Умоўны лад	Прыклады
Адзіночны	я / ты / ён пайшоў яна/ пайшла/ яно пайшло	пайшоў бы пайшла б пайшло б	Спада/р пайшоў бы дадому Спада/рыня пайшла б у кра/му Дзіця/ пайшло б гуля/ць
Множны	мы / вы / яны/ пайшлі/	пайшлі б	Госьці пайшлі б на выста/ву

Сложная форма образуется с помощью вспомогательных глаголов *мець*, *быць*, *жада/ць*, *магчы/*, частицы *бы* (*б*) и инфинитива основного глагола: *мы маглі б пазнаёміцца бліжэй* (мы могли бы познакомиться ближе).

Способы образования глаголов

Спосабы ўтварэння дзеясловаў

Глаголы образуются с помощью:

приставок	<i>а-, аб-, вы-, да-, з-/с-, за-, на-, неда-, па-, пад-, пера-, пра-, пры-, раз-/рас-, у-</i> ды інш.	<i>абрабі/ць, адрабі/ць, вы/рабіць, дарабі/ць, зрабі/ць, зарабі/ць, нарабі/ць, недарабі/ць, нарабі/ць, падрабі/ць, перарабі/ць, прарабі/ць, прырабі/ць, разрабі/ць, урабі/ць</i>
------------------	---	--

суффиксов	-ава-/-ява-, -ва-, -е-/-э-, -изава-/-ызава-, -и-/-ы-, -н- ды інш.	паку/таваць, формуляваць, нэўтралізаваць, канкрэтызаваць, днець, вішчэць, капрызіць, та нчыць, штурхнуць
приставок и суффиксов	спалучэньне прыстаўкі з суфіксам	разьмясьціць, абмежаваць, пераразьмеркаваць, разбольвацца

Примеры:

	Выходнае слова	Дзеяслоў	Пераклад
-аваць -яваць	будоўля	будаваць	строить
	год	гадаваць	растить, воспитывать
	гара/нтыя	гарантаваць	гарантировать
	ля/мант	лямантаваць	вопить, кричать
	друк	друкаваць	печатать
	баль	бальяваць	пировать
	лета	ле/таваць	проводить лето где-нибудь
	га/ньба	ганьбаваць	позорить
	ма/рны	марнаваць	тратить впустую
	ва/пна	вапнаваць	известковать
	брук	брукаваць	мостить
-аць	вы/гляд	выглядаць	выглядеть
	балбата/ньне	балбатаць	болтать
-іць -ыць	рогат	рагатаць	хохотать
	бруд	брудзіць	грязнить
	вы/раб	вырабіць	произвести, изготовить
	выпра/ва	выправіць	отправить
	тлум	тлуміць	морочить, дурачить
	новы	аднавіць	восстановить
	бага/ты	узбагаціць	обогащать
	ва/гі	важыць	взвешивать
	вар	варыць	варить
	сьве/дка	сьведчыць	свидетельствовать
	шэ/ры	шарэць	сереть
-эць -ець	та/нны	таннець	дешеветь
	зялёны	зе/лянець	зеленеть
-нуць	зьні/каць	зьнікнуць	исчезнуть
	варушы/ць	зварухнуць	сдвинуть
-ыць	перасяга/ць	перасягнуць	превзойти, перешагнуть
	сачы/ць	высачыць	выследить
	скубі/ць	выскубіць	выщипать
-а-	церці	выцерці	вытереть
	глядзе/ць	агле/дзець	осмотреть
	прытомнасьць	апрытомнець	прийти в чувство
-а-	тлусце/ць	атлусьцець	ожиреть
	панава/ць	апанаваць	овладеть, охватить

Модальные глаголы

Модальные дзеясловы

Модальные глаголы (мадальныя дзеясловы) жадаць (желать), хацець (хотеть), магчы (мочь, уметь), маніцца (намереваться), спадзявацца (надеяться), мусяць (быть должным) и другие выражают пожелание, обязательство, возможность.

Спряжение модальных глаголов:

	Жадаць	хацець	магчы	мецца	спадзявацца	мусіць
я	жадаю	хачу	магу	маюся	спадзяюся	мушу
ты	жадаеш	хочаш	можаш	маешся	спадзяешся	мусіш
ён, яна, яно	жадае	хоча	можа	маецца	спадзяецца	мусіць
мы	жадаем	хочам	можам	маёмся	спадзяёмся	мусім
вы	жадаеце	хочаце	можаце	маецеся	спадзяецеся	мусіце
яны	жадаюць	хочуць	могуць	маюцца	спадзяюцца	мусяць

Примеры:

Я му/сіў чака/ць на яго да дзяв'я/тай гадзі/ны.
Я му/шу е/хаць па дзяце/й.
Я ма/ю сустрэ/цца зь Пётрам.
Гэ/та му/сіць быць зроблена.
Ён ма/ніўся прыйсці/.
Яны/ хачу/ць пае/хаць.
Ён можа адпачы/ць.

Я должен был ждать его до девяти часов.
Я должен ехать за детьми.
Я должен встретиться с Петром.
Это должно быть сделано.
Он собирался прийти.
Они хотят поехать.
Он может отдохнуть.

Практыкуйцеся

7. Утварыце дзеясловы (Образуйте глаголы).

Узор: рамонт → рамантава/ць; ле/пшы → паляпша/ць.

а) Назоўнікі:

гру/па	замок
канспэ/кт	стрэ/л
фіна/нсы	гурт
Догляд	перада/ча
Сорт	корм
камандзі/р	зьме/на
абу/так	лайдак
кватэ/ра	мароз

б) Прыметнікі:

горшы	чы/сты
ме/ншы	вае/нны
хітры	ружовы
прыгожы	сьляпы
чырвоны	знаёмы
высокі	скораны
маўклі/вы	гатовы
вясёлы	пі/льны

8. Утварыце форму загаднага ладу 2-й асобы множнага ліку (Образуйте форму повелительного наклонения 2-го лица множественного числа).

Узор: Трэ/ба рахава/цца → Раху/йцеся! Мы хочам вучы/цца → Вучы/цеся!

Ці нам ужо апрана/цца?
Дзе/цям тут добра гадава/цца.
Сьмяя/цца ня шкодзіць.
Мы бу/дзем сустрэака/цца.
Хачу/ ў вас папыта/цца.
Ці можна было б зь і/мі пазнаёміцца?
Прывіта/емся па-белару/ску.
Жывём, каб ра/давацца.

9. Раскажыце, што вы бачыце на малюнках, карыстаючыся вядомымі вам словамі (Расскажите, что вы видите на рисунках, используя известные вам слова).

Тут ме/сьціца на/ша
працоўня.

Да нас завіта/лі госьці.

Ура/ньні я му/шу рабі/ць
гімна/стыку.

Мая/ жонка гату/е пе/чыва.

Ня ве/даю, куды/ пада/цца.

Костусь ажані/ўся з Алёнаю.

10. Замест кропак устаўце ў тэкст наступныя дзеясловы ў належнай форме (Вместо точек вставьте в текст следующие глаголы в надлежащей форме).

Любі/ць, мець, дагляда/ць, жыць, нага/дваць, уяўля/ць, кармі/ць, быць.

Мой брат Пётра ... невялі/кую кватэ/ру, але/ ўсім досыць ме/сца. Там ... пту/шкі, ры/бкі, заводны саба/ка Ве/кша і кот Плютон. Ці ... сабе/ гэ/ткую сыці/жму жы/ўнасьці? А ўсё таму/, што мой пляме/ньнік Ю/зя вельмі ... жывёлаў. Ён ... і ... сваі/х улюбёнцаў. Гэ/ты заня/так ... яго найле/пшай уце/хаю. А ўвогуле Ю/зя — пава/жны і ця/мкі хлапэ/ц. Шмат у чым ён ... свайго ба/цьку.

11. Утварыце зваротныя дзеясловы 1-й асобы адзіночнага ліку цяперашняга часу (Образуйте возвратные глаголы 1-го лица единственного числа настоящего времени).

Узор: сустрака/цца → я сустрака/юся.

Вучы/цца, сьмяя/цца, забыва/цца, спадзява/цца, адгука/цца, пыта/цца, апрана/цца, нудзі/цца, зьвярта/ць, браць, мець.

12. Замест кропак устаўце адпаведныя дзеясловы (Вместо точек поставьте соответствующие глаголы).

Максі/м ... знаёмым у пае/здцы.
Ён ... гэ/тай размовы.
Гэ/ты напой ... сма/гу.
Госьць ... сваю/ гу/тарку.
Дзе/ці ... паводзіны бацькоў.
Гэ/ты прые/жджы ... у рэ/стара/цы.
Яна/ ... прыбра/ць усё лі/шняе.

спадарожыць (сопутствовать, сопровождать)
уніка/ць (избегать)
прагана/ць, спаталя/ць (утоляют)
доўжыць (продолжать)
перайма/ць (перенимать, подражать)
харчава/цца (питаться)
загада/ць (распорядиться, велеть)

13. Папытайцеся (Спросите).

Узор: Жывём у новай кватэ/ры. → Вы жывяце/ ў новай кватэ/ры?

Дамо вам свой а/драс.
Я апрана/ю новае паліто.
Ём сма/чную мясну/ю сала/ту.
Мы тут толькі змарну/ем час.
Я забараня/ю куры/ць у кватэ/ры.

Глядзі/м вясе/льныя зды/мкі.
Прые/мна ба/вім час.
Да/рым вам гэ/тую карці/ну.
Гату/ю ка/ву.
Дапамага/ем сваі/м бацька/м.

Бяром гэ/ты куфэ/рак.
Пяку/ на патэ/льні сьве/жую ры/бу.
Мы бяжы/м далё/й.

Віншу/ем са сьвя/там.
Жыву/ за мяжой.
Запраша/ем яго на госьці.

14. З словаў у дужках выберыце тыя, што больш пасуюць (Из слов в скобках выберите те, что больше подходят по смыслу).

Дзіця/	(сумава/ць — журы/цца)	па ма/ці.
Я	(намы/сьліць — наме/рыцца)	купі/ць сабе/ капялю/ш.
Ю/ля	(адве/даць — наве/даць)	хворага ба/цьку.
Яны/	(вы/правіцца — адысьці/)	у дарогу.
Я жы/ва	(успаміна/ць — прыпаміна/ць)	тую сустрэ/чу.
Ён ба/цьку	(жа/ліцца — ска/рдзіцца)	на мяне/.

Ясь распавядае

Іншая мясьціна — празь людзей зна́ная. Вазьмі́ ты гарадок Лі́ду. Які́я там шаўцы! Здаўна́ пра́ца і́хная шанава́лася. А цяпер хіба́ адзі́н толькі Жэ́нік Гуса́к у паша́не. Гэ́ны шавец усі́х шаўцоў за́касуе. Вось дзе чалавек уме́е рабі́ць сваё! Ужо што шы́е, дык шы́е. Маста́к, а не шавец! Усе́ кажу́ць, што «на́дта таленаві́тыя ў яго ру́кі». Лю́ба гляну́ць, які́ выштуко́ўвае ё́н абу́так. І назе́ выгода. Лёгка чу́ешся ў такі́м абу́тку. Ня дзі́ва, што кліе́нты толькі каля́ яго й шнуру́юць. Браку́е Жэ́ніку толькі матэрыя́лаў: скур, дра́твы, шавецкі́х ні́так, гу́мы, цьвіко́ў.

Практыкуйцеся

15. Адкажыце на пытаньні (Ответьте на вопросы).

Дзе добрыя шаўцы?
Хто з шаўцоў там у найбольшай паша́не?
Чаму́ лю́дзі яго паважа́юць?
Да каго раўня́юць гэ́тага шаўца́?
Што ка́жуць пра яго лю́дзі?
Які́я рэ́чы ё́н шы́е?
Ці напра́ўду добрыя гэ́тыя рэ́чы?
Ці шмат у яго кліе́нтаў?
Ці браку́е чаго шаўцу́ ў пра́цы?
Што патрэ́бна, каб пашы́ць добрыя боты?
Ці ёсьць у вас знаёмыя шаўцы́?
Дзе вы раманту́еце свой абу́так?
Ці ў паша́не пра́ца шаўца́?

16. Раскажыце пра каго-небудзь з сваіх знаёмых (Расскажите о ком-нибудь из своих знакомых).

Кароткія размовы (чытайце ўголос)

<p>— Ну, што, ізноў спазьніўся? Дакляруеш быць дакладным, а слова не трымаеш. І Юрка наракае, што ты век спазьняешся.</p> <p>— Кіньце злавацца. Што вы ўсё наракаеце ды тузаеце сабе нервы? Я не люблю сьпяшацца, хвалявацца, мітусіцца, трапятасца.</p>	<p>— Ну, что, опять опоздал? Обещаешь быть точным, а слова не держишь. И Юрка возмущается, что ты всегда опаздываешь.</p> <p>— Перестаньте сердиться. Что вы всё возмущаетесь и портите себе нервы? А я не люблю спешить, волноваться, суетиться, трястись.</p>
<p>— Дык ці пойдзеце вы ў вандроўку?</p> <p>— Чакаем, калі мама даць на гэта сваю згоду.</p> <p>— Хіба вы на ўсё ўсякае пытаецеся маму?</p> <p>— Ды не, рэч у тым, што я, напрыклад, заўсёды прыслухоўваюся да маіных парадаў. Яшчэ ніколі нічога благога яна нам не парадзіла.</p>	<p>— Так вы идёте в поход?</p> <p>— Ждём, когда мама даст на это своё согласие.</p> <p>— Разве вы с каждой мелочью бегаєте к маме?</p> <p>— Да нет, дело в том, что я, например, всегда прислушиваюсь к маминым советам. Ещё никогда ничего плохого она нам не посоветовала.</p>
<p>— Глянь, Мікола, вунь ідзе спадаў Чэрнік. О дзе галава! Энцыклапэдычныя веды й нестандартнае мысьленьне.</p> <p>— Калі ты спазнаўся зь ім?</p> <p>— Легаў на канфэрэнцыі. Ён здзівіў усіх дыскусантаў. Хочаш, я цябе зь ім пазнаёмлю?</p> <p>— Але ж неяк няёмка турбаваць гэткага чалавека.</p> <p>— Ды кінь ты, «няёмка»! Ён просты і шчыры.</p>	<p>— Посмотри, Коля, вон идёт господин Черник. Умнейший человек! Энциклопедические знания и нестандартное мышление.</p> <p>— Когда ты познакомился с ним?</p> <p>— В прошлом году на конференции. Он удивил всех дискутирующих. Хочешь, я тебя с ним познакомлю?</p> <p>— Да как-то неудобно беспокоить такого человека.</p> <p>— Да брось ты, «неудобно»! Он простой и открытый.</p>
<p>— Прывітаньне!</p> <p>— Маё шанаваньне, Сяргей!</p> <p>— Як маешся? Ці ёсьцека якія навіны?</p> <p>— Прышоў ліст ад Міколы. Вось дзе навіны! Ужо абараніўся.</p> <p>— Ну, і як яго генная інжынэрыя?</p> <p>— Выдатна. Дысэртацыя ўжо ў нацыянальным навукова-дасьледчым цэнтры. Пэўна ж, там пацвердзяць ягоныя высновы.</p>	<p>— Привет!</p> <p>— Моё почтение, Сергей!</p> <p>— Как поживаешь? Что нового?</p> <p>— Пришло письмо от Коли. Вот где новости! Уже защитился.</p> <p>— Ну, и как его генная инженерия?</p> <p>— Отлично. Диссертация уже в национальном научно-исследовательском центре. Уверен, что там подтвердят его выводы.</p>
<p>— Ты ведаеш, Кастусёў меншы сын жэніцца. Праз два тыдні будзе вясельле.</p> <p>— А дзе ж збіраюцца гуляць?</p> <p>— Яны ня будуць запрашаць сьвет гасьцеў. Маладыя масьцяцца да круізу па Міжземным моры.</p> <p>— О-о-о, братка ты мой!..</p>	<p>— Ты знаешь, младший сын Кастуся женится. Через две недели будет свадьба.</p> <p>— Где же собираются праздновать свадьбу?</p> <p>— Они не будут приглашать много гостей. Молодые собираются в круиз по Средиземному морю.</p> <p>— Вот это да-а-а!..</p>

<p>— Вось табе́ ка/ва. Тут пячэ́ нне. Бяры́ во торт. Часту́йся!</p> <p>— М-м-м, які смак! Ты мне скажы́, дзе можна расстара́цца гэ́ткіх прысма́каў?</p> <p>— У кра́ме-кавя́ рні «Салодкі фальва́рак». Там ты знойдзеш і ча́рку віна́, і ку́бачак ка́вы, і ласу́нак, які́ толькі хочаш.</p>	<p>— Вот тебе кофе. Тут печенье. Бери вот торт. Угощайся!</p> <p>— М-м-м, какая вкуснота! Ты мне скажи, где можно раздобыть такие лакомства?</p> <p>— В магазине-кафе «Салодкі фальварак». Там ты найдёшь и рюмочку вина, и чашечку кофе, и лакомства, какие только пожелаешь.</p>
<p>— Ты глянь на рэ́кляму, Мі́шка!</p> <p>— Рок-гурт «NRM»!</p> <p>— Дава́й пады́зем бліжэ́й, паглядзі́м, дзе яны́ ла́дзяць канце́рт і калі́.</p> <p>— Трэ́ба сказа́ць Андрэ́ю і на́шым дзяўча́там, яка́я ма́е быць тусо́ўка.</p>	<p>— Ты посмотри на рекламу, Мишка!</p> <p>— Рок-группа «NRM»!</p> <p>— Давай подойдём ближе, посмотрим, где они устраивают концерт и когда.</p> <p>— Надо сказать Андрею и нашим девчонкам, какая будет тусовка.</p>

Майстры слова гавораць

Пагоня

Толькі ў сэрцы трывожным пачу́ю
За краіну радзі́мую жах —
Ўспомню Вострую Бра́му сьвяту́ю
І вая́каў на грозных каня́х.

Ў бе́лай пе́не праносяцца коні́ —
Рву́цца, мкну́цца і ця́жка хрыпя́ць...
Старада́ўняй Літоўскай Пагоні́
Не разьбі́ць, не спыні́ць, не стрыма́ць.

У бязьме́рную даль вы ляці́це,
А за ва́мі, прад ва́мі — гады́.
Вы за кім у пагоню́ сьпяшы́це?
Дзе шляхі́ ва́шы йдуць і куды́?

Мо яны́, Белару́сь, панясьлі́ся
За тваі́мі дзяцьмі́ ўздагон,
Што забы́лі цябе́, адраклі́ся,
Прадалі́ і адда́лі ў палон?

Бі́йце ў сэрцы іх — бі́йце мяча́мі,
Не дава́йце чужы́нцамі быць!
Хай пачу́юць, як сэрца нача́мі
Аб радзі́май старонцы ба́ліць...

Ма́ці родная, Ма́ці-Краі́на!
Не усьці́шыцца гэ́такі боль...
Ты праба́ч, Ты прымі́ свайго сы́на,
За Цябе́ яму́ ўме́рці дазволь!

Ўсё лятуць і лятуць тыя коні,
Срэбнай збруяй далёка грымяць...
Старадаўняй Літоўскай Пагоні
Не разьбіць, не спыніць, не стрымаць.

Максім Багдановіч

Сямёра ў дарозе

І большыя, і ме́ншыя лю́бяць больш вандрава́ць, чым сядзе́ць. Толькі й гу́таркі, што пра новы маршру́т:

— Бяром Берасьце́йскі кіру́нак.

— На Бела́ве/скую пу́шчу?

— Колькі гэ́та ад Бе́расьця?

— Кілямэ́траў се́мдзесят, пэ́ўна.

— А сам за́паве́днік вялі́кі?

— За́раз скажу́! Шэ́сьцьдзесят пяць кілямэ́траў — з поў́начы на поў́дзень і тры́ццаць — з за́хаду на ў́сход.

— Ну й што там зубры́ сы́церагу́ць, акром сваёй во́лі?

— Дрэ́вы, гадоў на паў́ты́сячы ве́кам.

Лад мовы

Числительное

Лічэбнік

Числительное (лічэ́бнік) обозначает число, количество или порядковое место при счёте. Числительные бывают:

— количественные (колька́сныя) и порядковые (пара́дкавыя):

	Колька́сныя	Пара́дкавыя
1	адзі́н	пе́ршы
2	два	другі́
3	тры	трэ́ці
4	чаты́ры	чацьве́рты
5	пяць	пя́ты
6	шэ́сьць	шосты
7	сем	се́мы
8	восем	восьмы
9	дзе́вяць	дзявя́ты
10	дзе́сяць	дзяся́ты
11	адзі́на/ццаць	адзі́на/ццаты
12	двана́/ццаць	двана́/ццаты
13	трына́/ццаць	трына́/ццаты
14	чаты́рна/ццаць	чаты́рна/ццаты
15	пятна́/ццаць	пятна́/ццаты
16	шасна́/ццаць	шасна́/ццаты
17	сямна́/ццаць	сямна́/ццаты
18	васямна́/ццаць	васямна́/ццаты
19	дзевятна́/ццаць	дзевятна́/ццаты
20	два́/ццаць	два́/ццаты
21	два́/ццаць адзі́н	два́/ццаць пе́ршы

	Колька́сныя	Пара́дкавыя
10	дзе́сяць	дзяся́ты
20	два́/ццаць	два́/ццаты
30	тры́/ццаць	тры́/ццаты
40	соро́к	саракавы́
50	пя́цьдзеся́т	пя́цьдзеся́ты
60	шэ́сьцьдзесят	шасьці́дзеся́ты
70	се́мдзесят	сямі́дзеся́ты
80	восемдзе́сят	васьмі́дзеся́ты
90	дзе́вяноста	дзе́вяносты
99	дзе́вяноста дзе́вяць	дзе́вяноста дзявя́ты
100	сто	соты
200	дзьве́сьце	двухсо́ты
300	тры́ста	трохсо́ты
400	чаты́рыста	чатырохсо́ты
500	пя́цьсот	пя́цісо́ты
600	шэ́сьцьсот	шасьці́со́ты
700	ся́мсот	сямі́со́ты
800	вася́мсот	васьмі́со́ты
900	дзе́вяцьсот	дзе́вяцісо́ты
1000	ты́сяча	ты́сячны
5000	пя́ць ты́сячаў	пя́ціты́сячны

— *определённо-количественные (пэ́ўна-колька́сныя):* два́ (два), дзьве́ (две), **мільён** (миллион);

— *неопределённо-количественные (няпэ́ўна-колька́сныя):* **мно́ства** (множество), **про́цьма** (несметное количество), **бе́зліч** (неисчислимое множество), **нека́лькі** (несколько), **сто́лькі** (столько), **ко́лькі** (сколько), **гэ́ту́лькі** (столько), **мно́га**, **шма́т** (много), **ма́ла** (мало);

— *собираательные (зборны́я):* **абодва́**, **абедзьве́**, **абое́**, **двое́**, **трое́**, **чацьве́ра**, **пяце́ра**, **шасьце́ра**, **сяме́ра**, **васьме́ра**, **дзявя́цера**, **дзяся́цера** — обозначают количество предметов как одно

целое; употребляются с существительными во множественном числе и образуются от определённо-количественных числительных, обозначающих числа от двух до десяти, при помощи суффиксов: **-ёр-, -ер-** и **[ој]** (двое = [двојэ]);

- **дробные (дробавыя):** **чвэрць** ($\frac{1}{4}$), **адна трэця** ($\frac{1}{3}$), **траціна** ($\frac{1}{3}$), **паўтраця** ($\frac{2}{5}$), **пяць восьмых** ($\frac{5}{8}$), **дзеве цэлых тры дзясятыя** (2,3) и т. п. С дробными числительными **паўтара**, **паўтары** (1,5) существительные употребляются в родительном падеже единственного числа: **паўтары вярсты**, **паўтара кіляграма**.

1 ты́сяча
2, 3, 4 ты́сячы
5, 6, 7, ... ты́сяч

1 мільён
2, 3, 4 мільёны
5, 6, 7, ... мільёнаў

1 мільярд
2, 3, 4, мілья́рды
5, 6, 7, ... мілья́рдаў

Примеры:

1296 — ты́сяча дзеве́сьце дзевяно́ста шэ́сьць,

1588 — ты́сяча пя́цьсот восемдзе́сят восем,

1918 — ты́сяча дзевя́цьсот восемна́ццаць,

1990 — ты́сяча дзевя́цьсот дзевяно́ста.

Особенности ударения в некоторых числительных

Асаблівасці націску ў некаторых лічэбніках

- У числительных от 11 до 19 во всех падежах выделяется **-на-**: **чатырна́ццаць**, **васьмна́ццаць**;
- у числительного **пяцьдзе́сят** в именительном падеже ударение — на последнем слоге, а во всех остальных падежах — на втором: **пяці́дзесяці́**;
- у числительных **шэ́сьцьдзе́сят**, **се́мдзе́сят**, **восемдзе́сят** в именительном и винительном падежах выделяется первый слог.

Практыкуйцеся

1. Прачытайце сказы, звярніце ўвагу на націскі (Прочтите предложения, обратите внимание на ударение).

Ягона́й сястры́ йдзе 11-ты, а бра́ту — 14-ты год.

Які ну́мар яго́най кватэ́ры? 64?

Дачцэ́ ху́тка бу́дзе 18 гадоў.

Да возе́ра засталос́я 50 кіляме́траў.

Усяго́ навучэ́нцаў было́ 114 чалаве́к.

Праз 8 дзе́нь скончы́цца адпачы́нак.

Даро́га зойме́ ўсяго́ 4 гадзі́ны.

У атра́дзе 20 хлапцо́ў і 3 дзяўчы́ны.

Аднаго́ ра́зу я е́зьдзі́ў на мора́.

Мой бра́т быў на́ моры́ 2 разы́.

А мае́ сябры́ е́зьдзі́лі на́ мора́ шмат разоў.

2. Адкажыце на пытаньні (Ответьте на вопросы).

Які́ год ва́шага нараджэ́ння?

Колькі́ вам гадоў?

Які́ год нараджэ́ння ва́шай жонкі́ (ва́шага му́жа)?

Колькі́ гадоў ва́шай жонцы́ (ва́шаму му́жу)?

Калі нарадзіліся вашы бацькі?
 Каторы цяпер ідзе год?
 Які нумар вашага дому?
 На колькі паверхаў ваш дом?
 Які нумар вашае кватэры?
 У якой клясе вучыцца ваша дзіця?
 Колькі маёце дзяцей?
 Колькі гадоў вашаму дзіцяці?
 Якая ў вас зароботная плата (стыпендыя)?
 Колькі грошай маёце на месяц?
 Колькі каштуе праезд на мэтро?
 Колькі грошай плаціце за кватэру?

3. Скажыце, хто колькі жыве (Скажыце, хто сколько живёт).

Шчупак жыве 270 гадоў.
 Карп жыве 150 гадоў.
 Сом жыве 100 гадоў.
 Крумкач жыве 140 гадоў.
 Слон жыве 70 гадоў.
 Кіт жыве 50 гадоў.

Лад мовы

Склонение числительных

Скланеньне лічэбнікаў

	1			2		3	4
	м. р., н. р.	ж. р.	мн. л.	м. р., н. р.	ж. р.		
Н.	адзі́н, адно	адна́	адны́	два	дзьве	тры	чаты́ры
Р.	аднаго́	адной (-ае)	адны́х	двух (-о́х)	дзвю́х (-ёх)	тро́х	чатыро́х
Д.	аднаму́	адной	адны́м	двум (-о́м)	дзвю́м (-ё́м)	тро́м	чатыро́м
В.	аднаго́ (адуш.)	адну́	адны́х	двух (-о́х)	дзвю́х (-ёх)	тро́х	чатыро́х
	адзі́н (неадуш.)		адны́	два	дзьве	тры	чаты́ры
Т.	адны́м	адной (-о́ю)	адны́мі	двума́	дзвю́ма	трыма́	чатырма́
М.	(пры) адны́м	адной	адны́х	двух (-о́х)	дзвю́х (-ёх)	тро́х	чатыро́х

	ад 5 да 20 і 30		50, 60, 70, 80	40, 100	
Н.	пяць,	дваццаць	пяцьдзеся́т	соро́к,	сто
Р.	пяці́ (-ёх),	дваццаці́	пяці́дзесяці́	сарака́,	ста́
Д.	пяці́ (-ё́м),	дваццаці́	пяці́дзесяці́	сарака́,	ста́
В.	пяць (-ё́х),	дваццаць	пяцьдзеся́т	соро́к,	сто
Т.	пяццю́ (-ма́),	дваццацю́	пяццю́дзесяццю́	сарака́,	ста́
М.	(пры) пяці́ (-ё́х),	дваццаці́	пяці́дзесяці́	сарака́,	ста́

	ад 200 да 900		1 000	1 000 000	1 000 000 000
Н.	дзвё́сьце,	дзевя́цьсот	ты́сяча	мільё́н	мілья́рд
Р.	двухсо́т,	дзевя́цісот	ты́сячы	мільё́на	мілья́рда
Д.	двумста́м,	дзевя́ціста́м	ты́сячы	мільё́ну	мілья́рду
В.	дзвё́сьце,	дзевя́цьсот	ты́сячу	мільё́н	мілья́рд
Т.	двумаста́мі,	дзевя́ццюста́мі	ты́сячай (-ччу́)	мільё́нам	мілья́рдам
М.	(пры) двухста́х,	дзевя́ціста́х	ты́сячы	мільё́не	мілья́рдзе

- 1) Числительное *дзвёсьце* в именительном и винительном падежах в первой части корня имеет форму женского рода (*дзвёе*-), а в остальных падежах — мужского (*двух*-, *двум*- и т. д.).
- 2) Числительные от 5 до 20 и числительное 30 в творительном падеже имеют удвоенное *ц*: *пяццю*, *дзевяццю*, *васямнаццаццю*, *дваццаццю*, *трыццаццю*.

Числительные *абодва* (оба), *абедзве* (обе) во всех падежах сохраняют родовые окончания:

	Мужчынскі род	Жаночы род	Агульны род
Н.	абодва хлопцы	абедзве дзяўчыны	абое
Р.	абодвух хлопцоў	абедзвюх дзяўчын	абайх
Д.	абодвум хлопцам	абедзвюм дзяўчынам	абайм
В.	абодвух хлопцоў	абедзвюх дзяўчын	абайх
Т.	абодвума хлопцамі	абедзвюма дзяўчынамі	абайма
М.	(пры) абодвух хлопцах	(пры) абедзвюх дзяўчынах	(пры) абайх

Некоторые особенности числительных

Некаторыя асаблівасці лічэбнікаў

I. Числительные *паўтара*, *паўтраця* (для м. р., н. р.), *паўтары*, *паўтраці* (для ж. р.) не склоняются.

II. Числительные *сорак* и *сто* во всех падежах, кроме именительного и винительного, могут иметь одинаковую форму: *сарака турыстам*, *пры сарака турыстах*.

III. Числительное *дзевяноста* не склоняется: *зь дзевяноста пасажырамі*, *ад дзевяноста пасажыраў*.

IV. Порядковые числительные склоняются как прилагательные: *першы новы дом*, *першага новага дома*, *першаму новаму дому*.

V. Собирательные числительные согласуются с существительными и склоняются как прилагательные множественного числа: *трайм дзецям*, *абайх дзяцей*, *зь пяцерымі дзецьмі*, *пры дзявяцерых дзецях*.

VI. В разговорной практике из-за быстроты речи сложные количественные числительные (т. е. образованные в результате слияния слов, например: *пяць-дзясят*, *пяць-сот*) от 200 до 900, зачастую не склоняются: *фірма зь дзвёсьце работнікамі*.

VII. У дробей первая часть — это количественное числительное, а вторая часть — порядковое (например: $\frac{2}{3}$ = *дзвё трэція*).

Если первая часть дроби — *два*, *тры*, *чатыры*, то вторая часть должна стоять в именительном падеже множественного числа. Во всех остальных случаях вторая часть стоит в родительном падеже множественного числа. Например:

<i>дзвё пятыя</i> (Н., мн. л.)	<i>шэсьць пятых</i> (Р., мн. л.)
<i>тры дзявятыя</i> (Н., мн. л.)	<i>сем дзявятых</i> (Р., мн. л.)
<i>чатыры сёмыя</i> (Н., мн. л.)	<i>пяць сёмых</i> (Р., мн. л.)

Заметьте, что в русском языке вторая часть всегда стоит в родительном падеже.

VIII. С числительными *два*, *тры*, *чатыры*, *абодва*, *абедзве* существительные употребляются в форме именительного падежа множественного числа: *два першыя дамы*, *чатыры чыстыя аркушы*. В косвенных падежах происходит согласование: *двух першых дамоў*, *чатыром чыстым аркушам*.

Составные числительные (т. е. состоящие из нескольких слов: *дваццаць пяць*, *дзвёсьце пяцьдзясят чатыры*), заканчивающиеся на *адзі*, *два*, согласуются с существительными в роде и

падеже: **пяці́/дзесяці́ аднаго мэ́тра, пяці́/дзесяці́ двух тон**; а заканчываючыся на **тры, чаты́ры** — согласуются только в падеже: **дваццаці́ трох мэ́траў, дваццаці́ чатырох тон**.

IX.

	не/калькі (несколько)	гэ/тулькі (столько)	колькі (сколько)	шмат, многа (много)
Н.	не/калькі рублёў	гэ/тулькі грошай	колькі	шмат, многа
Р.	не/калькіх рублёў	гэ/тулькіх грошай		
Д.	не/калькім рубля́м	гэ/тулькім граша́м		
В.	не/калькі рублёў	гэ/тулькі грошай		
Т.	не/калькімі рубля́мі	гэ/тулькімі грашы́ма		
М.	не/калькіх рубля́х	гэ/тулькіх граша́х (-ох)		

X. Числительные **двойчы** (дважды), **тройчы** (трижды) — это производные от числительных **два, тры**: **шпацы́рую двойчы на дзень, быва́ю ў бацькоў тройчы на ме́сяц**.

XI. Числительные могут иметь значение приблизительности. Обычно говорят так: **яму гадоў нешта з тры́ццаць** или **каля́ (блізу́) тры́ццаці́** (ему около тридцати лет); **прыне́сьлі з два кілягра́мы я́блыкаў** (принесли примерно два килограмма яблок); **узя́ў колькі даля́раў** (взял несколько долларов).

Практыкуйцеся

4. Прачытайце лічэбнікі як парадкавыя (Прочтите числительные как порядковые).

Ён сядзі́ць на 17-м ра́дзе (Он сидит в 17-ом ряду).
 Не пашэ́нціла 4-му гульцу́ (Не повезло 4-ому игроку).
 Спыні́ўся на 61-й старонцы (Остановился на 61-ой странице).
 Рыхту́юся да 1-га іспы́ту (Готовлюсь к 1-ому экзамену).
 Працава́лі да 11-й гадзі́ны (Работали до 11-ого часа).

5. Дапасуйце лічэбнікі да назоўнікаў і пастаўце іх ў родны склон (Согласуйте числительные с существительными и поставьте их в родительном падеже).

Узор: 2 + мэ́тар → двух мэ́траў, 1 + лі́тар → аднаго лі́тра.

5	дрэ́ва
3	сябра́
6	чалаве́к
2	дзьве́ры
абодва	дзяўчы́на
2	сяброўка
101	далматы́нец
3	саба́ка
4	кампу́тар
абодва	летапі́сец
9	жыццё́
14	прагра́ма
8	спадарожні́к
2	кацяня́

6. Лічэбнік дапасуйце да назоўнікаў (Числительное согласуйте с существительным).

Абодва	братоў ведаюць сына м падаруюць майстроў шануюць вучнямі задаволены (пра) ... суайчыньнікаў шчыры ўспамі́н
--------	--

7. Прачытайце лічэбнікі як мае быць (Правильно прочитайте числительные).

Сустрэліся за 1,5 кілямэтра ад стацыі.
У це ста трэба пакла́сьці $\frac{2}{3}$ шкля́нкі цу́кру.
Пры́шлі 1,5 гадзі́намі пазьне́й.
Прые́дзе праз 1,5 гадзі́ны.
Гэ́тым 2 дарогам не сысьці́ся.
Ма́ю 1,5 слоі́кі сочы́ва.
Кава́лак ку́жалю на 2 $\frac{1}{2}$ мэ́тра.
Да дому за́сталос́я 3 кілямэ́тры.

8. Прачытайце лічэбнікі ў творным склоне (Прочтите числительные в творительном падеже).

3 гэтымі	5 ка́рткамі
	9 ку́бкамі
	23 удзе́льнікамі
	34 нума́рамі
	14,5 кілягра́мамі
	3 падру́чнікамі
	12 фляма́стэрамі
	1,5 хвілі́намі
	2 лы́жкамі
	8 байца́мі
	47 кілямэ́трамі
	90 сшы́ткамі

9. Перакладзіце словы ў дужках і скажыце як мае быць (Переведите слова в скобках и скажите правильно).

Дзе́сяць (раз) ме́р — і то ня ве́р.
Міну́ла (четверть) стагодзьд́зя.
Прайшла́ (треть) ве́ку.
Пачало́ся (третье) тысячагодзьд́зе.
(Бесчисленные) пада́ньні старажы́тных муроў.
Хвілі́н праз (несколько) пачне́цца нара́да.
На га́нку стая́ць (трое) незнаёмы́х хлапцоў.
Моладзе́вы ча́сапіс выходзі́ць (дважды) на ме́сяц.
Дзед пе́сьціць (обоих) сваі́х уну́каў.
(Обе) дзяўчы́ны прывіта́ліся з наста́ўнікам.
Узьні́міце (обе) рукі́ ўга́ру.
Наш дом стаі́ць на скрыжава́ньні (две) вулі́цаў.

10. Замест кропак пастаўце словы з значэньнем няпэўна-колькасных лічэбнікаў, якія найбольш пасуюць паводле сэнсу (Вместо точек поставьте слова со значением неопределённо-количественных числительных, которые более подходят по смыслу).

бе́зліч	На га́нку — ... хлапцоў.
мно́га	Сьве́тых азёраў тут — ...
а	... разоў зьмяня́лася і́хняя на́зва.
шмат	У гэ́тым ле́се — грыбоў ... грыбоў.

процьма

... народу ў чарзе'.
Усе дамы — на ... паве́рхаў.
Ма́ла даць — бры́дка, а ... — шкода.
На і́хнай ву́ліцы — ... дрэ́ваў.

Лад мовы

Дни недели

Дні тыдня

Сёньня

панядзе́лак (м. р.) — першы дзень ты́дня
аўторак (м. р.) — другі́ дзень ты́дня
серада́ (ж. р.) — трэ́ці дзень ты́дня
чацьве́р (м. р.) — чацьве́рты дзень ты́дня
пятні́ца (ж. р.) — пя́ты дзень ты́дня
субо́та (ж. р.) — шосты дзень ты́дня
нядзе́ля (ж. р.) — сёмы дзень ты́дня

Вярну́ся ў

панядзе́лак
аўторак
серада́
чацьве́р
пятні́цу
субо́ту
нядзе́лю

Па-беларуску кажуць так

Пры́йду ра́на

на золку, на досьвітку, на сьвіта́ньні
чуць сьвет
ра́ніцай, ура́ньні
да палу́дня
папаў́дні, апоў́дні, апаў́дня
па абе́дзе
удзе́нь
пад ве́чар, надвячо́ркам
ве́чарам, уве́чар, уве́чары
ша́рай гадзі́най
у поў́нач, апоў́начы
уночы, уначы́

Сьвіта́ньне

Ра́ніца, ра́нак

Поў́дзень

Дзень

Ве́чар

Ноч

Пе́ршая палова дня

Друга́я палова дня

У панядзе́лкі й пя́тніцы

Веча́рамі, уве́чары

Про́ці панядзе́лка

Гэ́тымі дня́мі

І́ншым ча́сам

Апо́шнім ча́сам

Дня́мі й нача́мі

Прыду́ рано

на рассвете
чуть свет
утром
до обеда
в полдень
в обед
днём
к вечеру
вечером
под вечер
в полночь
ночью

Рассвет

Утро

Полдень

День

Вечер

Ночь

Первая половина дня

Вторая половина дня

По понедельникам и пятницам

По вечерам

Накануне понедельника

На днях

В иное время

В последнее время

День и ночь

Ясь распавядае

Уява аднаго майго дня будзе гэткай.

Ра́ніца. Палова на сёму́ю. Прачына́юся. Я не́йкі сонны, пазяха́ю. Бяру́ халодны душ. Мы́юся. Галю́ся. Апрана́юся. Сьне́даю. Дзя́кую Богу, што ёсьць гэ́ты дзень. Каля́ восьмай выходжу з дому. На пра́цу іду пехатой. Зга́дваю, які́ я сёньня́ я ма́ю развяза́ць прабле́мы.

Сёньня́ ў мяне́ пра́цы а пра́цы. Аб адзіна́ццатай сустрака́юся з гандлёвым партнё́рам з Польшчы. Гу́тарка зойме, пэ́ўна, з гадзі́ну ча́су. Потым — ізноў не́калькі сустрэ́чаў. Ня ве́даю нават, калі́ патра́плю папалу́днаваць.

...Трэ́цяя гадзі́на дня. Я ў віры́ сваі́х клопатаў. Перамовы, званкі́, тэлефон. Гэ́та зрабі́ць за́раз жа, тое не забы́цца. Тут узва́жыць, там абмеркава́ць...

І яшчэ́ раз, ужо на зыходзе дня́, адчыня́ю свой электронны ната́тнік: «Зайсьці́ ў садок па дзіця́». Ну вось, сёньня́ мне давядзе́цца быць яшчэ́́ й за выхава́ўцу. Але́ ж дарэ́мна мне гэ́та даруча́юць. Я патура́ю ўсім Ю́зевым жаду́нкам. Гэ́так можна й распе́сыціць дзіця́́.

З добрую гадзі́ну мы зь ім шпацыру́ем. Дарага́ю Ю́зя закі́двае мяне́ пыта́ннямі: «А што робі́ць тое, а што гэ́на, а ці пойдзем, а ці купі́ш, а чаму́, а навошта?». Безьліч пыта́нняў.

Урэ́шце, а восьмай гадзі́не, мы дома. Вячэ́раем. Тэлеві́зар не ўключа́ю. Там сёньня́ няма́ добрай прагра́мы. Дый няма́́ калі́́. Мой пляме́ннік лю́біць пагамані́ць. А ўжо ка́зкі гатовы слуха́ць ледзь не да сьвіта́ння. Памя́ць ма́е незвычайну́ю. Ніводна́е драбні́цы не дае́ прапу́сыціць. Ды яшчэ́́ й загада́е голас зьмяні́ць, калі́ там прамаўля́е які́сь пэ́рсана́ж кшта́лту мядзьве́дзя.

Практыкуйцеся

11. Пастаўце пытаньні да прыведзеных адказаў (Поставьте вопросы к приведенным ответам).

- ... ? Палова на сёму́ю.
- ... ? Каля́ восьмай гадзі́ны выходжу з дому.
- ... ? На пра́цу іду пехатой.
- ... ? Сустрака́юся з партнё́рам з Польшчы.
- ... ? Пэ́ўна, з гадзі́ну.
- ... ? «Зайсьці́ ў садок па дзіця́».
- ... ? Давядзе́цца быць яшчэ́́ й за выхава́ўцу.
- ... ? Заву́ць Ю́зя.
- ... ? Шпацыру́ем з добрую гадзі́ну.
- ... ? А восьмай гадзі́не мы дома.
- ... ? Да самога сьвіта́ння.

12. Перакажыце тэкст (Перескажите текст).

13. Раскажыце пра свой дзень (Расскажите о своём дне).

14. Прачытайце. Пастаўце пытаньні да тэксту і адкажыце на іх (Прочтите. Поставьте вопросы к тексту и ответьте на них).

— Алё?

— Алё! Гэ́та Касту́сь.

— А, бра́тка ты мой, дзень добры! Дзе ты, Костусю?
 — Я ту́така, у Ме́нску. Тэлефану́ю з Паўлюковай кватэ́ры.
 — Калі пры́йдзеш да нас?
 — Сёньня няма́ калі́. Моцна заня́ты. Ве́даеш, учора я быў на выста́ве. Запазна́ўся з адным ціка́вым чалаве́кам. Ён прые́хаў з Ангэ́льшчыны. Гэ́та ня пер́шая яго пае́здка ў Менск. Тут живу́ць яго сябры́, і ён штогод прыяжджа́е да іх уле́тку... Праба́ч, я му́шу перапыні́ць гу́тарку, бо мяне ўжо клі́чуць. За ў́тра папаўдні́ прыйду́ да вас.
 — Дык мы чака́ем цябе́. Чу́еш?
 — Добра. Дзя́куй.
 — Да сустрэ́чы!
 — Паку́ль!

15. Скажыце па-беларуску (Скажите по-белорусски).

- а) — Из белорусских озёр самое большое — Нарочь.
 — Какая у него длина?
 — Наверно, километров десять или больше.
- б) — Который час?
 — Уже семь.
- в) — Отец дома?
 — Дома.
 — Позови его.
 — Папа занят, он в гараже.
 — А когда он освободится?
 — Через час-два.
- г) — Он пожилой?
 — Нет, ему лет под тридцать.
- д) — Где вы будете на Новый год?
 — Праздновать будем своей семьёй, втроём.

Кароткія размовы (чытайце ўголас)

— Як знайсці́ ваш дом?
 — Ве́льмі проста. Як вы́йдзеш з мэ́тро, на пача́тку ву́ліцы Сьві́слацкай уба́чыш два новыя дамы́. Міну́ўшы іх, збоч крыху ўпра́ва й адра́зу ўба́чыш шматпавярховы дом зь вялі́кім рэ́кля́мным пля́катам. Гэ́та й будзе мой дом.
 — Чака́й, чака́й, я за́раз запішу́.
 — Пішы́: ву́ліца Сьві́слацкая, дом ну́мар 4, трэ́ці пад'е́зд, сёмы паве́рх, кватэ́ра 60.

— Как найти ваш дом?
 — Очень просто. Как выйдешь из метро, в начале улицы Свислочской увидишь два новых дома. Как пройдёшь их, сверни немного вправо и сразу же увидишь многоэтажный дом с большим рекламным плакатом. Это и будет мой дом.
 — Подожди, подожди, я сейчас запишу.
 — Пиши: улица Свислочская, дом номер 4, третий подъезд, седьмой этаж, квартира 60.

— Добры дзень! Кампа́нія «Чмель». Слу́хаю вас.

— Здравствуйте! Компания «Чмель». Слушаю вас.

<p>— Дабры/дзень! Нас заціка/віла ва/ша праду/кцыя, ма/ем наме/р купі/ць. Хаце/лі б сёння пад'е/хаць і заключы/ць дагавор.</p> <p>— Калі/ ла/ска, прыяжджа/йце. Мы працу/ем ад 9 да 18 гадзі/ны.</p>	<p>— Добрый день! Нас заинтересовала ваша продукция, собираемся купить. Хотели бы сегодня подъехать и заключить договор.</p> <p>— Пожалуйста, приезжайте. Мы работаем с 9 до 18 часов.</p>
<p>— Ты ўжо ўсё склаў? Нічога не забы/ўся?</p> <p>— Усё, глядзі/ во, тры валі/зкі наладава/ў.</p> <p>— А калі/ йдзе твой аўтобус?</p> <p>— А 19-й.</p> <p>— Ну, дык трэ/ба ўжо выходзіць. Засталося 45 хвілі/наў. Дава/й памагу/.</p>	<p>— Ты уже всё сложил? Ничего не забыл?</p> <p>— Всё, смотри, три сумки напакоевал.</p> <p>— А когда идёт твой автобус?</p> <p>— В 19.</p> <p>— Ну, так нужно уже выходить. Осталось 45 минут. Давай помогу.</p>
<p>— У Бе/расьці, можа, зойдзеш да сваякоў?</p> <p>— Нама/ла затрыма/юся. Але/, калі/ вы/падзе яка/я хвілі/на, забягу/ся.</p> <p>— А калі/ ты ве/рнешся?</p> <p>— У пе/ршых днёх насту/пнага ты/дня.</p> <p>— Ну, быва/й. Добрай дарогі!</p> <p>— Быва/й здароў/.</p>	<p>— В Бресте, может, зайдёшь к родственникам?</p> <p>— Задержусь ненадолго. Но, если будет свободная минутка, забегу.</p> <p>— А когда ты вернёшься?</p> <p>— В начале следующей недели.</p> <p>— Ну, пока. Счастливого пути!</p> <p>— Будь здоров.</p>
<p>— У нядзе/лю пае/ду на ры/бу ў Каралёўку. Ці ба/чыў ты хоць раз той векавы/ лес?</p> <p>— Ле/тась я двойчы быў там. Ве/льмі прыгожы куточак.</p> <p>— Вос/ь дзе ме/сца для курорту!</p>	<p>— В воскресенье поеду рыбачить в Королёвку. Ты хоть раз видел тот вековой лес?</p> <p>— Прошлым летом я дважды был там. Очень красивый уголок.</p> <p>— Вот где место для курорта!</p>
<p>— Ці спадаба/ўся табе/ гэ/ты фільм?</p> <p>— Ты ма/еш на ўва/зе маё гляда/цкае ўра/жаньне? Няма/ яго. Лічы/, змарнава/ў паўтары/ гадзі/ны.</p>	<p>— Тебе понравился этот фильм?</p> <p>— Ты имеешь в виду моё зрительское впечатление? Нет его. Считаю, потерял полтора часа.</p>
<p>— Ці пойдзеш з на/мі ў басэ/йн?</p> <p>— Знябы/ўся я, паўдня/ хадзі/ў па кра/мах. Які/ мне цяпе/р басэ/йн?</p> <p>— Ну, ўжо харчоў, пэ/ўна, на ты/дзень набра/ў!</p> <p>— У мяне/ гэ/тулькі пра/цы. Калі/ мне бе/гаць па кра/мах сярод ты/дня?</p>	<p>— Пойдёшь с нами в бассейн?</p> <p>— Устал я, полдня ходил по магазинам. Куда мне теперь в бассейн?</p> <p>— Ну, еды уж, наверное, на неделю набрал!</p> <p>— У меня море работы. Когда мне бегать по магазинам среди недели?</p>
<p>— Ле/та на дварэ/. Калі/ ўжо ты, бра/це, пойдзеш у адпачы/нак?</p> <p>— Ды вось, збіра/ўся з пача/тку гэ/тага ты/дня, а тут на табе/ — непала/дкі з прыбора/м, трэ/ба е/хаць у камандзіроўку!</p> <p>— Не заўсе/ды быва/е так, як хочаш. Мярку/еш адно, здарае/цца і/ншае.</p> <p>— Жыццё/ ёсць жыццё/. Яно пакіда/е нам свае/ прапановы.</p>	<p>— Лето на дворе. Когда ты, брат, уже в отпуск пойдёшь?</p> <p>— Да вот, собирался в начале этой недели, а тут на тебе — неполадки с прибором, надо ехать в командировку!</p> <p>— Не всегда бывает так, как хочешь. Предполагаешь одно, случается другое.</p> <p>— Жизнь есть жизнь. Она подбрасывает нам свои сюжеты.</p>

— Я гляджу, у цябе сёння ча/су няма й на палу/дзень.
— Партнёры ж прыходзілі...
— Ну, як там наш суме/сны прае/кт?
— Ужо гатовы дагавор. Во, паглядзі. Яшчэ/трэ/ба паказа/ць юры/сту — што ён ска/жа.
— На маю/думку, пункт пра а/ўтарскія правы/трэ/ба даць асобна.
— А 3-й юры/ст бу/дзе ў мяне, прыходзь і ты, ра/зам пара/дзімся.

— Я смотрю, тебе сегодня и пообедать некогда.
— Да партнёры приходили...
— Ну, как там наш совместный проект?
— Уже готов договор. Вот посмотри. Ещё нужно показать юристу — что он скажет.
— По-моему, пункт об авторских правах нужно дать отдельно.
— В 3 часа юрист будет у меня, приходи и ты, вместе посоветуемся.

Майстры слова гавораць

Нава/градак — пе/ршая сталі/ца Вялі/кага Кня/ства Літоўскага (тэ/кст пада/дзены з захава/ньнем а/ўтарскага пра/вапісу)

Нава/градак, ве/льмі стары/ белару/скі горад, бы/ў сядзі/баю вялі/кага кня/зя Міндоўга.

У палавіне трынаццатага стагоддзя (у 1242 годзе) князь Міндоўг спыніў тата/рскія войскі ў ваколіцы Лі/ды, а сем гадоў па тым разбіў іх у бі/цве пад Койданавам. Тата/ры адступілі далёка на ўсход, пакіда/ючы Міндоўгу вялі/кую здабы/чу ды сла/ву пераможца. Ягоную найвышэйшую ўла/ду прызналі тады/ўсе і/ншыя князі, і Міндоўг пача/ў твары/ць новы дзяржа/ўны цэнтр у Нава/градку, за/гадзя забясьпе/чыўшы яму абарону ад усяля/кіх варажых напа/даў.

Вялі/кі князь Міндоўг пашыра/ў сваю/ўла/ду ня толькі на зе/млі белару/скія, але/й Жамойць, цяпе/рашняю Лятува/, ды ста/ўся такі моцны й сла/ўны, што ў 1253 годзе на за/мку ў Нава/градку быў каранаваны на караля/.

З сталічнага Нава/градка ра/зам зь дзяржа/ўнай ула/дай пашы/рылася на ўсе і/ншыя зе/млі, што цяпе/р заву/цца белару/скімі, і ймя прынава/градзкае зямлі, а зва/лася яна/Літва/. Ад таго ча/су наш край праз больш, як паўты/сяча гадоў зва/ўся Літвой, дзяржа/ва — Вялі/кім Кня/ствам Літоўскім, а на/шыя пра/шчыры — Ліцьвіна/мі. Гэ/так зва/лі наш край і і/ншыя народы ды і/хныя гісторыкі.

У Вялі/кае Кня/ства Літоўскае ўваходзіла як ягоная праві/нцыя і ся/ньняшняя Лятува/, толькі тады/яна зва/лася Жамойць або Жму/дзь.

Жамойці не падаба/лася падляга/ць Ліцьвіном, ужыва/ць і/хнюю мову, бо літоўская мова была/ўра/давай на ўсёй тэрыторыі Вялі/кага Кня/ства Літоўскага, у ёй толькі піса/ліся правы/й кні/гі, і Жамойць ціра/з прабава/ла адарва/цца ад Літвы/. Пе/ршыя паўста/ньні яна/ўзьніма/ла яшчэ/за жыццём Міндоўга. У змага/ньні з Жамойцям у 1263 годзе быў падступам забі/ты і сам кароль Міндоўг.

Нава/градак жа быў сталі/цаю да 1323 году, калі/вялі/кі князь Гедымі/н сталі/цай Вялі/кага Кня/ства Літоўскага зрабі/ў Ві/льню, пазьне/йшую ягоную ста/лую сталі/цу.

Валянці/на Пашке/віч

Што рабі́ць?
Куды́ пайсьці́ сягоньня?
Яшчэ́ няпозна.
Дзе́нь няскончаны.
Іду́ заду́маны.

Лад мовы

Причастие

Дзеепрыметнік

Причастие (дзеепрыме́тнік) — это слово с признаками глагола и прилагательного; обозначает признак предмета или лица по действию. Как и прилагательное, причастие изменяется по родам, числам и падежам. Как глагол — имеет время, вид и залог.

Род, число и падеж причастия зависят от слова, с которым оно связано:

- адчы́нены (м. р.) ку́фэ́ ра́к (открытый ларец),
- адчы́неная (ж. р.) ша́фа (открытый шкаф),
- адчы́ненае (н. р.) ве́ка (открытая крышка),
- у адчы́ненай (ж. р.) ша́фе (в открытом шкафу).

Причастия могут иметь *полную форму (поўную форму)*: *скла́дзеныя рэ́чы*, так и, в редких случаях, *краткую форму (кароткую форму)*: *рэ́чы скла́дзены*.

Причастия бывают *совершенного вида (закончанага трыва́ння)*: *урубле́ная зямля́* (возделанная земля) и *несовершенного вида (незакончанага трыва́ння)*: *урабля́ная замля́* (возделываемая земля).

Причастия имеют *действительный залог (незале́жны стан)*: *апа́лае лі́сьце* (опавшая листва) и *страдательный залог (зале́жны стан)*: *вы́мытая падлога́* (вымытый пол).

- *Действительный залог (незале́жны стан)* образуется от неопределённой формы глагола совершенного вида (окончание **-ць** заменяется суффиксом **-л-** с присоединением соответствующих окончаний прилагательных): *самле́ць* — *самле́лы*, *прамо́кнуць* — *прамо́клы*, *зб́ялець* — *зб́яле́лы*.
- *Страдательный залог (зале́жны стан)* образуется от основы инфинитива всех переходных глаголов (окончание **-ць** заменяется одним из суффиксов **-н-**, **-ан-**, **-ен-**, **-т-** с присоединением соответствующих родовых окончаний прилагательных): *зрабі́ць* — *зробле́ны*, *разга́йдаць* — *разга́йданы*, *сьпі́саць* — *сьпі́саны*, *разбі́ць* — *разбі́ты*.

Некоторые особенности причастий

Некоторые асаблівасці дзеепрыметнікаў

I. В белорусском языке для образования причастий не используются суффиксы: **-уч-** (**-юч-**), **-ач-** (**-яч-**), **-ом-** (**-ём-**), **-ем-**, **-ім-** (**-ым-**). Это означает, что такие словообразования, как: *кіруючыя кадры*, *кіруючая роля*, *адыходзячы цягнік*, *ладзі́мая мерапрые́мствы*, *чыта́емая кні́га* и им подобные, — недопустимы. Вместо них используются следующие формы: *кіраўні́чыя ка́дры* (управляющие кадры), *кіроўна́я ро́ля* (руководящая роль), *ла́джаныя мерапрые́мствы* (проводимые мероприятия), *цягні́к, які́ ады́ходзіць* (уходящий поезд), *чыта́ная кні́га* (читаемая книга).

II. В белорусском языке причастия не имеют возвратных форм. Сравните: **згалада/лыя падарожнікі** — проголодавшиеся путники.

III. Указанные выше особенности вызывают определённые сложности при переводе текстов с русского на белорусский язык. Вот несколько способов, как их преодолеть.

Способ	Русский текст	Белорусский перевод
Ввести придаточное предложение	<i>делящиеся</i> вещества; лицо, <i>находящееся</i> под следствием	рэчывы, якія дэле/яцца; асоба, яка/я знаходзіцца пад сьле/дствам
Причастие заменить существительным	много купающихся; возглавляющий бригаду; зал для курящих	шмат плыўцоў; ачольнік брыга/ды; за/ля для курцоў
Причастие заменить прилагательным (если причастие не несёт признаков изменения во времени)	скользящий график; моющие средства; обслуживающий персонал	зьме/нны гра/фік; мы/йныя сродкі; абслуговы пэрсона/л
Причастие заменить глаголом	звёзды, светившиеся на небе	зоркі сьвяці/ліся на не/бе
Ввести слово-уточнение	стимулирующие вещества	рэчывы-стымуля/тары
Опустить причастие	видел его, несущего огромную упаковку	ба/чыў яго зь веліза/рным паку/нкам

IV. В белорусском языке, в отличие от русского, в прошедшем времени в именительном падеже страдательные причастия единственного числа никогда не употребляются в краткой форме. Не говорят: *здымак зроблен, факультэт створан, музей адчынен*. В этих случаях употребляется причастие в полной форме: **здымак зроблены** (снимок сделан), **факультэ/т створаны** (факультет создан), **музе/й адчы/нены** (музей открыт).

Практыкуйцеся

1. Слова ў дужках замяніце дзееспрыметнікамі (Слова в скобках замените причастиями).

Узор: (прадаць) + кватэра → прада/зшая кватэ/ра.

(засла/ць)	абру/сам стол
(пачу/ць)	наві/ны
(вы/вучыць)	мова
(паклі/каць)	чалаве/к
(ацані/ць)	тава/р

2. Адшукайце і дапасуйце да назоўнікаў адпаведныя ім дзееспрыметнікі (Найдите и согласуйте с существительными соответствующие им причастия):

зроблены, пройдзены, ку/плены, зачы/нены,
пазы/чаны, здарожаны, падабра/ны, пага/слыя,
засьмя/глыя, загарэ/лы, нечапа/ныя

шлях, пра/ца, ву/сны, аловак, мясьці/ны, дзье/ры,
твар, вяскоўцы, вочы, грошы, колеры

3. Дзеясловы замяніце дзееспрыметнікамі, дапасаванымі да назоўнікаў (Глаголы замените причастиями, согласованными с существительными).

Узор: Бацькі + дагляда/ць + дзіця → Дагле/джанае ў бацькоў дзіця/.

а) Бацькі/ Лекар Гаспадары/	даглядаць	дзіця/ хворы жыльлё гаспадарка
б) Хлопчык Дзяўчынка Жанчына	апануць	у сьвяточны гарнітур у мядзье/дзя у Сьнягурку у футра у народны строй

4. Утварыце дзеепрыметнікі й адкажыце на пытаньні (Образуйте причастия и ответьте на вопросы).

Узор: Які выгляд? (змарнець) → Змарнелы выгляд.

Яка падлога?	(памалюваць)
Які тлушч?	(распусьць)
Які каўнер?	(памыць)
Якое дзіця?	(пакупаць, прыбраць)
Якія рэчы?	(спарадкаваць)
Яка столь?	(пабеліць)
Яка кава?	(пасаладзіць)
Які дзяцюк?	(пасталець)
Які дзьверы?	(замыкаць)

5. Перакладзіце на беларускую мову (Переведите на белорусский язык).

Это уверенный в себе человек.

Здесь одно сохранившееся здание.

Изменения учредительных документов были одобрены собранием акционеров.

Мне надо купить чистящие средства.

Все ожидающие результатов испытывают некоторое волнение.

Это ученики, сидящие и слушающие своего учителя.

Не состоявшийся вчера концерт состоится в воскресенье.

Уже в начале фильма у меня не стало желания смотреть его дальше, и я ушёл.

Лад мовы

Деепричастие

Дзеепрыслоўе

Деепричастие (дзеепрыслоўе) — неизменяемая форма глагола, оно обозначает дополнительное действие при главном действии, которое выражено глаголом-сказуемым: **распытаўшыся, я зразумеў сваю памылку** (задав несколько вопросов, я понял свою ошибку), **ідучы з работы, зазірнуў краму** (идя с работы, загляну в магазин).

Деепричастия не изменяются. Им не присуща категория времени.

Деепричастия, как и глаголы, от которых они образуются, бывают:

- *переходные (пераходныя)* и *непереходные (непераходныя)*, например: **п'ючы халодную гарбатку, я ня чуў ёй смаку** (когда пью холодный чай, я не чувствую его вкуса), **гамонячы, мы не зважалі на час** (разговаривая, мы не обращали внимания на время);
- *возвратные (зваротныя)* и *невозвратные (незваротныя)*, например: **вяртаючыся дадому, патэлефанаваў сяброўцы** (возвращаясь домой, позвонил подружке), **прылёгшы, бацька заснуў** (прилёгши, отец уснул);

— *совершеного (закончанага) и несовершенного вида (незакончанага трыва'ння)*, напрыклад: **напісаўшы ліста, я нясу яго на пошту** (напісав письмо, я несу его на почту), **це'шуся, глядзячы на малады'х** (радуюсь, глядя на молодых).

Образование деепричастий несовершенного вида:

Дзеясловы (цяперашняга часу) 3-й асобы мн. л.	Дзеепрыслоўі
купля/юць, плыву/ць, буду/юць, е'дучы, сядзя/ць, ходзяць, робяць, ляжа/ць	купля/ючы, плывучы, буду/ючы, е'дучы се'дзячы, ходзячы, робячы, ле'жачы

Образование деепричастий совершенного вида:

Дзеясловы (прошлага часу) 3-й асобы адз. л.	Дзеепрыслоўі
купіў, плыў, будаваў, е'хаў, сядзеў, хадзіў, рабіў, ляжаў	купіўшы, адплыўшы, пабудоваўшы, ад'ехаўшы, пасядзеўшы, зрабіўшы, паляжаўшы

Практыкуйцеся

6. Ад наступных дзеясловаў утварыце дзеепрыслоўі (От следующих глаголов образуйте деепричастия).

Узор: падаць → падаючы; падрахаваць → падрахаваўшы.

а) Незакончанае трыва'нне	жартаваць
піць
хваляваць
казаць
б) Закончанае трыва'нне	увайсьці
сустрэцца
зьлічыць
прыйсці
сабрацца
пад'есці

7. Дзеясловы ў дужках замяніце на дзеепрыслоўі (Глаголы в скобках замените деепричастиями).

Ра'на (вы'йсьці) з дому, прыйшоў на пра'цу пе'ршым.

Працаваў, (назіраць) за пара'дкам.

Яны жылі, (ра'давацца) кожнаму дню.

Цэ'лы дзень назаляў пыта'ннямі, (замянаць) у пра'цы.

Ува'жліва слу'хаю, (спрабаваць) уця'міць.

Лад мовы

Наречие Прыслоўе

Наречие (прислoўе) — неизменяемая часть речи, обозначает признак действия, состояния или качества.

Примеры некоторых общеупотребительных наречий:

Акалічнасныя прыслоўі (Обстоятельственные наречия)			
Месца	ззаду (сзади) зьлева (слева) наверсе (наверху) навокал (вокруг) справа (справа) сьпераду (спереди) угору (вверх) улева (влево) унізе (внизу) уперадзе (впереди) управа (вправо)	дзе (где) дзе сьці (где-то) куды (куда) куды сьці (куда-то) недзе (где-то) некуды (куда-то) нідзе (нигде) нікуды (никуда) побач (рядом) тут (здесь) ўсюды (езде)	адгэтуль (отсюда) адкуль (откуда) аднекуль (откуда-то) адтуль (оттуда) дагэтуль (досюда) далёка (далеко) ніадкуль (ниоткуда) паблізу (поблизости) супраць (напротив) сюды (сюда) туды (туда)
Час	зараз (сейчас) калі (когда) калі сьці (когда-то) ніколі (никогда) тады (тогда) цяпер (теперь)	заўжды (всегда) потым (потом) сёння (сегодня) сяды-тады (иногда) ужо (уже) штогод (ежегодно)	зале тась (в позапрошлом году) ле тась (в прошлом году) нале та (в будущем году) ча сам (временами) неўзабаве (вскоре) сёлета (в этом году)
Прычына і мэта	чаму (почему) чаму сьці (почему-то) навошта (зачем)	з гара чкі (сгораяча) затым (затем) таму (потому, оттого)	ненаўмысна (нечаянно) нізавошта (ни за что) знарок (умышленно)
Колькасьць	аднойчы (однажды) амаль (почти) вельмі (очень) гэтулькі (столько) столькі (столько) дазва нья (дочиста)	двойчы (дважды) досыць (довольно) залішне (излишне) занадта (чрезмерно) колькі (сколько) надта (очень)	некалькі (несколько) ніколькі (нисколько) дашчэ нту (до основания) удвая (вдвое) удзьвю х (вдвоем) шмат (много)
Якасьць	ветліва (вежливо) сумна (грустно)	далікатна (обходительно) шчасліва (счастливо)	
Спосаб дзеяння	гэтак (так) знарок (нарочно) інакш (иначе) не як (как-то) па-мойму (по-моему) таксама (также) усяляк (всяк) штора з (каждый раз)	абы-як (как попало) сяк-так (кое-как) раптам (вдруг) нарэшце (наконец) памалу (понемногу) пакрысе (понемногу) зноў (снова) наогул (вообще)	разам (вместе) лацвей (легче, сподручнее) якра з (как раз) спачатку (сначала) зьнячэ ўку (неожиданно) зламысна (злонамеренно) наўмысна (намеренно) як (как)

1) В белорусском языке для большей выразительности иногда употребляются выражения, состоящие из глагола и наречия, образованного от того же глагола: **просьма прасіць, бегма бегчы, лежма ляжаць, крычма крычаць, лётма ляцець.**

2) Для устной речи характерны наречия с местоимением **што**: **праўда што, дзіва што, дарма што, хіба што, бадай што.**

!

3) В белорусском языке количественные наречия, образованные от собирательных числительных и обозначающие совместность действия, в зависимости от состава участников этого действия употребляются в двух формах. Если речь идёт об однополой компании (т. е. либо о мужчинах, либо о женщинах), то употребляются формы **утрох, учатырох, уняцёх** и т. д. Если же речь идёт о лицах разного пола, то употребляются формы **утраіх, учацьвярых, уняцярых** и т. д.

4) Если наречие образовано от числительного **двое**, оно имеет три формы: **удвух** (о мужчинах), **удзьвюх** (о женщинах) и **удваіх** (о лицах разного пола).

Наречия широко употребительны при ответе на вопросы:

Як? (Как?)	<i>Паважна прыняў ве́стку</i> (Серьёзно воспринял известие). <i>Забра́лі ўсё дазва́ння</i> (Забрали всё дочиста). <i>Сын якра́з як ба́цька</i> (Сын в точности как отец).
Дзе? (Где?)	<i>Белару́сь знаходзі́цца па́сярэ́дзіне Эўропы́</i> (Беларусь расположена посреди Европы). <i>Уве́рсе пад стольлю́ вісі́ць жырандо́ля</i> (Вверху под потолком висит люстра).
Куды? (Куда?)	<i>За́раз трэ́ба павярну́ць уле́ва</i> (Сейчас нужно повернуть влево). <i>Малы́я пабе́глі насу́страч</i> дзе́ду (Малыши побежали навстречу дедушке). <i>Бяру́ біле́т туды́ й наза́д</i> (Беру билет туда и обратно).
Адкуль? (Откуда?)	<i>Адсю́ль да дому́ ўжо недалё́ка</i> (Отсюда уже недалеко до дома). <i>Адне́куль пачу́ўся гру́кат</i> (Откуда-то послышался грохот).
Калі? (Когда?)	<i>Ра́ніцай сьне́даем</i> (Утром завтракаем). <i>Калі́-нікалі́ ён зазіра́е сюды́</i> (Иногда он заглядывает сюда).
Дзе́ ля чаго? (Чего ради?)	<i>Незда́рма ма́е быць гэ́тая размо́ва</i> (Недаром должен быть этот разговор). <i>Скажы́, навошта́ ён прыйшоў?</i> (Скажи, зачем он пришёл?)

Степени сравнения наречий качества

Ступе́ні прыраўнава́ння прыслоўяў якасьці

ма́ла — менш / ме́ней — найме́нш	мало — меньше / менее — наименее
шма́т — больш / бо́лей — найбо́льш	много — больше / более — наиболее
ва́жна — ва́жне́й / бо́льш ва́жна — найва́жне́й	важно — важнее — важнее всего
ні́зка — ні́жэй / бо́льш ні́зка — найні́жэй	низко — ниже — ниже всего
добра́ — ле́пш — найле́пш / найле́пей	хорошо — лучше — лучше всего
бла́га — горш — найгорш / найгора́й	плохо — хуже — хуже всего

Образование форм сравнительных степеней наречий.

-ей / -эй, най- + -ей / -эй

ху́тка — хутча́й — **найхутча́й**
 ці́ха — цішэ́й — **найцішэ́й**
 це́пла — цяпле́й — **найцяпле́й**
 мо́цна — ма́цне́й — **найма́цне́й**
 далё́ка — дале́й — **найдале́й**
 ця́жка — цяжэ́й — **найцяжэ́й**
 дора́га — даражэ́й — **найдаражэ́й**
 чы́ста — чысьце́й — **найчысьце́й**
 ко́ратка — кара́це́й — **найкара́це́й**
 рэ́дка — радзе́й — **найрадзе́й**

быстро — быстрее — быстрее всего
 тихо — тише — тише всего
 тепло — теплее — теплее всего
 сильно — сильнее — сильнее всего
 далеко — дальше — дальше всего
 тяжело — тяжелее — тяжелее всего
 дорого — дороже — дороже всего
 чисто — чище — чище всего
 коротко — короче — короче всего
 редко — реже — реже всего

менш + / больш +, меней + / бо́лей +

ху́тка — **менш** ху́тка — **бо́льш** ху́тка
 шчы́ра — **менш** шчы́ра — **бо́льш** шчы́ра
 ва́жка — **менш** ва́жка — **бо́льш** ва́жка
 гу́чна — **ме́ней** гу́чна — **бо́лей** гу́чна

быстро — менее быстро — более быстро
 откровенно — менее / более откровенно
 важно — менее / более убедительно
 громко — менее громко — более громко

-ей / -эй, сама + / найбо́льш + / найме́нш + -ей / -эй

ма́ла — ме́ней — **са́ма ме́ней** — **найме́нш**
 бо́льш — бо́лей — **са́ма бо́лей** — **найбо́льш**
 дакла́дна — дакла́дней — **найбо́льш** дакла́дна

мало — меньше — меньше всего
 много — больше — больше всего
 точно — точнее — точнее всего

Способы образования наречий

Способы ўтварэння прыслоўяў

Наречия образуются с помощью:

приставок	<i>абы-, з-, на-, не-, ні-, па-, у-</i> ды інш.	<i>абы-</i> што, зьні́зу, <i>наве</i> рсе, <i>не</i> далёка, <i>ні</i> колі, <i>па</i> праўдзе, <i>уве</i> рсе
суффиксов	<i>-а-, -сь-, -сьці-</i> ды інш.	ве́села, калі́ <i>сь</i> , ле́та <i>сь</i> , што <i>сьці</i> , хто <i>сьці</i>
приставок и суффиксов	спалучэньне прыстаўкі з суфіксам	<i>па-</i> няме <i>цку</i> , <i>па-</i> дзіця <i>чаму</i> , <i>па-</i> чалаве <i>чаму</i> , <i>па-</i> чалаве <i>цку</i> , здаўна́

Наречия качества

Прыслоўі якасьці

Качественные наречия образуются от основ прилагательных с помощью суффиксов и приставок. Примеры:

	Зыходнае слова	Прыслоўе	Пераклад
-а	вольны адмысловы бадзёры борзды малы імпэ́тны пяшчотны халодны моцны	вольна адмыслова бадзёра борзда ма́ла імпэ́тна пяшчотна холадна моцна	свободно специально бодро быстро мало пылко нежно холодно сильно, прочно
-ліва	дакуча́ць спагада́ць юры́ць мітусьня́	дакучлі́ва спагадлі́ва юрлі́ва мітусьлі́ва	надоедливо с сочувствием шаловливо суетливо
з- (зб-) + -а / -у	ве́чар верх ніз далёка	зьве́чару зьве́рху зьні́зу здалёку	с вечера сверху снизу издалека
за-	многа ра́на ця́жка це́сна	замнога зара́на заця́жка заце́сна	слишком много слишком рано слишком тяжело слишком тесно
у-	дзень ве́чар ноч	удзе́нь уве́чары уночы	днём вечером ночью
1 + 2	калі́ + не́будзь туды́ + сюды́ што + год што + дзень абы́ + калі́ дале́й + болей	калі́-не́будзь туды́-сюды́ штогод штодзе́нь / штодня́ абы́-калі́ дале́й-болей	когда-нибудь туда-сюда ежегодно ежедневно когда угодно дальше-больше

Практыкуеця

8. Адкажыце на пытаньні.

Узор: Адку́ль вы ішлі́ пехатой? (адту́ль) → Адту́ль мы ішлі́ пехатой.

Калі́ пойдзеш на палу́дзень?	(за́раз)
Калі́ прыйдзеш да нас?	(уве́чары)
Дзе вы стаіце́?	(збоку)
Дзе чува́ць му́зыка?	(наўкола)
Куды́ ён пайшоў?	(не куды)
Куды́ вы пойдзеце́?	(ніку́ды)
Як вы ішлі́ празь лес?	(пам'алу)
Калі́ ён папраўляе акулэ́ры?	(штора́з)
Колькі ме́сца ў кватэ́ры?	(досыць)
Колькі разоў вы былі́ на На́рачы?	(аднойчы)
Дзе вы былі́?	(дома)
Куды́ вы пае́дзеце́?	(дамоў)
Як трэ́ба кла́сыці шво́?	(упоперак)
Як перарабля́юць ходні́к?	(ушы́р)

9. Ад прыметнікаў утварыце прыслоўі якасьці з ступенямі параўнаньня (Образуйте от прилагательных наречия качества со степенями сравнения).

Узор: белы → бела — бяле́й — найбяле́й, са́ма бела, найбольш бела.

Роўны, доўгі, шырокі, добры, блі́зкі, салодкі, чырвоны, ву́зкі, прыгожы.

10. Адкажыце на пытаньні з ужываньнем прыслоўяў з начэньнем месца.

Узор: Дзе столь? → Столь у́вэрсе.

Дзе столь? Дзе падлога? Дзе вакно?
Дзе кана́па? Дзе ша́фа? Дзе тэлеві́зар?
Дзе карці́на? Дзе дыва́н?

11. Да наступных прыслоўяў падшукайце процілеглыя па значэньні (К следующим наречиям подберите противоположные по значению).

Узор: холадна → цёпла.

холадна	зьле́ва	павольна
ці́ха	многа	дрэ́нна
далёка	удзе́нь	рэ́дка
тут	добра	высока
напе́радзе	ра́на	глыбока
туды́	цёмна	ме́ней
па-новаму	чы́ста	зблі́зку
уве́рх	дорага	моцна
мя́кка	гу́чна	коратка

Ясь распавядае

Па ўсёй зямной кулі я маю гасьцінных і добрых сяброў. Празь іх я пабачыў шмат чароўных мясцінаў на двух кантынэнтах нашага сьвету. Ды вось толькі нідзе не знайшоў стараны, прыгажэйшай за маю Беларусь. Згодныя са мной і мае новыя сябры — Маўрын і Луіза, ірляндцы.

Сёньня яны ў гасьцёх у мяне, і мы робім экскурсію — у Менску яны ўпершыню. За раз пакажу вам, дзе я асабіста спатыкаю радасьць... Касьцёл Сымона й Алены (Чырвоны касьцёл), помнік Янку Купалу, Залатая Горка. Люблю Сьвіслач, Траецкае прымесце, помнік Максіму Багдановічу...

Наш наступны маршрут: Заслаўе, Радашкавічы, Вязынка, Крэва, Тураў, Нясвіж, Галышаны — знакамітыя беларускія гістарычныя мясціны.

Практыкуеця

12. Якое пытаньне папярэднічала адказу?

- ... ? Па ўсёй зямной кулі.
- ... ? Не знайшоў стараны, прыгажэйшай за Беларусь.
- ... ? Маўрын і Луіза.
- ... ? Яны ірляндцы.
- ... ? У гасьцёх у мяне.
- ... ? У Менску яны ўпершыню.
- ... ? Люблю Сьвіслач, Траецкае прымесце, помнік Максіму Багдановічу.
- ... ? Знакамітыя беларускія гістарычныя мясціны.

13. Перакажыце тэкст.

14. Прачытайце. Адкажыце на пытаньні ў канцы практыкаваньня.

Мы ў Верхнім горадзе. Ідзем да плошчы Свабоды (даўней казаў: «Пляц Волі», «Катэдральная плошча»). У цэнтры ўзносіцца Катэдра. З ўсходняга боку — будынак кансэrvаторыі. Воддаль — адноўлены касьцёл.

Сёньня моцна прыпякае сонца. Смага. Хочацца піць. Бацьку, што і мае сябры замарыліся вельмі, і прапаную ім:

— Можна, у рэстарану сходим?

— Пайшлі лепш у кавярню, тут во за павароткай, недалёка.

У кавярні мы трошкі адпачылі, падсілкаваліся. Ідзем далей. Насустрач нам — нейкая кабета:

— Прабачце, як адгэтуль даехаць да Вясянкі?

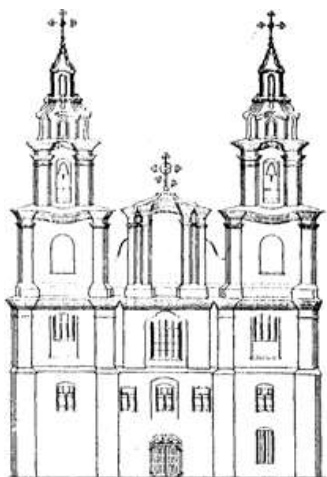
Гэтае пытаньне разумеюць і мае сябры, але ж тлумачыць буду я:

— Вам трэба ісьці да ГУМу, там якраз ля ўваходу — тралейбусны прыпынак. Сядзьце на 56-ы тралейбус.

— А на мэтро?

— Можна, але тады вам давядзецца ехаць зь перасадкамі.

— Зразумела. Дзякуй вам.

Пытаньні:

Дзе шпацыруе Ясь з сваімі сябрамі?
Дзе ме'сьціцца Катэ'дра?
Як даўне й называ'лася плошча Свабоды?
Сёньня халодна?
Ці хочацца ім піць?
Дзе можна добра адпачы'ць і падсілкава'цца?
Я'сёвы сябры згадзі'ліся адпачы'ць у кавя'рні? Чаму?
Каго яны сустрэ'лі па дарозе?
Пра што пыта'лася кабе'та?
Ці разуме'юць Я'сёвы сябры па-белару'ску?
Хто тлума'чыць?
Што адказаў Ясь кабе'це?
Ці даходзіць мэтро да Вясня'нкі?

15. Перакладзіце на беларускую мову.

- а) — Мы идём не в ту сторону.
— Наверно, надо вернуться, пройти по той аллее и повернуть влево.
- б) — Попадём ли мы отсюда на улицу Гусовского?
— Как раз это – очень просто. Повернем вправо на третьем перекрёстке.
- в) — Нам надо пересесть на семёрку и проехать ещё несколько остановок.
— Да, сейчас выходим.
- г) — С чего начнём совещание?
— Во-первых, скажите, все ли пришли.
- д) — Видел ли ты Михася?
— Иногда он заглядывает сюда. Но в последнее время — не видел.
- е) — Мы забрели куда-то не туда.
— Это досадно.
- ж) — Их дети ухожены и всегда хорошо одеты.
— Это крепкая, благополучная семья.

Кароткія размовы (чытайце ўголос)

— Як ма'ешся? Чаго гэ'ткі пань/лы?
— Ду'маю, што рабі'ць.
— Што ж зда'рылася?
— Ат, згубі'ў па'шпарт. І гэ'та ця'гне за сабою
столькі прабле'маў! Зьбіра'ўся па'ехаць на
поўдзень, да мора. А цяпе'р што ж?..
— А ў мілі'цыі ты быў? Зая'ву пакі'нуў?
— Быў! Ну, а што з гэ'тага? Новы па'шпарт будзе
рабі'цца ця'гам ме'сяцу. А там, глядзі'ш, і водпуск
ля'сьне.

— Как дела? Почему такой понурый?
— Я думаю, что делать.
— Что же случилось?
— Ай, потерял паспорт. И это тянет за собой
столько проблем! Собирался поехать на юг, к
морю. А теперь что ж?..
— А в милиции ты был? Заявление оставил?
— Был! Ну, и что из того? Новый паспорт будет
готов в течение месяца. А там, глядишь, и отпуск
пропал.

<p>— Ой, Юрка, няўжо гэ та ты?! — Вось дык сустрэча! Алёна, прывітаньне! — Дзе ты цяпер? Што робіш? Ці ажаніўся? — Пачакай, пачакай, адразу гэтулькі пытаўняў. — Ну, тады давай па парадку. — Дык вось, паўгоду, як я вярнуўся ў Менск. Купіў кватэру ў Малінаўцы. Маю сваю фірму... То пакуль было не да жанітва. Але што мы тут стаім?! Тут жа во якраз кавярня недалёка: пасядзім, паговорым. — Чаму ж не, пайшлі.</p>	<p>— Ой, Юрка, неужели это ты?! — Вот так встреча! Алёна, привет! — Где ты теперь? Что делаешь? Женился? — Подожди, подожди, сразу столько вопросов. — Ну, тогда давай по порядку. — Так вот, полгода, как я вернулся в Минск. Купил квартиру в Малиновке. Есть своя фирма... Так что пока было не да женитьбы. Но что мы тут стоим?! Здесь же как раз кафе недалеко: посидим, поговорим. — Почему бы нет, пошли.</p>
<p>— Ну як?! — Здаў! — Здаў?! Дубовіку?! Зь першага разу?! — Кажу табе: усё ведаў, акрамя 16 і 18 пытаўняў, і якраз адно зь іх выцягнуў! — Ну, і... — Сьпісаў, але ж астаўняе — усё назубок. Ганяў ён мяне хвілінаў з 30, змушаў цытаваць яго слова ў слова. — Відаць па табе, што ты добра адбіваўся — чырвоны, як рак.</p>	<p>— Ну как?! — Сдал! — Сдал?! Дубовику?! С первого раза?! — Говорю тебе: всё знал, кроме 16 и 18 вопросов, и как раз один из них вытянул! — Ну, и... — Списал, но остальное — всё назубок. Гонял он меня минут 30, заставлял цитировать его слово в слово. — Видно по тебе, что ты хорошо отбивался — красный, как рак.</p>
<p>— Ну, усё, хлопча, вакацыі твае скончыліся, падручнікі ўжо ў руках. Мусім за раз правэрыць, чаго нам яшчэ бракуе да школы. — Та-а-а-к. Портфэль куплены яшчэ летась, школьную форму мама ўчора мне справіла... — Добра. А школьнае начыньне? — Дзёньнік, сшыткі, алоўкі, гумка, асадка, папера для маляваньня — гэ та ў мяне ўсё ёсьць. А вось крэйд і фарбы — старыя, няшкодзіла б купіць новыя. — Вось ба чыш, як добра загадзя пра ўсё парупіцца! Заўтра субота, у мяне вольны дзень, пойдзем ды купім.</p>	<p>— Ну, всё, парень, каникулы твои кончились, учебники на руках. Надо проверить, что ещё нужно к школе. — Та-а-а-к. Портфель куплен ещё в прошлом году, школьную форму мама вчера мне купила... — Хорошо. А школьные принадлежности? — Дневник, тетради, карандаши, стирка, ручка, бумага для рисования — это у меня всё есть. А вот цветные карандаши и краски — старые, не помешало бы купить новые. — Вот видишь, как хорошо заранее обо всём позаботиться! Завтра суббота, у меня выходной, пойдём и купим.</p>
<p>— Няўжо вы зачыняецеся? — Выбачайце, у нас тэхнічны перапынак. — Мне неадкладна трэба заплаціць за камунальныя паслугі! — Не бяды, давайце ваш квіток.</p>	<p>— Неужели вы закрываетесь? — Извините, у нас технический перерыв. — Мне срочно надо заплатить за коммунальные услуги! — Нет проблем, давайте вашу квитанцию.</p>
<p>— Здароў, Рамаўне! — Здароў! — Ну, як там Эдзік? — Ніяк не нацешыцца з свайго «Форда». — А твой «Масквіч» усё яшчэ не на колах?</p>	<p>— Привет, Роман! — Привет! — Ну, как там Эдик? — Никак не нарадуется своему «Форду». — А твой «Москвич» всё ещё не на колёсах?</p>

— З тэхагля/дам важда/юся. То правэ/рку на CO₂ не прайшоў, то да тармазоў не/шта ме/лі, а цяпер, ба/чыш ты, ім не падаба/ецца, як пафарба/ваная мая/ машы/на!
— Так, бра/це. Машы/ны быва/юць толькі дзвю/х ма/рак: новая і стара/я.

— С техосмотром вожусь. То проверку на CO₂ не прошёл, то к тормозам что-то прицепились, а теперь, видите ли, им не нравится, как покрашена моя машина!
— Да, брат. Машины бывают только двух марок: новая и старая.

— А ці ты абла/дзіў на зіму/ сваю/ ха/ту?
— Няма/ ўжо чаго ла/дзіць. Прада/ў. А цяпер во/шкаду/ю.
— Прада/ў бацькоўскую ха/ту? Трэ/ба ж было перш усё ўзва/жыць!
— Каб за/дні розум ды напе/рад!

— А ты свой дом к зиме привел в порядок?
— Нечего уже приводить в порядок. Продал. А теперь вот жалею.
— Продал родительский дом? Надо ведь было сначала всё взвесить!
— Если бы раньше знал!

Майстры слова гавораць

Быва/е так, што сярод холаду, шэ/расьці, пустэ/льнасьці й нуды/ асе/ньнай прыроды, сярод пры/крага надвор'я са/май позьняй восені на не/бе не/як неўпрыця/м прагаль/ца мале/нькі сіненькі ла/пічак — адзі/н, другі/ , трэ/йці. Вось ужо немала/я ча/стка не/ба вызваля/ецца з-за хмар, сін/я, радасная; яшчэ/ лёгка плыву/ць па яе/ берага/х прыгожыя фарботы цёмных пасяродку і белых наўкол болачак. Яшчэ/ вісі/ць чорная палава/я ту/ча далёка-далёка над лё/сам, як слова, яна/ там ду/жа добра ўчапі/лася. А зірні/це, зірні/це скарэ/й, як вунь там шпа/рка перасу/нулася аста/тняя срэ/бная хма/рка це/раз сонца; блі/снуў зь не/ба пе/ршы сноп сьве/тлага калосься на кры/льлі пруда-ветрака/; перабег залатой пасыці/лкаю це/раз сад, — і ўсё весяле/е, робіцца прыгожым; ці/хенька варухну/ліся галі/нкі на старой бярозе, уба/чыўшы сонца, і мякчэ/йшая хоча быць ме/рзлая гру/да пад нага/мі дзяўчы/ны, што схапі/ла ве/дры, бяжы/ць вады/ , бяжы/ць і не/чага сьмяе/цца, а сонейка забы/лася, заба/вілася, любу/ецца на дзявоцкае прыгаство.

Максі/м Гарэ/цкі

Я быў за шафэра

Ажаніўся мой сябра Мікіта. Але ж і добрае справілі яму вясельле! Зь песьнямі, з гумарам, з гульнямі. Гасьце й было поўнае застольле. Старшы сват пільнаваў парадку. Пілі квас, мядуху, піва. Я дык на дта ўпадабаў ягадны напой — варануху. На гарэлку ніхто не налягаў, бо ўсім і так было весела. Нястомна гралі музыкі. Сьпявалі песьні. Цешыліся з маладых. Ушаноўвалі іх падарункамі. Дзялілі каравай.

Лад мовы

Предлог

Прыназоўнік

Предлог (прыназоўнік) — служебная неизменяемая часть речи, которая уточняет значение косвенных падежей и выражает отношения между словами в предложении или словосочетании: **іду ад цябе** (иду от тебя), **прыйду да цябе** (приду к тебе), **пойдем з табою** (пойдем с тобой).

Предлоги бывают:

- *простые (простыя)*: **ад, аб, пад, над, перад, з, за, без**;
- *сложные (складаныя)*: **накшта лт, замест, звыш, усьлед, з-за, з-пад, па-над**;
- *составные (састаўныя)*: **з прычыны, на чале з, у часе**.

Предлог управляет падежом слова, перед которым стоит. Выбор предлога часто бывает обусловлен чисто стилистически. Можно сказать **паедзем на абедзе**, а можно — **паедзем пасля абеду** (поедем после обеда). Некоторые предлоги употребляются только с одним падежом. Например, предлоги **пра, праз, це́раз, праз, скрозь** употребляются с винительным падежом: **чытаю пра падзеі за мяжой** (читаю о событиях за рубежом), **едзем праз Польшчу** (едем через Польшу), **мост це́раз раку** (мост через реку), **прыйду праз тры гадзіны** (приду через три часа).

Есть предлоги, которые употребляются с несколькими падежами, например: **выйшаў з дому** (Р.), **быў тут з тыдзень** (В.), **спаткаўся зь сябрамі** (Т.).

Следует отличать существительные с предлогами от похожих по звучанию наречий.

Прачытаю сьпіс з пачатку.

Спачатку прачытаю сьпіс, а потым удакладню.

У ночы зімовыя бывае халодна.

Я прыехаў уночы.

Ад'яжджа лі ў восень халодную.

Увосень і верабей бага ты.

У дзень летні хараша ў ле се.

Удзе нь было гарача.

Прочту список с начала.

Сначала прочитаю список, а потом уточню.

Ночами зимними бывает холодно.

Я приехал ночью.

Уезжали в холодную осень.

Осенью и воробей богат.

В летний день хорошо в лесу.

Днём было жарко.

В белорусском языке употребление предлогов отличается от русского.

1) Обратите внимание на использование предлогов **да, з, за, на, проці, у**:

- ланцужок **да** гадзіньніка (цепочка к часам),
- пайшлі **да** ракі (пошли к реке),
- сьмяюся **зь** цябе (смеюсь над тобой),
- ажаніўся **зь** ёю (женился на ней),
- дзівімся **з** гэтага (удивляемся этому),
- кпяць **зь** яго (подтрунивают над ним),
- экза́мэн **з** гісторы́і (экзамен по истории),
- разуме́йшы **за** ўсіх (умнее всех),
- лічу **за** свой абавя́зак (считаю своим долгом),
- Мікі́ту ўважа́юць **за** галоўнага (Никиту признают главным),
- раз **на** ты́дзень (раз в неделю),
- скры́нка **на** лісты́ (ящик для писем),
- вада **на** ўмыва́ньне (вода для мытья),
- сшы́так **на** ары́тмэ́тыку (тетрадь по арифметике),
- пае́дем **на** госьці́ (поедем в гости),
- пачака́ем **на** надвор’е́ (подождём погоды),
- зае́дем **на** сястру́ (заедем за сестрой),
- зьвярну́ўся **на** дапамо́гу (обратился за помощью),
- **проці** яго́ я нішто́ (по сравнению с ним я ничто).

2) В отличие от русского, в белорусском языке есть много оборотов с предлогом **на**:

- ба́чыў **на** свае́ вочы́ (видел своими глазами),
- слабы́ **на** вочы́ (слаб глазами),
- бага́ты **на** ла́ты, а не **на** ша́ты (богат заплатами, а не нарядами).

Практыкуйцеся

1. Назоўнік пастаўце ў склоне, якога патрабуе прыназоўнік, і складзіце сказы, адказаўшы на пытаньні (Существительное поставьте в падеже, которого требует предлог, и составьте предложения, ответив на вопросы).

Узор: Дзе ста́нцыя? Воддаль (дарога) → Ста́нцыя воддаль дарогі.

Дзе ла́зья?	Каля́ (дом).
Дзе машы́на?	На (двор).
Дзе яны́?	На (двор).
Дзе пра́ляня?	Пры́ (завод).
Дзе гасьцеўня?	У (кватэ́ра).
Дзе возера?	Сярод (лес).

Обратите внимание. В сочетании с предлогом **на** слово **двор** в предложном падеже имеет окончание:

- **-ы**, если имеется в виду двор как место, участок, площадка: **легкаві́к стаі́ць на двары́** (легковая машина стоит на дворе);
- **-э**, если **двор** — это наружная среда: **дзе́ці гуля́юць на дварэ́** (дети играют во дворе).

2. Утварыце словазлучэньні з прыназоўнікамі (Образуйте словосочетания с предлогами).

Узор: спа́зьніліся (ты) → спа́зьніліся празь цябе́.

ажані́ўся	(дзяўчы́на),
дзіўлю́ся	(ён),

суму/ю	(яна/),
сьмяю/ся	(яны/),
кпя/ць	(я),
спазьні/ліся	(ты),
згодна	(арты/кул),
прайшоў	(гушча/р),
віншу/ю	(сьвя/та),
сяджу/	(кампу/тар),
зайшоў	(дзіця/).

3. Складзіце сказы, скарыстаўшы прыназоўнік з адпаведным склонам (Составьте предложения, используя предлог с соответствующим падежом).

Узор: Патэлефану/е каля/ (поўдзень). → Патэлефану/е каля/ паўдня/.

Пачне/цца	па	(абе/д)
Прые/дзе	праз	(гадзі/на)
	да	(ве/чар)
	каля/	(сем гадзі/наў)
	у	(ра/ніца)
	пасья/	(сьне/жань)
	на	(нядзе/ля)
		(сьвя/та)
		(чацьве/р)
		(паўтары/ хвілі/ны)
		(золак)

4. Пастаўце пытаньні да наступных дзеясловаў і назавіце склон займеньніка (Поставьте вопросы к следующим глаголам и назовите падеж местоимения).

Узор: здра/дзіць каму/? → давальны склон.

Перапрошваць, прабача/ць, дарава/ць, спагада/ць, слугава/ць, пагаджа/цца, сустрака/ць, дзя/каваць, даклярава/ць, сумава/ць, балі/ць, апрана/ць, спрыя/ць, выконваць.

5. Складзіце сказы з наступнымі словазлучэньнямі (Составьте предложения со следующими словосочетаниями).

Узор: па горадзе → Ясь цэ/лы ве/чар гуля/ў па горадзе зь сябра/мі.

Паводле сэзону (Д.), у сэзоне (М.), згодна з маршру/там (Т.), у маршру/це (М.), паводле зьме/сту (Р.), у зьме/сьце (М.), паводле на/дпісу (Р.), у на/дпісе (М.), па горадзе (М.), па вуліцах (М.), праз тэлефон (В.), па дарогах (М.).

6. Утварыце словазлучэньні з прыназоўнікамі за, пастаўце словы ў дужках у вінавальны склон (Образуйте словосочетания с предлогом за, поставьте слова в скобках в винительный падеж).

Узор: дужэ/йшы (я) → дужэ/йшы за мяне/.

старэ/йшы	за	(я)
вышэ/йшы		(ты)
маладзе/йшы		(ён)
разумне/йшы		(усе/)
мацне/йшы		(мы)
ле/пшы		(і/ншыя)

Лад мовы

Союз

Злучнік

Союз (злучнік) — служебная часть речи, оформляющая синтаксические связи слов, частей сложного предложения или самостоятельных предложений и показывающая смысловые отношения между ними: **у дарозе добра думаецца, таму я й люблю дарогу** (в дороге хорошо думается, потому я и люблю дорогу).

Союзы бывают:

- **простые (простыя):** **і, а, але, бо, ды, каб, ні, ці, калі, дзе, як;**
- **составные (складаныя):** **таму што, для таго каб, пасля таго як, з прычыны таго што.**

Функционально союзы делятся на:

- **сочинительные (злучальныя):** **і, ды, дый, ні ... ні, як ... так і, таксама, а, але, затое, але і, або, аднак жа** и др. — используются для построения сложных предложений, части которых самостоятельны и равноправны, а также для связи однородных членов предложений;
- **подчинительные (падпарадкавальныя):** **што, калі, каб, дзе, быццам, таму што, ледзь, чуць, толькі, чым, раз, з тым каб, з прычыны таго што** и др. — используются для построения сложных предложений, в которых одна часть предложения подчинена другой.

Наиболее употребительные союзы:

По-белорусски	По-русски	Пример
і (й), а	и	Я люблю і каву, і гарбатку (Я люблю и кофе, и чай).
але, аднак, а	но, однако, а	Людвіг гаворыць па-беларуску, але з гэтакім акцэнтам (Людвиг говорит по-белорусски, но с таким акцентом).
ды	1) и, да; 2) но, однако	1) Ён бяжыць насустрач ды крычыць (Он бежит навстречу и кричит). 2) Ён ведаў, ды нам не паведаміў (Он знал, но нам не сообщил).
альбо, або	либо, или	Возьмем журавінавага соку альбо кока-колы? (Возьмём клюквенный сок или кока-колу?)
ці	или, ли	Папытайся, ці будзе ён увечары дома (Спроси, будет ли он вечером дома).
ні, ані	ни	Нікуды ня варты дзяцюк, ані да таўнца, ані да ружанца (Никчемный парень, не умеет ни веселиться, ни молиться).
як, як толькі	как, как только	Як толькі прыйдэш, адразу патэлефануй (Как только придёшь, сразу позвони).
калі	1) когда; 2) если	1) Скажаш яму, калі ўбачыш яго (Скажешь, когда увидишь его). 2) Калі верыш, то й спраўдзіцца (Если веришь, то и сбудется).
калі б	если бы	Калі б ня дождж, я б не намок (Если бы не дождь, я бы не намок).
бо, таму што	потому что	Я вучу беларускую мову, бо живу ў Беларусі (Я учу белорусский язык, потому что живу в Беларуси).
што	что	Добра, што ў мяне былі грошы (Хорошо, что у меня были деньги).
каб	1) чтобы; 2) если	1) Спяшаюся, каб не спазніцца (Спешу, чтобы не опоздать). 2) Патэлефанаваў бы, каб мог (Позвонил бы, если бы мог).
хоць	хотя	Я шчаслівы, хоць і не багаты (Я счастлив, хотя и не богат).
балазе	так как; благо; хорошо, что	Зараз паедзем, балазе машына здарылася (Сейчас поедem, как раз машина подвернулась).

Практыкуйцеся

7. Адшукайце ў сказах злучнікі. Скажыце, чым яны розняцца ад падобных займеньнікаў (Найдите в предложениях союзы. Скажите, чем они отличаются от похожих местоимений).

Адвѣ далі — і добра зрабілі, затое ня будзем больш турбавацца.
Колькі было хваляванняў за тое падарожжа!
Я размаўляў з Але́сем, прычы́м ён сам раска́заў мне пра тое здарэ́нне.
Незразуме́ла, пры чым ён тут.
Робім усё магчы́мае, паколькі ёсць надзе́я.
Ён спыта́ўся, па колькі гроша́й мы скла́даем.

8. Замест кропак пастаўце злучнік, які больш пасуе дадзенаму выпадку (Вместо точек поставьте союз, который более подходит в данном случае).

а) <i>і / ды</i>	На сьвя́та спадзяёмся гасьце́й ... пагуля́нкі.
У даро́зе замары́ліся, ... не зажуры́ліся.
Ясь — зда́тны дзяцю́к, ... яшчэ́ які́ зда́тны!
б) <i>ні́бы / бы́ццам</i>	Адчува́нне такое, ... знаёмы зь і́мі шмат гадоў.
Ні́кому нічо́га ня ру́піць, ... у мяне́ аднаго́ і́ншых клопатаў няма́.

9. Прачытаўшы, як сустракалі гасьцей Гелена ды Мікіта, раскажыце, як вы сустракалі гасьцей.

I.

- Добры дзень!
— Дзень добры. Толькі што тэлефанаваў Андрэй. Ён за́раз пры́йдзе.
— Мы яго пачака́ем, калі́ вы дазволі́це.
— Калі́ ла́ска. Магу́ прапанава́ць вам ка́ву, гарба́ту, ці, можа, кілі́шак ві́на?
— Дзя́куй, гарба́ту пап’ём з прые́мнасьцю.
— Часту́йцеся!

II.

- Геле́на й Мікі́та Барзды́кі чака́юць гасьце́й. Ты́я ме́ліся быць апаў́дні.
На гадзі́нніку роўна двана́ццаць. За́раз паві́нны прыйсьці́.

III.

- Часту́йцеся, калі́ ла́ска, Сымон Мі́кала́евіч!
— Досы́ць, дзя́куй, На́стачка.

IV.

Да Барзды/каў папрыходзілі сваякі/ ды ўся сябры/на. Усе/ ра/ды, што вы/пала сабра/цца ра/зам, ба/чыць адзі/н аднаго.

— Віта/ем! Віншу/ем! Прывіта/ньне! Дзень добры! — чува/ць адусю/ль.

V.

— Добрага здароўя, спада/р Ва/цлаў.

— Дзень добры, Марты/не!

VI.

Сёння нядзе/ля, чатырна/цатае ве/расьня. Іду/ да майго ся/бра Мікі/ты Барзды/кі. У ягонай жонкі Геле/ны якра/з дзень народзінаў.

VII.

Яшчэ/ званок у дзьве/ры.

— А, Лявон!

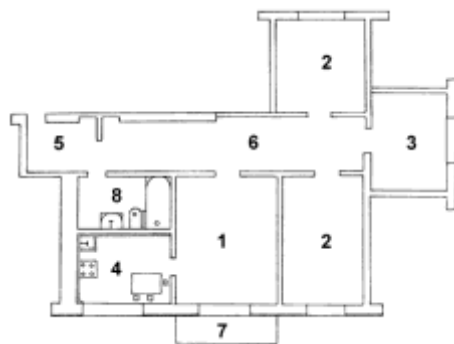
— Дзень добры, цётка Амі/ля. Знаёмцеся, гэ/та мая/ сяброўка Та/ня.

— Ве/льмі прые/мна. Калі/ ла/ска, праходзьце. Хадзе/мце ў пакой. Сяда/йце. — Гаспады/ня запраша/е нас у гасьцёўню.

Планировка квартиры

Плянроўка кватэры

1. гасьцёўня (гостиная),
2. спа/льны пакой / спачыва/льня (спальня),
3. дзіця/чы пакой (детская комната),
4. ку/хня (кухня),
5. пярэ/дні пакой / прывіта/льня / віта/льня (прихожая),
6. калідор (коридор),
7. балькон / гаўбе/ц (балкон),
8. ла/зьніца / лазе/нка і прыбіра/льня (ванная и туалет).

Па-беларуску кажуць так

Ці можна запрасі/ць вас на вячэ/ру?

Дзя/куй за запрашэ/ньне, прыйду/, як будзе выпада/ць.

Можно вас пригласить на ужин?

Спасибо за приглашение, приду, как только смогу.

На жаль, сёння не магу, а вось заўтра — з
 прыёмнасьцю.
 Рады зноў бачыць вас.
 Праходзьце, распранаіцеся, сядайце.
 Уладкоўвайцеся, як зручней.
 Ці магу прапанаваць вам кубачак кавы ці
 шклянку гарбаты?
 Дзякуй, не турбуіцеся.
 Я вам не перашкоджу?
 Можна, я вам замінаю?
 Калі лаўска, прашу за стол!
 Частуйцеся!
 Ці вам яшчэ чаго?
 Дзякуй, калі крыху.
 Дзякуй, не, досыць.
 Я ўжо больш не магу.
 Ды не, наадварот.
 Што чуваць у вас?
 Як гадуецеся?
 Сядайце, дзядзька, калі лаўска!
 Дзякуй, вялікі расьці!
 Дзякуй за прыёмны вечар.
 Я вам хачу падзякаваць за тое, што вы
 прыйшлі.
 Прыходзьце яшчэ, мы заўсёды вам радыя.
 Дзякуй, што адвёдалі нас.
 На жаль, я мушу ўжо ісьці.
 Я хацеў бы з вамі разьвітацца.
 Ня буду вас затрымліваць.

К сожалению, сегодня не могу, а вот завтра — с
 удовольствием.
 Рады снова видеть вас.
 Проходите, раздевайтесь, садитесь.
 Устраивайтесь поудобнее.
 Я могу вам предложить чашку кофе или
 стакан чаю?
 Спасибо, не беспокойтесь.
 Я вам не помешаю?
 Может, я не кстати?
 Пожалуйста, прошу к столу!
 Угощайтесь!
 Может, вам ещё чего-нибудь?
 Спасибо, только немножко.
 Спасибо, нет, хватит.
 Я уже больше не могу.
 Да нет, наоборот.
 Что у вас слышно?
 Как дела, как семья, дети?
 Садитесь, дядя, пожалуйста!
 Спасибо, расти большой!
 Спасибо за приятный вечер.
 Я вас хочу поблагодарить за то, что вы
 пришли.
 Приходите ещё, мы всегда вам рады.
 Спасибо, что посетили нас.
 К сожалению, мне уже надо уходить.
 Я хотел бы с вами попрощаться.
 Не буду вас задерживать.

Практыкуйцеся

10. Прачытайце і адкажыце на пытаньні (Прочитайте и ответьте на вопросы).

- Адкуль самі будзеце?
- Я зь Вільні.
- Каторы раз тут, у нас?
- Першы раз, я ў камандзіроўцы.
- Дзе працуеце, спадару?
- З прафэсіі я інжынэр, але ж цяпер у мяне новая праца. Я загаднік гандлёвага аб'яднаньня.
- Ну і як, не шкадуеце?
- Не, я задаволены, гэтак жыва я работа.
- Як вам Менск?
- Яшчэ ня маю што сказаць. Вось толькі знаёмлюся з вашымі горадамі. Маніўся сёння пайсьці ў тэатр Янкі Купалы, але не дастаў білета.

Пытаньні:

Як ва/ша імя?
 Адку/ль бу/дзеце?
 Дзе працу/еце?
 Які/ ваш заня/так?
 Ну й як працу/ецца, ці не шкаду/еце?
 Каторы раз вы ў Ме/нску?
 Ці падаба/ецца вам наш горад?

11. Прачытайце. Складзіце свае дыялёгі (Прочитайте. Составьте свои диалоги).

I.

— Калі/ будзе аўтобус на Валожын?
 — У адзіна/ццаць дзе/сяць.
 — А які/я ёсьць аўтобусы пасля/ чатырна/ццаці гадзі/наў?
 — У чатырна/ццаць два/ццаць, потым у пятна/ццаць дзе/сяць.

Ра/дашкавічы: 8¹⁵, 10²⁹, 13²⁴, 17⁴⁸, 19⁰².

І/ўе: 10⁵⁵, 14¹⁴, 18³⁴, 20¹⁸.

Засла/ўе: 6¹⁰, 6⁴⁰, 7¹⁰, 7⁴⁰.

Новы Двор: 17⁰⁰, 18⁰⁰, 19⁰⁰, 20⁰⁰.

II.

— Бу/дзьце ласка/вая, адзі/н біле/т да Гомелю.
 — Вам у адзі/н бок?
 — Туды/ і наза/д.
 — Калі/ ла/ска.
 — Скажы/це, ці трэ/ба мне перася/даць?
 — Не, гэ/ты цягні/к ідзе/ аж да Гомелю.
 — А на якой ён кале/йцы?
 — На трэ/цяй плятформе, на пя/тай кале/йцы.
 — Ці чува/ць там абве/сткі вакза/льнага ра/дыё?
 — Чува/ць, можа/це не хвалява/цца.

На Бе/расьце: 2 плятформа, 3 кале/йка.

На Го/радня: 5 плятформа, 9 кале/йка, перася/дка ў Маладэ/чне.

На Магілёў: 4 плятформа, 8 кале/йка.

На Полацак: 3 плятформа, 6 калейка, перася/дка ў Віцебску.

III.

— Праба/чце, як мне патра/піць на ву/ліцу Стараві/ленскую?
 — Сяда/йце на тры/ццаць восьмы аўтобус і е/дзьце да прыпы/нку «ву/ліца Крапоткіна». А як нацянькі/, то можна і прайсьці/, тут недалёка.

На ву/ліцу Каліноўскага: трале/йбус № 2, прыпы/нак «Ву/ліца Каліноўскага».

На ву/ліцу Гусоўскага: аўтобус № 40, прыпы/нак «Ву/ліца Гусоўскага».

На праспэ/кт Францішка Скары/ны: ста/нцыя мэтро «Купа/лаўская».

Да пля/цу Незале/жнасьці: трале/йбус № 1, перася/дка на мэтро: ста/нцыя «Ўсход», вы/хад на ста/нцыі «Плошча Незале/жнасьці».

IV.

— А ці гэтай вуліцай мы дойдзем да крамы «Кветкі»?

— Не, вы ідзяце ня ў тым кірунку. Вам трэба за раз павярнуць направа, гэта вуліца Максіма Багдановіча. Потым пройдзеце прыкладна 100 мэтраў. Краму «Кветкі» ўбачыце з левага боку.

Да пошты: налева — вуліца Луцкевіча, 50 мэтраў, направа — вуліца Коласа, 50 мэтраў.

Да аптэкі: наўпрост — 100 мэтраў, налева — вуліца Петруся Броўкі, 50 мэтраў.

Да касцёлу: направа — вуліца Янкі Маўра, 200 мэтраў.

Да крамы «Хлеб»: налева — вуліца Гарэцкага, 100 мэтраў, налева — вуліца Баршчэўскага, на рагу.

12. Прачытайце. Уявіце сабе, што вы прадстаўнік фірмы і прыйшлі на сустрэчу з дырэктарам гандлёвае арганізацыі. Раскажыце, як вы распачалі гутарку.

— Добры дзень! Будзьце ласкавы, скажыце, ці прымае дырэктар?

— Добры дзень! А пра каго я маю паведаміць?

— Мяне завуць Яўген. Прозьвішча Рагуля. Я галоўны мэнэджар фірмы «АБЦ». Калі ласка, вось мая візытоўка. Перапрашаю вас, што ня мог загадзя паведаміць вам пра свой візыт.

— Адну хвілінку, я за раз папытаюся. Спадару Васілью, да вас прыйшоў прадстаўнік фірмы «АБЦ» спадар Рагуля... Так... так... добра. Дырэктар прыме вас. Вы маёце на гутарку 20 хвілін. Калі ласка, праходзьце.

— Добры дзень, спадар Рагуля. Сядайце, калі ласка. Які ў вас клопат?

— Добры дзень, спадар Васіль. Вы першы, каго нам параілі ў кіраўніцтве канцэрну «Пяць зорак». Па дамоўленасці з кіраўніцтвам мы забяспечваем канцэрн тэхналогіямі кіравання прадпрыемствамі ў сучасных умовах. Па сутнасці, гэта дадатковая (ускосная) інфармацыя пра вашых кліентаў... Але вам трэба паглядзець. Калі ласка, вось тут пададзена больш падрабязная інфармацыя.

— Добра, вельмі добра. Сапраўды, гэта цікава...

Кароткія размовы (чытайце ўголос)

— Алё?

— Дзе ты падзеўся?! Ці ты забыўся, на калі мы дамовіліся спаткацца?

— Выбачайце, хлопцы, зусім забыўся!

Запрацаваўся, толькі што зірнуў на гадзіннік...

— Ну што ж, больш чакаць нам не выпадае. Мы дакляравалі не пазніцца. За раз выходзім.

— Тады, можа, я вас перахаплю ў горадзе?

— Алло?

— Гдзе ты пропал?! Или ты забыл, во сколько мы договорились встретиться?

— Извините, ребята, совсем забыл! Заработался, только что посмотрел на часы...

— Ну что ж, больше ждать нам не получается. Мы обещали не опаздывать. Сейчас выходим.

— Тогда, может, я вас перехвачу в городе?

<p>— Добра. Праз хвілі/наў пятна/ццаць мы бу/дзем на ста/нцыі «Ўсход».</p> <p>— Дык я ўжо бягу/.</p>	<p>— Хорошо. Минут через пятнадцать мы будем на станции «Восток».</p> <p>— Так я уже бегу.</p>
<p>— Зьбіра/юся браць біле/ты на ве/чар. Можаш сказа/ць дакла/дна, хто пае/дзе на спаборніцтвы?</p> <p>— За/раз у добрай спарты/ўнай форме Сярге/й, Пятру/сь і Андрэ/й.</p> <p>— Добра. Але ж кама/нда ма/е быць чаты/ры чалаве/кі.</p> <p>— Хіба/ яшчэ/ Віта/ль?</p> <p>— Ну, у Віта/ля цяпе/р спад, і ягоныя вы/нікі ня на/дта... Можа Ю/рка?</p> <p>— О так, напэ/ўна, Ю/рка. Малады/, амбі/тны, паглядзі/м на ягоныя вы/нікі.</p>	<p>— Собираюсь брать билеты на вечер. Можешь сказать точно, кто поедет на соревнования?</p> <p>— Сейчас в хорошей спортивной форме Сергей, Петр и Андрей.</p> <p>— Хорошо. Но команда же должна быть из четырёх человек.</p> <p>— Может, ещё Виталий?</p> <p>— Ну, у Виталия сейчас спад, и его результаты не очень... Может, Юра?</p> <p>— О да, наверное, Юра. Молодой, амбициозный, посмотрим на его результаты.</p>
<p>— А... Вось нарэ/шце й на/шыя грыбнікі/ вярну/ліся. Пакажы/це ж свае/ кошыкі.</p> <p>— На, глядзі/.</p> <p>— І гэ/та ўсё? А дзе ж ва/шыя грыбы/? Вы былі/ ў такім ле/се!</p> <p>— Мы зайшлі/ не з таго боку. Му/сілі прабіра/цца праз калю/чы хмызьня/к.</p> <p>— Ат, незайздросныя вы грыбнікі/. Знайшлі/ дзе заблука/ць — у трох соснах! Насту/пным ра/зам пойдзеце са мной.</p>	<p>— А... Вот наконец и наши грибники вернулись. Покажите-ка свои корзины.</p> <p>— На, смотри.</p> <p>— И это всё? А где же ваши грибы? Вы были в таком лесу!</p> <p>— Мы не с той стороны зашли. Пришлось пробираться через колючий кустарник.</p> <p>— Эх, завидные вы грибники. Нашли где заблудиться — в трёх соснах! В следующий раз пойдёте со мной.</p>
<p>— Трэ/ба было б зайсьці/ ў кра/му. У нас жа няма/ ані/ хле/ба, ані/ да хле/ба!</p> <p>— Пайшлі/ ў «Заможны двор», гэ/та тут, недалёка.</p> <p>— А хіба/ ён яшчэ/ адчы/нены?</p> <p>— Няўжо ж не, супэрма/ркет працу/е кругласодна. Тут мы ку/пім усё, што трэ/ба.</p> <p>— Гэ/тую кра/му ва/рта запомніць.</p>	<p>— Надо было бы зайти в магазин. У нас же нет ни хлеба, ни к хлебу!</p> <p>— Пошли в «Заможны двор», это тут, недалеко.</p> <p>— А разве он ещё открыт?</p> <p>— Конечно, супермаркет работает круглосуточно. Тут мы купим всё, что нужно.</p> <p>— Этот магазин стоит запомнить.</p>
<p>— Зрабі/лі, віда/ць, усё, што вы хаце/лі: стала/рка новая, шпале/ры пакле/еныя, столь пабе/леная, заме/нена сантэ/хніка.</p> <p>— Я вам вельмі ўдзя/чны. Колькі я му/шу заплаці/ць за ва/шую пра/цу?</p> <p>— Паводле кашта/рысу. Вось акт прыня/цця работы, падпішы/це, калі/ ла/ска. Апла/ту можаце зрабі/ць за ўтра ў офісе на/шае фі/рмы.</p>	<p>— Сделали вроде бы всё, что вы хотели: столярка новая, обои поклеены, потолок побелен, заменена сантехника.</p> <p>— Я вам очень благодарен. Сколько я должен заплатить за вашу работу?</p> <p>— По смете. Вот акт приёмки работ, подпишите, пожалуйста. Оплату можете сделать завтра в офисе нашей фирмы.</p>
<p>— Зьбіра/ецеся, а пра мяне/ й ня ду/маеце. На каго мяне/ пакіда/еце? Я суму/ю па дзяду/лю, па Міколу.</p> <p>— Не хвалю/йся, ты пае/дзеш за ўтра ра/ніцай з дзя/дзькам Са/шкам.</p>	<p>— Собираетесь, а обо мне и не думаете. На кого меня оставляете? Я скучаю по дедушке, по Коле.</p> <p>— Не волнуйся, ты поедешь завтра утром с дядей Сашей.</p>

— Да Ме́нску яшчэ́ тры гадзі́ны язды́.
— А калі́ прыбыва́е наш цягні́к?
— А сёмай гадзі́не.
— На́ват ня ве́рыцца, што ху́тка бу́дем сярод сваі́х.

— До Минска ещё три часа езды.
— А когда прибывает наш поезд?
— В семь часов.
— Даже не верится, что скоро будем среди своих.

— Прывіта́ньне! Я крыху́ прыпазы́нілася, выбача́й. Ну што, пайшлі́? Чаго ты суме́ўся? Я так ляце́ла...
— Можна было не сьпяша́цца. Няма́ біле́таў.
— Як няма́?!
— Гэ́так глядзі́ш на мяне́, ні́бы я вінава́ты.
— Ты ж даклярава́ў абавязкова даста́ць біле́ты!

— Привет! Я немного задержалась, извини. Ну что, пошли? Чего ты такой? Я так летела...
— Можно было не торопиться. Нет билетов.
— Как нет?!
— Ты на меня так смотришь, будто я виноват.
— Ведь ты обещал непременно купить билеты!

Майстры слова гавораць

... На скра́ю ле́су — у я́гадах угле́дзеў я дзяўча́т; пыта́ю даро́гі.
— Даро́га, — ка́жуць яны́, — тут найблі́жэйшая адна́: пе́ршая паваротка на́ле́ва, а там — прасьцю́сенька, але́ тудой тудна́ прабра́цца — мост нягодны, лепш ісьці́ ў́кру́г, хаця́ накла́ду й зробі́це вярсты́ 3-4, але́ сьмяле́й.
— Воз мой ня ця́жкі, — ка́жу, сьмеючы́ся, — усяго, што на пляча́х.
— Дармо, што ня ця́жкі, — адка́зваюць яны́, — там і з пусты́мі рука́мі дрэ́нна перабра́цца.
От, ду́маю сабе́, вядома, ба́бы — пужлі́вае насе́ньне; што за такі́ мост, каб пехатой не прабра́цца! Бяру́ся, прайшоўшы зь вярсту́, кру́та ўле́ва, качу́ проста́й дарога́й, ажно́ й мост. Тпр-ру. Стой! Рэ́чка Шыльвя́нка не шырокая, але́ глыбокая — ня пройздеш; «папа́ў як у не́рат: ні ўза́д ні ўпе́рад»; наза́д — сора́мна ды́й далё́ка вароча́цца; упе́рад — не́як адва́га адпа́ла...

Ядві́гін Ш.

— Я дзе/сыці ба/чыў яго.
Гэ/та хто такі?
— Пазнаём/цеся!

Лад мовы

Предложение

Сказ

Предложение (сказ) — мысль, оформленная словами и высказанная с определённой интонацией.

В зависимости от того, что и зачем высказывается, предложения бывают:

- повествовательные (апавяда/льныя): **Я тут живу.** **Я мушу ведаць ва/шу мову.**
- вопросительные (пыта/льныя): **Што ты пакінеш у спа/дчыну ўну/кам сваім?**
- побудительные (пабуджа/льныя): **Жыве/ Белару/сь!**

Слова-предложения выражают законченную мысль одним словом: **Так.** **Ага/.** **Пэ/ўна ж.** **Але/.** **Не.**

Частицы

Часьцінкі

Частица (часьцінка) — служебная часть речи, придающая речи смысловые и эмоциональные оттенки.

Примеры частиц:

Указа/льныя	гэ/та (это), вунь (вон), вось (вот)
Удакладня/льныя	якра/з (как раз), ама/ль (почти), мена/ві та (именно)
Абмежава/льныя	толькі (только), хоць (хоть, хотя), хіба/ (разве)
Сьцьвярджа/льныя	так (да), ага/ (да), але/ (да)
Адмоўныя	не (нет), ні (ни), а ні (ни)
Пабуджа/льныя	хай (пусть, пускай), няхай/ (пусть, пускай), ну (ну)
Узмацня/льныя	аж (аж), ду/жа (сильно, очень), на/дта (очень), на ват (даже), дык (так, вот, поэтому), ж (жа) (же)
Пыта/льныя	га? (что? а?) хіба/? (разве?) ці? (ли?) няўжо? (неужели?)
Клі/чныя	вось дык! (вот так!) во як! (вот как!) што за! (что за!) ну і! (ну и!) як! (как!) які/я! (какие!)

Частица **а/ні** используется для усиления отрицания: **мы прайшлі/ па вёсцы — не сустрэ/лі а/ні душы/** (мы прошли по деревне — не встретили ни души).

Па-беларуску кажуць так

- Можна, я ад цябе патэлефаную?
 — Чаму ж не? Вось тутакі тэлефон, калі лаўска, звані!

- Добры дзень. Гэта кватэра Вожыкаў?
 — Добры дзень. На жаль, вы памыліліся, гэта кватэра Сыцяпанавых.
 — Прабаўце... Няўжо я набраўла ня той нумар? Паспрабую зноў ...
 — Слухаю.
 — Добры дзень. Гэта кватэра Вожыкаў?
 — Добры дзень. Так, так, кватэра Вожыкаў.
 — Запрасіце, калі лаўска, Віктара Дзям'янавіча.
 — Яго няма, ён яшчэ на працы.
 — А вы ня ведаеце, калі ён будзе?
 — Патэлефануйце, калі лаўска, а сёмай гадзіне.
 — Дзякую. Бываўце.
 — Бываўце.

- Гэта я!
 — А! Каця! Прывітаньне!
 — Мне патрэбны Андрэй. Ён чакае не ў цябе?
 — Маё быць. Ды во забавіўся не дзе. За раз падыдзе.
 — Калі прыйдзе — перадай, каб адразу ж патэлефанаваў мне. Ён мне на дта патрэбны.
 — Добра, абавязкова перадам.

- Чакаем ужо пятнаццаць хвілінаў, а Змітраўсё няма! Ну дзе ж ён блукае?
 — Глядзі, пад'язджае тралейбус... А вось і Зміцер!
 — Здаровы, хлопцы! Мусіць, даўно чакаеце мяне? Выбачаўце, я затрымаўся на працы.
 — Добра, што паспеў. Яшчэ маем хвілінаў колькі.
 — Хіба зайсьці ў кавярню?
 — Не, на кавярню чакаўжо няма. Канцэрт пачынаецца праз дваццаць хвілінаў.
 — Ну, тады пойдзем хутчэй.

- Ну як?! Якое ўражаньне ад спэктэклю?
 — Найлепшае.
 — І мне таксама спадабалася. А што за артысты!
 — І я проста ў захапленні!
 — Добра, што мы нарэшце наважыліся пайсьці ў тэатр.
 — Які прыемны вечар!

— Можа пройдземся?
— Добра. Заадно праведзяце мяне да гатэлю.
— Давайце пойдзем праз Траецкае прымесце, уздоўж Сьвіслачы. Я там ведаю адзіны такі куточак, дзе можна прыемна пасядзець.
— Згодна, толькі ў дзесяць гадзінаў я мушу быць пры тэлефоне. Будуць тэлефанаваць з дому.

— Алё?
— Алё! Вітаньне.
— Паўліна?! Прывітаньне! Ці ты ўжо ў горадзе?
— Тут. І Мацей са мной.
— Во як добра! Нарэшце пазнаёміш мяне з сваім мужам. Дзе ж вы спыніліся?
— У сваякоў на Нямізе. А што ў вас чуваць?
— Шмат цікавага! Былі на адпачынку ў Францыі, толькі вярнуліся. Уражаньняў поўна, але гэта пры сустрэчы. Калі спаткаемся?
— Ты ведаеш, сёньня нам ніяк не выпадае. Давай, можа, заўтра?
— Добра. А якой гадзіне будзеце ў мяне?
— Будзем не дзе а палове на пятую.
— Ну, дык я вас чакаю.

— Што ў вас ёсьцека з напояў?
— Кава, гарбата, журавінавы морс, піва, сталовае віно.
— Можа, узяць па келіху белага віна?
— Як сабе хочаце. Я дык вазьму гарбату. А ці ёсьць з зёлкамі?
— Ёсьць. Зёлкі такія: сьвятаяньнік, чабор, сунічны ліст ды яшчэ й шыпшына.
— Вельмі добра. Калі лаўска, кубачак гарбаты.
— А нам дзьве кавы зь вяршкамі ды піражкі «Сяброўскія»... тры.

Практыкуйцеся

1. Сьцьвярдзальныя сказы замяніце на адмоўныя (Утвердительные предложения замените отрицательными).

Узор: Усе паехалі на экскурсію. → Ніхто не паехаў на экскурсію.

Усе чакалі ягонага прыезду.
Усе пра нешта пытаюцца.
Усім паслалі запрашэньні.
Усім трэба браць квіткі.
Усе хочуць ехаць.
Я збіраюся ехаць хоць куды!
Мы паедзем дадому цягніком.
Дзеці пойдучь з намі ў тэатр.
Штовечар ходзім на шпацыр.

Яны/ сёння не/кага сустрака/юць.
Ён не/чим нам можа паспрыя/ць.
Усе/ ме/сцы — вольныя.
Ула/дзю, паста/ў ку/бак на стол!
Заходзьце сюды/!
Тут я й сам дам ра/ды!

2. Што будзеце рабіць? (Что будете делать?)

- Ваш суразмоўца абурэ/е вас.
1. Вы/кажу свой пратэ/ст словамі: «Даволі!» альбо «Ну, гэ/та ўжо зана/дта!»
 2. Усё ўзва/жу, перш чым спрача/цца.
 3. Буду намага/цца стрыма/ць сябе/.
 4. Кратка й я/сна вы/кажу сваю/ думку, пастара/юся прыве/сьці перакана/ўчыя аргумэ/нты.
 5. Бра/зну дзвяры/ма.
- Не/хта звоніць у дзве/ры.
1. Ніколі не адчыня/ю дзве/ры, паку/ль не папыта/юся: «Хто там?»
 2. Перш чым адчыня/ць, пагляджу/ ў дзвяр/ное вочка.
 3. Адчыню/, скажу/: «Заходзьце, калі/ ла/ска», бо ве/даю, хто гэ/та.
 4. Адра/зу адчыню/ дзве/ры, бо ня ма/ю звы/чкі пыта/цца і глядзе/ць у дзвяр/ное вочка.
- У пакоі на/дта холадна.
1. Уключу/ абагрэ/ўнік.
 2. Спыта/юся ў ЖЭСе пра тэмпэрату/ру ў пакоях.
 3. Вазьму/ гара/чы душ альбо ва/нну.
 4. Буду варушы/цца, каб ня зме/рзнуць.

3. Пабудуйце сказы з ужываньнем наступных слоў, часьцінак ды словазлучэньняў (Составьте предложения, используя следующие слова, частицы и словосочетания).

Вось ён, няўжо ты згадзі/ўся, аж да ве/чару, хай пачака/е, ці гэ/та, як жа, досыць, як бы/ццам бы неблагі/, ні бы я ня ве/даю.

4. Папытайцеся па-беларуску (Спросите по-белорусски).

Ты закончыш работу к воскресенью?
Куда ты направился?
Где мы сейчас находимся?
В какой стороне находится автовокзал?
Собраны ли все вещи?
Подождёшь меня на углу площади?
Придёшь к нам сегодня на ужин?
Пойдём завтра на прогулку в Верхний город?
Выберешь что-нибудь почитать из новых книг?
Наденешь на встречу новую шляпу?
Едите вы дома такой салат?
Купили ли вы яблок?
Чья это машина стоит во дворе?
Кто будет ухаживать за больным, пока вас нет?
Когда Алесь женился на Ольге?

5. Прачытайце і перакажыце тэкст.

Нам не сядзіцца на месцы. У сьвята мы зноў выйбравліся ў вандроўку. Едзем усе ўсемярых на роварах. Дарога — лясная, але скрозь чыстая. Дзе-нідзе — пад гару.

Празь якую гадзіну мы ўжо ў Дубках. Трохі здарожыліся. За раз жа дастаем свае пакункі зь ежай і ладкуемся сьнедаць. Я перш-наперш пачынаю кроіць хлеб. Сьпяшаемся, бо ўжо ўсім захацелася есці.

— Ядзя! Толік! Не раскідайце шкарлупіньня! Навошта брудзіць лес?! Мы сюды яшчэ вернемся.

— Зьмітра, паглядзі, калі ласка, у маёй сумачцы касцяну/ю лыжачку — мне трапілася яйка ўсьмятку.

— Грамада, а ў мяне ёсць бульба ў мундзірах — яе трэба абабраць.

— Хто будзе піць каву? Яна трохі астылая, але ж усё роўна смачная.

Пасьля сьнядаўня адпачываем. Ехаць нікуды ня хочацца. Сядзім, размаўляем:

— Чым ня ўтульна мы ўладкаваліся?

— Добра, але каб ня гэтыя грымлівыя дынамікі!

— Вяскоўцы забавляюцца, хто як можа.

— А мне бы толькі птушыны сьпеў...

— Ну, салоўку ты пад вечар яшчэ наслухаешся.

— Сучэшуся гэтым прыгожым спадзяваньнем...

6. Якое пытаньне папярэднічала адказу? (Какой вопрос предшествовал ответу?)

... ? Едзем усемярых на роварах.

... ? Прыехалі ў Дубкі.

... ? Сьпяраша пачынаю кроіць хлеб.

... ? Шкарлупіньня не раскідаем, бо сюды яшчэ вернемся.

... ? Бульбу трэба абабраць.

... ? Кава трохі астылая.

... ? Не, ехаць ня хочацца.

... ? Вяскоўцы забавляюцца.

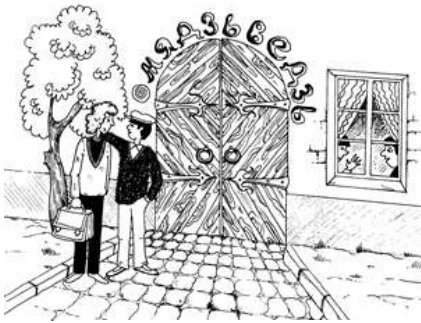
... ? Яшчэ наслухаешся.

7. Замест кропак устаўце ў тэкст прапушчаныя словы.

Білет ... дому я ўзяў туды й Цягнік ... у 11 гадзінаў. Цяпер на маім ... роўна 10. Значыць, застаецца яшчэ добрая Трэба здаць рэчы на ... і прайсьціся па бліжэйшых Хачу купіць дзецям ... з ласункаў. Таўнай дачцэ, ... меншай маёй пляменьніцы Натальцы, асабліва ... меўскія цукеркі. Куплю, калі Якраў па ... трапілася краўма з прывабнаю ... «Госьціца». Хіба ... сюды? Тутак ... тыя

Ясь распавядае

У мяне гасцюе адзі́н мой знаёмец з Баўга́рыі. Сёньня мне заману́лася прайсьці́ся зь ім па ву́лках Трае́цкага прыме́сьця. Урэ́шце натра́пілі на рэста́рацыю «Мядзвэ́дзь» пры Старой ву́ліцы. Гэ́та вельмі ша́нава́ная ўста́нова. Ама́тары вы́піць і сма́чна пад'е́сці горну́цца сюды́ дзе́ля прыстойнай белару́скай кухні. Тут табе́ і кру́пнік, і «кру́пнік іна́чай», і настойка з агрэ́сту — уся́кія хатні́я тру́нкі й ква́сы. Што характэ́рна — усё белару́скае! І гу́тарка скро́зь белару́ская.

...Нарэ́шце мы вы́бралі ўту́льны заку́так. Уладкава́ўшыся, узялі́ па ке́ліху чырвона́га баўга́рскага ві́на і ка́чку ў руды́м соўсе. Пасядзе́лі, пагамані́лі. Мой госьць заўва́жыў між і́ншага, што белару́сы, віда́ць, — вельмі здо́льныя да моваў. Прызна́цца, я так ня ду́маў.

Пакі́нуўшы «Мядзвэ́дзь», на Старой ву́ліцы мы спатка́лі Тамаша́. Ё́н, як заўсе́ды, штосьці́ здыма́ў. Тамаша́ я ўважа́ю за роўна́га сабе́ ў майстэ́рстве фатаграфава́ння.

— Як справу́нкі? — пыта́юся ў яго.

— Па сьвя́це е́дзе́м на Ўкраі́ну.

— На госьці́?

— Ага, да крэ́ўных, у Бе́лую Царкву́.

— Кудой вы е́дзецце? Праз Кі́еў, га?

— Пэ́ўна ж!

Падчас сёньняшня́га на́шага шпацырава́ння мой госьць не сумава́ў.

Практыкуйцеся

8. Прачытайце наступныя сказы. Скажыце «так» альбо «не», а потым патлумачце, чаму вы пагадзіліся альбо не.

У Я́ся гасцю́е знаёмец з Польшчы.

Я́севага госьця́ зваць Тама́ш.

Яны́ ўчо́ра хадзі́лі на шпа́цыр.

Яны́ пайшлі́ на шпа́цыр у Трае́цкае прыме́сьце.

Яны́ зайшлі́ ў рэста́рацыю «Мядзвэ́дзь».

У рэста́рацыі́ не было́ вольных ме́сцаў.

У рэста́рацыі́ падаю́ць белару́скія стра́вы.

Яны́ ўзялі́ гусю́ зь я́блыкамі́ і па кілі́шку гарэ́лкі.

Яны́ былі́ ў рэста́рацыі́ аж да ве́чару.

Яны́ пілі́ баўга́рскае ві́но.

Ясь спатка́ў свайго́ ся́бра на праспэ́кце Франці́шка Скары́ны.

Я́сеў ся́бра — фатограф.

Ясь уважа́е свайго́ ся́бра роўным сабе́ ў майстэ́рстве фатаграфава́ння.

Ясь па сьвя́це пае́дзе ва Ўкраі́ну.

Крэ́ўныя Тама́ша́ живу́ць у Кі́еве.

Тама́ш толькі́ што вярну́ўся зь Бе́лай Царквы́.

Тама́ш е́дзе па спра́вах.

Шпа́цыр прые́мна ўра́зіў госьця́.

9. Прачытайце тэкст. Раскажыце, як вы хадзілі на госьці да сваякоў.

Сёння нядзеля. Я палудную ў сям'і Пётры. Мне падаба'еца іхны прыгожы дом, чысыціня, утульнасьць. І што ва'жна — дзеці не ўбаку ад бацькоў.

— Е'жце, дзеці, боршч.

— Ён заду'жа гара'чы.

— Ня дзьмі ў талерку. Е'сці трэ'ба нячу'тна, і ня сёрбаць, бо гэ'та непрыгожа. А хто бацькоў ня слу'хае, той у па'лыцы дзьму'хае.

На дэсэрт сёння ма'ем вінагра'д. Цётка Фа'ня часту'е нас. Малы Ю'зя ве'дае, як даць ра'ды зь вінагра'дам.

Дзеці папалу'дывалі ды пабе'глі на вуліцу.

10. Перакладзіце на беларускую мову.

У нас сегодня свободный вечер, и я решил купить билеты в театр. «Какая прекрасная мысль, — сказала моя жена. — Я буду рада посмотреть хороший спектакль. Бери билеты лучше в середине, 9-11-й ряд, если можно».

Я так и сделал. Вечером к 7-ми часам мы пошли в Купаловский театр смотреть «Князя Витовта».

Поверьте, это было замечательно!.. Перенестись в XIV век, увидеть пышный цветок тех времён — Беларусь, тогда — Великое Княжество Литовское. Я испытал эстетическое удовольствие. Кроме того, лучше понял историю Беларуси.

«Князь Витовт», по-моему, — лучший спектакль, который я когда-либо видел. Все актёры играли замечательно. Особенно мне понравился исполнитель главной роли. Это действительно талантливый актёр. Советую вам непременно посмотреть «Князя Витовта».

Кароткія размовы (чытайце ўголос)

— А хто гэ'на та'мака?

— Дзе?

— Вунь, у пле'ценым крэ'сьле.

— Вось табе й ма'еш! Дык гэ'та ж дзя'дзька Антось! Ты што, не пазна'ў яго?

— А кто это там?

— Где?

— Вон там, в плетёном кресле.

— Вот тебе и на! Так это же дядя Антон! Ты что, не узнал его?

— Усё, спыня'мся!

— Кі'даем гуля'ць, ці што?

— Чу'еш, нас клі'чуць на гарба'ту.

— Добра. Але' пасля' перапы'нку, будзь пэ'ўны, я цябе перамагу'.

— Паглядзі м... Дай Божа на'шаму ягня'тку ваўка' зь'е сці.

— Всё, прекращаем!

— Бросаем игру, что ли?

— Слышишь, нас зовут к чаю.

— Хорошо. Но после перерыва, будь уверен, я буду победителем.

— Посмотрим... Не говори «гоп», пока не перепрыгнешь.

— Убра'лася, ні'бы князеўна. Куды' ж гэ'та?

— Нарядилась, словно княжна. Куда это так?

— На дыска́тэ/ку! Пойдзем ра/зам.
 — А каб жа ты мне ране́й сказа/ла!
 — Да дыска́тэ/кі ма/ём яшчэ/ досыць ча/су.
 Проста мне карце́ла прыме́рыць свае́ абноўкі.

— На дискотеку! Пошли вместе.
 — Эх, если бы ты мне раньше сказала!
 — До дискотеки ещё достаточно времени.
 Просто мне не терпелось примерить свои обновки.

— Дзе ты гэ/так затрыма/лася?
 — Дык сёння ж у школе быў бацькоўскі сход.
 — Ну, і што сказа/ла наста/ўніца пра на/шага Па/ўлу?
 — Ну, што. З мовамі ў яго нармалёва. А вось матэма/тыка... Наста/ўніца ка/жа, што тут трэ/ба яшчэ/ папрацава/ць.
 — А як паводзіны?
 — О-о-о, тут яго трэ/ба дукава/ць а дукава/ць. На перапы/нках лётае, не/слух гэ/ты. Ве/даеш, што было? Гэ/так ляце/ў, што ледзь ня зьбіў з ног дырэ/ктара школы. Наста/ўніца ме/ла вымову.
 — Ба/чыш, за гэ/тымі камандзіроўкамі дзіця/зусім раздуры/лася.

— Где это ты так задержалась?
 — Так сегодня же в школе было родительское собрание.
 — Ну, и что сказала учительница про нашего Павла?
 — Ну, что. С языками у него нормально. А вот математика... Учительница говорит, что здесь нужно ещё поработать.
 — А как поведение?
 — О-о-о, тут его нужно воспитывать и воспитывать. На переменках носится, сорванец такой. Знаешь, что было? Так летел, что чуть не сбил с ног директора школы. Учительница получила выговор.
 — Видишь, за этими командировками ребёнок совсем отбился от рук.

— Ну, як там на/шыя гарадзе/нцы?
 — Зьве/стак ад іх няма/ ані зва/ння.
 — Гэ/та ж трэ/ба! Паўгода як перае/халі, і дагэ/туль — ні адка/зу, ні прыка/зу.

— Ну, как там наши гродненцы?
 — От них нет никаких вестей.
 — Это ж надо! Полгода как переехали, и до сих пор — ни ответа, ни привета.

— Прывіта/ньне!
 — Здароў. Што чува/ць?
 — Учора ўве/чары Сумі/цкія прые/халі.
 — Няўжо ўсёй сям'ёю?
 — Усе/ пяцёра.
 — Вось дык навіна/! А ў каго яны спыні/ліся?
 — Паку/ль у Іркі. А потым ма/юць наме́р пажы/ць і ў мяне/.

— Привет!
 — Здорово. Что слышно?
 — Вчера вечером Сумицкие приехали.
 — Неужто всей семьёй?
 — Все пятеро.
 — Вот так новость! А у кого они остановились?
 — Пока у Иры. А потом собираются пожить и у меня.

— Яка/я там сёння пошта?
 — Прыйшлі/ газэ/ты ды ліст ад бабу/лі.
 — Кажы/ мацне́й! Я нічога ня чу/ю!
 — Пачака/й, пайду/ скажу Міхасю/, каб му/зыку цішэ/й зрабі/ў. Ужо ўвушшу/ зьвіні/ць, ра/ды няма/.

— Какая там сегодня почта?
 — Пришли газеты и письмо от бабушки.
 — Говори громче! Я ничего не слышу!
 — Подожди, пойду скажу Михаилу, чтобы музыку сделал потише. Уже в ушах звенит, сил нет.

Майстры слова гавораць

Ве/дама, што ча/ста бацькі/ даю/ць сваім дзе/цям такое выхава/ньне, каб яны/ былі/ кары/сныя ім, а не сабе/.

Вось дзе/ля такіх бацькоў раскажу/ я ба/йку аднаго нябошчыка-белару/са.

Ляці/ць бу/сел па-над мора/м і нясе/ пад сваі/мі кры/льямі трох бусья/ня/т. Як ста/ла ця/жка не/сьці, дык ён пыта/е ў пе/ршага дзіця/ці: «Ці будзеш ты мяне/ не/сьці, як я састарэ/юся?» Бусья/ня/ спалохалася, каб ба/цька ня кі/нуў яго ў мора, дый ка/жа: «Бу/ду». Бу/сел кі/нуў яго ў мора.

Паляце/ў ён далёка з дву/ма бусья/ня/тамі. Зноў ста/ла ця/жка. Пыта/е ён тады/ ў другога бусья/ня/ці: «Як састарэ/юся я, ці ты будзеш не/сьці мяне/ так са/ма, як я цябе/ нясу?» — «Бу/ду!» — са стра/ху адказа/ла й другое бусья/ня/. Бу/сел кі/нуў яго ў мора, бо й яно сказа/ла няпра/ўду.

Паляце/ў ён цяпе/р з апошнім дзі/цем. Пасярэ/дзіне мора ізноў ста/ла ця/жка не/сьці. Бу/сел пыта/е ў свайго трэ/цяга бусья/ня/ці, ці будзе яно не/сьці ба/цьку, як ён зробіцца стары/м. «Не, ня бу/ду, — адказа/ла бусья/ня/, — бо тады/ я бу/ду мець свае/ дзе/ці, і мне трэ/ будзе насі/ць іх».

Трэ/цяе бусья/ня/ сказа/ла пра/ўду, і ба/цька перанёс яго це/раз мора.

Язэ/п Лёсік

Спада/рыня, пачака/йце!
Вы забы/ліся рэ/шту!

Тэма: Грошы, кошт, цана, пакупкі

Колькі гэ/та кашту/е?
(Сколько это стоит?)

1 рубе/ль
2, 3, 4 рублі/
5, 6, 7, ... рублёў

1 даля/р
2, 3, 4 даля/ры
5, 6, 7, ... даля/раў

1 э/ўра
2, 3, 4 э/ўра
5, 6, 7, ... э/ўра

Лад мовы

Существительное в родительном падеже

Назоўнік у родным склоне

КАГО? ЧАГО? ДЗЕ? АДКУ/ЛЬ? КАЛІ?

В единственном числе:

	Аснова	Прыклады	Канчатак
Ж. р., м. р., аг. р. на -а, -я	мяккая і на г, к, х	сытуа/цыі, галянтарэ/і, Колі, судзьдзі/і, калёгі, ціхоні	-і
	цвёрдая і зацьвярдзелая	дзяўчы/ны, мужчы/ны, мяжы/і, зна/ўцы, ста/расты, пла/ксы	-ы
М. р. без канчатка, н. р. на -а, -о, -е, -ё	мяккая	болю, це/ню, хакею, гасыця/і, каня/і, навакольля, жыцьця/і	-ю, -я
	цвёрдая, зацьвярдзелая і на г, к, х	холаду, пяску/і, шэ/рагу, ке/ліха, жы/та, вакна/і, бору, цу/кру, дажджу/і, бабра/і, малю/нка, вока/і, люстэ/рка, ву/ха	-у, -а
Ж. р. без канчатка	мяккая	гу/сі, чвэ/рці, сувязі/і, сьвекрыві/і, глыбіні/і, глы/бі, крыві/і	-і
	зацьвярдзелая	поўначы/і, мы/шы, моцы/і	-ы
Розна- скланяльныя	на -мя	імя/і (і/мені), пле/мя (пле/мені), стрэ/мя (стрэ/мені)	-я, -і
	маладыя істоты	дзіця/ці, кацяня/ці	-і

Во множественном числе:

	Аснова	Прыклады	Канчатак
Ж. р., м. р., аг. р. на -а, -я	мяккая	зе/мляў, су/дзьдзяў, ві/шняў	-яў
	цвёрдая і на г, к, х	мужчы/н (мужчы/наў), дзяўча/т (дзяўча/таў), кніг (кні/гаў), калё/г (кале/гаў), рэк (рэ/каў), стрэх (стрэ/хаў)	[] (-аў)
	зацьвярдзелая	ме/жаў, зна/ўцаў	-аў
М. р. без канчатка, н. р. на -а, -о, -е, -ё	мяккая	боляў, це/няў, ву/чняў, вуглёў, агнёў, ласёў, вуглёў, гасыце/й, коней/і, пыта/ньняў	-яў, -ёў, -ей
	цвёрдая і зацьвярдзелая	друкароў/і, сяброў/і, халадоў/і, жытоў/і, сталоў/і, вокнаў/і, бароў/і, дажджоў/і, сэ/рцаў	-оў, -аў

	на з, к, х	люстэ́рак (люстэ́ркаў), вачэ́й, вушэ́й	[], -аў, -эй (пад націскам)
Ж. р. без канчатка	мяккая і цьвёрдая	сьвекры́вэ́й, крывэ́й, ра́дасьце́й (-яў), су́вязе́й (-яў), вэ́рфяў	-е́й (-яў)
	зацьвярдзелая	мышэ́й, начэ́й (ночаў), рэ́чаў	-э́й (пад націскам), -аў (не пад націскам)
Розна-скланяльныя		кура́ня т (кура́нятаў), іме́наў, каця́ня т (каця́нятаў), пляме́н (пляме́наў)	[], -аў

Правила употребления окончаний в родительном падеже для единственного числа существительных мужского рода второго склонения приведены в уроке 1.

Родительный падеж в словосочетаниях

Родны склон у словазлучэньнях

Для литературного белорусского языка не характерны такие обороты с родительным падежом, как: *цела чалавека, адыход цягніка, спосабы барацьбы з сухотамі, па сканчэньні вячэры, лязо для галеньня* и проч.

Чтобы найти адекватную замену подобным оборотам, можно использовать:

- прилагательные: **чалаве́чага це́ла**;
- описательные обороты: **як змага́цца з сухотамі**; **калі́ адыходзі́ць цягні́к**;
- деепричастные обороты: **скончы́шы вячэ́ру**;
- глаголы: **лязо га́лі́цца**.

Счёт по-белорусски

Лічэньне па-беларуску

Склада́ньне.

пе́ршы скла́днік		другі́ скла́днік		су́ма
1	+	2	=	3

Адзі́н ды два — бу́дзе тры.
Адзі́н плю́с два — раўня́ецца тры.
Да аднаго дада́ць два — бу́дзе тры.

Адыма́ньне.

памянша́нае		адыма́нае		рознасьць
5	–	3	=	2

Ад пяці́ адня́ць тры — бу́дзе два.
Пяць мінус тры — раўня́ецца два.

Множа́ньне.

пе́ршы множні́к		другі́ множні́к		здабы́так
2	*	4	=	8

Два памно́жыць на чаты́ры — раўня́ецца восем.
Двойчы чаты́ры — восем.
Два, памно́жанае на чаты́ры, — бу́дзе восем.

Дзяле́ньне.

дзе́ліва		дзе́льнік		дзель
6	:	2	=	3

Шэсьць падзялі́ць на два — раўня́ецца тры.
Шэсьць падзялі́ць на два — бу́дзе тры.
Шэсьць, падзе́ленае на два, — бу́дзе тры.

Практыкуйцеся

1. Скажыце як мае быць (Скажыце правільна).

$$2 + 8 = 10$$

$$4 * 5 = 20$$

$$1,5 + 3,4 = 4,9$$

$$7 - 3 = 4$$

$$5 + 9 = 14$$

$$32 : 4 = 8$$

$$14,8 - 11,2 = 3,6$$

$$2 * 4 = 8$$

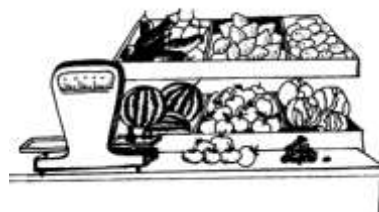
$$20 + 30 = 50$$

$$63 : 7 = 9$$

$$6 * 4 = 24$$

$$42 : 6 = 7$$

2. Паглядзіце, якая гародніна прадаецца ў шапіку.
Папытайцеся ў прадавачкі, колькі гэта каштуе.
Скажыце, колькі й чаго вы хочаце ўзяць.

кавуны/

агуркі/

гарбуз

бульба

сала/та

цыбуля

3. Прачытайце дыялёгі. Скажыце, у якую краму вы ідзяце ды што хочаце купіць.

I.

— Ты ў кра/му?

— Але/.

— Купі/ мне, калі/ ла/ска, стры/жань, гу/мку й крэ/йды.

— Добра.

Аловак, пэ/ндзаль, цыра/та, фа/рбы, сурвэ/ткі,
аксамі/тная сту/жка, збанок, мачу/лька.

II.

— Можа, лепш узя/ць гваздыкоў?

— Чырвоных няма/, а гэ/тыя не/йкія прывя/ल्या.

— Дык што, бярэ/м ру/жы?

— Так, возьмем пяць пунсовых ру/жаў.

Аksamі/ткі, рамонкі, глядыёлюсы, хризантэ/мы,
архіде/і, вяргі/ні, тульпа/ны.

Торговля товарами широкого потребления

Гандаль таварамі шырокага спажывання

Запраша/ем да паку/пкі.
Нас ціка/віць усё...
«О, гораду чароўныя прына/ды*!»

* Соблазны.

фу/тра

вопратка

каўняры

ху/сткі з фрэ/нзьямі

вэ/люм
(фата)

укра/сы, упрыгажэ/ньні

кара/лі
(ожерелья)

па/церкі
(бусы)

бранзалё/ты

панчохі

калготы

бялі/зна

пальча/ткі

дзя/гі, папру/гі

га/льштукі

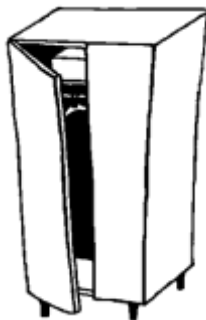
чараві/кі
на высокім абца/се

ца/цкі

парфумэ/рыя

мэ/бля

сродкі чы/сьціць

шкло

Ясь распавядае

Мой ся/бра Мі/шка Вайцяхоўскі ма/е кра/му, прадае/ адзе/ньне. І робіць гэ/та ён, скажу/ вам, проста па-майстэ/рску. Ці раз я чуў ад людзе/й, што ў кра/ме Вайцяхоўскага пачува/ешся так, ні/бы ты ў яго адзі/ны, толькі адзі/ны найле/пшы пры/яцель.

Во, гля/ньце, бацькі/ прывялі/ апрану/ць свайго малога. Ён так фацэ/тна выгляда/е ў гэ/тых штоніках. Пэ/ўна ж, яны/ яму/ завялі/кія.

Ба/чыце, ідзе/ прымерка... Можна паду/маць, што Мі/шку самому ўжо няма/ чаго надзе/ць і што ён сам будзе насі/ць тыя порткі альбо гэ/тую кашулю. Гэ/так пі/льна, гэ/так стара/нна ён шука/е патрэ/бнае. І вельмі ра/ды, калі/ чалавек вы/бера тое, што найбольш яму/ пасу/е. Нарэ/шце Мі/шка знайшоў патрэ/бнага паме/ру порткі і падае/ малому.

— А вось гэ/та якра/з! — ка/жа Мі/шка задаволена. А потым зьвярта/ецца да насту/пнага пакупніка/.

— А што вы жада/еце? Што вам паказа/ць?

— Калі/ б які/ гарніту/р на штодзень...

— Добра, за/раз будзе. — І Мі/шка зніка/е. Празь не/калькі хвілі/наў ён з гарні/турам у руках. Зноў ідзе/ прымерка...

— Не, шэ/ры пінжа/к вам — не да тва/ру. Пачака/йце, калі/ ла/ска, за/раз паглядзі/м іна/кшы...
Тым ча/сам людзе/й у кра/ме паболела. Каму/ — шкарпэ/ткі, каму/ — ху/стку з фрэ/нзьямі, каму — швэ/дар... Для кожнага ў Мі/шкі знойдуцца ве/тлівае слова, ува/га й пава/га.
— Паме/райце, калі/ ла/ска, гэ/ты швэ/дар.

...

— Спартовая жаночкая вопратка? Калі/ ла/ска, вось ту/така.

...

— Жада/еце іна/кшы колер?

— Так, руды/ — ня модны.

— Хвілі/начку, за/раз знайду/.

...

— Вы хочаце сьвятле/йшую камізе/льку? На жаль, няма/ ва/шага паме/ру.

...

— Калі/ ла/ска, паглядзі/це: вось гэ/та — рэч!

— Добра, але/ кошт!..

— Хіба/ ж гэ/та кошт?

— Не, дару/йце, але/ для мяне/ гэ/та — задорага.

Практыкуйцеся

4. Перакажыце тэкст.

5. Прачытайце верш. Знайдзіце колькасныя ды парадкавыя лічэбнікі. Адкажыце на пытаньне — колькі дзяцей у вераб'я?

У старога вераб'я —
Грашаві/тая сям'я:
У кожнага верабейкі —
Па чаты/ры капе/йкі.

Зьяце/ліся вераб'і —
Налічы/лі два рублі/.
У самога вераб'я
Было роўна паўрубля/.

Кожнаму верабейку
Даў стары/ яшчэ/ капе/йку.
Колькі ж ма/е дзяце/й
Наш бага/ты верабей?

В. Ві/тка

Торговля продуктами питания

Гандаць прадуктамі харчаваньня

Шмат чаго я ма/ю купі/ць і ў гастраноме...

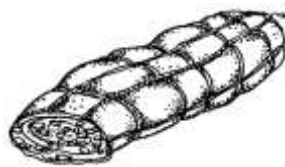

кілба/сы

я/лавічына
(говядина)

руля/да

вяршкі/
(сливки)

жыва/я рыба

макарона
(толькі адз. л.)

геркулес

грэ/цкія кру/пы

бляша/нка кансэ/рвы

тлушч
(жир)

але/й
(растительное масло)

воцат
(уксус)

малако
згу/шчанае

кмін / кмен

ка/ва
распушча/льная

гарба/та

Практыкуйцеся

6. Прачытайце, адкажыце на пытаньні.

— І тут, і там — чарга.
 — Што даюць?
 — Трускалкі.
 — За кім я?
 — За мной, але тут — яшчэ два чалавекі. Яны адышлі на хвілінку.
 — Дык я пакуль што буду за ваімі.
 — Добра. Але невядома, ці хопіць нам гэтых трускалак.
 — Яны такія адборныя, чырвоныя, сьпелыя.
 — Ну, калі яны яшчэ й салодкія, варта ўзяць больш.
 — Але ці не занадта яны дарагія?
 — Гэтых танней вы нідзе ня знойдзеце.

Пытанні:

Па што чарга?

Хто апошні?

Ці ўсім хопіць трускалак?

Якія трускалкі?

Ці ня надта яны дарагія?

7. Скажыце, што яшчэ вы набылі.

Я куплю:

бохан хлеба,

во гэты
мякчэйшы батон,

дзясяткаў яек,

пачак гарбаты,

карабок
запалак...

8. Прачытайце тэкст. Раскажыце па-беларуску, пра што ідзе гаворка. Хто з вашых знаёмых вымушаны насіць акуляры, чаму?

Ідучы з работы, зайшоўся па дарозе ў краму «Оптыка». Гляджу, аж тут — Лёнік.
 — Здароў!
 — Вітаньне!
 — Па акулеры прыйшоў, ці што?
 — Але, нешта вочы туманяца. Як той казаў, бутэльку яшчэ бачу, а чарку — ужо не.
 — Годзе жартаваць, мусіш насіць акулеры, калі зрок папсаваў.
 — Спадарыня, скажыце, гэта найлоная аправа?
 — Не, мэталёвая.
 — Вось гэтая аправа будзе табе да твару.
 — Колькі яна каштуе?

9. Прачытайце. Скажыце па-беларуску, якія з ласункаў вам даспадобы.

У краме «Мігдалік» — вялікі выбар розных прысмакаў. Мне асабліва даспадобы ласункі старадаўняе рэцэптуры. «Хрушч* ангельскі», «Вішні ў кашулях».

— Можа, узяць «Журавінавы торт»?

— Не, лепш «Торт з суніцамі». Ён таксама смачны, і таннейшы.

— Мы возьмем пірожнае з крэмам, пражаныя мігдалы**, шакаладныя цукеркі й лядункі.

* Хворост.

** Жарены миндаль.

10. Прачытайце дыялёгі, дайце поўны адказ на пытаньні.

I.

- Мо ты пазычыў бы мне грошай?
- Пазычу, калі гэтак пільна трэба.
- Дзякуй. Каторы раз ты мне дапамагаеш?!
- Дык ты ж сам ведаеш: шчаслівы ня той, у каго шмат грошай, а той, каму іх хапае.

Вы пазычаеце грошы? Не, ... таму што ...
Ці іншым разам вы мусіце дапамагаць сябрам? Так, ...
Ці вам хапае грошай? Не, ... бо ...
Ці вы маеце нейкія грошы? Так, ...
Ці вы бераце калі-небудзь пазыку? Так, ... бо ...
Сябры заўсёды вам дапамагаюць? Не, ...
Цяпер вам пільна патрэбныя грошы? Так, ...

II.

- Нам не выпадае ехаць на госьці.
- Хаця ж не даводзь мне, што грошай няма. Я ведаю адно: скупы — вечна бедны.
- Пры чым тут скупасьць? Было шмат выдаўкаў.
- Мы ж рабілі ўсё нейкія дробязныя пакупкі.
- Ну чаму? Табе купілі модныя чаравікі, мне — вопратку. Да таго ж шмат пайшло на харчы.
- Не кажы, што харчаваньне ў нас было на дта добрае.
- Так, так, але ж яшчэ — плата за кватэру, падаткі розныя...

Ці часта вы бываеце ў гасьцёх? Так, ...
Ці вы паедзеце куды-небудзь сёлета? Не, ... таму што ...
Ці вы прыяжджаеце на госьці з падарункам? Так, ...
Вы маеце шмат выдаўкаў падчас паездкі? Не, ...
Ці шмат грошай у вас ідзе на харчаваньне ў час адпачынку? Так, ... таму што ...
Ці адкладаеце вы грошы на «цёмны» дзень? Так, ...
Ці вялікая ў вас плата за кватэру? Так (Не), ...

11. Прачытайце дыялёгі. Узгадайце падобныя сытуацыі і раскажыце пра іх.

I.

- Будзьце ласкавы, паклічце загадчыцу.
- Я вас слухаю.
- Раніцай я купіў у вас гэты ёгурт. Потым агледзеўся, што тэрмін яго скончыўся.
- Да адзінаццатага чысла, трэцяга месяца. Сёньня... ваша праўда! Прабаўце, калі ласка, мы за раз вернем вам грошы.

II.

— Учора я купіў тут пінжа/к ра/зам во з гэ/тай камізэ/лькай. Але/ ж дома я заўва/жыў вось ту/така не/йкую пля/мку. Хаце/лася б абмя/няць камізэ/льку.

— Пля/мку, здае/цца, можна будзе вы/весці, але/, калі/ хочаце, камізэ/льку абмяня/ем. Дзе ваш квіток?

— Паві/нен быць... Вось ён.

— На жаль, ва/шага паме/ру ўжо няма/. Вы/бераце іна/кшы гарніту/р, ці хочаце, каб мы аддалі/ вам грошы?

— Што ж, калі/ так — вазьму/ грошы.

12. Ператлумачце па-расейску. Звяярніце ўвагу на змест і форму афіцыйнага ліста. Складзіце па-беларуску на гэты ўзор свой ліст.

— Навошта ты мяне/ паклі/каў?

— Прачытай і скажы/, ці пісьме/нна па-белару/ску скла/дзены гэ/ты ліст?

— За/раз зірне/м...

Шаноўны па/не!

На/ша кампа/нія ўжо 10 гадоў працу/е на ры/нку будаўні/чых матэрыя/лаў. Мы атрыма/лі Ваш а/драс ад на/шага гандлёвага партнё/ра з рэкамэнда/цыяй прапанава/ць Вам наш тава/р. Гэ/тым ра/зам мы можам прапанава/ць наступныя вырабы: дзвё/ры мэталёвыя і драўляныя, ваконныя паке/ты, падве/сную столь, парке/тную падлогу, шпале/ры зь Няме/ччыны — і сьпіс можна доўжыць, абы/ толькі было на гэ/та Ваша заціка/ўленьне.

У дада/тку высыла/ем праспэ/кты і прэйскура/нт на/шых вырабаў. Тэрмін паста/ўкі: 1-2 дні, у залежнасьці ад колькасці й асартымэ/нту. Умовы плацяжы/: апла/та напе/рад. Прапано́ва дзе/йнічае тры ме/сяцы.

Зь сяброўскім прывіта/ньнем,
камэ/рцы йны дырэ/ктар Сымон Івяне/цкі.

Кароткія размовы (чытайце ўголос)

— Во гэ/та абу/так! Якра/з на маю/ нагу/, і вы/гляд прыстойны, і я/касьць. Трэ/ба ўзяць. Што ты ска/жаш?

— Добрыя ту/флі. Кашту/юць не сказа/ць, каб на/дта дорага. Бяры/, калі/ падаба/юцца. Але/ давядзе/цца размяня/ць гэ/тыя грошы.
— Дзе/сьці ту/така ма/е быць мяняльня/ валюты.

— Вунь у буды/нку насупраць ёсьць банк. Там і памяня/ем.

— Вот это обувь! Как раз по ноге, и вид приличный, и качество. Нужно взять. Что скажешь?

— Хорошие туфли. Стоят не сказать, чтобы очень дорого. Бери, если нравятся. Но придётся разменять эти деньги.

— Где-то здесь должен быть пункт обмена валюты.

— Вон в здании напротив есть банк. Там и поменяем.

— Мне ўжо абры/дла хадзі/ць па гэ/тых мяня/льнях.

— Пацярпі/ трохі. Паглядзі/м, які/ яшчэ/ тут курс даля/ру. І ці будзе нам яка/я вы/гада.
— Каб жа так...

— Мне уже надоело ходить по этим обменникам.

— Потерпи немного. Посмотрим, какой ещё здесь курс доллара. И будет ли нам какая выгода.
— Если бы так...

— А вось паглядзі! — найвышэйшы курс у горадзе!
— Ну, нарэшце!

— А вот посмотри — самый высокий курс в городе!
— Ну, наконец-то!

— Гэта тая рэч — не раскоша. Чаму ты ня хочаш яе купіць?
— Лічу, што задорага. Пачакаю, можа будзе яка я зніжка коштаў.
— Давай зазірнем яшчэ ў «Худы гаманец»? Там таксама неблагія рэчы. Ёсць з чаго выбраць, ды й таёна!

— Эта вещь — не роскошь. Почему ты не хочешь её купить?
— Считаю, что дорого. Подожду, может будет какое-нибудь снижение цен.
— Давай заглянем ещё в «Худы гаманец»? Там тоже неплохие вещи. Есть из чего выбрать, да и дешёво!

— Што Мікалаі у цябе пытаўся?
— Пытаўся, ці магу я пазычыць яму трохі грошай. У яго былі вялікія выдаткі. Шмат пайшло на будоўлю. А цяпер яшчэ гэтыя выштукаваныя розныя цягнуць усё дарэшты.
— А колькі ён просіў?
— Няшмат, яму адно трэба дакупіць фарбы. Праз тыдзень дакляраваў вярнуць пазыку.
— Яму можна і пазычыць, ён ніколі нас не падводзіў.

— Что Николай у тебя спрашивал?
— Спрашивал, могу ли я одолжить ему немного денег. У него были большие расходы. Много ушло на стройку. А теперь ещё навороты всякие тянут всё до остатка.
— А сколько он просил?
— Немного, ему просто нужно докупить краски. Через неделю обещал вернуть долг.
— Ему можно и одолжить, он никогда нас не подводил.

— Вазьміце во яблыкі. Зьясьце на перапынку ў школе.
— А ці дасі нам сёння якую капейчыну з сабою?
— Магу даць пакрысе. Учора якраз размяняў грошы на дробныя.
— Чаму ж гэтак скупа? Хай жа б трохі буйнейшымі.
— Досыць. Вы яшчэ малыя.

— Возьмите вот яблоки. Съедите на перерыве в школе.
— А дашь нам сегодня какую копейку с собой?
— Могу дать понемножку. Вчера как раз разменял деньги на мелкие.
— Что ж так скупое? Пусть бы немного покрупнее.
— Достаточно. Вы ещё маленькие.

— Мне падабаюцца вунь тыя шпалеры ў кватэ.
— За раз паглядзім, колькі каштуе адзін скрутак.

— Мне нравятся вон те обои в цветочек.
— Сейчас посмотрим, сколько стоит один рулон.

— У маёй кішэні няма ані шэлёга, усю выпалашчыў.
— І я ўжо гамаў свой спустошыў.

— У меня в кармане нет ни гроша, всё спустил.
— И я уже опустошил свой кошелёк.

Майстры слова гавораць

Новая зямля
(урывак з паэмы)

— Дзьве рэчы трэба мець, каханы!
Адна рэч — розум выхаваўны:
Умець прадгледзець, прылаўчыцца
На цвёрдым грунце закрапіцца.
Другая рэч, Антось харошы:
Таксама трэба мець і грошы, —
Міхал прамовіў ціхім басам.
Але і Костусь гэтым часам
Гасьце ў паддубам вартаваўлі
І між сабою жартаваўлі.
— Згадай, Кастусь, — Алець пытае, —
Хто першы ў госьці завітае?
— Ну, хто ж? вядома — Юрка, дружа.
— Чаму? — Бо мёд ён любіць дужа,
А там, глядзі, Язэп прыпрэцца
І Фабіян з ім з Караліны...
Падвып'юць, ведаеш, мужчыны,
Ото гаворка распачнецца!
А там Кандра т вазьмецца ў бокі,
Напэўна пойдзе ён у скокі;
Яго Ялэўка падтрымае,
А Вухін песьню засьпявае:
«Пі гарэлку, суседзе!...»
— Глядзі, глядзі! хто гэта едзе? —
Алець ускочыў, пазірае
І локцем Костуса таўхае.
— Ды гэта ж Вухін, брат! ён самы! —
І хлопцы кінуліся ў браму,
Бягуць на выперадкі ў хату.
— Ёжо Вухін едзе! Вухін, та-та!
— Цыц! ня сьмець казаць мянушку,
А то зьніму на вас папружку!
І бацька бровы пасувае,
Пільча к чысьце йшы адзявае,
Ідзе на двор для прывітанья
І для пачэснага спатканья.
Андроцкі-Вухін пад'яжджае
І так каня свайго спыняе,

Як бы супыну конь ня мае,
Хоць конь, як вол, непаваротны
І бегчы ўжо ня так ахвотны.
Кадушка-Зося сонцам зьзяе;
Міхал ёй злазіць памагае.
Яна ж, як гліна, на дта цяжка,
Пад ёю крэха каламажка.
— Ну, проша ў хату! проша, кумка.
Глядзіць бутэлька зь яе клумка.
Уперавалку, як бы качка,
У хату йдзе кума-сваячка.
Тут гаспадыня выбягае,
Ёй дзьве ры ў сьні адчыняе;
Кабе ты тва рамі самкнулісь
І так прыемна ўсьміхнулісь,
Як бы злучыліся дзьве рэчкі,
Гарохам сыплюцца славечкі.
— А дзе ж дачка мая хрышчона? —
Спытала Зося. — Дзе Алёна?
Ваўчком Алёнка пазірае;
Яе тут Зося абнімае,
Гасьцінцам дзеўчынку трактуе,
Яе і песьціць і цалуе,
У вочкі ёй глядзіць прыветна —
Сама Яхіміха бязьдзетна.
Алець пад гэты шум вітанья
Разгледзеў клумак ўвесь дазважня
І шэпча Костусю на вуха:
— Там, брат, гарэлка-весьлуха,
І каравай, і сыр, як плаха.
Калі б ня ведаць таго страху,
Ось бы дзе можна пажывіцца!
Але чакайце: даляжыцца, —
І караваю закаштую,
Цябе таксама пачастую!
І хлопцы толькі пасьмяялісь
Ды вон за дзьве ры паймчалісь.

Якуб Колас

Яка я яда, така я й хада.

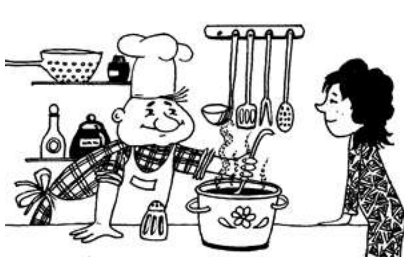
Тэма: Харчаваньне, ежа, пітво, стравы, посуд

Я згалада/лы, мне хочацца е/сьці.
У мяне/ воўчы апэтыт.
Я галодны, калі ня зьём першай стра/вы.
На вячэ/ру ма/ем адны ала/дкі.
Я хачу/ ка/вы.
За/раз буду піць ка/ву.
Жураві/навым морсам добра праганя/ць сма/гу.
П'ю, паку/ль не праганю/ сма/гу.
У сьвя/та за абедным сталом зьбіра/ецца ўся на/ша сям'я/.

Я проголодался, мне хочется есть.
У меня волчий аппетит.
Я голоден, если не поем первого.
На ужин у нас только оладьи.
Я хочу кофе.
Сейчас буду пить кофе.
Клюквенным морсом хорошо утоляют жажду.
Пью, пока не утолю жажду.
В праздник за обеденным столом собирается вся наша семья.

Готовим (варим, печём) и пробуем

Гатуем (варым, пяхэм) і каштуем

Сюдз/ дадамо яшчэ/ каля/ндру, перац, часны/к ды ке/тчуп.

Колькі солі? Соль і сьмята/ну можна дадава/ць на ўла/сны густ, колькі хочаш.

Што яшчэ/ трэ/ба да халадніку/ для больш шляхэ/тнага сма/ку? Пакладзі/це дробна пакры/шаную халодную запэ/чаную цяля/ціну.

Нам патрэ/бныя розныя гату/нкі мя/са: я/лавічына — на рамштэ/кс, бара/ніна — на шашлыкi, сьвіні/на — на галубцы/ і катле/ты, мя/са дзіка/ — на смажані/ну, індычы/на — на адбіўны/я, гусь — на тушані/ну. Яшчэ/ нам патрэ/бны тлу/шч для смажані/ны. Той, што ў слоіку, ужо зьялчэ/ў.

Зь першых страваў найпрасцейшая — вясковы булён.
Гатуецца ён гэтакім чынам. Абабраць і пакрышыць бульбу,
здырці моркву на буйной тарцы, разам паварыць у вадзе,
пакуль ня стаўнуцца мяккія. Пакроіць саля, падсмажыць яго з
крышанай цыбуляй, дадаць лыжку мукі і падкалаціць
гэтым соўсам булён.

Мы робім вясельны каравай. Ён будзе вялікі, прыгожы,
выштукаваны, з кветкамі ды рознымі выявамі.

Калдуны мусяць быць
усьмяглыя ў масле ці алеі.

Для бліноў замест кіслага
малака ўжываю маслянку.

У гэтым для пірага досыць
соладзі, але патрэбныя яшчэ й
разынькі.

Вы ж ведаеце: адзі́н зьясі́ хоць вала́ — адна́
хвала́, а як ста́неш зь людзьмі́ ёсці́ — будзеш
прычэ́сці.

Вось рэліквія, якая засталася мне ў спадчыну. Вылучна ў
гэтай бочцы я раблю мядовы квас. Калі надарыцца выпадак, я
абавязкова пачастую вас.

Гэтым разам, каб прыгатаваць сьвяточны абед, нам спатрэбяцца:

слоік сочыва (канфітуру)
кіляграм тварагу
тры шклянкі алею

банка варення (конфитюра)
кілограмм творога
три стакана растительного масла

паўлі́тра сырадою
шкля́нка цу́кру
ку́бачак па́ранага малака/
скі́бка батона
лу́стачка хлэ́ба
па́чак пе́чыва
крыху́ геркуле́су
тры па́льцы со́лі
столькі́ ж соды
лы́жка во́цату
ка́ліва цу́кру
ку́мпя к
тлу́сты і́ндык
га́родні́на
зе́ляні́на
садаві́на

пол-литра парного молока
стакан сахара
чашечка кипячёного молока
ломтик батона
ломтик хлеба
пачка печенья
немного геркулеса
щепотка соли
столько же соды
ложка уксуса
немножко сахара
окорок
жирный индюк
овощи
зелень
фрукты

Практыкуйцеся

1. Назавіце некалькі страваў, якія маюць гэtkі смак.

пры́кры

во́стры

салёны

сма́чны

2. Прачытайце і адкажыце на пытаньні.

Час ад ча́су* мне даводзіцца быць за ку́хара. Дык я ўжо ве́даю, што «ку́хар паві́нны быць аха́йны, з чупры́най альбо галавой вы́часанай, з паголеным тва́рам, памы́тымі рука́мі, абстры́жанымі пазно́гцямі, абвяза́ны белым фартухом, цьвярозы, несварлі́вы, пакорлі́вы, спры́тны, добра адчува́ць смак... добра ве́даць патрабава́ньні да страва́ў, і пе́рад усі́м — быць паслу́жлівым».

* Время от времени.

Пытаньні:

Ці даводзіцца вам і́ншы раз быць за ку́хара?

Ці даспадобы вам гэ́ты заня́так? Ча́му?

Які/я стра/вы найбольш шану/юцца ў ва/шай сям'і?
 Ці заўсёды ў вас ёсьць на абед першая стра/ва? А друга/я?
 Колькі солі вы звычайна бераце/ для сала/ты?
 Калі/ вы гату/еце ежу, прадукты вы кладзяце/ на вока ці ва/жыце?
 Які/ ў вас бязме/н?
 Ці ча/ста вы п'яце/ сырадой?
 Ці каштава/лі вы калі-/небудзь стра/ву зь індыка/? Яку/ю яна/ ма/е на/зву? Ці спадаба/лася вам?
 Ці вы п'яце/ гарба/ту альбо ка/ву бяз цу/кру?
 Колькі цу/кру вы кладзяце/ ў гарба/ту? Ці не замнога гэ/та?
 Ці ў ва/шым ха/тнім наборы прадуктаў ёсьць геркуле/с?
 Для прыгатава/ння які/х стра/ваў вам патрэ/бен воцат?
 Ці ча/ста вы ла/суецца кумпяком?
 Які/ тварог вам больш падаба/ецца — тлу/сты ці не?
 Ці п'яце/ вы па/ранае малако?
 На які/я лу/сты вы кроіце хлеб?
 Колькі па/чкаў пе/чыва вы бераце/?
 Колькі слоікаў канфіту/ры вы рыхту/еце на зіму/?

3. Якія стравы вы ўключыце ў сваё мэню? Скажыце, што вы будзеце есці на сьняданак, на палудзень, на вячэру. Чым будзеце частаваць гасьцей?

Грэцкая ка/ша; пераклада/нец (здесь: бутерброд) зь вясковай кілбасой, з агурком ці памідорам; паштэ/т з кураня/т; сала/та з крапівы/; капу/ста (здесь: щи); забелены панца/к (молочный перловый суп); клёцкі; макарона; сма/жні; ба/бка; вантрабя/нка; сма/жаная бульба; вяндлі/на; гарба/та; дра/нікі.

4. Прачытайце. Скажыце, якая ваша любімая страва й зь якіх прадуктаў яна гатуецца.

Каб згатава/ць белару/скі боршч, патрэ/бна шмат розных скла/днікаў. Вы пытае/цеся, што менавіта? Інгрыдые/нты гэ/ткія: я/лавічына, фасоля, морква, пятру/шка, я/блыкі, буракі/, бульба, памідоры, цу/кар, воцат, сьмята/на, пампу/шкі. А ці вы е/лі боршч з пампу/шкамі? Гэ/та сапраўды/ смак!
 Да баршчу/ ідуць розныя дада/ткі. Пры/кладам, да буракоў* на/дта ўходзяць** клёцкі зь я/лавічыны.

* Здесь: борщ.

** Подходят.

5. Прачытайце і перакажыце тэкст.

Якра/з у пару/ я прыйшоў дамоў. Жонка завіха/ецца на ку/хні дый ка/жа мне:
 — Трэ/ба, каб ты памог мне хоць што-кольвек.
 — Добра, мне незаба/ва. Дзе будзем вячэ/раць?
 — У гасьцеўні.
 — Ці не/хта ма/е быць у нас?
 — Так. Максі/м тэлефанава/ў, ён за/раз пры/йдзе.
 — Максі/м? Выда/тна! Даўно яго ня ба/чыў. А чым зьбіра/ешся частава/ць госьця?
 — Ну, я ж ве/даю ягоны густ!
 — Пэ/ўна, згатава/ла мача/нку з рэ/брачкамі?
 — Не распы/твай, а лепш памага/й хутчэ/й.
 — Што загада/еш, шаноўная гаспады/ня?
 — Засыця/лі стол кужэ/льным абру/сам.
 — Гэ/тым?
 — Не, зь зялёнымі шля/камі.
 — Зроблена! Што яшчэ/?
 — Прырыхту/й глыбокую тале/рку, сподкі, відэ/льцы, шкля/нкі, гарба/тныя лы/жачкі, цуке/рніцу.

— За́раз, за́раз усё зраблю́. А дзе ж той прыгожы і́мбрычак?...
Ай, які́ ж я няге́глы!
— Такой бяды́! Зьбяры́ шкло. Скры́нка для сьме́цця вунь у кутку́. Чу́еш? Званок у дзьве́ры. Гэ́та Максі́м. Я пайду́ адчыня́ць, а ты ху́ценька прыбяры́.
— Добры ве́чар!
— Ве́чар добры! Праходзь, Максі́ме. За́раз бу́дем вячэ́раць.

6. Прачытайце. Адкажыце на пытаньні ў канцы практыкаваньня.

Шмат хто лю́біць шашлыкі́. Але́, паве́рце мне, ёсьць не́шта смачне́йшае: паляндві́ца, запе́чаная ў папе́ры. Паслу́хайце, як гэ́та я раблю́.

Кава́лак паляндві́цы нашпіго́ваю салані́най, абклада́ю цыбу́ляй, пакроенай скры́лікамі. Пасыпа́ю духмя́ным пе́рцам. Загорта́ю ў папе́ру, добра нама́заную ма́слам, абвя́зваю шпага́там і пяку́ на ражне́, паліва́ючы на папе́ру але́й. Пад ражон ста́ўлю патэ́льню, куды́ бу́дзе сыця́ць тлушч. Гэ́тае мя́са найле́пш падава́ць з ражна́, таму́ трэ́ба так разьлічы́ць час, каб, сьпе́кшы паляндві́цу, адра́зу ж пада́ць на стол, лепш за ўсё — з сма́жанай альбо ту́шанай у ма́сьле бу́льбай.

Пытаньні:

Ці ёсьць стра́ва, смачне́йшая за шашлы́к?
Што трэ́ба да кава́лка паляндві́цы?
Як пакроена цыбу́ля?
У што загорта́ецца паляндві́ца?
Чым трэ́ба абвяза́ць папе́ру?
Паляндві́ца пячэ́цца на патэ́льні?
Куды́ сыця́е тлушч?
З чым падаю́ць гэ́тую стра́ву?

Ясь распавядае

На сьвя́та ўсёй сям'ёй пайшлі́ ў рэста́рацыю. Наконт вы́бару не было сумне́ву — толькі «Мядзьве́дзь». Мы прыйшлі́ якра́з на палу́дзень.

— Добры дзень!
— Дзень добры!
— Ці ёсьць які́ вольны стол?
— Хочаце зарэ́зэрвава́ць?
— Ды не, мы прыйшлі́ папалу́днаваць.
— Вунь там, ля вакна́ вольны сто́лік. Калі́ ла́ска, праходзьце.
— Дзя́куй.
— Прашу́ вас. Вось сьпіс страў.

Рэста́рацыя «Мядзьве́дзь»

СТРАЎНЫ ЛІСТОК (МЭНЮ)

Халодныя закусі Сала́та зь селядцом Сала́та «Ме́нская» Руля́да зь сьві́ніны	Гарні́р Бу́льба тоў́чаная Бу́льба сма́жаная Бу́льба з сква́ркамі і цыбу́ляй
Супы Полі́ўка Суп бу́льбяны Белару́скі боршч	Мучны́я вырабы Налі́сьнікі Белару́скае пе́чыва
Мясны́я стравы Катле́ты «Бела́веськія» Па́нская гусь зь я́блыкамі Адва́раная і́ндычка Цецяру́к па-белару́ску Дзі́к па-ві́ленску «Во́жыкі»	Алькаго́льныя напоі Кактэ́йль «Вesiaлу́ха» Пі́ва «Стара́віленскае» Шампа́нскае Ка́ньяк Ві́но
Ры́бныя стравы Надзява́ны шчу́пак Ры́ба, ту́шаная з бу́льбай (у гаршчо́чку)	Напоі Мяду́ха Га́рбата Ка́ва Кака́ва Жураві́навы сок Суні́чны сок
Стравы на за́каз Дра́нікі з брусьні́цамі Яе́чня зь вяндлі́най Ві́рлятая яе́чня	Марозі́ва «Го́сьціца» «Мядзье́дзь»
СМА́ЧНА Ё́СЬЦІ! СЫ́ЦЬ БО́ЖА!	

- Што за́мові́це?
- А што вы нам па́ра́дзі́це?
- Ра́ю вам узя́ць што-не́будзь зь дзічы́ны. У нас сё́ння — цецяру́к і сма́чная гусь зь я́блыкамі. Можна пачастава́цца мя́сам дзі́ка.
- Вялі́кі дзя́куй! Не.
- Ну, тады́ — «во́жыкі». Гэ́та белару́скія зра́зы.
- Добра! Бярэ́м тройчы «во́жыкаў», сала́ту зь селядцом ды белару́скі боршч.
- Які́ гарні́р жада́еце да «во́жыкаў»?
- Ма́быць... бу́льбу з сква́ркамі й цыбу́ляй?
- Так, так, гэ́та сма́чна. Што возьме́це пі́ць? Пі́ва? Ві́на? Га́рэ́лкі?
- Ка́лі ла́ска, філіжа́нку... дзьве добра́га чырвона́га ві́на. А для ма́лога — шкля́нку жураві́навага со́ку і марозі́ва «Мядзье́дзь».
- Што бо́лей?
- Дзя́куй, досы́ць гэ́тага.
- Добра. Усе́ за́раз будзе.
- Папа́луднава́лі мы ў́смак. Па́ра зьбіра́цца дамоў.
- Па́не, будзьце ла́ска вы, раху́нак!
- Так, за́раз... Ка́лі ла́ска, вось ваш раху́нак. Ці спадаба́лася вам у нас?
- Ве́льмі! Па́д'е́лі ў́смак.
- От і добра́. Я ра́ды, прыходзьце яшчэ́.

Практыкуйцеся

7. Перакладзіце пытаньні ў беларускую мову й адкажыце на іх.

Приличный ли этот ресторан?
Как называется ресторан?
Сколько человек пришло в ресторан?
Они пришли обедать?
Где был свободный столик?
Что они заказали?
Какие блюда предложил официант?
Он им посоветовал взять дичь?
Взяли ли они гуся в яблоках?
Заказали ли они мясо дикого кабана?
Взяли ли они водку?
Они остались довольны?
Их счёт был большой?
Какие блюда в меню вас заинтересовали?
Какие белорусские блюда нравятся вам?
Кроме блюд, названных в тексте, какие ещё белорусские блюда вы знаете?
Какой белорусский эквивалент слову «меню» вы знаете?
Как вы пожелаете приятного аппетита?

Кароткія размовы (чытайце ўголос)

— Вы палу/днуеце ра/зам ці паасобку?
— Як калі.

— Вы едаеце разам ці па асобнасці?
— Як калі.

— Але/й добрая ж санаторыя! Буды/нак прыгожы, лес, возера пад бокам. А як харчава/ньне?
— Ужо кормяць дык кормяць!
— Колькі разоў вы ясьце?
— Чаты/ры.
— А калі/вы сьне/даеце?
— Спача/тку робім гімна/стыку, бярэ/м душ і не/дзе каля/восьмай гадзі/ны сьне/даем.
— Палу/днуеце, му/сіць, а другой?
— Так.
— А калі/ў вас падвячорак?
— Падвячорак ў нас — у пяць гадзі/наў дня, а вячэ/раем а сёмай.

— Ну, і добры ж санаторый! Збудова прыгожая, лес, возера пад бокам. А як харчаванне?
— Уж кормяць, так кормяць!
— Сколько раз вы едите?
— Четыре.
— А когда вы завтракаете?
— Сначала делаем зарядку, принимаем душ и где-то около восьми часов завтракаем.
— Обедаете, наверное, в два?
— Да.
— А когда у вас полдник?
— Полдник у нас — в пять часов дня, а ужинаем в семь.

<p>— Давай паглядзі́м, што нам прапану́юць у страўным лістку.</p> <p>— Я б хаце́ў узяць што-кольвек зь белару́скіх страваў.</p> <p>— Выбіра́й: супы, ры́бныя, мясны́я стравы.</p> <p>— А што там ёсьце́ка зь дзічы́ны?</p> <p>— Ці каштава́ў ты ка́чку ў руды́м соўсе?</p> <p>— Не.</p> <p>— Тады́ бярэ́м. Гэ́та сма́чна, будзь пэ́ўны.</p>	<p>— Давай посмотрим, что нам предлагают в меню.</p> <p>— Я бы хотел взять что-нибудь из белорусских блюд.</p> <p>— Выбирай: супы, рыбные, мясные блюда.</p> <p>— А что там есть из дичи?</p> <p>— Ты пробовал утку в коричневом соусе?</p> <p>— Нет.</p> <p>— Тогда берём. Это вкусно, будь уверен.</p>
<p>— У гэ́тай рэ́стара́цыі я пе́ршы раз.</p> <p>— Во ка́лі! Я хаджу́ толькі сюды́. Ба́чыш, як тут уту́льна, яка́я абслу́га. А вось якра́з і наш надзява́ны шчу́пак.</p> <p>— Ды як прыго́жа аздаблены! На́ват ня ве́даю, як падступі́цца...</p> <p>— Ты не бянтэ́жся, а еж ле́пей. Адчу́й, які́ шляхе́тны смак у гэ́тае стра́вы!</p>	<p>— В этом ресторане я впервые.</p> <p>— Что ты! Я хожу только сюда. Видишь, как здесь уютно, какое обслуживание. А вот как раз и наша фаршированная щука.</p> <p>— Да как красиво разукрашена! Не знаю даже, как подступиться...</p> <p>— Ты не теряйся, а ешь лучше. Ощути, какой благородный вкус у этого блюда!</p>
<p>— Ці няма́ памы́лкі ў раху́нку?</p> <p>— Не, гэ́та сур'ё́зная рэ́стара́цыя. Тут заў́жды ўсе́ дакла́дна.</p> <p>— І ўсе́-ткі дава́й паклі́чам афі́цыя́нта. Няха́й ён патлума́чыць.</p>	<p>— Нет ли ошибки в счёте?</p> <p>— Нет, это серьёзный ресторан. Здесь всегда всё точно.</p> <p>— И всё-таки давай позовём официанта. Пусть он объяснит.</p>
<p>— Ві́талі́к, дзі́ця́тка, згубі́лася мая́ бранза́ле́тка. Така́я блі́ску́чанька́я, зь зялё́нымі па́церкамі ды таню́сенькі́м ланцу́жком. Можа́ ты яе́ ба́чыў?</p> <p>— Ба́чыў.</p> <p>— Ба́чыў?! Дзе́? Ка́лі?</p> <p>— Дакла́дна ня ве́даю, ка́лі... але́ добра па́мятаю, што тады́ мы на́дта сма́чна е́лі.</p>	<p>— Виталик, деточка, потерялся мой браслетик. Такой блестящий, с зелёными бусинками и тоненькой цепочкой. Может, ты его видел?</p> <p>— Видел.</p> <p>— Видел?! Где? Когда?</p> <p>— Точно не помню, когда... но хорошо помню, что тогда мы очень вкусно ели.</p>
<p>— Я вяча́раю не пазьне́й як а сё́май. А ты?</p> <p>— Быва́е, ка́лі́ й пазьне́й.</p>	<p>— Я ужинаю не позже семи. А ты?</p> <p>— Бывает, что и позже.</p>
<p>— Пе́ршы раз п'ю́ гэ́ткую сма́чную гарба́ту.</p> <p>— Табе́ спадаба́лася? Гэ́тая гарба́та зь язьмі́ нам.</p>	<p>— Первый раз пью такой вкусный чай.</p> <p>— Тебе понравилось? Это жасминовый чай.</p>
<p>— Ма́ма, я несумы́сьля разбі́ў шкля́нку.</p> <p>— Які́ ж ты няге́плы! Ка́лі́ ня можаш даста́ць сам, папра́сі́ дарослых!</p> <p>— Ага́! Вунь Ві́ця — дарослы, а сподак разбі́ў!</p> <p>— З гэ́ткімі спры́тнымі ху́тка зусі́м бяз посу́ду заста́не́мся.</p>	<p>— Мама, я нечаянно разбил стакан.</p> <p>— Какой же ты неповоротливый! Если не можешь достать сам, попроси взрослых!</p> <p>— Ага! Вон Витя — взрослый, а блюдце разбил!</p> <p>— С такими ловкими скоро совсем без посуды останемся.</p>

Майстры слова гавораць

Бульба

Так ісьці́ на за́хад, гэ́так пе́рці
За эпо́ху можна то́лькі раз.
Е́сьці заха́це/лася да сьме́рці,
Ну, а повар з ку́хняю загра́з.

Падцягну́лі рамяні́ з туго́ю,
Ле́глі адпачы́ць пад сі́няй хвой, —
На сухой абочы́не шашы́.
Рай — для ног, цыга́рка — для душы́...

Спрэ́чка пачала́ся нечака́на:
Што смачне́й з усі́х вядомых страў?
«Хаш і лобі! — пе́ршым кры́кнуў Ва́но, —
Я б сем мі́сак за́раз увабра́ў».

«Плоў, — сказа́ў Ахме́т. — Калі́сьці́ дома...»
І пацмокаў сма́чна языком.
А Гурге́н ускочыў: «Вы знаёмы
Зь ерэва́нскім сочным шашлы́ком?»

Я тут узгарэ́ўся не на жа́рты:
«Ва́шых страў я га́ніць не хачу́:
І яны́ што-ко́львек, пэ́ўна, ва́рты,
Як хвалі́лі знаўцы́ іх, я чуў.

Сорам пра найле́пшае ня ве́даць, —
Ры́нуўся я ў на́ступ на байцоў, —
Калі́ сма́чна хоча́це пасьне́даць,
Закажы́це бу́льбу зь селядцом.

Пе́чаная бу́льба — гэ́та ка́зка,
Паскрабе́ш нажом — і калі́ ла́ска.
Жоўтая скары́нка як піро́г,
Будзеш уплята́ць яе за трох.

Тра́піш да кабе́ціны рахма́най —
Паспыта́еш, друг мой дарагі́,
Дра́нікі са сьве́жаю сьмята́най,
Ба́бку, клёцкі́, на́ват пірагі́.

З на́шай бу́льбы ты́сячу, ня ме́ней,
Сма́жаць і гату́юць розных страў...»
Я ўсхапі́ўся зь ме́сца і з натхне́ньнем
Пе́сьню ім пра бу́льбу прасьпява́ў.

Ба́чу: праняла́ мая́ прамова́,
За́раз кры́кнуць: «Дзе яна́? Гарні́!»
... Добра, што пад'е́хаў ротны повар
На руды́м запа́раным кані́.

Пі́мен Па́нчанка

«Здаровы быў, Божая птушка!
Каб жа ле́та нам добра з табой перале́таваць!»

Тэма: Час, поры году

Лад мовы

	Калі? (Когда?)	у	ад / да
I	сту́дзень	у сту́дзені	ад сту́дзеня
II	лю́ты	у лю́тым	ад лю́тага
III	сакаві́к	у сакавіку́	ад сакавіка́
IV	красаві́к	у красавіку́	ад красавіка́
V	тра́вень	у тра́ўні	ад тра́ўня
VI	чэ́рвень	у чэ́рвені	ад чэ́рвеня
VII	лі́пень	у лі́пені	ад лі́пеня
VIII	жні́вень	у жні́ўні	ад жні́ўня
IX	ве́расень	у ве́расьні	ад ве́расьня
X	кастры́чнік	у кастры́чніку	ад кастры́чніка
XI	лістапа́д	у лістапа́дзе	ад лістапа́да
XII	сьне́жань	у сьне́жні	ад сьне́жня

Ясь распавядае

Што пара́ году, то й пера́ме́на!

Вясна́.

Шпакі́ прылята́юць у сакавіку́. Хоць ноччу, быва́е, трохкі́ й прымарозіць, але́ штодзень ясьне́е ўсё больш. Глядзі́ш — і гракі́ прыляце́лі. У вёсцы адзі́н пе́рад адным пе́ўні гука́юць вясну́. З палёў сыходзіць сьнег, пака́зваецца зямля́. Уздоўж дарог цурча́ць ручайкі́. Дрэ́вы пачына́юць гнаць сок.

Красаві́к — ме́сяц сьве́жых фа́рбаў. Гля́ньце на бярозкі́ — якое ўбра́ньне! Чы́сты сма́рагд.

Расьце́ трава́, зеляне́юць дрэ́вы. Сіне́е не́ба, пяю́ць жаўранкі́. У прыродзе́ — пара́ абуджэ́ньня. Зьвяры́ выводзяць сваі́х мале́чаў. Грэ́е сонца. У красавіку́ ча сам здра́юцца гара́чыя дні́.

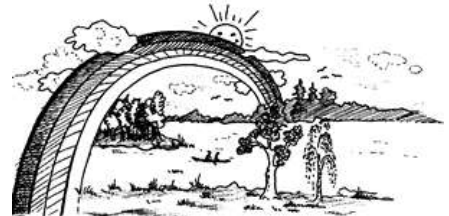

Як толькі пачынае адтаваць зямля, з'яўляюцца першыя веснавыя кветкі. У нашым лесе цэлы разліў хараства: сінія, белыя, родныя кветкі ружовага маленства: «Мае мілыя пралескі!»

Дрэвы вітаюць веснавое сонейка. За раз мы падыдзем да вольхі. Можаце пакратаць яе завушнічкі. Бацьце, якія яны? Чырвонакарычневая!

Травень, ці, як яшчэ кажуць, май — месяц рознакаляровы. Усе дрэвы — у прыгожых квяцістых уборах. Цвітуць чаромха, бэз, агрэст, парэчкі. У белых карунках красуюць вішні.

Лета.

Баль кветак — у чэрвені. Цвітуць травы, каласуе жыта. А язьмін! Як пахне язьмін! Чыстыя далікатныя кветкі з белымі плясткамі — поўныя зачаравання. А гэткага дзіўнага паху, які разліваюць яны, здаецца, няма больш у свеце.

Летам у мяне на сталё — найпрыгажэйшы букет. Незабудкі, смолкі, рамонкі — розныя кветкі, дзівосныя й непаўторныя. Толькі трэба ведаць, якія з іх можна разам ставіць у вазу.

Ліпа цвіце ў ліпені. Гляджу на пчол і міжволі ўзгадваю словы Багдановіча, што руплівая пчала ўмее й з горкіх кветак у соты мёд сабраць. Во як сказаў паэта!

Сярэдзіна лета. Горача... Сёння 25 градусаў у цені. У садох сьпеваюць вішні, яблыкі, грушы. Жнівень.

Навальніца ўлетку — гэта звычайная зьява.

— Дождж як зь вядра! Добра, што мы ўжо дома!

— Глянь, як нязграбна яны пераскокваюць праз калюжны!

Пырскі лятуць ва ўсе бакі.

— Відаць, ужо й парасон не памагае. Вада сыякае ручаямі.

— Дожджык, дожджык, перастань, бо ня выйду на растаць.

— Ты сабе паскладай вершыкі, а я пайду на кухню, прыгатую што-небудзь.

— Што, мы сёння не пагуляем на дварэ?

— Паглядзім! А раптам задажджыцца да вечара.

Восень.

Прыгажосць у казачнай смуге. Хутка адлятаюць дні бабінага лета. Надыходзіць сумная пара восені. Кружыцца лісьце. Птушкі збіраюцца ў вырай. Апрацаюцца ў зімовае футра зьявы. Заічык з шэрага ператвараецца ў белага. Дзе ты яго знойдзеш, як ляжа сьнег! Людзі ўцяпляюць свае хаты, кітуюць вокны. Хто ведае, зіма можа быць суворая.

Шэ/рыя хма/ры зацягну/лі не/ба. Імжы/ць дробны дождж. Ве/цер.
 Ня ве/даеш, як апрану/цца. Холад змяня/ецца цяплом, сьнег —
 дажджом. Не заўсёды патра/піш узя/ць з сабой парасон. Надвор'е
 няўстойлівае.

Зіма/.

Узі/мку малым усё падае/цца ка/зкай: і сьнег, і
 сьняжы/нкі, і са/нкі. Паглядзі/це, колькі радасьці
 дзе/цяям, як яны/ ката/юцца з горкі на са/нках. Дзе ты
 іх цяпе/р дазаве/шся ў ха/ту?!

Зіма/ ня — толькі сьнег і сьцю/жа. Зіма/ — гэ/та
 яшчэ/ й Новы год — штосьці тае/мнае, чаго ве/льмі
 чака/еш, на што спадзе/шся.
 Дзе/ці заўсёды чака/юць ёлку й падару/нкаў.

Памятные дни и даты в календаре

Адметныя дні і даты ў календары

1 студзеня	Новы год.
28 сту/дзеня	Зацьве/рджаны Ста/тут Вялі/кага Кня/ства Літоўскага, Рускага і Жамойцкага (1588).
1 лю/тага	Пача/так паўста/ньня за незале/жнасьць пад кіраўні/цтвам Кастуся/ Каліноўскага (1863).
7 сту/дзеня	Каля/ды правасла/ўныя.
3 сакавіка/	Бі/тва на Нямі/зе, першая зга/дка пра Ме/нск (1067).
24 сакавіка/	Пача/так паўста/ньня за незале/жнасьць пад кіраўні/цтвам Тадэ/вуша Касцю/шкі (1794).
25 сакавіка/	Дзень Волі (абвяшчэ/ньне незале/жнасьці Белару/скай Народнай Рэспу/блікі, 1918).
вясна/	Вялі/кдзень каталі/цкі (да/та вызнача/ецца паводле царкоўнага календара/).
вясна/	Вялі/кдзень правасла/ўны (да/та вызнача/ецца паводле царкоўнага календара/).
вясна/	Ра/даўніца (да/та вызнача/ецца паводле царкоўнага календара/).
26 красавіка/	Дзень Сму/тку (дзень катастрофы на Чарнобыльскай АЭС, 1986).
9 тра/ўня	Дзень Перамогі (1945) над фашы/змам.
15 лі/пеня	Дзень перамогі над крыжака/мі (дзень Гру/нвальдзкай бі/твы, 1410).
6 жні/ўня	Франці/шак Скары/на вы/даў у Пра/зе першую друкава/ную белару/скую кні/гу (1517).
8 ве/расьня	Дзень перамогі над маскоўскім войскам (бі/тва пад Воршай, 1514).
лістапа/д	Дзяды/ (дата вызнача/ецца паводле царкоўнага календара/).
27 лістапа/да	Дзень Герояў (дзень Слу/цкага збройнага чы/ну, 1920).
25 сьне/жня	Каля/ды каталі/цкія.

Колькі міну/ла з таго ча/су?
 (Сколькі прайшло с таго часу?)

1 год
2, 3, 4 гады/
5, 6, 7, ... гадоў

1 стагодзьдзе
2, 3, 4 стагодзьдзі
5, 6, 7, ... стагодзьдзяў

Ежедневник Яся

Ясеў штодзёньнік

Сакавік		25 Аўторак
🕒	📖 Што зрабіць	Пазнака аб выкананні
10 ⁰⁰	Павіншаваць бацькоў з Днём Волі	
11 ⁰⁰	Зайсьці ў банк, правесці рахункі	✓
12 ⁰⁰	Перамовы з гандлёвым прадпрыемствам (гуртавы закуп)	падрыхтаваць дагавор
13 ⁰⁰	Складзі каштартыс, аддаць у бухгалтэрыю	✓
14 ⁰⁰	Нарада	
15 ⁰⁰	Купіць Яніне падарунак	
16 ⁰⁰		
17 ⁰⁰	Сустрэча з Барысам (перадаць касэту)	

Погода

Надвор'е

Сёння:

цёпла (тепло)
горача (жарко)
душна (душно)

сыпкотна (жарко, знойно)
сонечна (солнечно)
ні хмурынікі (ни облачка)

На дварэ:

бліскавіцы (молния),
навальніца (гроза),
пахмурна (пасмурно),
шэрань (изморозь),
адліга (оттепель),
неба хмарыцца (собираются тучи),
халадна (холодно),
слота, халепа (слякоть),

жыхае малаўнка (сверкает молния),
дождж (дождь),
непагадзь (ненастье),
мароз (мороз),
завея / завіруха (метель),
дзьме вецер (дует ветер),
золка (зябка),
імжа / імгла (моросит).

Прыказкі пра надвор'е:

Мароз казаў: і ў маі тры дні маю.
У сакавіку туман, дык у жніўе — пан дожджык.
Пытаецца люты, ці добра абуты.
Хто ў жніўні гуляе, той у зімку няшма тмае.
Калі ў зімку зямля бацьчыць неба, то ўлетку ня бацьчыць зь яе хлеба.

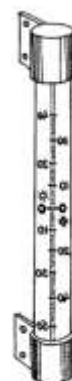
На термометре

На тэрмомэтры

Колькі градусаў? (Сколько градусов?)

1 градус вышэй за нуль
20 градусаў цяпла
4 градусы ніжэй за нуль
14 градусаў марозу

1 градус
2, 3, 4 градусы
5, 6, 7, ... градусаў

На часах

На гадзінніку

гадзі́ннік

будзі́льнік

2 гадзі́ны і 7 міну́т
дзье́ з хвілі́намі

2 гадзі́ны 20 хвілі́наў
20 хвілі́наў на трэ́цюю

3 гадзі́ны 30 хвілі́наў
палова на чацьве́рту

4 гадзі́ны 35 хвілі́наў
без дваццаці́ пяці́ пяць

6 гадзі́наў
роўна шоста́я

1 гадзі́на
гадзі́на роўна

11 (гадзі́наў) 45 (хвілі́наў)
без 15 (хвілі́наў) 12
бяз чвэ́рткі 12
бяз чвэ́рці 12

12 гадзі́наў
поўдзень
поўнач

12 гадзі́наў 15 хвілі́наў
15 хвілі́наў на першую
чвэ́рць на першую

Колькі ча́су? (Сколько времени?)
Каторая гадзі́на? (Который час?)

1 гадзі́на
2, 3, 4 гадзі́ны
5, 6, 7, ... гадзі́н

Калі? У колькі гадзі́н? А якой гадзі́не?
(Когда? В котором часу? Во сколько?)

у 1 гадзі́ну
у 2, 3, 4 гадзі́ны
у 5, 6, 7, ... гадзі́н

Па-беларуску кажуць так

Гадзі/ньнік добра ідзе/ (позыніца, стаў,
сьпяша/ецца).
У на/ших студэ/нтаў няма/ вольнага ча/су.
Сёньня ма/ем двацца/тага ве/расьня.
Ле/тась Каля/ды былі/ бязь сьне/гу.
Я ня ве/даю, што нас чака/е сёлета.
Ча/сапіс выходзіць двойчы на ме/сяц.
Ён е/зьдзіць за мяжу/ пяць разоў на год.
Аднойчы мне зда/рылася адпачыва/ць на
На/рачы.
Аднаго ра/зу я сустрэ/ў Пётру на ву/ліцы.
Нале/та мы пае/дзем у Кана/ду.
Ста/ла на пагодзе.
Дрэ/ннае (ке/пскае) надвор'е.

Часы хорошо идут (опаздывают, остановились,
спешат).
У наших студентов нет свободного времени.
Сегодня у нас двадцатое сентября.
В прошлом году Рождество было без снега.
Я не знаю, что нас ждёт в этом году.
Журнал выходит дважды в месяц.
Он ездит за границу пять раз в год.
Однажды мне случилось отдыхать на Нарочи.

Однажды я встретил Петра на улице.
В будущем году мы поедem в Канаду.
Установилась хорошая погода.
Плохая (неважная) погода.

- Дык ці чака/ць вас сёньня?
- Не, мы бу/дзем зьбіра/цца ў дарогу.
- Ды не/шта зара/на вы зьбіра/ецеся.
- Чаму/ зара/на? Каторае сёньня чысло, чатырна/ццатае?
- Не, сёньня ўжо пятна/ццатае, чацьвер.
- Ну дык вось! А ў суботу на досьвітку пае/дзем.
- Ну добра, зьбіра/йцеся. А калі/ вы верне/цеся?
- Мярку/ем празь ме/сяц, трэ/цяга чэ/рвеня. Гэ/та бу/дзе нядзе/ля.

- Праба/чце, вы ня ве/даеце, калі/ гэ/ты цягні/к бу/дзе ў
Стоўпцах? Няўжо позна ўве/чары?
- Так. Не/дзе каля/ адзіна/ццаці гадзі/наў.
- Трэ/ба сьпяша/цца, каб пасьпе/ць дамоў да Новага году.

- Ты ба/чыш, як ра/птам пахалада/ла.
- Пэ/ўна, зьбіра/ецца на дождж. Спахмурне/ла не/ба. Ні/зка
лётаюць ла/стаўкі.
- На жаль, не выпада/е нам е/хаць у горад.

— Ты пакі/нуў гэ/ткую прыгожую мясці/ну! Сёлета, пэ/ўна, ні
ра/зу й ня быў ты ў сваёй Каралёўцы. Кожны раз, як іду/ ў грыбы/
зірну/ на твой дамок. Безь цябе ён выгляда/е не/як непрыве/тна й
нудна. Бра/ма зачы/неная, скрозь трава/ парасла/.

— Усё ж адклада/ў, бо гэ/тулькі спра/ваў меў зала/твіць. Ну, у
чэ/рвені-лі/пені, думаў, пае/ду. Ды дзе там — штось зноў заміна/е.
Хіба/ нале/та зьбяру/ся.

Практыкуйцеся

1. Перакладзіце словазлучэнні й складзіце сказы.

Я вернусь	праз ты/дзень, па сьвя/це, пе/рад Каля/дамі.
Он видел твою сестру	а сёмай гадзі/не, пасья/ іспы/таў, пад ве/чар.
Собрание начнётся	з хвілі/ны на хвілі/ну, празь пяць хвілі/наў, хвілі/на ў хвілі/ну.
Успеем вернуться	у пару/, аб адзі/н дзень, да нядзе/лі.
Последний раз мы виделись	у лістапа/дзе, памі/ж 14 і 17 сту/дзеня, ле/таць.
Мы должны встретиться	апаўдні/, да палу/дня, да зьмярка/ння.
Они уезжают	сёлета, на насту/пным ты/дні, на досьвітку.
Мы возвратимся	нале/та, апоўначы, у сьне/жні, на трэ/ці дзень.

2. Скажыце, якая дата на календары.

7.03, 7.05, 4.10, 28.06, 17.11, 1.09, 14.02, 16.12, 23.05, 25.03

3. Адкажыце на пытаньні, ужыўшы наступныя словы.

Узор: Колькі ча/су бу/дзецца ў дарозе? → У дарозе бу/дзем гадзі/наў пяць.

Ніколі, адзі/н раз на ты/дзень, на цэ/лы ты/дзень, паўгадзі/ны, двойчы на ме/сяц, рэ/дка, раз-праз, год таму/ наза/д, адну/ гадзі/ну, праз паўтара/ ме/сяца, на не/калькі дзён, да палу/дня.

Ці доўга трэ/ба ё/хаць?
 стая/ць у чарзе/?

Ці надоўга ё/дзеце?

затрыма/ецця?

Ці ча/ста

выходзіць маладзёвы ча/сапіс?
ба/чыцца зь і/мі?
быва/еца за мяжой?

Калі/

пачалі/ вучы/ць белару/скую мову?
вярта/ецця назад?
трэ/ба скончыць работу?

4. Па-рознаму скажыце, які час на гадзінніку.

Узор: 5¹⁵ → а) Пяць гадзі/наў і пятна/ццаць хвілі/наў,
б) пятна/ццаць хвілі/наў на шостую,
в) чвэрць на шостую.

3²⁵, 14³⁰, 1⁴⁵, 10⁵⁵, 7³⁵, 21⁰⁵, 20⁴⁰, 12⁰⁰, 6⁰³, 15⁴⁵

5. Спраўдзіце ў сёлетнім календары:

25.02 — нядзе/ля?
9.05 — чацьве/р?
31.07 — аўторак?
1.09 — серада/?
30.12 — панядзе/лак?

6. Адкажыце на пытаньні.

Калі/ вы нарадзі/ліся?
Калі/ нарадзі/лася ва/шая жонка (ваш муж, ся/бар, сяброўка)?
Калі народзіны ва/шых дзяце/й?
Назаві/це год, да/ту і ме/сяц нараджэ/ння сваі/х родных і блі/зкіх.

7. Скажыце, якія сьвяты і ў які дзень вы сьвяткуеце.

8. Прачытайце тэкст, адкажыце на пытаньні.

Ста/ла на пагодзе. Тэрмомэтар пака/звае 23 гра/дусы вышэй за нуль. Ня на/дта горача. Я/сна, ці/ха. У гэ/ткае надвор'е можна е/хаць за горад. Сёньня якра/з нядзе/ля, і мы ўчацьвярох выпраўля/емся ў дарогу.

Праз гадзі/ны зь дзье/будзем у сваёй улюбёнай мясці/не.

Гэ/та невялічкое лясное возера. Ле/тась мы тра/пілі на яго ў вандроўцы, і яно нам вельмі спадаба/лася. Тут маляўнічы краявід, прыемная вада, сонечны пясча/ны бе/раг.

...Адпачыва/ем, як хто можа. Пла/ваем, купа/емся, загара/ем.

Сёньня мы заба/віліся на возеры. Пара/ўжо паці/ху зьбіра/цца.

Ра/птам адне/куль насунулася хма/ра. Зьні/кла сонца. Во і мала/нка блі/снула! Няўжо будзе навальні/ца? Шкада/, але/ му/сім ад'яжджа/ць.

Пытаньні:

Ці ўжо ста/ла на пагодзе?
 Ці гарача сёньня?
 Сёньня панядзе/лак?
 Колькі чалаве/к вы/правіліся ў дарогу?
 Што пака/звае тэрмомэтар?
 Куды/ яны/ прые/халі?
 Ці даспадобы ім тут?
 Які/ краяві/д тут?
 Як яны/ адпачыва/юць?
 Хто-не/будзь ловіць ры/бу?
 Ці добра было на возеры?
 Што іх змуша/е ад'е/хаць?
 Ці заўва/жна для іх праляце/ў час?

9. Поўным сказам адкажыце на пытаньні, скарыстаўшы пададзеныя з правага боку словы.

Как сегодня на улице?	горача, ду/шна, сьпякота, пачына/ецца навальні/ца.
Почему вы берёте зонтик?	пахмурна, блі/скае мала/нка, зьбіра/ецца на дождж.
Нужно одеваться теплее?	дрэ/ннае надвор'е, слота, імжа/,' не/пагадзь.

10. Прачытайце. Раскажыце, што значыць, на вашу думку, добры настрой.

Каб жыцьцё ўсьміха/лася мне, я падару/ яму/ свой добры настрой.
 Але/ што гэта? Ці ня гром грыві/ць?

«Голасам моцы, ці/ха і ва/жна
 Гром пракаці/ўся ўгары/.
 Луг адазва/ўся грому праця/жна,
 Лес адгукну/ўся стары/».*

Гэ/та Яку/б Колас. У ягонай паэ/зіі я дазнаю/ той стан, які/ можна
 назва/ць натхне/ньнем.

* Яку/б Колас, «Пе/ршы гром».

11. Прачытайце. Узгадайце зімовы дзень і раскажыце пра яго.

Сёлета зіма/ прыйшла/ з мараза/мі й сьне/гам. За ноч заве/і намята/юць вялі/кія гур/бы. Сьнег на
 стрэ/хах, на дрэ/вах, уздоўж платоў. Усю/ды — белы дыва/н. Во гэ/та зіма/! Ня тое, што ты/я гады/.
 Сьнегу было з камаровую жме/ню, і нія/к не выпада/ла паце/шыцца зімовымі гульнямі. Затое
 цяпе/рака, як толькі нядзе/ля, — мы ўсёй сям'е/й е/дзем за горад.

На Каля/ды былі/ ў ле/се майго мале/нства. Зімой ён нага/двае ка/зку. Дзе/ці даўно прасі/ліся ў гэ/ты
 цу/да-пала/ц Сьне/жнай Карале/вы. Кожнае дрэ/ва тут ма/е свой мудрагелісты ўбор. Е/лкі стая/ць у
 пы/шных сьнегавы/х ша/тах. На сонцы гур/бы сьнегу зіхаця/ць дыямэ/нтамі. Дзе/ці ва ўсі/м ба/чаць
 радасьць, усё ім ціка/ва. То яны/ хочуць зьме/рыць глыбіню/ кожнае гур/бы, то схава/юцца ў

сьнегавы́х а́рках, то страсяну́ць з дрэ́ва сьнег так, каб ё́н добра абсы́паў нас. Ды ўвесь час не губля́юць надзе́і знайсці́ бяро́гу, бо вавё́рчынымі ды зайчы́нымі сьляда́мі яны́ ўжо наце́шыліся.

Не адны́м нам падаба́ецца гэ́ты лес. Адпачыва́юць тут і стары́я, і малы́я. Хто ката́ецца на са́нках, хто — на і́ртах, а хто проста ходзі́ць па лясны́х сьце́жках і ды́хае сьве́жим паве́трам.

Хто як можа, так і сьве́дчыць, што здаровы дух — у здаровым це́ле.

12. На падставе тэксту «Што пара году, то й перамена!» раскажыце пра пару году, якая вам найбольш падабаецца.

Кароткія размовы (чытайце ўголас)

— Мой гадзі́ньнік адстае́. На тваі́м колькі?	— Мои часы отстают. Сколько времени на твоих?
— Дакла́дна дзье́ хвілі́ны на трэ́цюю.	— Точно две минуты третьего.
— На колькі табе́́ наве́сьці́ будзі́льнік?	— На сколько тебе поставит будильник?
— Хвілі́наў пятна́ццаць на сёму́ю.	— Минут пятнадцать седьмого.
— У дзе́вяць гадзі́наў му́сім быць ля аўто́буса.	— В девять часов мы должны быть возле автобуса.
— Ці не́льга крыху́ пазьне́й?	— Нельзя ли немного позже?
— Не, не, дакла́дна ў́ дзе́вяць.	— Нет, нет, точно в девять.
— Паглядзі́, колькі цяпе́р?	— Посмотри, сколько сейчас?
— Палова на шостую́.	— Половина шестого.
— А, дык яшчэ́ ма́ем паўгадзі́ны.	— Так, значит, у нас ещё есть полчаса.
— Да якога ча́су на вакза́ле працу́е даве́дачная служба́?	— До которого часа на вокзале работает справочная служба?
— Да адзі́наццаці гадзі́наў ве́чару.	— До одиннадцати часов вечера.
— Ці Андрэ́й ужо́ дома?	— Андрей уже дома?
— Яшчэ́ не. Чака́ю яго́ з хвілі́ны на хвілі́ну.	— Ещё нет. Жду его с минуты на минуту.
— Сустрэ́немся на вакза́ле а сёмай гадзі́не.	— Встретимся на вокзале в седьмом часу.
— Ці не запозна́ гэ́та? Можа хай лепш заста́нецца яка́я хві́ля ў́ запаса́?	— Не поздно ли это? Может пусть лучше останется какая минута в запасе?
— Ну, добра, тады́́ — бяз чвэ́рткі сем.	— Ну, хорошо, тогда — без четверти семь.
— Як там на дварэ́́?	— Как там на улице?
— Цёпла. Хораша. Гэ́ткае ж надвор’е, каза́лі, чака́ецца й заўтра́.	— Тепло. Хорошо. Такая же погода, говорили, ожидается и завтра.

— Ва/шыя праграма/сты зьбіра/юцца ў Маскву/ на
выста/ву «Софтул»?

— Пэ/ўна ж. Ва/рта зье/зьдзіць, паглядзе/ць, што
там новага прапану/юць.

— Бы/ццам вы ў Інтэрнэ/це ня ба/чылі тых
наві/наў?

— У Інтэрнэ/це — гэ/та ня тое. А там жа —
жывы/я прагра/мы!

— Хіба/ вы аб дзень спра/віцесь пама/цаць увес/ь
софт?

— Та/мака паглядзі/м, колькі нам спатрэ/біцца
ча/су. Трэ/ба ж атрыма/ць уяўле/ньне пра
кан'юнкту/ру рынку.

— Ваши программисты собираются в Москву на
выставку «Софтул»?

— Конечно. Стоит съездить, посмотреть, что там
нового предлагают.

— Как будто вы в Интернете не видели тех
новостей?

— В Интернете — это не то. А там ведь —
живые программы!

— Разве вы успеете за день пощупать весь софт?

— Там посмотрим, сколько нам потребуется
времени. Надо же получить представление о
конъюнктуре рынка.

— Прывіта/ньне!

— А-а-а, Ка/сю! Прывіта/ньне! Нарэ/шце
дачака/ліся твайго званка/. Калі/ ўжо ве/рнешся?

— Ды во, якра/з зьбіра/юся. За/ўтра ўве/чары
выежджа/ю цягніком.

— Ты ве/даеш, у нас зьмяні/лася надвор'е.
Дождж, слота. Лепш будзе, калі/ мы сустрэ/нем
цябе/. Які/ нумар цягніка/?

— Два/ццаць другі/: «Пра/га-Менск».

— А вагон?

— Дзявя/ты.

— Усё, запіса/ў.

— Ну, да сустрэ/чы.

— Да сустрэ/чы. Будзем чака/ць на цябе/.

— Привет!

— А-а-а, Катя! Привет! Наконец дождались
твоего звонка. Когда уже вернёшься?

— Вот, как раз собираюсь. Завтра вечером
выезжаю поездом.

— Ты знаешь, у нас переменялась погода.
Дождь, слякоть. Лучше будет, если мы встретим
тебя. Какой номер поезда?

— Двадцать второй: «Прага-Менск».

— А вагон?

— Девятый.

— Всё, записал.

— Ну, до встречи.

— До встречи. Будем ждать тебя.

Майстры слова гавораць

Ці/ха цячэ/ ў нас Нёман, ці/ха і сумна, як час па расста/ньню. Не імчы/цца ён з ры/зыкай
упе/рад, не шумі/ць, не гудзе/ і ня пы/шыцца сі/лай, а паволі, ступою, моў, ску/ты журбою —
лье/цца, як срэ/бра, па родным грун/це. Чы/сты, як шкло, сьве/тлы, як дзень, сумны і пе/кны,
як характ/во ў задуме, ходзіць ён, смуклы юна/к, ва ўсе бокі, це/шыцца-пе/сьціцца на
ма/тчыных грудзях, лье/цца-нясе/цца, суму/е-журбу/е і ня можа расста/цца з роднай
краі/най...

Міл яму/ ці/хі гаёк каля/ ле/су, лю/бы зялёныя доўгія ні/ўкі; мі/лы лясы/, пяшча/ныя вы/мы,
горы, азёры, груды/, сенажа/ці, люб яму/ й жоўты пясчак на ўла/сным бе/разе. Ды як скованы
думкай ве/чнай разлу/кі, пахаджа/е ён смутна па роднаму кра/ю — усё разгляда/е, з усім
размаўля/е, усё ці/ха жагна/е, моў, цяжка ўздыха/е. Пады/дзе, засму/чаны, к цёмнаму ле/су —
сьці/шыцца, змоўкне, замрэ/ й абамле/е, а потым заве/рнецца — пада/сца ўпе/рад ды зьні/кне ў
ле/се. Там пагуля/е, у цяньку/ сапачы/не, пагамоніць задумліва зь е/лкамі, соснамі, пазіхне/,
устрапяне/цца ды вы/бяжа ў поле — зазьзя/е, як срэ/бра, заблішчы/ць, — засьмяе/цца на сонцы
ды разалье/цца ўстужкай па квяці/стым лу/зе.

Язэ/п Лёсік

Тэлеграма:

СПАДАРЫНІ Й СПАДАРЫ!
ВІНШУЮ З НОВЫМ ГОДАМ.
ЗЫЧУ ЗДАБЫЦЬ УНУТРАНЫ СУПАКОЙ
ЛЮБОЎЮ І ДОБРЫМІ ЎЧЫНКАМІ.

ЯСЬ

Тэма: Пошта, тэлеграф, тэлефон

Лад мовы

Звательный падеж существительных

Клічны склон назоўнікаў

Звательный падеж (клічны склон) — самостоятельная падежная форма существительных, которая используется при обращении.

Образование звательного падежа существительных, стоящих в единственном числе:

Аснова	Прыклады	Канчатак
Цьвёрдая	дзе́ду, па́не, бра́це, наро́дзе, сусе́дзе, Я́не	-у, -е
Мяккая	ву́чню, дзіця́цю, Мікала́ю, Ігна́сю, Я́сю, Ма́ню, Га́лю, ягамосьцю́, дабрадзе́ю, госьцю́, но: князь — кня́жа	-ю
Зацьвярдзелая (ж, ш, ч, дж, р, ц) і на з, к, х	Тадэ́ вушу, чыта́чу, спада́ру, амбаса́дару, Пётру, зна́ўцу, выда́ўцу, хлопча́, дру́жа, чалаве́ча, юна́ча, Але́жа, нябогу́, абібоку́, сы́нку, Яўста́ху	-а, -у

Обратите внимание, что при образовании форм звательного падежа может происходить чередование согласных в основе слова: **-т** → **-ц[е]**, **-д** → **-дз[е]**, **-к** → **-ч[а]**, **-ц** → **-ч[а]**, **-з** → **-ж[а]**, **-ш** → **-ш[а]**. Например, **брат** — **бра́це**, **сусе́д** — **сусе́дзе**, **юна́к** — **юна́ча**, **друг** — **дру́жа**, **князь** — **кня́жа**, **хлопец** — **хлопча́**.

Во множественном числе для обращения используется форма именительного падежа множественного числа: **браты́** (братья), **сябры́** (друзья), **сыны́** (сыновья) или образуется существительное в звательном падеже с окончанием **-ове**: **пан** — **панове́** (господа), **сват** — **сватове́** (сваты), **брат** — **братове́** (братья), **сын** — **сынове́** (сыновья).

Па-беларуску кажуць так

Тэлегра́ма му́сіць быць кароткай і ўця́мнай.
З паштовай скры́нкі лісты́ дастаю́ць два
разы́ на дзень.
Галоўная пошта ў Ме́нску працу́е круглы́я
содні́.

Телеграмма должна быть короткой и понятной.
Письма из почтового ящика вынимают два раза
в день.
Главпочтамт в Менске работает круглосуточно.

Лісты да запатрабавання атрымліваюць у
вакэнцы справа.

Канвэрты і папэра звычайна прадаюцца ў
шапіках, крамах друкаў і канцелярскіх
тавараў.

Куплю маркі для ліста за мяжу.

Трэба ведаць нумар абанэнта.

Письма до востребования получают в окошке
справа.

Конверты и бумага обычно продаются в
киосках, магазинах печатной продукции и
канцелярских товаров.

Куплю марки для письма за границу.

Нужно знать номер абонента.

— Колькі каштуе заказны ліст з паведамленьнем?

— Што там у вас, здымкі?

— Але, здымкі ды кніжка.

— Давайце ўзважым, кошт залежыць ад вагі... Не, замнога.
Мысіце пасылаць пакункам.

— Я хацеў бы атрымаць грашовы перавод.
Вось мой папарт.

— Калі ласка, распішыцеся тут.

— Хачу адправіць пачок. Тут блізка
кіляграма.

— Запайняйце блянк, калі ласка. Разборліва
напішыце адрас.

— Добры дзень. Я хацела б заказаць міжнародную размову. Нумар
у Вільні — 517-201-44.

— Добра. Чакайце. Ваш заказ будзе выкананы цягам 30 хвілін.

...

— Будзьце ласкавыя, паўтарыце. Нам перабілі гутарку.

— Добра. Але вам давядзецца трохі пачакаць.

— Алё!

— Кажыце, калі ласка, гучней! Вас блізка чуваць.

— Можа, вы мне ператэлефануеце?

— Добра. Пачакайце, я зараз вазьму аловак і запішу ваш нумар.

— Калі ласка, дыктую па лічбах: 7-4-4-1-2-9-0.

— Калі ласка! Я слухаю!

— Прабаўце, з кім я размаўляю?

— Язэп Богдан.

— Мне зараз жа патрэбны інжынэр Сасноўскі. Ці не маглі б Вы
яго паклікаць?

— Хвілінку, я зараз перадам яму слухаўку.

Я знайшоў нумар Ясевага тэлефона ў тэлефоннай кнізе.

Практыкуйцеся

1. Перакладзіце пытаньні на беларускую мову і адкажыце на іх.

Что нужно, чтобы получить денежный перевод?
Какой максимальный вес может иметь бандероль?
Сколько нужно платить за бандероль?
Взвешиваются ли заказные письма?
Как скоро выполняется заказ на телефонный разговор?
От чего зависит стоимость телефонных переговоров?
Как позвать к телефону?
Всегда ли хорошая слышимость при телефонных разговорах?
Как нужно писать адрес на посылках?
Много ли вы платите за телефон?
Где можно найти нужный номер телефона?
Как вы скажете: «Сейчас передам ему трубку»?

2. Скажыце па-беларуску як мае быць.

Взвесить (паку/нак), опустить конверт в (скры/нка), заплатить за (паслу/га), окошко (да запатрабава/нья), написать (ліст), купить марку для письма за (мяжа/), заполнить адреса (атрыма/льнік і адпра/ўнік), кабина (ну мар тры).

3. Складзіце сказы па-беларуску.

Возвращайся	до понедельника, немедленно, как можно быстрее.
-------------	---

Задерживаюсь	на неделю, по делам, на три дня.
--------------	--

Андрей в командировке	до 14 сентября, на неделю, до праздника.
-----------------------	--

Приезжай	за своими документами, за детьми, срочно.
----------	---

Встречайте сегодня	поезд 25-й, вагон 11-й, в четыре часа дня, у меня слишком много багажа.
--------------------	---

Буду утром	в семь часов, ждите, не волнуйтесь.
------------	---

Я перезвоню	вас плохо слышно, это по личному вопросу,
-------------	--

это насчёт...

4. Падоўжыце гутарку, адказаўшы на пытаньні:

- Табе ідзе газэта «Наша Ніва»?
- Няўжо ж не!
- І я падпісаўся, але да запатрабаваў ня.
- Хіба для цябе гэта зручней?
- Дзіва што!

Пытаньні:

Ці вы афармляеце падпіску на пошце?
Якія друкі вы атрымліваеце?
Які кошт вашай падпіскі?
Колькі гэтых рублёў на месяц?
На які тэрмін вы аформілі падпіску?
Колькі асобнікаў і якіх газэтаў вы атрымліваеце на тыдзень?
У якія дні выходзіць газэта?

5. Перакладзіце на беларускую мову.

- а) Привет из Менска!
Почти все дела уладил, осталось провести две встречи. Рассчитываю вернуться 31 января.
Никита.
- б) Приветствую вас!
У меня всё нормально. Не повезло с погодой, здесь бесконечные дожди. Скучаю. Увидимся через две недели. Знакомый ваш, Мартин, передает вам привет.
До свидания. Андрей.
- в) Здравствуйте, Екатерина Васильевна!
Приеду поездом «Менск-Прага» во вторник вечером. Встречайте.
Максим.
- г) Привет!
Не волнуйтесь, у меня всё хорошо. Задержусь ещё на пару дней. Передайте Ирине, что в понедельник утром уже буду дома.
Аркадий.

Ясь распавядае

Я вярнуўся з дарогі і толькі тады ўспомніў пра званок да Юркі. Дакляраваў, што пазваню, ды забыўся, а ён чакаў. Заўраз жа патэлефаную яму на працу. На другім канцы не чуваць ні Юркі, ні яго супрацоўніка. Вось нарэшце:

- Слухаю, Лапіцкі пры тэлефоне.
- Прабаўце, мне патрэбны спадаў Будаўей.
- Які нумар вы набралі?
- 204-13-597.

— Не, вы памыліліся адной лічбай. Гэта нумар 204-16-597.

Ня ведаю, хто памыліўся — ці я, ці тэлефон, — а ўсё ж я званю зноў. Цяпер — занята. Званю праз кожную чвэрць гадзіны, і ўсё маўна. Толькі а 10-й гадзіне з палёгкай пачуў Юркаў голас:

— Алё?

- Прывіта/ньне, Ю/рка!
- Я/сю? Здароў! Цэ/лае ра/ньне чака/ю. Дзе ты прапа/ў?
- Здароў, здароў! Ты чака/ў, а тэлефон уве/сь час быў заня/ты. Зна/чыцца, так...

Практыкуйцеся

6. Скажыце «так» альбо «не».

Ясь тэлефанава/ў зь і/ншага гораду.
 Ясь даклярава/ў, што патэлефану/е.
 Ясь тэлефанава/ў ся/бру дадому.
 Ён дазвані/ўся адра/зу ж.
 Ён набра/ў нумар 204-13-597.
 Ясь кі/нуў тэлефанава/ць.
 Ясь так і не дазвані/ўся да свайго ся/бра.
 Ён тэлефанава/ў раз-пораз.
 Ся/бра паўшчува/ў Я/ся.
 Ся/бра не чака/ў яго нага званка/.

7. Складзіце па-беларуску паштоўку зь віншаваньнем да сваякоў, сяброў, партнэраў.

Перад сьвя/там у маёй паштовай скры/нцы поўна
 рознай карэспандэ/нцыі. Вось і на гэ/ты раз
 адусю/ль прыйшлі/ лісты/, паштоўкі, тэлегра/мы. Я
 такса/ма павіншу/ю сваі/х сяброў, сваякоў,
 прыя/знікаў.

I.

Лю/быя мае/ сябры!
 У Новым годзе зы/чу вам росквіту ды ўся/кіх посьпехаў. Хай шча/сьціць вам!*

Ваш Я/ська.

* Пусть вам сопутствует удача!

II.

Дарагі Пётра!
 Віншу/ю цябе/ й тваі/х блі/зкіх са сьвя/там Божага нараджэ/ньня. Зы/чу шча/сьця ў новым годзе,
 творчага росту. Ды не забыва/йся, што чым вышэ/й расьце/ш, тым ніжэ/й му/сіш апуска/ць галаву/
 перад Творцам усяго.

Я/ська.

III.

Добры дзень, мае/ дарагі/я!
 Це/шуся з магчы/масьці* хутка быць у вас. Прые/ду якра/з на Каля/ды. Да прые/мнага пабачэ/ньня!

Ясь.

* Рад возможности.

IV.

Шаноўны па не Каліноўскі!

Дазвольце шчыра падзякаваць Вам за віншаваўне зь дзесяцігодзьдзем на шай суполкі. Вашая ўвага вельмі дарагая для нас. Дзякуй Вам.

З павагай, Ясь.

V.

Прывітаньне!

Дружа Іване, даўно зьбіраюся наведаць цябе, ды ніяк не пускаюць розныя штодзённыя клопаты. Хачу расказаць табе пра сваё жыццё-быццё, але лістом...

Ясь.

Кароткія размовы (чытайце ўголос)

— Спадаўня, штосьці я не магу знайсці, дзе тут афармляюць пачкі?

— Пры вакеўцы справа адпраўляюць ацэненыя лісты. Далей — пасылкі. А пачкі прымаюць вунь каля таго вакеўца з таблічкаю «Прыём пачкоў».

— Так, бацьчу, бацьчу. Дзякуй!

— Калі лаўска.

— Девушка, что-то я не могу найти, где здесь оформляют бандероли?

— У окошка справа отправляют ценные письма. Дальше — посылки. А бандероли принимают вон у того окошка с табличкой «Приём бандеролей».

— Ага, вижу, вижу. Спасибо!

— Пожалуйста.

— Добры дзень. Маё прозьвішча Карпіцкі. Я хацеў бы пагаварыць з доктарам Яцэвічам.

— Якое ў вас пытаўне?

— Доктар прызначыў мне прыём ў сераду на 15 гадзінаў, але мне ніяк не выпадае. Можа доктар перанясё мой прыём на іншы дзень?

— Пачакайце, калі лаўска, я зараз перадам яму слухаўку.

— Здравствуйте. Моя фамилия Карпицкий. Я хотел бы поговорить с доктором Яцевичем.

— По какому вопросу?

— Доктор назначил мне приём в среду на 15 часов, но у меня никак не получается. Может, доктор перенесёт мой приём на другой день?

— Подождите, пожалуйста, я сейчас передам ему трубку.

— Добры дзень.

— Добры дзень. Я з пошты. На імя Бобрыка Антона Віктаравіча прыйшоў ацэнены пачок.

— Гэта я.

— Вось квіток, напішыце сваё пашпартныя звесткі і распішыцеся вась тут, проці гэтай пазнакі, што атрымаў.

— Зразумеў. Вось, калі лаўска.

— Вазьміце пачок. Бывайце здаровы.

— Дзякуй. Бывайце.

— Здравствуйте.

— Здравствуйте. Я с почты. На имя Бобрика Антона Викторовича пришла ценная бандероль.

— Это я.

— Вот квитанция, напишите свои паспортные данные и распишитесь в получении вот тут, напротив этой отметки.

— Понял. Вот, пожалуйста.

— Возьмите бандероль. До свидания.

— Спасибо. До свидания.

— Пачакай, я ўкіну пісьмо. Дзе тут паштовая скрынка?

— Вунь там, зь левага боку пры выйсьці.

— Подожди, я опущу письмо. Где здесь почтовый ящик?

— Вон там, с левой стороны возле выхода.

— Васіль, ці глядзеў ты сёння пошту?

— Василий, ты смотрел сегодня почту?

— Глядзеў. Сёння пошта ў нас багаўтая.
Скрыўнка аж трашчыўць.
— Ну, і што там ёсьць?
— Газэты, рэкламавы дадаўтак, чаўсапіс для
малой. Ну, а для цябе, Юўлька, ліст з Таўліну.
Гэўта ўжо, напэўна, ад твайго сяўбра. Таўнчыць
буўдзе? — Адчапіўся! Дай мне ліст!

— Смотрел. Сегодня почта богатая. Ящик
трещит.
— Ну, и что там есть?
— Газеты, рекламное приложение, журнал для
ребёнка. Ну, а для тебя, Юлька, письмо из
Таллинна. Это уж наверное от твоего друга.
Танцевать будешь?
— Отстань! Дай мне письмо!

Майстры слова гавораць

Вось ідзе пошта

(урыўак падаўдзены з захаваўньнем аўтарскага праўапісу)

I

Ты кінуў ліст у паштовую скрыўнку ды пайшоў сваёй дарогай. А ў скрыўнцы тымчаўсам
загаварыўлі:

— Ой, хто там яшчэ!? Тут і так ужо нямаў меўсца.
— Дармо. Як-небудзь змеўсьцімся. Перад сьвятам заўсёды такаўя цеснатаў. Мне
недалёка, у Гомель, а вам?
— Я ў Пінск.
— А мне ў Кіеў.
— Я ў Горадзен.
— А я павеўтранай поштай аж у Канаўду, у Таронта.
— Каму кудыў. А мне ў вёску Прусінава. Унучка бабулю віншуе са сьвятам.
— А я ня веаю, кудыў паеду. Мой гаспадар «забудзька», забыўся горад на канвэрце
напісаўць. І свайго аўдрысу ня даў. Кудыў ж мне цяпер?
— Кудыў? Хе-хе. Веўдама кудыў — у кошык.
— Ай-йй-йй! А на мяне там чакаўюць, хвалюўюцца...
— А на мяне маўрку забыўліся наклеўіць. Што са мною буўдзе?
— Нічога. Вас дастаўяць «даплатныўм». І ўсё.
— Скажэўце, а каліў нумар дому не напісаны на канвэрце, як жа яго знойдуць? Я так
баюўся загінуць.
— Знойдуць, не хвалюўйцеся... Праз аўдрысны стол. Толькі да сьвята наўдачу ці траўпіце
вы на меўсца...

II

Каляў ходзішча спыніўся малеўнькі аўтамабіль. На ім напіс — СУВЯЗЬ. З машыны
выйшаў чалавек, падыйшоў да паштовае скрыўнкі, падстаўіў мяшок. Пстрык! Пстрык! — і
лісты ў мяшку. Шаснаццаць такіх машынаў снуюць па ўсім Меўнску, выбіраўюць пошту
тры разыў на дзень. Ніводнае скрыўнкі не прапуўсцяць.

У мяшку сустрэўліся лістыў з розных скрыўнак. Ізноў пачалаўся гутарка:

— Кудыў гэўта нас павеўзлі, ня веўдаеце?
— Веўдама кудыў, на Галоўную пошту.
— Стой! Прыеўхалі!
— Выгружаўй!

І мяшкі зь ліста мі паймча ліся па йсту жцы транспартэра ў будынак. Іх падхапляюць і на ліфце падаюць на трэйці паве́рх. Там мяшкі адкрываюць і вытрасаюць зь іх усё на стол. Тысячы, дзесяткі тысячаў лістоў, паштовак, бандэроляў... усё трэ́ба разабра́ць і своєчасова адпра́віць.

Як-жа з гэтым дадуць ра́ды паштавікі́?

Ім памагаюць машыны. Разабра́ныя лісты́ трапляюць у штэмплява́льную машы́ну. Што яна робіць? Пагаша́е ма́ркі ды ста́віць штамп. На шта́мпе паказа́ныя да́та, ме́сяц, год, гадзі́на, ка́лі лі́ст надыйшоў. Хутка як мала́нка шта́мпуе машы́на лісты́ ды скіда́е ў скры́нкі. Раз-раз-раз-раз!.. 18 ты́сячаў лістоў за гадзі́ну!

— Ох, галава́ хадунóm! Нічога ўжо не разуме́ю. Дзе мы? Куды́ мы цяпе́р?..

— Трыма́ймся ра́зам.

Куды́ ўжо там ра́зам! Поўныя скры́нкі лістоў зьяжджаюць ра́зам па транспартэ́ры ўні́з ды трапляюць у сартава́льню. Тут дзяўча́ ты-сартава́льніцы ху́тка-ху́тка разьбіра́юць лісты́ ды расклада́юць па кле́тках пэ́ўных маршру́таў. Адсю́ль іх возьмуць, ізноў запяча́таюць у мяшкі́ ды павязуць — адны́я на вакза́л, другі́я — на аэра́порт. Пагру́зяць у паштовыя вагоны ці ў самалёты ды... Ту-ту-у-у! Пае́халі. Шчасьлі́вае вам даро́гі! Вясе́лага сьвя́та!

Валянці́на Пашке́віч

Пільну́ймася свайго

Малады́ я быў хуткі, як стронга, лёгкі на хаду́. Дарогу́ і адпачы́нак лічыў за адно. Ну, і пахадзіў я, паезьдзіў па сьвеце. Новыя мясьціны заўжды вабілі мяне́.

З ча́сам зьмяніўся мой сьветагляд. Цяпе́рака я, як дзя́дзька ў гадох, ведаю, што ёсьць кра́ем жада́ньняў. Цяпе́рака я пільну́юся толькі свайго ды ня думаю, дзе правесы́ці адпачы́нак уле́тку.

Мая́ сядзі́ба, што застала́ся ў спа́дчыну, патрабу́е вялі́кага догляду. Гэ́тым ле́там удву́х з сы́нам будзем ла́дзіць на́шыя буды́нкі. Вось нам бу́дзе й адпачы́нак.

Тэма: Адпачынак

Лад мовы

Существительное в творительном падеже

Назоўнік у творным склоне

КІМ? ЧЫМ? КАЛІ? ДЗЕ?

В единственном числе:

	Аснова	Прыклады	Канчатак
Ж. р. на -а, -я	мяккая	зямл ^{ёй} (-ёю), ральц ^{ёй} (-ёю), Юля ^й (-яю), віш ^{няй} (-яю)	-ёй (-ёю), -яй (-яю)
	цвёрдая, зацвярдзелая і на г, к, х	рако ^й (-ою), страхо ^й (-ою), дзяўчы ^{най} (-аю), сыцюжа ^й (-ою)	-ай (-аю), -ой (-ою)
Ж. р. без канчатка	мяккая і цвёрдая	косц ^ю , сувязь ^ю , аповесьц ^ю , кроў ^ю (кыв ^{ёю}), глыб ^ю , вэрф ^ю , бярэ ^{мем} , пол ^{ем} , вучн ^{ем}	-ю (-ёю), -ем
	зацвярдзелая	ноч ^{чу} , пэч ^{чу} , мыш ^{цу}	-у
М. р., н. р. і розна-скланяльныя	мяккая	жа ^{лем} , Ко ^{лем} , ціхон ^{ем} , пол ^{ем} , і ^{мем} (імен ^{ем}), плé ^{мем} (плéмен ^{ем}), агн ^{ём} , пн ^{ём} , судзьдз ^{ём} , жыцц ^{ём} , каця ^{нём} , куран ^{ём}	-ем, -ём
	цвёрдая, зацвярдзелая і на г, к, х	горада ^м , бра́та ^м , відэ́льца ^м , бе́рага ^м , мужчы́на ^м , кале́га ^м , вока́м, мастако́м, хлапцо́м, Кузьмо́м, Абдуло́м, сяло́м, ядро́м	-ам, -ом

1) У существительных женского рода, не имеющих в именительном падеже окончания, в творительном падеже единственного числа согласные (кроме **б, ф, ў, р**) удваиваются, если находятся между гласными: **со^{ль}лю, рэ^ччу.**

2) Обратите внимание, что в сочетании с глаголами **е́хаць, ісьці́, ляце́ць, плы́сьці** существительное употребляется в творительном падеже: **плы́сьці парапла́вам, ляце́ць самалёта^м, е́хаць аўтобуса^м.**

Во множественном числе:

Аснова	Прыклады	Канчаток
Мяккая	се́м'я́мі, ві́шнямі, зе́млямі, су́дзьдзя́мі, струме́нямі, бярэ́мямі, паля́мі, ву́чнямі, агня́мі, касьця́мі (касьцё́мі), коньмі́, сьві́ньнямі (сьві́ньмі), дзе́цьмі	-я́мі (-мі)
Цьвёрдая, зацьвярдзелая і на з, к, х	дзяўча́тамі, відэ́льцамі, берага́мі, гарада́мі, стала́мі, брата́мі, сёла́мі, дажджа́мі, дарога́мі, бацька́мі, шляха́мі, імёна́мі, кацяня́тамі, вача́мі (вачы́мі) і вачы́ма (вачма́), вуша́мі (вушы́мі), гроша́мі (грашы́ма), дзьвя́рмі (дзьвя́рыма), плячкі́ (плячы́ма)	-а́мі (-мі), -ы́ма (-ма)

Па-беларуску кажуць так

У нядзе́лю ё́н ме́ўся е́хаць да бацько́ў.
Субо́та і нядзе́ля ў́ нас — непрацо́ўныя дні́.
Цяпе́р тут і́накшы раскла́д ру́ху цягніко́ў.

Сустрэ́немся ў казы́но.
Валі́зкі здамо́ ў схо́ў.
Мой ну́мар у гатэ́лі з усі́мі выгода́мі.
Мы е́дзем гора́дам.

В воскресе́нье он соби́рался е́хать к роди́телям.
Суббо́та и воскресе́нье у́ нас — выхо́дные дни́.
Тепе́рь зде́сь друго́е расписа́ние дви́жения по́ездов.
Встре́тимся в ка́зино.
Чемо́даны сда́дим в ка́меру хра́нения.
Мой но́мер в го́стинице со́ всеми удо́бствами.
Мы е́дем по́ городу.

Маё́ заха́пле́ньне — пада́рожжы. Лю́блю блука́ць па ля́сных сы́сцэжках. Ле́с ва́біць у́ любую́ пару́ году. Зі́мой — сы́негам, вя́сной — фа́рбамі, ле́там — пту́шкамі, восе́нню — шу́мам дрэ́ваў.

Я лю́блю і́мша́рыну ка́ля дзе́давай старо́й сядзі́бы. Лю́блю зьбіра́ць я́гады і́ слуха́ць дзі́восную му́зыку ле́су. Жураві́ны, чарні́цы, брусьні́цы... Бяры́ колькі́ хочаш!

Рыба́цтва — заха́пле́ньне дзя́дзькі Ры́гора. Ё́н рыба́к са ста́жам. Ма́е свой чо́вен, адмысло́выя рыба́лоўныя сна́сьці, усе́ неабхо́дныя інструмэ́нты ды прыста́ваваньні. Найбо́льш ё́н лю́біць лаві́ць шчу́пакоў і ўжо́ добра вы́знаў і́хны хара́ктар. Ве́дае ў́се хі́трыкі лова́ў драпе́жнай ры́біны на бле́шню.

Падча́с свайго́ рыба́цтва дзя́дзька Ры́гор ме́ў мно́ства ціка́вых прыго́даў. Пры вы́падку ё́н раска́жа вам, як аднойчы́ шчу́пак ле́дзь не сы́ягну́ў яго́ пад ле́д — во на́ які́х вялі́зных ры́бін яму́ ша́нцава́ла!

Вось дзе́ ё́н ба́віць свой во́льны час! Ды яшчэ́ ка́жа, што тэле́візар ё́сць найле́пшы адпачы́нак. Ге́тага́ я́ ня здо́льны зразуме́ць.

Мы ідзём у ягады, у грыбы. Грыбныя мясціны добра ведае Сяржук, бо ён змалку хадзіў зь дзедам у грыбы, вучыўся іх збіраць. Так, тут патрэбная свая навука. Добры грыбнік, каб не парушыць грыбніцу, ніколі ня будзе сквапна рваць грыб разам зь зямлёй. Акуратна падрэжа!

Сёння ў маім кошыку — падасінавікі, сыраежкі, апенькі — аніводнага баравіка. Дзеці збіраюць толькі лісічкі, бо баяцца памыліцца і ўзяць якуюсь трупізну.

Мой меншы брат — спартовец, вандроўца, сябра прыроды. Наагул, ён скаўт ці, як кажуць па-беларуску, віцязь. Мне падабаецца ягоны характар, ён здольны на добрыя ўчынкі. Бароніць слабеішых. На трэніроўках дапамагае тым, у каго ня ўсё выходзіць.

Запрашаем на вечарынку! Мы тут пяём, танцуем, гуляем у розныя гульні. Сёння ў нас усе — вядомыя выканаўцы. Мікола Палачанін прачытае свае новыя вершы. Олік Мароз будзе граць на гармоніку, Ларыса Шапель — на скрыпцы. Паслухаем і кружэлку з новымі запісамі беларускіх гуртоў.

Мая сястра Ніна любіць сучасную музыку і стараецца ўключыць яе мацней. Тады наш дзядуля злужа. А калі ён у гуморы, дык кажа: «Ня я кансэрватар, а вашая музыка закансэрваваная. Дыскатка нейкая, няхай яе кот брыкне, гэтую музыку. Калісьці былі вечарыны. Яны зваліся яшчэ “ігрышчы”. На ігрышчы граў музыка або цэлы гурт. Цымбалісты — на цымбалах, дудар — на дудзе, а скрыпач — на скрыпцы». І тут наш дзед гатовы зайграць на сваім баяне «Туман ярам, ярам-даліною».

Практыкуйцеся

1. Адкажыце на пытанні па-беларуску.

- Как вы проводите свободное время?
- Есть ли у вас хобби?
- Занимаетесь ли вы спортом?
- Где собираетесь провести свой отпуск?
- Чем увлекаются ваши родные и близкие?
- Чем увлекается ваш друг? Какое его любимое занятие?
- Ходите ли вы в кино?
- Как часто вы смотрите телевизор?
- Есть ли у вас любимая телевизионная передача?
- Любите ли вы разгадывать кроссворды?
- Какой вид литературы вы предпочитаете?

Есть ли у вас любимые писатели?
Каких белорусских писателей вы знаете?
Выходной вы проводите с семьей?
Что вы обычно делаете в воскресенье?
Часто ли вы бываете на природе?
Любите ли вы гулять по лесу?
Ходите ли вы по грибы, по ягоды?
Что ещё вас интересует?
О чем мы вас ещё не спросили?

2. Прачытайце тэксты. Выберыце той, які вам больш даспадобы, і далей вядзіце гутарку пра свой адпачынак.

I.

Ня ведаю, як вы, а я не люблю сядзець на адным месцы. Мне падабаецца быць у руху. Люблю ехаць на сваёй машыне па добрай дарозе. Люблю і пешую вандроўку. Які б ты знямоглы ні быў, пачнеш ісці — і ўсё пераходзіш. Нездарма колісь людзі лячылі хваробы хадою. Найбольш мне падабаецца ісці басанож. Зялёная травіца пад нагамі перадае сэрцу радасць. На кожную зёлку гляджу так, нібы ніколі ня бачыў яе. Гэта папраўдзе шчаслівы стан, які вызваляе мяне ад усяго звычайнага, будзённага...

II.

З панядзелка я іду ў адпачынак. Але ж плян адпачынку давядзецца перайначыць. Спачатку думаў паехаць да сваякоў. А тут здарылася пучэўка на Сьвіцязь. Пэўна ж, я скарыстаюся магчымасцю, «каб глянуць на возера зблізку». Я зачараваны паэзіяй Адама Міцкевіча:

«Гушчар лесу пахне чаборам і мёдам,
Жывіцы настоем смалістым.
Там возера Сьвіцязь, як шыбіна лёду,
Ляжыць паміж дрэваў цяністых».

3. Складзіце сказы з ужываньнем наступных слоў і словазлучэньняў:

Стала на пагодзе (установилась хорошая погода),
горача (жарко),
пасля іспытаў (после экзаменов),
канец тыдня (конец недели),
выправіліся (отправились),
адпачынак (отдых),
вандроўка (поход),
шпацыр (прогулка),
за горад (за город),
на возера (на озеро),
на мора (к морю),
на вёску да бабулі (в деревню к бабушке),
купацца (купаться),
загараць (загорать),
гуляць у футбол (играть в футбол),
гуляць у тэніс (играть в теннис),
задаволены (довольны).

Ясь распавядае

Гэтую нядзелю я правёў на лецішчы ў майго дзядзькі Васіля. Я ўвогуле люблю прыяжджаць сюды ў любую пару году. Ва ўсім адчуваюцца лад і парадак. Чалавек шчыруе на сваёй дзялянцы зь вясны да восні.

Гляньце на градкі, парнік. Тут «гадуюцца» бульба, буракі ды морква, кабачкі, памідоры і агуркі, гарбузы, цыбуля, часнык, капуста. А яшчэ, уявіце сабе, нават кавуны і вінаград.

Заўважце, як усё спарадкавана на невяліччай дзялянцы. Яна сплянаваная так, што змясціліся гарод, сад ды яшчэ лаўня й паветка. Пэўна ж, працы тут шмат. Хоць я і ня маю вялікага замілавання да земляробства, але калі прыяжджаю — не сяджу склаўшы рукі, дапамагаю дзядзьку чым магу і як магу. Бяру ў рукі рыдлёўку ці граблі, а як рабілі парнік, — то гэбаль і сякеру. Але, скажу вам, вельмі прыемна працаваць на вольным паве́тры.

Дзядзькавы клопаты на лецішчы пачынаюцца з раньняй вясны. Ён загадзя прыкідвае, што і дзе будзе садзіць, якое насенне сеіць, як трэба ўгноіць зямлю. Ужо ў красавіку пачынае абрабляць зямлю, даглядае расадку.

У Васіля ёсць нават кветнік. І туюльпаны, і глядыёлюсы... Тут — дрэўцы фруктовыя, там — кусцікі глогу, каліны. Гэткі вось сьвет майго дзядзькі.

Нядаўна яму дадалося яшчэ турботаў. Ён завёў пчолы і кожнаму расказвае пра гэта.

Увосень дзядзька бярэ гэтулькі розных дароў! Дый якое тут дзіва, проста «прырода на дзіва праўдзіва». Яна аддзячвае, калі чалавек празь яе мае гэтулькі клопату. А «дзе недагляд, там дрэвы перародзяцца ў дзічкі, поле радзіць перастане, бур'янам заглухне». Дзядзька Васіль цягне гужок свой, як толькі можа цягнуць сапраўдны гаспадар.

Практыкуйцеся

4. Скажыце, ці ёсць у вас лецішча, як яно выглядае, і што вы робіце там ў розныя поры году.
5. Уявіце сабе, што вы мэтрдатэль і сустракаеце турыстаў. Вам неабходна пазнаёміць іх з правіламі пражывання ў гатэлі, расказаць пра часы працы рэстарцыяў і крамаў, даць іншыя неабходныя звесткі. Карыстайцеся наступным дыялёгам.

Да гатэ/лю мы дае/халі аўтобусам.

— Добры дзень! Я ма/ю тут два зарэзэрвава/ныя пакоі на імя/ Смык. Вось мой па/шпарт.

— Так, ёсьць на ва/шае імя/ два пакоі. Нумары/ 310 і 311. Гэ/та на трэ/цім паве/рсе.

— Калі/ я му/шу плаці/ць? Цяпе/р ці пазьне/й?

— Ня ма/е значэ/ння. Можаце за/раз, а можаце і пазьне/й. Колькі ча/су вы ў нас будзеце?

— Дакла/дна ня ве/даю, але/ да канца/ ты/дня — без сумне/ву.

— Добра. Падпішы/це вось ту/т, калі/ ла/ска. Гэ/та ва/шыя ключы/. Вось кар/тка наве/дніка. Яе/ трэ/ба заўсёды пака/зваць пры ўваходзе ў гатэ/ль. Пара/дак пра/цы рэстаура/цыі гэ/ткі: сьняда/нак — з 8⁰⁰ да 10⁰⁰, палу/дзень — з 12⁰⁰ да 15⁰⁰, вячэ/ра — з 18⁰⁰ да 21⁰⁰, нача/я вячэ/ра з 23⁰⁰ да 24⁰⁰. Апроч гэ/тага, на кожным паве/рсе ўвесь час працу/юць кавя/рні. Можаце наве/даць казыно. Яно адчы/ненае з 19⁰⁰ да 6⁰⁰. За/раз я гукну/ абслу/гу, каб вам паказа/лі ва/шыя пакоі.

6. Як гэтыя дыялёгі будуць гучаць па-беларуску? Перакладзіце.

а) — Простите, вы не знаете, камера хранения ручной клади сейчас открыта?

— Она открыта, но надо поспешить: через несколько минут будет перерыв.

— Носильщик, занесите, пожалуйста, мои вещи в камеру хранения.

б) — Ах, какая длинная очередь в кассу! Простите, может, вы меня пропустите? Мой поезд сейчас отправляется. Я боюсь опоздать.

— Я не против. Но спросите у тех, кто стоит впереди.

в) — Это место у окна свободно? Можно его занять?

— Пожалуйста, прошу.

— Спасибо.

г) — Интересно, сколько мы стоим на этой станции?

— Не знаю. Первый раз еду по этому маршруту.

— А куда вы едете?

— До Бреста.

— Значит, вы в шестом часу будете там. А мне ещё — ехать и ехать.

д) — Душно в вагоне. Может, немного приоткрыть окно? Вы не возражаете?

— Конечно, открывайте, пожалуйста, ведь вы же ещё и в теплом свитере!

Кароткія размовы (чытайце ўголас)

— Хаце/лася б пае/зьдзіць, паба/чыць больш ціка/вых мясці/наў.

— Дык у нас жа яшчэ/ ты/дзень ча/су!

— Што — ты/дзень?! Праляці/ць, ні бы адзі/н дзень.

— Хотелось бы поездить, увидеть больше интересных мест.

— Так ведь у нас ещё неделя времени!

— Что — неделя?! Пролетит, будто один день.

— Ці не схадзі/ць нам у бар?

— Не сходит ли нам в бар?

<p>— У мяне няма звычкі хадзіць па барах. Я лепш люблю бавіць час у музэі, тэатры альбо кіно.</p> <p>— Дык што ты прапануеш?</p> <p>— Сёння мы можам схадзіць у краязнаўчы музэй, а на суботу ці нядзелю заплануем паездку ў Дудуткі. Паглядзім музэй драўлянага дойлідства.</p> <p>— Гэта цікава. А я й ня ведаў, што ёсць гэтакі музэй.</p> <p>— Ты, браце, шмат чаго ня ведаеш. Я табе яшчэ раскажу, чым цікавы наш край.</p>	<p>— У меня нет привычки ходить по барам. Я предпочитаю проводить время в музее, театре или кино.</p> <p>— Ну, и что ты предлагаешь?</p> <p>— Сегодня мы можем сходить в краеведческий музей, а на субботу или воскресенье запланируем поездку в Дудutki. Посмотрим музей деревянного зодчества.</p> <p>— Это интересно. А я и не знал, что есть такой музей.</p> <p>— Ты, друг, много чего не знаешь. Я тебе ещё расскажу, чем интересен наш край.</p>
<p>— Куды ж гэта ты назьбіраўся?</p> <p>— У турысцкі паход.</p> <p>— Не забудзься паклаўшы ў пляцк самае патрэбнае.</p> <p>— Я ўжо ўсё спакаваў: ліхтар, запалкі, патэльную, конаўку. І нават матрац надзіманы.</p> <p>— Прыхапі з сабой яшчэ й кампас.</p>	<p>— Куда это ты собрался?</p> <p>— В туристический поход.</p> <p>— Не забудь положить в рюкзак самое необходимое.</p> <p>— Я уже всё упаковал: фонарь, спички, сковороду, кружку. И даже матрац надувной.</p> <p>— Прихвати с собой ещё и компас.</p>
<p>— Заўтра маём выходны. Што ты збіраешся рабіць?</p> <p>— Звычайна я іду на канцэрт, у кіно ці тэатр. Але за раз у мяне такі настрой, што нікуды ня хочацца. Пэўна, буду дома.</p> <p>— І што? Няўжо ты праседзіш цэлы дзень перад тэлевізарам? Па-мойму, табе трэба крыху развясціцца. Я ведаю некалькі куткоў, дзе можна прыемна пасядзець, смачна пад'есці, патапчыць. Зрабі ты хоць раз выключэньне з сваіх звычак!</p> <p>— Братку ты мой, я ўжо й забыўся, калі апошні раз быў у рэстарану.</p> <p>— Усё, дамовіліся. Заўтра пойдзем.</p>	<p>— Завтра у нас выходной. Что ты собираешься делать?</p> <p>— Обычно я иду на концерт, в кино или театр. Но сейчас у меня такое настроение, что никуда не хочется. Наверное, буду дома.</p> <p>— И что? Неужели ты просидишь целый день перед телевизором? По-моему, тебе нужно немного развлечься. Я знаю несколько местечек, где можно приятно посидеть, вкусно поесть, потанцевать. Сделай ты хоть раз исключение из своих привычек!</p> <p>— Старик, я уже и забыл, когда последний раз был в ресторане.</p> <p>— Всё, решено. Завтра идём.</p>
<p>— Гэтулькі рэчаў!.. А ці забярэш усё за раз?</p> <p>— Спыраша вазьму флянсы, а па дрэўцы прыйду другім наваротам.</p>	<p>— Столько вещей!.. А ты заберёшь всё за раз?</p> <p>— Сначала возьму саженьцы, а за деревьями приду второй раз.</p>
<p>— Мне хацелася б пабачыць Аўстралію.</p> <p>— Някепскае ў цябе жадацьне. А вось магчымасьці... Дарагое падарожжа!</p>	<p>— Мне хотелось бы повидать Австралию.</p> <p>— Неплохое у тебя желание. А вот возможности... Дорогое путешествие!</p>
<p>— На ўсё лета паедзем у вёску.</p> <p>— А я вельмі шкадую, што прадаў свой дамок у вёсцы. Лецішча для мяне — чужое.</p>	<p>— Мы поедem на всё лето в деревню.</p> <p>— А я очень жалею, что продал свой домик в деревне. Дача для меня — чужая.</p>
<p>— Ці падабаецца табе спорт?</p>	<p>— Тебе нравится спорт?</p>

— Дзі/ва што! Стадыён побач. Кожнае ра/ньне займа/юся па цэ/лай гадзі/не. І два разы на ты/дзень хаджу/ ў басэ/йн. А ты?
— Я такса/ма. Як дома — ў Пала/цы спорту.
— І чым ты там займа/ешся?
— Перажыва/ю за сваю/ любі/мую кама/нду.
— І гэ/та ты называ/еш спортам?
— А як ты думаў?.. Гады/ прайшлі/. Я ўжо сваё адгуля/ў, а вось ця/га да спорту застала/ся. Ды, урэ/шце, гэ/та куды/ лепш, чым сядзе/ць дома.

— Конечно! Стадион рядом. Каждое утро занимаюсь по часу. И два раза в неделю хожу в бассейн. А ты?
— Я тоже. Как дома во — Дворце спорта.
— И чем ты там занимаешься?
— Болею за свою любимую команду.
— И это ты называешь спортом?
— А как ты думал?.. Годы ушли. Я уже своё отыграл, а вот тяга к спорту осталась. И, наконец, это куда лучше, чем сидеть дома.

Майстры слова гавораць

Было гэ/та пагодлівым чэ/рвеньскім днём. Крадучы/ся, каб ня ба/чыла ма/ці, зьбе/гаў я ра/на-ра/ненька ў так зва/ны Лог — роў за на/шымі агародамі. У са/май упа/дзіне ро/ва, у зялёнай бязла/днай гушчэ/чы выраста/е гонкі ляшчы/ньнік — ствол у ствол, з гнуткімі й тугімі па/расткамі-хлу/дамі. Там я вы/браў і вы/разаў сабе/ пе/ршае сваё вудзі/льна. Ачы/сьціў ад кары/, прынёс паці/хеньку даха/ты, схава/ў пад страхою паве/ці. Паплаве/нь зь ле/ташняй сі/тціны ўжо ляжа/ў у мяне/ ў кішэ/ні. Меў я і кручок — яго даў мне ану/чнік за старое рызьзё. Не было толькі лёскі. Але/ я ба/чыў, як сука/юць лёску з конскіх валасоў. Бе/лы наш конь якра/з стая/ў ля паве/ці. Даўно ўжо ў думках рыхтава/ўся я да адка/знай апэ/рацыі — здабы/ць з конскага хваста/ пучок так патрэ/бнага мне валосься. Ды ўсё не асьме/льваўся. Але/ ў ту/ю ра/ніцу, напэ/ўна, я дасьпе/ў-ткі для ва/жнага подзьві/гу. Падсу/нуўся да каня/, збоку ўзя/ўся за хвост. Конь даве/рліва пераступі/ў з нагі на нагу/. Я вы/браў зь сярэ/дзіны хваста/ са/мы доўгі пучок валасоў, намата/ў на руку/ і тузану/ў з усіх сіл. Каня/ бы/ццам падмяні/лі — як ад раптоўнага стрэ/лу, узьві/ўся за/дам аж пад са/мую страху/. І з гара/чым полымем у вачох я пакаці/ўся на сьве/жае пілаві/ньне за варотамі. Колькі там ляжа/ў — ня ве/даю. Калі/ ж ачну/ўся, то ня думаў, дзе й што мне балі/ць, бо з ра/дасьцю ўба/чыў: пучок конскага валосься ў руцэ/!

Касту/сь Кірэ/енка

Як я е́хаў да яе́, —
Бры́чка на рысо́рах,
А прые́хаў ад яе́, —
Ха́та на падпоро́х.

Як я е́хаў да яе́, —
Ты́сячамі лі́чыў,
А як е́хаў ад яе́, —
Тры грашы́ пазы́чыў.

Як я е́хаў да яе́, —
Боты лякава́ны,
А прые́хаў ад яе́
Ў ша́пцы пала́тай.

Белару́ская народная пе́сня

Тэма: Шлях

Лад мовы

Существительное в предложном падеже

Назоўнік у месным склоне

ПРЫ КІМ? ПРЫ ЧЫМ? ДЗЕ?

В единственном числе:

Аснова	Прыклады	Канчатак
Мяккая	у ла́зні, на столі́, у агні́, у кра́і, у це́ні, на ве́тразі, на палява́нні, у жыцці́, у немаўля́ці, у дзіця́ці, у і́мі (і́мені), у стрэ́мі (стрэ́мені)	-і
Цвёрдая	I-е і II-е скланеньне*: у вадзе́, у ле́се, у кра́ме, на лёдзе, у сьве́це, на рукаве́, у вакне́, пры сьвятле́	-е
	III-е скланеньне: у глы́бі, на вэ́рфі, у сьвекрыві́	-і
Зацьвярдзелая	на вулі́цы, на На́рачы, на мяжы́, на шашы́, у гаражы́, на моры́, у бары́, у ма́ршы	-ы
На з, х	у дарозе́, на стра́се, на лу́зе, у гаросе́, на рагу́, на сыцягу́, на да́ху, у сме́ху	-е, -у
На к (ж. р. і н. р.)	аснова пад націскам: на вопратцы́, у вёсцы́, у лісі́цы, пры цётцы́, на сьце́жцы	-ы
	аснова не пад націскам: у руцэ́, на шчаце́, у муце́, пры дачце́, у малаце́	-э
На к (м. р.)	у ба́нку, на ручніку́, на досьві́тку, у садочку́	-у

* Типы склонений рассмотрены в уроке 1.

Существительные мужского рода, обозначающие живых существ, независимо от характера основы имеют в предложном падеже окончание **-у (-ю)**. Например: пры Мі́шу, пры белару́су, пры Бары́су Смолі́чу, пры Пётру́ Сьмі́рнову, пры це́сьцю, пры Мікала́ю Таў́геню́, пры ву́чню.

Основа существительных в предложном падеже может меняться в результате чередования твёрдых согласных с мягкими:

-га, -г → -зе	Нямі́га — на Нямі́зе, Пра́га — у Пра́зе
-ха, -х → -се	бе́раг — на бе́разе, паро́г — на парозе
-ка → -цэ	стра́ха — на стра́се, эпо́ха — аб эпо́се
-да, -до, д → -дзе	кажу́х — у кажу́се, гаро́х — у гаросе
	рака́ — на раце́, го́рка — на горцы́
	Кана́да — у Кана́дзе, гняздо́ — у гнязьдзе́
	чаро́д — у чарадзе́, а́гарод — у а́гародзе

-та, -т → -це

Мікі́/та — пры Мікі́/це, сiра́та/ — аб сiра́це
бы́т — у бы́це, бра́т — пры бра́це

Во множественном числе:

Аснова	Прыклады	Канчатак
Мяккая	у се́м'я ^х , у ві́шня ^х , у зе́мля ^х , пры су́дзьдзя ^х (-ёх), у струме́ня ^х , у паля́ ^х (-ёх), пры вучня́ ^х , у агня́ ^х (-ёх), у касця́ ^х (-ёх), пры сьвекрыва́ ^х , пры дзе́ця ^х	-я ^х (-ёх)
Цьвёрдая, зацьвярдзелая і на з, к, х	пры дзяўча́ ^{тах} , на дарога́ ^х , на відэ́льца ^х , у гарада́ ^х (-ох), на стала́ ^х (-ох), пры брата́ ^х (-ох), у дажджа́ ^х (-ох), на берага́ ^х (-ох), пры бацька́ ^х (-ох), аб кале́га ^х , у вача́ ^х (-ох), у сёла́ ^х , у вуша́ ^х (-ох), у нача́ ^х , у імёна́ ^х , пры пляме́на ^х , пры кацяня́ ^{тах} , пры птушаня́ ^{тах}	-а ^х (-ох)

Па-беларуску кажуць так

Паглядзі́м, які́ шлях бу́дзе для нас зручне́йшы — чыгу́начны ці паве́траны. Мне лепш ляце́ць самалётам. Тры ты́дні мы будзем у марскі́м падарожжы. Язда́ на электры́чцы зойме ў нас паўтары́ гадзі́ны. Для аўтамабі́льнага тра́нспарту існую́ць дарожны́я зна́кі. На гэ́тым ты́дні рыхту́ем на́ш ад'е́зд. У яго́ матацы́кл з каля́скай. Да дому́ я магу́ дабра́цца і на ровары́. Добры́ пешаход пільну́ецца пра́вілаў дарожна́га ру́ху. Дарога́ непра́кладзеная. Падрыхту́ем бага́ж для мы́тнага кантро́лю. У нас нічо́га няма́ для спагна́ння мы́ты.

Посмотрим, какой путь для нас будет удобнее — железнодорожный или воздушный. Мне лучше лететь на самолёте. Три недели мы будем в морском путешествии.

Поездка на электричке займёт у нас полтора часа. Для автомобильного транспорта существуют дорожные знаки. На этой неделе готовим наш отъезд. У него мотоцикл с коляской. Домой я могу добраться и на велосипеде. Хороший пешеход соблюдает правила дорожного движения. Дорога нехоженная. Подготовим багаж для таможенного контроля. У нас ничего нет для обложения пошлиной.

— Гэ́та не прыва́тная машы́на, гэ́та таксоўка.
— І, віда́ць, вольная.
— Куды́ вам е́хаць? Які́ ваш а́драс?
— На ву́ліцу Каліноўска́га, калі́ ла́ска, да кіна́тэатру «Ві́лья».

Мне дава́лося галасава́ць пры даро́зе. За́раз паглядзі́м, чаго́ тут браку́е. Бэ́нзы́навы бак ху́тка бу́дзе парожні́. І а́ліва́ патрэ́бная.
— Скажы́це, калі́ ла́ска, дзе́ тут найблі́жэйшая запра́ўка?
— Прае́дзьце ўпе́рад. Потым — праз мост і а́дразу́ж — налё́ва.

Трэ́ба зма́лку вучы́ць дзяце́й пра́вільна
пераходзіць це́раз дарогу.

— Я не пераходжу праз вуліцу на чырвонае
святло.

— І я такса́ма пільну́юся зялёнага!

— Я шукаю ме́сца для стая́нкі. На жаль, ту́тка стая́нка
аўтамашы́н забароненая.

— Можа́це паста́віць сюды́, але́ толькі на гадзі́ну.
Заяджа́йце за́днім ходам.

— Можа́це адрамантава́ць маю́ машы́ну да за́ўтра?

— Не-е-е, хутча́й як за два дні́ гэ́тага ня зробі́ш.

— А за ты́дзень?

— Ну,... калі́ паду́маць,... то можна.

— А за два ты́дні?

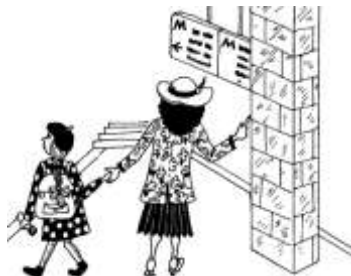
— Тады́ без памочні́ка ўжо не абысьці́ся!

— Ці ёсьце́ка ў вас запча́сткі да мадэ́лі «ВАЗ-2101»?

— Не, для ва́шай «капе́йкі», на жаль, ужо няма́.

— А што ж мне рабі́ць?

— Паспрабу́йце пад'е́хаць у нядзе́лю на ры́нак у
Жданові́чы, хіба́ там што-не́будзь знойдзе́це.

— Нам на той бок?

— Ты ўсе́ яшчэ́ блы́таешся! Глядзі́ на паказа́льнікі напра́мкаў.

Практыкуйцеся

1. Прачытайце тэкст і адкажыце на пытанні.

Паяжджа/не ўсюды маюць свае/ шляхі. На чыгу/нцы, на вадзе, у паве/тры. Кожны па-свойму зважа/е на такі/я акалі/чнасці, як ху/ткасць, камфорт, выгода, бяс/пе/ка.

Цягні/к ці самалёт? Асабі/ста для мяне/ гэтакага пыта/ння не існуе/. Я лічу/ за лепшае* падарожнічаць на сваім легкавіку/. Па-мойму, гэта вельмі зру/чна. Мне ня трэ/ба хвалява/цца ані/ пра біле/ты, ані/ пра цяжкі/я валі/зкі. Я ня ўці/снуты ў казённыя ра/мкі ча/су. Магу/ спыні/цца і пабы/ць там, дзе пажада/ю, колькі мне неабходна.

Вось і цяпе/рака, па дарозе зь Ві/льні я зае/хаўся ў Сьвіра/ны. Тут радзі/ма Франці/шка Багушэ/віча. Вельмі яго паважа/ю. Ве/даеце, які/ гэта быў паэ/т, чалавек, белару/с?!

...Зараз мне трэ/ба зьвярну/ць уле/ва і прае/хаць тымі лі/павымі прыса/дамі. Там я спыню/ся і выйду на шпацы/р. Але/ дзе ж мой фотаапа/рат?..

* Лічу/ за лепшае — Препочитаю.

Пытанні:

Як вам лепш падарожнічаць: самалётам, цягніком ці на легкавіку/?

Што для вас найціка/вае ў падарожжах?

Ці падарожнічалі вы калі/не/будзь аўтастопам альбо пе/шшу?

Ці спадаба/лася вам? Чаму/?

Прыгада/йце што-кольвек з свайго са/мага да/льняга падарожжа.

2. Прачытайце. У вас ці вашых знаёмых былі падобныя здарэнні? Узгадайце пра іх.

I.

Аднойчы ў мяне/ было гэтакае здарэ/нне. Падвозіў я свайго госьця да аэра/порту. Ча/су нам бракава/ла. На шашы/ я падвы/сіў ху/ткасць. А тут якра/з — аўтаінспэ/кцыя. Прывіта/ліся. Міліцыя/нт папрасі/ў дакумэ/нты. Я пада/ў свае/ шафёрскія правы, тэхпа/шпарт і страхавы/ поліс. Ён папыта/ўся, зь якой ху/ткасцю я е/хаў, чаму/ не пільную/ся пра/вілаў дарожнага ру/ху. Я спрабава/ў тлума/чыць, што вымушаны быў падвы/сіць ху/ткасць, бо рэгістра/цыя на рэйс скончы/цца праз 15 хвілі/наў, а наступны рэйс ма/е быць толькі праз два дні, і што дагэ/туль у мяне/ ніколі не было анія/кіх парушэ/нняў...

Гутарка скончы/лася тым, што міліцыя/нт загада/ў мне плаці/ць штраф. Ну, я й заплаці/ў. Гэ/ны штраф будзе наву/ка...

Дык вось, на рэгістра/цыю мы спазьні/ліся. Але/ супрацоўнікі аэра/порту паспагада/лі майму/ госьцю і ўрэ/шце дазволілі прайсьці/ на паса/дку.

II.

Патруль ДАІ спыні/ўся ля машы/ны, што стаі/ць пры аўтастра/дзе.

— Па/не кіроўцу, які/я ў вас ця/жкасці? Што-не/будзь сапсава/лася?

— Не, машы/на ў пара/дку.

— Дык што, бэнзы/н скончы/ўся?

— Поўны бак!

— Дык што ж зда/рылася? Чаму/ тут спыні/ліся?

— Ве/даеце, у дарозе мне ра/птам зрабі/лася ке/пска. Але/ ўжо чу/юся лепш, за/раз пае/ду далей.

— Праз тры кілямэтры будзе кемпінг з усімі выгодамі. Там можаце адпачыць. Жадаеце, каб мы вас правялі?

— Дзякуй, ня трэба. Мне ўжо лепей.

3. Адкажыце на пытаньні, скарыстаўшы пададзеныя словазлучэньні.

Узор: Трэба адбукіраваць машыну ў аўтасэрвіс: у яе не працуе рухавік.

I. Зь якой прычыны вы пайшлі ў пастарунак?

Згубіў страхавы поліс (потерял страховой полис),
нехта скраў пашпарт (кто-то украл паспорт),
заявіць пра страгу (заявить о пропаже),
нехта скраў «дворнікі» (кто-то украл «дворники»).

II. Навошта вам аўтасэрвіс?

Прапаролішыну (прокололи шину),
радыя тар сапсавалася (радиатор неисправен),
нешта матор грукае (что-то мотор стучит),
тармазы блэгія (тормоза плохие),
паскорыць рамонт (ускорить ремонт),
зьмяніць аліву (поменять масло).

4. Што будзеце рабіць?

На машы ў вас скончыўся
бэнзын.

1. Спыніце падарожную машыну і купіце бэнзын.
2. Пойдзеце шукаць найбліжэйшую аўтазапраўку.
3. Патэлефануйце ў аўтасэрвіс.

Вы за стэрном ужо доўгі час і
вельмі стоміліся.

1. Прыпыніцеся на стаянцы, каб адпачыць.
2. Працягнеце шлях дадому, каб ужо там адпачыць.
3. Адпачыце, пакуль кіраваць машынаю будзе жонка (муж).

У машыне вы пачуліся кепска.

1. У гэтым месцы няможна спыняцца, таму намагаецеся даехаць усё ж да стаянкі.
2. Адразу ж спыніцеся, не зважаючы, што тут прыпынак забаронены.
3. Спыніце машыну і папросіце дапамогі.

На машы здарылася паломка, а
тэлефону ня маеце.

1. Адрамантуеце машыну самастойна.
2. Папросіце дапамогі ў рамонце ў каго-небудзь з кіроўцаў.
3. Папросіце, каб вас узялі на буксір.
4. Папросіце іншага кіроўцу, каб затэлефанаваў у аўтасэрвіс.

Пры дарозе галасуе маладая
кабета.

1. Ня спыніцеся, бо ня маеце звычкі падвозіць незнаёмых людзей.
2. Кабета вам спадабалася, і вы возьмеце яе з сабою.
3. Спыніцеся і папытаецеся. Калі вам па дарозе, то возьмеце.

5. На грунце наступных дыялёгаў раскажыце, як вы адляталі на адпачынак, альбо вярталіся з падарожжа, альбо ў аэрапорце сустракалі сяброў.

I.

- Калі наш вылет?
- А дванаццатай гадзіне. Палёт доўжыцца дзеве гадзіны.
- Можа, трэба зважыць багаж?
- Не хвалойся, за лішнюю вагу я заплаціла наперад, калі купляла квітку. Гэтак нашма т таньней.

II.

- Прабаўце, як адсюль добрацца да гораду?
- Туды можна даехаць аўтобусам альбо на таксоўцы.
- Не, на таксі, пэўна, задорага. Дзе тут аўтобусны прыпытак?
- Адсюль гэта недалёка. Выйдзеце з будынку, звернеце направа і ўбачыце прыпытак. Аўтобус адыходзіць якраз у 15⁰⁰, і вы яшчэ паспеце.

III.

- Хадзем хутчэй! Трэба сьпяшацца. На наш рэйс ужо пачалася рэгістрацыя.
- Ты ж сама мне загадала гэтулькі ўсяго панакупляць! Ці ж я табе з прапэлерамі, каб усе крамы абляцець умомант?
- Але ж трэба было й паглядаць на гадзіньнік!
- Ну, што ты злуешся?! Хіба я так замарудзіў?
- Добра, добра, пайшлі...

IV.

- Прабаўце, ці прыляцеў самалёт з Салонікаў?
- Яшчэ не. Зноў аб'явілі спазьненне на пятнаццаць хвілін.
- Дык невядома, ці дачакаемся мы сёння?
- А я яшчэ маю надзею.

6. Адкажыце на пытаньні.

- Ці даўно вы былі ў аэрапорце?
- Ці былі вы ў аэрапорце «Менск-2»? Што скажаце пра яго?
- Не баіцеся лётаць самалётам?
- Ці лётаць самалётам для вас задорага?
- Калі і куды апошні раз вы мелі вандроўку?
- Як пачуваецеся ў самалёце?
- Якое, на ваш погляд, харчаванне ў самалёце?
- У якіх краях вы пабывалі?
- Якая была ў вас нагода падарожнічаць за мяжу?
- Дзе вам найбольш спадабалася?
- Ці мелі цікавыя знаёмствы падчас падарожжа?
- Ці часта мяняеце маршруты сваіх падарожжаў?
- Вы бываеце ў дарозе па службовых справах ці з нейкіх прыватных прычынаў?
- Ці было такое, каб вы пераблыталі маршрут і апынуліся ў нечаканым месцы?
- Калі б мелі водпуск цягам цэлага году, дзе і як хацелі б яго правесці?

Ясь распавядае

Дзье гадзіны праяце лі непрыкметна. З самалёта я зайшоў у аўтобус, які падвёз нас да будынку аэрапорту. За раз усім належыць прайсці па шпартны і мытны кантроль. Вось наперадзе дзяцюк у клятчастым гарнітуры падае дакумэнты.

— Добры дзень! Калі лаўска, ваш па шпарт.
— Дзень добры! Вось ён, калі лаўска.
— Вы прыехалі ў Беларусь як турыст?
— Не, я з кампаніі «Ліхтар», буду працаваць у Беларусі.
— Добра... Усё ў парадку. Можце ісці на мытны агляд. Усяго добрага, пане!
Цяпер мая чарга. Але да мяне няма аніякіх пытанняў — я ж вярнуўся на радзіму.

Мы бярэм з транспартэру свае валізкі ды падыходзім да стала, каб запоўніць уезныя лісты. А потым ідзе да мытнікаў. Але ж тут і чарга! Прыляцеў яшчэ адзін самалёт, і ў мытнікаў шмат працы:

— Добры дзень! Вашыя ўезныя лісты.
— Добры дзень! Калі лаўска.
— Валюта ўся запісаная?
— Уся.
— Ці маёце што да спажывання мыты? Алькаголь? Цыгарэты?
— Не, у мяне нічога гэткага няма. Вось мае рэчы. Паказваць валізку?
— Не, ня трэба. Можце ісці... Што тут у вас?
— Чэскі парцелянавы сэрвіз. Але гэта я вязу ў адпаведнасці з правіламі.
— Зброя ды боепрыпасы? Психатропныя і радыёактыўныя рэчывы?
— Не-е-е, ну што вы! Нічога гэткага я ня маю!
— Добра. Што ў вас у валізцы? Пакажыце... Усё ў парадку, можце ісці.

Нарэшце, мая чарга. Мытны кантроль для мяне — не першына. Падаю абодва лісты — уезны і выезны.

— Ці маёце што-небудзь забароненае да ўвозу? — пытаецца мытнік.
— Не, толькі рэчы для штодзённых патрэбаў.
— Добра. Можце ісці.

Праз якія паўгадзіны я — на прыпынку таксі. Час ужо позні, і мне без таксоўкі ніяк не абысціся. Машыны ідуць адна па адной, і мне доўга чакаць не спатрэбілася...

Таксоўка хутка даімчала мяне дадому. А тут мяне ўжо чакалі Яніна й дзеці.

Практыкуйцеся

7. Адкажыце на пытанні.

Колькі часу доўжыўся палёт?

Чаму Ясь праходзіў па шпартны і мытны кантроль?
 Ці быў хто перад Ясем у чарзе?
 Ён прыехаў як турыст?
 Як праходзіў мытны агляд?
 Ясь адразу паехаў дадому?
 Пра што звычайна пытаюцца мытнікі?
 Якія рэчы ня маюць забароны на ўвоз?
 Ці трэба было Ясю адчыняць сваю валізу?
 Якія дакументы правяраюць памежнікі?
 Якія дакументы правяраюць мытнікі?
 Што вёз Ясь?
 Як Ясь дабраўся дадому?
 Ці былі якія прыгоды ў дарозе?
 Ці даводзілася вам мінаць дзяржаўную мяжу?
 У вас не было праблемаў на шпартным ці мытным кантролі?

8. Перакажыце тэкст.

Кароткія размовы (чытайце ўголос)

<p>— Трэба падумаць, як нам вяртацца назад. — Я закажу зваротны білет на самалёт.</p>	<p>— Надо подумать, как нам возвращаться назад. — Я закажу обратный билет на самолёт.</p>
<p>— Дзе ж та я паваротка? — За раз павінны быць дарожны паказальнік. — Пакуль што бачу толькі дарожны знак «Абмежаванне хуткасці».</p>	<p>— Где же этот поворот? — Сейчас должен быть дорожный указатель. — Пока что вижу только дорожный знак «Ограничение скорости».</p>
<p>— Сяжук, ты ж знаўца ангельскае мовы. Што тут напісана? — Вагон для курцоў. — Вось дык прыгода! А ў якім жа вагоне мы паедзем? Тыгунёвы смурод такі мне агідны, што ад яго аж у носе дрымкача. — Не хвалюся. У нас вагон для некурцоў.</p>	<p>— Серёга, ты ведь знаток английского языка. Что здесь написано? — Вагон для курящих. — Вот тебе раз! А в каком же вагоне мы поедём? Табачная вонь так мне противна, что от нее даже в носу свербит. — Не волнуйся. У нас вагон для некурящих.</p>
<p>— Ну, усё, рэчы пазбіраўныя. У колькі наш вылет? — У 5²⁰ раўніцы. — Дык у тры гадзіны ночы нам трэба выходзіць з дому? — Не. Раней. Рэгістрацыя скаńчаецца за гадзіну да вылету, ды яшчэ дадай гадзіну на дарогу да аэрапорту «Менск-2». Атрымліваецца, выходзіць трэба не пазней як у дзеве гадзіны. — Няма калі й пасаць. — Нічога, у самалёце высьпішыся.</p>	<p>— Ну, всё, вещи собраны. Во сколько наш вылет? — В 5²⁰ утра. — Значит, нам нужно выходить из дома в три часа ночи? — Нет. Раньше. Регистрация заканчивается за час до вылета, да ещё добавь час на дорогу до аэропорта «Менск-2». Получается, что выходить нужно не позже чем в два часа. — Некогда и поспать. — Ничего, в самолёте выспишься.</p>

<p>— Ты чуеш, што кажа стюардэса? Просіць зашпіліць рамяні.</p> <p>— Ат, гэта я чую. Хай яна лепш скажа, дзе я магу пакурыць.</p> <p>— Хіба ты ня ведаеш, што ў самалёце паліць забаронена?</p> <p>— Гэта што, мне дзье гадзіны тут сьмягнуць?</p> <p>— Так, дружа, іншага выйсьця няма.</p>	<p>— Ты слышишь, что говорит стюардесса? Просит застегнуть ремни.</p> <p>— Ай, это я слышу. Пусть лучше она скажет, где я могу покурить.</p> <p>— Разве ты не знаешь, что в самолёте курить запрещено?</p> <p>— Так что, мне два часа тут томиться?</p> <p>— Да, дружок, другого выхода нет.</p>
<p>— Куды б ты хацеў выправіцца на адпачынак?</p> <p>— Мне ўсюды добра. Як кажуць, добраму чалавечку добра і ў запечку.</p> <p>— А мяне вабяць новыя мясціны. Даўно хацеў бы ў круі́з па Міжземным моры. Паглядзець Афiны, Рым, востраў Крыт, Александрыю...</p> <p>— І я ня супраць. Пэўна ж, гэта цікава, але падарожжа морам не для мяне.</p> <p>— А я з ахвотаю падарожнічаю параплавам. Мне да душы марскія даляглыды і салёны вецер.</p>	<p>— Куда бы ты хотел отправиться в отпуск?</p> <p>— Мне везде хорошо. Как говорят, хорошему человеку везде хорошо.</p> <p>— А меня влекут новые места. Давно хотел бы в круиз по Средиземному морю. Посмотреть Афины, Рим, остров Крит, Александрию...</p> <p>— И я не против. Конечно, это интересно, но путешествие по морю не для меня.</p> <p>— А я с удовольствием путешествую на парохое. Мне по душе морские просторы и солёный ветер.</p>
<p>— Добры дзень. Інспэктар дарожнай міліцыі сяржант Валодзька. Правэрка дакумэнтаў.</p> <p>— Добры дзень. Калі ла́ска, вось мае шафэ́рскія правы́, тэхпа́шпарт і страхавы́ поліс.</p> <p>— Добра. А дзе ваш дарожны лі́ст і накладна́я на груз?</p> <p>— Так, так, пачакайце хвілі́нку... Вось яны́.</p>	<p>— Здравствуйте. Инспектор дорожной милиции сержант Володько. Проверка документов.</p> <p>— Здравствуйте. Пожалуйста, вот мои водительские права, техпаспорт и страховой полис.</p> <p>— Хорошо. А где ваша путёвка и накладная на груз?</p> <p>— Да, да, подождите минутку... Вот они.</p>

Майстры слова гавораць

З даўніх часоў, вельмі даўніх часоў Белаўская пушча была аплотам нашых продкаў, надзеіным прытулкам у цяжкія гады. Яна карміла і паіла, гартавала мужнасьць і сілу людзей.

Зубар — слава й галоўная прыкмета пушчы — можа вываліць сваімі рогамі частакол зь бярэньняў, дагнаць на лясной дарозе матацыкл. Толькі ён рэдка гэта робіць. Зубар, як кожны, хто мае праўдзівую сілу, рахманы і добры зьвер. Праўда, ёсьць адно правіла: не чапай яго.

...Усё тут было: каралеўскія і царскія паляваньні, браканьеры, ма́савыя вы́сечкі ле́су, грабежніцтва акупантаў. Цяпер тут — запаведна-паляўнічая гаспадарка. Высякаюць толькі нязначную частку таго ле́су, што нарастае за год, рэдкіх зьвяроў берагуць. Стрэл у пушчы — непрыемная падзея для таго, хто страляе.

І вось чалавек сее канюшыну і авёс, садзіць бульбу, каб узімку, калі такія халодныя дні й ночы, калі зубрам, аленям, дзіка́м, усім жыхарам пушчы — хоць з голаду памры́, сюды пацягнуліся сьцежкамі са́ні з кормам. Дзікі́ ідуць за імі й на хадзе ча́мкаюць, падбіраюць

бульбу. Зубры і але ні прыходзяць да кармушак і жвуць се на, што пахне ле там, ліжуць вялікія кавалкі солі. І гэ та азначае — можна вы жыць ус ім. А ле там можна зноў грэцца на тым сонечным дзіве, што завецца палянай, дзе столькі кветак, дзе, як жывыя кветкі, лётаюць матылі. Можна нязлосна ду жацца з братамі, хадзіць нямеранымі сьцежкамі пушчы, піць на сьвітанні з вадаёмаў і чу йна слухаць, як падаюць з пысы ружовыя ад сонца кроплі.

А як зьвініць Белавежжа сьпевамі! Вучоныя абмеркавалі і вырашылі, што белавескія салаўі — самыя галасістыя й бага тыя на сьпе вы ў цэлым сьвеце. А тут жа — яшчэ больш за дзьве сьце відаў птушак. Уяўляеце, што такое веснавы белавескі канцэрт?!

Уладзімер Караткевіч

Большыя дзеці — большы клопат

Добра вучыцца нашая Га́нька. Але́ ж яна́ й модніца! Носіць абутак на высокім абца́се. Лю́біць розныя біру́лькі, ма́рыць пра ні́зку сапра́ўдных пэ́рлінаў. Кру́ціцца пе́рад люстэ́ркам. Яе́ парфумная ша́пка ўся заста́ўленая бутэ́лечкамі, ту́бікамі з рознымі пахні́дламі ды фар́бамі.

Ма́ці, быва́е, на яе́ злue. Бо й пра́ўда, навошта гадава́ць гэ́ткія даўгі́я пазногці? Яны́ ўжо ста́лі падобныя да кіпцюроў. Га́нька фарбу́е іх у не́йкі модны колер. І не ляну́ецца! На ўсё ж патрэ́бныя час і ця́рпeньне.

Паспрабу́й ты напле́сьці мно́ства таню́сенькіх косак на галаве́. На́шая дзе́ўка да кожнага вы́падку ма́е новае ўча́саньне. Цяпе́р яна́ ходзіць зь не́йкай моднай істу́жкай у касе́.

Калі́ Га́нька зьбіра́ецца на вечары́нку, ма́ці заўсе́ды нага́двае ёй, каб яна́ не пазы́нілася: «Глядзі́ ж ня ба́ўся, дзіця́».

Тэма: Чалавек, здароўе

Лад мовы

Склонение существительного «человек»

Скланеньне назоўніка «чалавек»

	Адзіночны лік	Множны лік
Н.	чалаве́к	лю́дзі
Р.	чалаве́ка	людзе́й
Д.	чалаве́ку	людзя́м
В.	чалаве́ка	людзе́й
Т.	чалаве́кам	людзьмі́
М.	пры чалаве́ку	у людзя́х (-ёх)
К.	чалаве́ча!	лю́дзі! лю́дцы!

Существительное в дательном падеже

Назоўнік у давальным склоне

КАМУ? ЧАМУ?

В единственном числе:

	Аснова	Прыклады	Канчатак
М. р. і н. р.	мяккая	Колю́, ціхоню́, Арсе́ню, сты́лю, жа́лю, вучню́, агню́, бярэ́мю, по́лю, жыццё́ю	-ю
	цвёрдая, зацьвардзелая і на г, к, х	мужчы́ну, кале́гу, та́ту, гораду́, відэ́льцу, бору́, сталу́, кампу́тару, хлапцу́, дажджу́, шля́ху, бе́рагу, мастаку́, ся́лу, во́ку, ворыву́, вакну́	-у
Ж. р.	мяккая	зямлі́, ла́зьні, Ю́лі, гу́сі, скроні́, ма́зі	-і
	цвёрдая*, і на г, х	дзяўчы́не, устано́ве, ула́дзе, ува́зе, клю́мбе, п'е́се, цэ́гле, чарзе́, ільві́се	-е
	на к	асно́ва пад на́ціскам: ху́стцы, суке́нцы	-ы
	зацьвардзелая	асно́ва не пад на́ціскам: руцэ́, талацэ́ зада́чы, гары́, папе́ры, поў́начы, мы́шы	-ы

Розна-скланяльныя	на -мя	і́мю (і́мені), плё́мю (плё́мені)	-ю (-і)
	назвы маладых істот	кацяня́/ці, дзіця́/ці, кураня́/ці,	-і

* Если существительное III-го склонения (ж. р. без окончания) оканчивается на **б, у, ф**, то в дательном падеже оно имеет окончание **-і**: глы́/бі́, сьвекры́/ві́, вэ́рфі́.

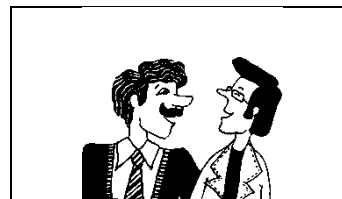
Основа существительных в дательном падеже может меняться в результате чередования:

-га → -зе	падлога́ — падлозе́, дуга́ — дузе́, нага́ — назе́
-ха → -се	страха́ — страсе́, скру́ха — скру́се, чаромха́ — чаромсе́
-ка → -цэ́ (-цы)	рака́ — рацэ́, горка́ — горцы́, ха́тка — ха́тцы
-да → -дзе	вада́ — вадзе́, нара́да — нара́дзе
-та → -це	сірата́ — сіраце́, Мікі́та — Мікі́це, самота́ — самоце́

Во множественном числе:

Аснова	Прыклады	Канчатак
Мяккая	се́м'я́м, ві́шня́м, зе́мля́м, судзьдзя́м, ла́зьня́м, струме́ня́м, паля́м, ву́чня́м, гу́сям, далоня́м, агня́м, касьця́м, сьвекрыва́м, ве́тразя́м, дзе́ця́м	-ям
Цвёрдая, зацвярдзёная і на г, к, х	дзяўча́/та́м, дарога́м, відэ́льца́м, берага́м, бацька́м, кале́гам, гарада́м, стала́м, брата́м, сёла́м, дажджа́м, вача́м, вуша́м, кампу́тарам, наві́нам, прагра́мам, зако́нам, паста́новам, іме́нам, пляме́нам, кацяня́/та́м, зайчана́/та́м, птуша́ня/та́м	-ам

Па-беларуску кажуць так

Гэ́ты чалавек пры здароўі. Здаравя́/ка.
Ё́н моцнага́ скла́ду.
Ду́жы. Руха́вы. Борзды.
Стройная па́ста/ва. Блянды́н.
Мне не падаба́ецца ягоны вы́гляд.
Чалавек зья́могся, ледзь ня страці́ў прытомнасьць.
Дзя́зку няма яшчэ́ й пяці́/дзесяці́, а валасы́ ўжо сівы́я.
Твая́ сяброўка́ — згра́бная дзяўчы́на.
У ме́ншай сястры́ валасы́ са́мі ві́юцца.
Яна́ прыве́тная.
А ё́н слова не прабу́ркне, гэ́ткі ту́марнік.

Это здоровый человек. Крепыш.
Он крепкого телосложения.
Крепкий. Подвижный. Быстрый.
Стройная осанка. Блондин.
Мне не нравится, как он выглядит.
Человек изнемог, едва не потерял сознание.

Дяде нет ещё и пятидесяти, а волосы уже седые.

Твоя подруга — изящная девушка.
У младшей сестры волосы сами выются.
Она приветливая.
А от него и слова не дождёшься, такой спесивый.

— Трэ́ці дзень мне ба́ліць горла. Табле́ткі не дапамага́юць. Што рабі́ць, ня ве́даю.

— Як жа ж ты ле́каваўся, калі́ ў ложку не ляжа́ў? Быў на дварэ́, ды яшчэ́, пэ́ўна, халоднае пі́ва піў?

— Так. Ну, а цяпе́р яку́ю дасі́ мне ра́ду?

— Сьпя́рша́ пара́йся з доктарам — што ё́н табе́ ска́жа. Часьце́й палашчы́ горла, трыма́й шы́ю ў цяпле́ ды ляжы́ ў ложку.

— У мене моцны сухі кашаль. Блага чуюся. Апошнім часам я шмат працаваў, стамляўся вельмі.

— Да таго ж ты яшчэ й курэц. Абы толькі прачнуўся, адразу бярэш цыгарэту. Кідай, браце, курыць — вось табе мая рада. Ідзі на шпацир. Ды хай сьвежым павеграм.

— Я паваліўся і зьдэрскуру на назе.
— Ат! Небарака! Як гэта табе собіла?*

— Ды вось, сьпяшаўся й зачэпіўся за нейкі корч.

— Такой бяды! Пакуль жаніцца — загаіцца.**

* Как это тебя угораздило?

** До свадьбы заживёт.

— Як маешся?
— Галава сыціхла, ужо чуюся лепш.
— Можа, цяпер ты нешта зьясі?
— Не, мне моцна хочацца піць.
— Што табе даць, каб прагнаць смагу?
— Налі мне шклянку журавінавага морсу.
— Добра, за раз...

— Кепска чуюся праз страўнік. Раблюся гэтакі нэрвовы, што аж ноччу ня сплю. Доктарка кажа, каб я больш адпачываў.

— Праўду яна кажа. Пэўна ж, твае праблемы — у нэрвах. Добра было б табе пайсьці ў адпачынак, паляжаць на маляўнічым беразе, паслухаць марскія хвалі.

— Калі мне ехаць? Гэтулькі працы! То тое, то гэнае — і ўсё неадкладна.

— Праца працай, але ты глядзі, бо здароўе ня вярнеш.

— Дык што? Усё кінуць ды ісьці ў адпачынак?

— А чаму й не? На дта ж блага ты выглядаеш.

Вось чалавек, варты жалю. Мне яго шкада. Ён хворы на алькаголь. Небарака, ён сам ужо ня ў стане дапамагчы сабе. Яму застаецца адно — пайсьці да доктара.

— Прывітаньне!

— Прывітаньне.

— Чаму ж гэтакі зажураны? Што здарылася?

— Мне моцна баліць зуб і ўся сківіца.

— А ці быў у дантыста?

— Якраз во іду да яго і на дта ж баюся. Зуб, пэўна, трэба плямбаваць...

— Ня бойся, доктар усё зробіць як след. Але надалей ведай, што да доктара трэба ісьці адразу, як забаліць.

— Гэта так, але ты ж ведаеш, як да іх хочацца ісьці!

— Хоцькі-няхоцькі, а лячыцца ж трэба. Трымайся! Ве чарам я да цябе наведваюся.

У аптэцы мне трэба купіць ёд, плястыр, тубік з мазьзю
Вішнеўскага, валідол, валякардын, папяровыя сурвэтки, ды
яшчэ зёлкі: сьвятаяньнік, трыпутнік, бацяновыя ножкі.

Практыкуйцеся

1. Адкажыце на пытаньні.

Вам нічога не баліць?
Што робіце, каб быць здаровым?
Ці трымаецеся ме́ры ў ядзе́ і піцьці?
Ці любіце тлу́стыя і салодкія стра́вы?
Ці шмат ясьце́ гародніны і садавіны́?
Ці ходзіце на шпа́цыр, у басэ́йн, на футбол?
Які́ спорт любіце?

2. Складзіце сказы, ужыўшы замест кропак прыведзеныя словы.

Мне баліць скура на ...	адзёр (корь)
Дзіця захварэла на ...	на рамянах (на плечах)
У самалёце яго ...	прасьвет / рэнтгэн (рентген)
Трэба ісьці на ...	ванітуе (тошнит)
Баліць у грудзёх, доктар прызнаў ...	дзясны (дёсны)
Ён лечыць ...	запаленьне лёгкіх (воспаление лёгких)

3. З наступнымі словамі складзіце сказы.

Узор: хворы + сэрца → Дзядка ўжо даўно хворы на сэрца.

Жаласны (жалкий)	выгляд (вид),
пануры (мрачный)	цукрыца (сахарный диабет),
няўклю́дны (неуклюжий)	небарака (бедняга),
неахайны (неопрятный)	весельсьце (веселье),
хворы (больной)	вучань (ученик),
недарэчны (неуместный)	жарт (шутка).

4. Што будзеце рабіць?

Баліць ступня́, загнаў стрэмку.	1. Паспрабу́еце самату́гам даста́ць стрэмку. 2. Ня будзеце зьвярта́ць ува́гі на гэткую драбязу. 3. Намажа́це драпіну́ ёдам.
Набіў гуза́к.	1. Будзеце прыклада́ць халодныя павязкі. 2. Пойдзеце да доктара. 3. Прыме́це заспака́льны сродак.
Баліць страўні́к.	1. Будзеце пільнава́цца дые́ты. 2. Сваім аду́мам наку́піце ле́каў.

3. Параісеся з доктарам, якія лекі прымаць.
4. Будзеце ашчаджаць страўнік, ня есьці шмат вострага і тлустага.
5. Вып'еце трошкі гарэлка, каб супакоіць моцны боль.

Штосьці павека
зачырване лася.

1. Прыкладзяце мазь.
2. Зробіце кампрэс.
3. Счакаеце некалькі дзён і пойдзеце да доктара.

Пачалі адчуваць свае
ныркі.

1. Адразу пойдзеце да доктара.
2. Правярыце ныркі ультрагукам.
3. Назьбіраеце зёлак і будзеце піць гарба'ту зь іх.
4. Наладзіце правільнае харчаваньне.
5. Ня будзеце зважаць, што вам баліць, аж пакуль не прыцісьне.

Адчуваеце млявасьць.

1. Паме'раеце тэмпэратуру, ціск.
2. Выклічаеце доктара.
3. Прымеце аспірын.

5. Прачытайце тэкст. Прыгадайце знаёмую сытуацыю ў доктара. Складзіце дыялёг, скарыстаўшы пытаньні ў канцы практыкаваньня.

- Добры дзень!
- Дзень добры! Праходзьце, калі ла'ска, сядайце. Слухаю вас.
- Да'йце ра'ду, доктар. Бла'га чуюся. Учора прыйшоў з пра'цы й адра'зачку лёг у ложак. Баліць патыліца, не'як млосна мне.
- Чым ле'каваліся? Ці што прыма'лі на'нач?
- Узяў сульфадымэтаксы'н, выпіў па'ранага малака'.
- Да'йце я пагляджу ва'шыя глянды. Разяўце рот. Калі' я націска'ю вось гэ'так, вам баліць?
- Баліць.
- Палашчыце горла адва'рам рамонку як мага' часьцей. І яшчэ' я за'раз выпішу вам рэцэ'пт. Трэ'ба будзе зь які' ты дзень папрымаць гэ'тыя лекі. Але' на'шча!

Пытаньні:

- Як вы сябе адчуваеце?
- Што вам баліць?
- Ці ёсьць тэмпэратура?
- Колькі пака'звае гра'дуснік за'раз?
- Які ў вас ціск?
- Чым ле'каваліся?
- Ці на'шча прымаеце мікстуру?
- Як пачува'ліся ўчора?
- Якія інфэкцыйныя захворваньні ме'лі ў дзяцінстве?
- Ці даўно вам баліць?
- Калі апошні раз былі ў доктара?
- Як у вас з ча'сам? На калі доктар прызна'чыў вам працэдуры?
- Ці можаце праз ты дзень прыйсьці на агля'д?

Ясь распавядае

Як вы ўжо ведаеце, у мяне шмат сяброў. Кожны з сваім характарам, схільнасцямі, густам, але галоўнае, што нас яднае, — агульныя інтарэсы і светагляд. Мы працуем у адной кампаніі, і ў нас — добры стары дэвіз: «Адзін — за ўсіх, і ўсе — за аднаго». Дзе б мы ні былі — ці ў камандзіроўцы, ці на адпачынку, ці ў свята, мы заўсёды разам, і яшчэ ніколі ніхто нікому не надакучыў.

За раз я пазнаёмлю вас з маімі сябрамі.

Вось Зьмітра, ён самы сыціплы. Адкрыты пагляд. Зьмітру лёгка працаваць з кліентамі. Ён усім падабаецца, з кожным можа паразумецца. Пры Зьмітру наш маркетынг пайшоў у гару. Узрос збыт прадукцыі. Шкада, што я не магу вам за раз яго паказаць — ён у ад'ездзе.

А вось Максім. Мне падабаецца ягонае высакароднае інтэлігентнае аблічча. Кампэтэнтны спецыяліст, кампутарнік. Зь яго дапамогаю ўсе кампутаровыя праблемы за раз жа разьвязваюцца. Гэты чалавек заўсёды ў пошуку новых ведаў, новых шляхоў. Важкі ўнёсак Максіма ў агульную справу! Гэта ёсць вынікам ягонай высокай кваліфікацыі і прафэсійнага майстэрства.

А гэта Мікіта, наш дырэктар. Высокі, прыгожы, увагуле вельмі абаяльны чалавек. Мікіта — ня толькі добры кіраўнік, але й душа кампаніі. Ён стварыў прыемную атмасферу таварыскасці на фірме. Кожны адчувае сваю важнасць і адказнасць перад іншымі. Усе супрацоўнікі спраўляюць сваю работу як мага лепш, бо яна цалкам адпавядае іх схільнасцям. Мікіта добра ведае кожнага чалавека, ён сапраўдны псыхоляг.

Валік. Натуральны бухгалтар. Усё штось рахуе, падлічвае, сочыць за кожнаю лічбаю — хапае ж цярэньня! Валік шчыгульны, карпатлівы працаўнік. Калі Валік падрыхтаваў справядачу ў падатковую інспэкцыю, то будзь пэўны — аніякіх заўвагаў і непаразуменьняў ня будзе. Адным словам, чалавек на сваім месцы.

А вось Мішка — заўзяты весялух. Ён заўсёды ў гуморы. Не глядзіце, што ён быццам зусім бесклапотны. Ён толькі з выгляду гэтакі, а за рулём у нас больш надзейнага чалавека няма. Мішка любіць сваю работу, яму падабаецца быць шафёрам. Вось чаму ён заўсёды ў добрым настроі.

Тадэвуш — мажны плячэсты мужчына. Ён наш ахоўнік. Дакладны, акуранны. Тадэвуш пільна выконвае свае абавязкі і гэтакім чынам ён добра ўплывае на наш мікраклімат. Безь яго я б пачуваўся неяк няўтульна.

Вось гэткае маё атачэнне. Як бацьце, я не самотны. Зь сябрамі мне пашанцавала, я заўсёды магу спадзявацца на іхнюю падтрымку. Хацелася б, каб у кожнага былі такія сябры.

Практыкуйцеся

6. Перакажыце тэкст.

7. Прачытайце. Апішыце каго-небудзь з сваіх знаёмых.

Мой брат Пётра — ніжэйшы за бацьку, але вышэйшы за мяне. Ладны з фігуры. Ягоная жонка Люба — сярэдняга росту. Зграбная, з хвалістымі каштанавымі валасамі, блакітнымі вачыма. Мае прыгожыя вусны.

А гэта — мой пляменьнік Юзя. Хвацкі вясёлы хлапец. Шэравокі. Вучыцца ў музычнай школе, вучань трэцяе клясы.

Мая пляменьніца Яня. Вельмі пяшчотная. Гэткае мілае дзіця. Гляньце, які павабны тварык, якія чыстыя і добрыя вачаньты. А косы ж, косы! Валасы — нібы лён.

8. Складзіце сказы.

Мне баліць зуб.
На руках з'явіліся нейкія плямы.
Баляць цягліцы на шыі. Пэўна, застудзіў.
Блага сплю, хутка стамляюся.
Нешта зрок саслабеў.
Выцяў руку. Баюся, каб не было пералому.
Баліць галава, пал.

Трэба ісьці да

дантыст (зубны лекар).
акуліст (вочны лекар).
тэрапэўт.
траўматоляг.
дэрматоляг.
нэўрапаталёг.
масажыст.

9. Раскажыце пра адметныя звычкі й характары сваіх сяброў.

10. Перакладзіце на беларускую мову.

Из моих друзей младше всех — Андрей. Хотя ему 21 год, выглядит он несколько старше. Высокий, его рост — 190 см. Крепкий, хорошо сложен. Красивый овал лица, открытый взгляд. Нос — обыкновенный, прямой, волосы — русые, глаза — карие.

У Андрея приятная улыбка. По характеру он дружелюбный, располагающий к себе человек. Доброжелательный, отзывчивый, сострадательный. Когда друг в беде, Андрей всегда поможет. Единственное, что мне не нравится в нем — он курит сигареты. Вот это досадно. Я хотел бы, чтобы он избавился от этой вредной привычки.

Андрей учится на третьем курсе Минского радиотехнического института. Его день расписан с утра до вечера. С восьми часов он уже на лекциях, а примерно в два часа дня заканчивает занятия. Пообедав, идет в библиотеку. До 17 часов ему нужно успеть подготовиться к очередным занятиям и встретиться с друзьями, а потом он должен быть на своём рабочем месте. Андрей подрабатывает в одной компьютерной фирме и после окончания института намерен остаться там работать.

Кароткія размовы (чытайце ўголос)

<p>— Знаёмы твар. Хто така я?</p> <p>— Дык гэ/та ж Вэрані/ка Богдановіч з паралёльнага патоку!</p> <p>— А-а-а, прыпамінаю. Але ж тады ў яе былі такія прыгожыя валасы! Усе нашыя дзяўчаты зайздросьцілі яе косе.</p> <p>— Час ідзе, людзі змяняюцца.</p>	<p>— Знакомое лицо. Кто такая?</p> <p>— Так это же Вероника Богданович с параллельного потока!</p> <p>— А-а-а, припоминаю. Но тогда у неё были такие красивые волосы! Все наши девчонки завидовали её косе.</p> <p>— Время идёт, люди меняются.</p>
<p>— Як табе наш новы супрацоўнік?</p> <p>— Нічога ня маю сказаць благога. Паважны чалавек. Рупна спраўляе сваю работу, напорысты, актыўны і энэргічны. Зь любой сытуацыі дастае станоўчы вынік.</p> <p>— Ведаеш, я хацеў бы даручыць яму працу з нашымі новымі кліентамі. Як лічыш, дасьць рады?</p> <p>— Лічу, што так.</p> <p>— Тады пакажы яму дакумэнты і патлумач, што да чаго.</p>	<p>— Как тебе наш новый сотрудник?</p> <p>— Ничего не могу сказать плохого. Серьёзный человек. Тщательно выполняет свою работу, напорист, активен и энергичен. В любой ситуации добивается положительного результата.</p> <p>— Знаешь, я хотел бы поручить ему работу с нашими новыми клиентами. Как ты считаешь, справится?</p> <p>— Считаю, что да.</p> <p>— Тогда покажи ему документы и введи в курс дела.</p>
<p>— Добры дзень, па/не доктар!</p> <p>— Добры дзень. Як вы цяпер сябе адчуваеце?</p> <p>— Я пільнаваўся вашых парадаў і больш, дзякаваць Богу, ня млею.</p> <p>— У вас зьнясіленьне арганізму, вось таму вы і мелі. І аналізы сьведчаць пра гэта. Больш бываўце на свежым паветры, ежце болей вітамінаў, садавіны й гародніны. Праз два тыдні прыйдзеце на кантроль.</p> <p>— Добра. Дзякую. Бываўце.</p> <p>— Бываўце здаровы.</p>	<p>— Здравствуйте, доктор!</p> <p>— Здравствуйте. Как вы теперь себя чувствуете?</p> <p>— Я придерживался ваших рекомендаций и больше, слава Богу, в обморок не падаю.</p> <p>— У вас истощение организма, поэтому и были обмороки. И анализы это подтверждают. Чаще бывайте на свежем воздухе, ешьте больше витаминов, овощей и фруктов. Через две недели придёте на контроль.</p> <p>— Хорошо. Спасибо. До свидания.</p> <p>— До свидания.</p>
<p>— Добры дзень.</p> <p>— Добрага здароўя.</p> <p>— Як маецца? Як жонка? Як дзеці?</p> <p>— Волька наша паступіла ў Мэдычны ўнівэрсытэт. Будзе вучыцца на хірурга.</p> <p>— Дык, лічы, мы маем сваю доктарку.</p> <p>— Паглядзім яшчэ, як будзе вучыцца.</p> <p>— А як Андрэй?</p> <p>— Ды, што Андрэй! Вучыцца ў адзінаццатай клясе. Але прагі да ведаў ня мае. Адно ў яго ў галаве — сябры, дыскатэкі ды вечарынікі. Па кім ён пайшоў, гэтакі гультай?</p> <p>— А дзе ж ты раней быў? Трэ было змалку прыстаўляць дзіця да навукі.</p>	<p>— Добрый день.</p> <p>— Здравствуйте.</p> <p>— Как дела? Как жена? Как дети?</p> <p>— Ольга наша поступила в Медицинский университет. Будет учиться на хирурга.</p> <p>— Так, считай, у нас есть свой доктор.</p> <p>— Посмотрим ещё, как будет учиться.</p> <p>— А как Андрей?</p> <p>— Да, что Андрей! Учится в одиннадцатом классе. Но жажды знаний нет. Одно у него на уме — друзья, дискотеки да вечеринки. В кого он пошёл, разгильдяй этакий?</p> <p>— А где же ты раньше был? Надо было с детства приучать ребёнка к учёбе.</p>
<p>— У цябе змораны выгляд. Як ты чуешся?</p> <p>— Не/як кепска мне. Млосна, баляць скроні.</p>	<p>— Ты выглядишь уставшим. Как ты себя чувствуешь?</p> <p>— Как-то плохо мне. Подташнивает, болят виски.</p>

— А тэмпэратура?
— Ды не, па'лу няма'. Толькі што ме'раў.
— І ўсё-ткі мне здае'цца, што ты захварэ'ў. Ідзі дамоў, кладзі'ся ў ложак і кліч доктарку.

— А температура?
— Да нет, температуры нету. Только что проверял.
— И всё-таки мне кажется, что ты заболел. Иди домой, ложись в постель и вызывай доктора.

— Ну, як ты сёння пачува'ешся?
— Нябла'га, ле'пей, чым учора.
— Ба'чу, ба'чу па табе'. Весялосьць у вачох, ды і з твару спраўне'йшы.
— Дзя'куй доктарцы. Не замару'дзіла, адра'зу ж разабра'лася, што да чаго, і прызна'чыла лячэ'ньне. Дый як чалавек яна' мне падаба'ецца
— малада'я, симпаты'чная і заўсёды знойдзе ве'тливае слова.

— Ну, как ты сегодня себя чувствуешь?
— Неплохо, лучше, чем вчера.
— Вижу, вижу по тебе. Живой взгляд, да и с лица лучше выглядишь.
— Спасибо доктору. Не упустила время, сразу разобралась, что к чему, и назначила лечение. Да и как человек она мне нравится — молодая, симпатичная, и всегда найдёт приветливое слово.

Майстры слова гавораць

Кожны чалавек — прыгожы. Адзі'н прыгожы тва'рам. А ў другога твар — непрыгожы, але' ён не'як ве'льмі ж ужо цёпла асвятля'ецца ўну'траным сьвятлом, ад чаго чалавек прыгажэ'е... Трэ'ба толькі ўлаві'ць той момант, калі чалавечы твар можна чыта'ць, як цудоўную займа'льную кні'гу, не зьвярта'ючы ўвагі на афармле'ньне. Пра'ўда, для гэ'тага трэ'ба, каб і на'шыя ду'шы былі такса'ма добрыя...

Я'нка Сіпакоў

Спраўны да работы

Гэта пра майго швагра Толіка Грудзінку. Ён і пячка/р, ён і сталя/р. Усё ўме/е, за што б ні ўзя/ўся. Зробіць ня толькі мэ/блю, вокны, дзвэ/ры, але/ й ключы/ да дзвярэ/й. У эле/ктрыцы зна/еца, адраманту/е, што хочаш: прас, пыласмок, парасон, чараві/кі. Можа быць за краўца/ і за шаўца/. Майстра на ўся/кія шту/кі. Майстру/е, ла/дзіць, штуку/е.

Цяпе/рака мой швагер працу/е цесьляром на будоўлі. Яго запрасі/лі ста/віць дом на два паве/рхі, з адме/тным гзы/мсам, з камі/нкам... Гаспадары/ ве/далі, каму/ даве/рыць гэ/ткую працу. Анатоля ма/е спрыт у руках, ён добры фаховец.

Тэма: Абслуга

Па-беларуску кажуць так

Насе/льніцтву прапану/юцца новыя ві/ды паслу/гаў.

Паслу/га — гэта дапамога, дзе/янне, якое прыносіць кары/сьць і/ншаму.

Распара/днік прапанава/ў нам свае/ паслу/гі.

Развяза/ць прабле/мы побыту нам дапаможа бюро паслу/гаў.

Яму/ падпара/дкаваная ўся абслуга.

Я ўвесь час слугава/ў вам, а цяпе/р вы мне паслугу/йце.

Нам паслугу/е кампу/тар.

Населению предлагаются новые виды услуг.

Услуга — это помощь, действие, которое приносит пользу другому.

Распорядитель предложил нам свои услуги.

Решить бытовые проблемы нам поможет бюро услуг.

В его распоряжении — весь обслуживающий персонал.

Я всё время ухаживал за вами, а теперь вы за мной поухаживайте.

Нам послужит компьютер.

Мы пераяжджа/ем на новую кватэ/ру. Рэ/чаў поўна, і нам трэ/ба замовіць машы/ну ў транспартным агенцтве. Там дапамогуць усё пераве/зці.

— Добры дзень!

— Добры дзень! Чым я магу/ вам дапамагчы/?

— Я хаце/ў бы аформіць замову.

— Яку/ю работу вам трэ/ба вы/канаць?

— Замяні/ць у кватэ/ры сантэхніку, шы/бы ды лінолеўм.

— Добра. Калі/ ла/ска, вазьмі/це каталёг і вы/берыце, што вам больш падаба/ецца.

— Ці можна было б пачы/сьціць гэ/ты дыва/н да за/ўтра?

— Разгарні/це, калі/ ла/ска. Не, дываны/ з шаўкагра/фіяй мы бярэ/м на чы/шчаньне тэр/мінам на ты/дзень.

— Ці пафарбу/еце гэ/ты каўне/р у руды/ колер?
 — Не, паку/ль што мы фарбу/ем рэ/чы толькі з натура/льнага фу/тра. Але/ тут недалёка, пры вуліцы Бранісла/ва Тарашке/віча, ёсьць адна/ фарбава/льня. Падыдзі/це да іх, яны/ выконваюць такі/я работы. Дава/йце я вам пакажу/, як туды/ патра/піць.

У гэ/тым атэ/лье — добрыя шва/чкі. Яны/ ня толькі спры/тныя майстры/хі, але/ й ве/тлівыя, і ўва/жлівыя да сваі/х зака/знікаў.
 — Ці падаба/ецца вам кару/нкавая аздаба?
 — Дзі/ва што! Добра стасу/ецца з фасонам суке/нкі.
 — А па/сак?
 — Усё па моде!

— Зрабі/це паслу/гу. Мне патрэ/бны лі/штвы.
 — Зірні/це, ці гэ/ткі ўзор вам даспадобы?
 — Не, я б хаце/ў сустрэ/цца з мастаком і патлума/чыць, чаго мне трэ/ба.
 — Калі/ ла/ска. Падымі/цеся на другі/ паве/рх, пе/ршыя дзье/ры напра/ва. Запыта/йцеся Тодара.
 — Дзя/куй.

— Гарніту/р мне падаба/ецца, а вось як ён будзе насі/цца?
 — Не турбу/йцеся, ткані/на не каме/чыцца.
 — А як гэ/тыя швы?...
 — Ну што вы! З гэ/тымі дэкараты/ўнымі шва/мі гарніту/р выгляда/е вельмі эфэ/ктна і будзе падкрэ/сьліваць ва/шую індывіду/льнасьць.

Мыць бялі/зну мне зру/чна ў пральні самаабслу/гай.
 Я ху/тка магу/ ўсё памы/ць, накрухма/ліць, папрасава/ць.

— Я б хаце/ў пастры/гчыся й пагали/цца.
 — Як вас пастры/гчы?
 — За/ду — коратка, а сьпе/раду — ня вельмі.
 — Ву/шы адкры/тыя?
 — Так.
 — Скроні/прамы/я ці касы/я?
 — Хай бу/дуць прамы/я.

— Вы жывяце/ ў гатэ/лі з усі/мі выгодамі?
 — Так. Тэлеві/зар, лядоўня, ва/нна, душ. Ёсьць цыру/льня і, на/ват, ла/зьня.
 — Але/ ж усё гэ/та, пэ/ўна, дорага кашту/е?
 — Ве/дама, затое з абслу/гай няма/ аніякіх пробле/маў — усё прыя/зна, ху/тка і зычлі/ва.

Не магу/ зачыні/ць дзье/ры: палама/лася кля/мка. Але/ ці дам ра/ды папра/віць? Я ж не стала/р і не цясьля/р. Найму/ майстроў, каб абла/дзілі ха/ту. Дарма/ што стара/я. Хай фарні/ру пакладу/ць, паліту/рай пафарбу/юць. Сусе/д мой гэ/так зрабі/ў, — загава/рыла ха/та!

Мне трэба добра выглядаць. Яшчэ мне патрэбны дробныя грошы для рэшты і... настрой для кліента.

Я кельнэр. Да мяне з'яўтаюцца з усіх бакоў. З кожным я размаўляю, з кожным мушу ўсталяваць кантакт. Таму мае кліенты задаволеныя.

Практыкуйцеся

1. Адкажыце на пытанні.

Якімі жыллёвымі паслугамі вы карыстаецеся?

Ці даводзілася вам выконваць цяжкую, тынкавальную работу?

Ці для вас складаная праблема — рамонт кватэры?

Ці вы давалі калі-абвестку ў бюро паслугаў? Пра што?

Ад каго мелі сяброўскую дапамогу на будаўніцтве лёцшча?

Як вы разумеце сэнс слова «абслуга»?

Ці ахвотна вы дапамагаеце іншым?

Ці ведаеце, адкуль узятыя словы: «Усё, што хочаце, каб рабілі вам людзі, тое і вы рабіце ім»?

Ці вы згодныя з тым, што гэта ёсць «залатое правіла» маральнасці?

2. Ці вы наведваеце фізкультурна-аздараўленчыя цэнтры? На падставе прапанаванага тэксту раскажыце, што там ёсць, якімі паслугамі можна карыстацца.

Каля нашага дому ёсць фізкультурна-аздараўленчы цэнтар. У іх і басейн, і лаўня з парылняй, і шэйпінг, і розныя спартовыя сэкцыі. Кожны там можа знайсці занятак сабе пад густ. Прыкладам, сёння пасля лаўні з сухой парай я з гадзіну яшчэ паплаваў у басейне.

А мая Лёдзя ходзіць туды на шэйпінг. Гэта такія скокі пад музыку дзеля добрай фігуры. І здаецца мне, постаць цяпер у маёй Лёдзі ня горшая, чым у фотамадэлі. Калі ідзем разам з ёю па вуліцы, на яе з'яўтаюць увагу. Не скажу, што гэта мне непрыемна.

Нашыя дзеці гуляюць там у тэніс. Хто ведае, можа з іх выйдуць якія чэмпіёны? А ня будзе з іх чэмпіёнаў — такой бяды, усё адно вярта займацца спортам.

Наагул, мне ў гэтым фізкультурна-аздараўленчым цэнтры ўсё падабаецца: і відэасалён, і іхная камінная зала, а найбольш — іхная вётлівая абслуга.

3. Што будзеце рабіць?

Сапсавалася пральная машына.

1. Патэлефаную ў рамонтнае атэльэ.
2. Паспрабую адладзіць сам.
3. Мне надакучыла рамантаваць — мабыць, куплю новую.
4. Паводле гарантыі вярну назад у краму.
5. Буду мыць бялізну рукамі.

Даўно пара рабіць рамонт кватэры.

1. Ніколі не бяруся за справу, якой ня дам радзі.
2. Дамоўлюся з рамонтнікамі з ЖЭСу.
3. Пашукаю майстроў, пагляджу абвешткі ў газэтах.
4. Зраблю ўсё самастойна: пабялю, паклею, пафарбую. Лепш за мяне ніхто ня зробіць.

Ва́ша ле́цішка — убаку́ ад
тра́нспарту.

1. Буду́ хадзі́ць пехатою́ ці е́зьдзіць на ровары.
2. Перае́ду жыць на ле́цішка.
3. Куплю́ легкаві́к.
4. Буду́ шука́ць, хто падвязе́.
5. Хоцькі-няхоцькі, давядзе́цца прада́ць.

Ясь распавядае

У мяне́ зноў ёсьць нагода́ вы́правіцца ў падарожжа. Прыяжджа́юць мае́ даўнія сябры́ з Ба́лтыі. Ну, а госьці ёсьць госьці — іх трэ́ба забавля́ць. Гасьява́ць будуць усяго толькі шэсьць дзён. Таму́ я за́гадзя пляну́ю, як скарыста́ць час. Найверагодней, што пае́дзем па гістары́чных мясці́нах. Зьбіра́юся прапанава́ць ім пае́здку ў Мі́рскі за́мак, Нава́градак і Нясьві́ж, бо яны́ там яшчэ́ не былі́.

У які́я дні й куды́ можна пае́хаць? Пра гэ́та я папыта́юся ў
экскурсі́йным бюро. Зра́ння мы зь Яні́ най і прыйшлі́ сюды́.

— Добры дзень!

— Добры дзень! Праходзьце, сядзіце! Што мы можам вам
прапанава́ць?

— Нас ціка́віць «Белару́скае гістары́чнае кола».

— Калі́ ла́ска. У нас ёсьць экскурсі́і ў Мі́рскі за́мак,
Нава́градак, Нясьві́ж, Засла́ўе, Вя́зынку, Ра́дашкавічы,
Гальша́ны, Хаты́нь і на Курга́н Сла́вы, у Малы́ Трасця́нец.
Прапану́ем такса́ма экскурсі́і ў Тураў, Крэ́ва, Гора́дню, Пола́цак,
Бера́сцейскую крэ́пасць і да Камяне́цкай ве́жы.

— Заўтра мы сустрэ́каем гасце́й. Што ў вас ёсьце́ка на сераду́?

— На сераду́... За́раз зі́рне́м... Вось, ёсьць экскурсі́я ў Пола́цак, пае́здка аўто́бусам,
выпраўля́юся а 6-й гадзі́не ра́ніцы. Там мы ма́ем экскурсі́ю з агля́дам гора́ду, Сафі́йскага сабору́
ды адну́ гадзі́ну вольна́га ча́су.

— Шкада́, ура́нку нам а́ніяк не выпада́е.

— Добра, тады́ ёсьць апо́ўдні экскурсі́я «Засла́ўе, Вя́зынка і Ра́дашкавічы». Вы пазнаё́міцеся са
старажы́тным Засла́ўем, паба́чыце «Замэ́чак» (X-е стагодзьдзе), магі́лу Рагне́ды, пабыва́еце ў
Вя́зынцы, на радзі́ме Я́нкі Купа́лы, паба́чыце Ра́дашкавічы.

— Во як! Мы пае́дзем на гэ́тую экскурсі́ю. Нам патрэ́бныя чаты́ры ме́сцы.

— Калі́ ла́ска, вось ва́шыя біле́ты. Аўто́бус адпраўля́ецца ад лі́таратурна́га музэ́ю Я́нкі Купа́лы
ў сераду́ а 14-й гадзі́не.

— Дзя́куем. І яшчэ́ хаце́лася б што-не́будзь на пя́тніцу.

— У пя́тніцу ў нас «Нясьві́ж, Мі́рскі за́мак і Нава́градак». Сьпя́рша́ мы агляда́ем Нясьві́скі
за́мак. Потым вы ма́еце вольны́ час і можа́це прайсьці́ся па старада́ўнім па́рку, пасядзе́ць на бе́разе
маляўні́чага возе́ра, абня́ць знакамі́ты дуб — жывы́ помні́к белару́скай гі́сторыі. Пасьля́ гэ́тага мы
пае́дзем агляда́ць Мі́рскі за́мак і зае́дзем у Нава́градак — пер́шую ста́ліцу Вялі́кага Кня́ства
Лі́тоўскага. Я прапану́ю вам гэ́ты маршру́т.

— Але́ ці не зана́дта гэ́та дора́га?

— Заўва́жце, у ко́шт экскурсі́і ўваходзі́ць харчава́ньне. Я ўпэ́ўненая, што вы не пашкаду́еце.

— Добра. Пэ́ўна ж, пае́дзем. Шчы́ра дзя́кую вам за дапамо́гу. Да сустрэ́чы.

— Вось ва́шыя біле́ты, чака́ем вас у пя́тніцу а 6-й гадзі́не на пло́шчы Незале́жнасьці. Да
сустрэ́чы.

Практыкуйцеся

4. Адкажыце на пытаньні.

Хто прыяжджае да Яся?
Ці шмат часу маюць Ясёвы госьці?
Як яны будуць бацьць час у Беларусі?
Што саваім гасьцям мае прапанаваць Ясь і чаму?
Ясь выбірае маршруты паводле праспэктаў ды каталёгаў?
На якія маршруты скіроўваюць турыстаў у экскурсійным бюро?
Якія экскурсіі прапанавалі Ясю?
Ясь згадзіўся з усімі прапановамі? Чаму?
Што зацікавіла Яся?
Чым адметная экскурсія ў Полацак?
Чым адметная экскурсія «Заслаўе, Вязынка і Радашкавічы»?
Чым адметная экскурсія «Нясвіж, Мірскі замак і Наваградак»?
Адкуль адпраўляецца аўтобус на экскурсію ў Вязынку?
Чаму Ясь удакладніў кошт пуцёўкі?
Якія з маршрутаў зацікавілі вас? Чаму?
Якія яшчэ беларускія гістарычныя мясціны вы ведаеце?
У якіх беларускіх гістарычных месцах вы былі?
На якую экскурсію вы паедзеце неўзабаве?

5. Дайце слушны адказ, хто што робіць.

1) цырульнік	1) будуе дамы з цэглы
2) майстар гадзіннікаў	2) шые абутак: чаравікі, боты, пантофлі
3) кравец	3) тынкуе столь і сьцены
4) шавец	4) ладзіць аўто
5) муляр	5) ладзіць электронныя і мэханічныя гадзіннікі
6) тынкоўнік	6) гатуе розныя смачныя стравы
7) цясьляр	7) шые вопратку: сукенкі, кашулі, камізэлькі
8) кухар	8) даглядае электрыку
9) касмэтоляг	9) дапамагае людзям быць прыгожымі
10) аўтамэханік	10) стрыжэ валасы ды голіць бароды
11) электрык	11) ставіць вокны і дзьверы

6. На падставе наступнага тэксту раскажыце пра свой паход у рэстаран. Зь якой нагоды вы былі ў рэстаран? З кім вы былі? Як вас абслугоўвалі? Што вы замовілі? Ці было смачна? Ці бралі што з алькагольных напояў? Колькі каштаваў ваш заказ? Ці спадабалася вам? Ці пойдзеце наступным разам у гэтую рэстаран?

Прыехаўшы з адпачынку, мы адразу мусілі парупіцца пра вячэру. Ведама ж, лядоўня парожняя! А тут якраз госьць надарыўся.

Мы запрасілі яго ў «Мядзведзя». Гэта рэстаран зь беларускай кухняй. І абслуга тут як мае быць.

Да нас за раз жа падышла кельнэрка.

— Ці гэтыя месцы вольныя?

— Так! Сядайце, калі ласка.

Мы заказалі страваў, якіх яна нам нараіла.

— Вось ваш зака/з. Сма/чна ё/сцьці!

— Дзя/куй!

Дагэ/туль наш госьць зь белару/скай ку/хні каштава/ў толькі дра/нікі. А тут — гэ/ткі вы/бар! Ды яшчэ/ і афіцыя/нтка не пакіда/е нас без ува/гі.

— Досыць уту/льны куток, ці ня пра/ўда?

— Дык гэ/та ж найле/пшая рэстара/цыя ў горадзе!

7. Раскажыце, як вы замаўлялі пуцёўку ў экскурсійным бюро ці турысцкай агенцыі.

8. Перакладзіце на беларускую мову.

Сегодня у меня выходной день, и я занимаюсь хозяйственными делами. Пересмотрел нашу обувь — надо кое-что починить. Нужны новые подметки, набойки. В ботинках нужно укрепить каблуки и ещё придется поменять молнию. Вот эти кожаные туфли поначалу были как раз, а теперь что-то колет. Не пойму, откуда здесь взялся гвоздь?

В общем, собираюсь в мастерскую. Ремонт обуви — рядом. Мастера у нас неплохие, быстро выполняют заказы. Всегда посоветуют, подскажут, что и где нуждается в ремонте. Услуги иногда стоят недёшево, зато на качество работы жаловаться не приходится.

Пойду, пока есть время, через полчаса мастерская закрывается.

Кароткія размовы (чытайце ўголос)

— На чым павязе/м мэ/блю?
— Ёсць жа тра/нспартныя паслу/гі!
— А ты ўжо заплаці/ла за даста/ўку?
— Яшчэ/ не. За/раз пойдзем.

— На чём мы повезём мебель?
— Есть же транспортные услуги!
— А ты уже заплатила за доставку?
— Ещё нет. Сейчас пойдём.

— Нам трэ/ба знайсці/ ня/нюку для свайго
малога.
— Ня ве/даеш, што рабі/ць? Вазьмі/ рэкла/мны
дада/так і прагле/дзь абве/сткі. Будзь пэ/ўны,
што-не/будзь ды знойдзеш.

— Нам надо найти няню для своего малыша.
— Не знаешь, что делать? Возьми рекламное
приложение и просмотри объявления. Будь
уверен, что-нибудь да найдёшь.

— Я б хаце/ла гэ/ткае ўча/сэ/ньне, як на мадэ/лі.
— Калі/ ла/ска, зробім так, як хочаце. У нас
жада/ньне кліе/нта — гэ/та закон.

— Я бы хотела такую причёску, как на модели.
— Пожалуйста, сделаем так, как хотите. У нас
желание клиента — это закон.

— Што менаві/та не задавальня/е жыхароў
ва/шага дому?
— Ця/сьля/рна-сталя/рныя, тынкава/льна-
маля/рныя і да/хавыя работы.

— Что именно не удовлетворяет жильцов
вашего дома?
— Плотнико-столярные, штукатурно-
малярные и кровельные работы.

<p>— Паслухай, яка абестка: «За 10 кілямэтраў ад гораду прадаецца катэдж з усімі выгодамі».</p> <p>— Цікава, колькі ж ён будзе каштаваць?</p> <p>— Блізка ад гораду, усе выгоды. Пэўна ж, цана будзе немалая.</p> <p>— Што там доўга разважаць, давай патэлефануем.</p>	<p>— Послушай, какое объявление: «В 10 километрах от города продаётся коттедж со всеми удобствами».</p> <p>— Интересно, сколько же он будет стоить?</p> <p>— Близко от города, все удобства. Конечно, цена будет немалая.</p> <p>— Что там долго гадать, давай позвоним.</p>
<p>— Куды ж так надоўга зьнік?</p> <p>— Хадзіў у турысцкае бюро, узяў пуцёўку ў Гішпанію.</p> <p>— У Гішпанію? І колькі ж ты гахнуў?</p> <p>— Увесь гаман спустошыў.</p> <p>— А ці ня лепш падарожнічаць саматугам?</p> <p>Гэта выходзіць танней.</p> <p>— Не. Для мяне добрае тое падарожжа, дзе выгода і бяспэка.</p>	<p>— Где так долго пропадал?</p> <p>— Ходил в туристическое бюро, взял путёвку в Испанию.</p> <p>— В Испанию? И сколько же ты всадил?</p> <p>— Все деньги с кошельком.</p> <p>— А не лучше ли путешествовать дикарём? Это получается дешевле.</p> <p>— Нет. Для меня хорошо то путешествие, где комфорт и безопасность.</p>

Майстры слова гавораць

Гравюры Скарыны! Ён выказаў іх
 На спракавчым дрэве гісторыі
 Свайго народу,
 Хоць мог бы падабраць
 І больш падаклівы
 І больш удзячны матэрыял.
 І выказаў ён іх ня шты хелем-разцом,
 А промнем сонца, промнем сваёй веры
 І любові да народу.
 Таму штых кожны быў такі глыбокі,
 Што ні агонь, ні забыццё, ні ворагі, ні час
 Гравюраў гэтых знішчыць не змаглі.
 І сёння нейкая чароўная живе ў іх сіла,
 Якая сляпым вяртае зрок,
 Глухім — іх слых, няпомнячым — іх памяць,
 А безьязыкім — мову.

Максім Танк

Контрольная работа

1. Замест кропак устаўце ў тэкст адсутныя словы.

Прыехаўшы ў сталіцу, асабліва не раздумвайце, на ... дабірацца ў Стоўбцы, — аддайце ... чыгунцы: ... на электрычцы зойме ўсяго паўтары ... Менавіта столькі ж ... ў нас будзе на ... з, так бы мовіць, калячыгуначнымі славутасцямі, найперш — літаратурнымі. Праўда, да драбніцаў разабраць і засвоіць ... за гэты час проста ... Таму засяродзім ... толькі на тым значным і адметным, што ...

За ... вагона мільгаюць абрысы ... сталіцы, ззаду ... гарадзкія чыгуначныя ... «Бальніца», «Курасоўшчына» і «Гай». Залюбаваўшыся мясцовымі краявідамі, мы неўпрыкмет ... і станцыю «Памысьлішча», і схаваныя ў зеляніне ... ахоўнай паласы ... «Пціч» ... «Воўкавічы». І вось, ... «Фаніпаль».

Сяргей Галоўка

2. Прачытайце верш Канстанцыі Буйло.

Lublu náš kraj

Lublu náš kraj, staronku hetu,
Dzie ja radziłasia, rasła,
Dzie pieršy raz paznała ščасьcie,
Ślazu niadoli praliła.

Lublu narod náš bielaruski
I chaty ў zieleni sadoў,
Założanyja zbożžam nivy,
Šum našych hajaў i lasoў.

Lublu raku, što svaje vody
Imčyć u niaviedamuju dal,
I žoўtaść bierahoў piaścanych,
I jasnaść čystych jaje chval.

I pieśniu rodnuju lublu ja,
Što dzieўki ў poli zapiajuć,
A tony hołasna nad nivaj
Pieralivajucca, pływuć.

Usio ў kraju tym sercu miła,
Bo ja lublu kraj rodny svoj,
Dzie ż pieršym ščасьciem ja spaznałaś
I z hora pieršaju ślazoj.

3. З наступных словаў складзіце паводле правілаў беларускае граматыкі складзіце тэкст і вызначце, як у першакрыніцы гучаў урывак з кнігі Ўладзімера Арлова і Генадзя Сагановіча «Дзесяць вякоў беларускай гісторыі».

а Аб'яднаньне адбылося адну асаблівага балцкага без беларускае бо буйную было Вялікага гісторыі гвалту даўня дзяржаву дзяржавы з захаду земляў і і і інтарэсах існавалі Княства крывічамі літвой Літоўскага мангола-татары насельніцтва натуральна новая нямецкія пагражалі Паміж пачынаецца пачыналі разрозьненых рыцары слабых стагодзьдзя сувязі сярэдзіне так Таму У у усходу ціснуць шчыльныя эпоха эпоха як ў ўсходнеславянскага ўтварэньне XIII —

Заўвага.

Для выканання гэтага задання трэба ўсе словы выпісаць па адным на асобныя паперкі. Словы на паперках спачатку ўтвараюць словазлучэнні, якія складаюцца ў сказы, а потым — у тэкст. Калі застануцца «лішнія словы», іх лягчэй будзе скарыстаць, пабудаваўшы аснову тэксту. Паспрабуйце. Гэтае цікавае заданне нам прапанаваў лінгвіст прафэсар Уладзімер Карпаў. Яно дазваляе праверыць, наколькі добра вы засвоілі граматыку мовы.

4. Прачытайце, які выпадак здарыўся з нашым сябрам. Перакладзіце ў беларускую мову.

Родной язык защищает, как мать

*Путешествия, как и люди,
имеют свою судьбу.
Стендаль.*

Где я люблю бывать, так это в Чехии. Всегда с удовольствием еду в Прагу. И что удивительно, именно в Праге я ощутил себя белорусом. Вот какой неожиданный случай стал тому причиной.

Тёплым весенним днём мы с другом шли к Вацлавской площади. Немного устали, и свободная скамеечка в уютном скверике оказалась как раз кстати. Решили отдохнуть. Хорошая погода, безоблачное ясное небо, ласковое солнце — вокруг полная безмятежность. Казалось, всё благоприятствует покою и тишине. И настроение у нас было соответствующее. Мы сидели, делились впечатлениями. Разговаривали по-русски.

И вдруг в наш неторопливый разговор врывается неожиданное: «Здравствуйте. Вы первый день в Праге?» — Откуда ни возьмись перед нами выросли три молодых человека очень спортивного вида. Тонем, не терпящим возражений, они заявили нам, что гулять просто так по незнакомому городу небезопасно. И что они, «добровольцы», будут защищать нас. Но такая «забота» требует обязательной оплаты в... 50 долларов с каждого — твёрдый тариф! В один момент день был испорчен. Куда девались покой и тишина? Перед такой чудовищной наглостью мы попросту растерялись...

После некоторого препирательства мы не нашли иного выхода, как заплатить вымогателям, чтобы они оставили нас в покое.

Понаблюдав за новоявленными «охранниками», мы заметили, что они не предлагают свои услуги ни чехам, ни англичанам, ни французам, ни немцам. А почему? Да всё очень просто: не зная языка, они не в состоянии объяснить, чего хотят. Вывод напрашивался сам собой — разговаривать только по-белорусски. Кстати, наш язык очень похож на чешский. Не теряя времени, мы перешли на белорусский язык, и дальнейшее наше пребывание в Праге никакими неприятностями уже не омрачалось.

Вот такой своеобразный случай помог нам понять жизненную сущность родного языка — это как хороший живой человек, который верен тебе.

Простые, но очень важные истины порой приходится постигать непростым путём.

5. Уявіце сабе, што вы прыйшлі дамоў і ўбачылі сьляды рабунку ў хаце: дзьверы адчынены, у хаце — як на «ўварванскай вуліцы». Вам неабходна расказаць, што вы бачыце ў кватэры, што вы адчуваеце, што ў вас скралі, як вы паведаміце міліцыянтам пра тое, што здарылася.

6. Перакладзіце верш Аляксандра Пушкіна на беларускую мову.

Я вас любил: любовь ещё, быть может,
В душе моей угасла не совсем;
Но пусть она вас больше не тревожит;
Я не хочу печалить вас ничем.
Я вас любил безмолвно, безнадежно,
То робостью, то ревностью томим;
Я вас любил так искренно, так нежно,
Как дай вам Бог любимой быть другим.

Калі вы як мае быць выканалі ўсе заданьні кантрольнай работы — лічыце, што сьмела можаце размаўляць па-беларуску.

Гэта адзін зь першых падручнікаў па беларускай мове ў яе несавецкім варыянце. Калі не лічыць факсымільных перавыданьняў падручнікаў пачатку XX стагодзьдзя — першы, які напісаны й надрукаваны на Радзіме.

Мы будзем рады вашым заўвагам і парадам наконт зьместу й падачы дыдактычнага матэрыялу, якія можна даслаць на адрас выдавецтва.

Здароўя, шчасьця, посьпехаў!

Да сустрэчы!

Белорусская латиница

Апроч кірыліцы, у беларускай мове ўжываецца лацінскі альфабэт — *лацінка*:

A B C Ć Č D Dž Dz E F G H I J K L Ł M N Ń O
P R S Ś Š T U Ů V W Y Z Ż ž

Ніжэй паказаныя лацінка з адпаведнымі літарамі кірыліцы і наадварот — кірыліца з адпаведнымі літарамі лацінкі.

Лацінка →	Кірыліца	Кірыліца →	Лацінка
a	а	а	a
b	б	б	b
c	ц (цвёрды — [ц])	в	v (w)
ć	ц (мяккі — [ц’])	г	h / g
č	ч	д	d
d	д	е	je / ie
e	э	ё	jo / io
f	ф	ж	ž
g	г (гук [g] выбухны)	з	z
h	г (гук [h] фрыкатыўны)	і	i
i	і	й	j
j	й	к	k
k	к	л	l / l
l	л (мяккі — [л’])	м	m
ł	л (цвёрды — [л])	н	n
m	м	о	o
n	н (цвёрды — [н])	п	p
ń	н (мяккі — [н’])	р	r
o	о	с	s
p	п	т	t
r	р	у	u
s	с (цвёрды — [с])	ў	ũ
ś	с (мяккі — [с’])	ф	f
š	ш	х	ch
t	т	ц	c
u	у	ч	č
ũ	ў	ш	š
v (w)	в	ы	y
y	ы	ь	—
z	з (цвёрды — [з])	э	e
ž	з (мяккі — [з’])	ю	ju / iu
ž	ж	я	ja / ia

Зазначце.

I. У лацінцы, у адрозненне ад кірыліцы, менш галосных і больш зычных літар.

II. У лацінцы няма мяккага знаку *ь*. Таму зычныя *Ć, Ń, Ś, Ž* — заўсёды мяккія і адрозніваюцца ад аналягічных цвёрдых літар *C, N, S, Z* спецыяльным дыякрытычным знакам: **піць = рі́ć, несцьці = nieści, адрозьненні = adroźnieńni**. Аднак для літар *L* і *Ł* усё інакш! Літара *L* — мяккая, а літара *Ł* —

цвёрдая: літара = *litara*, палац = *palas*, люстэрка = *lusterka*, пачакальня = *pačakalnia*, малако = *malako*.

III. У літар *Ž, Š, Č, Ů* знаходзім іншыя дыякрытычныя знакі, якія паказваюць не мяккасьць, а інакшую якасьць гучаньня: шчупак = *ščupak*, чараўнік = *čaraŭnik*, дождж = *doždž*, аўтар = *aŭtar*.

IV. Лацінка ня мае літар *я, е, ё, ю*. Таму:

- Пасьля галосных і на пачатку слоў пішам:

Я	<i>JA</i>	сьветлая = <i>švietłaja</i> , явар = <i>javar</i> , яскравы = <i>jaskravy</i> ;
Е	<i>JE</i>	ежа = <i>ježa</i> , прыедзе = <i>pryjedzie</i> , тое = <i>toje</i> ;
Ё	<i>JO</i>	ёсьць = <i>jość</i> , знаёмства = <i>znajomstva</i> , маёнтак = <i>majontak</i> ;
Ю	<i>JU</i>	Юля = <i>Jula</i> , ведаю = <i>viedaju</i> , забавляюцца = <i>zabaŭlajucca</i> .

- Пасьля зычных (акрамя мяккай літары *L*) пішам:

Я	<i>IA</i>	вячэра = <i>viačera</i> , няня = <i>niania</i> , сям'я = <i>siamja</i> ;
Е	<i>IE</i>	сьвет = <i>šviet</i> , месца = <i>miesca</i> , поўдзень = <i>poŭdzień</i> ;
Ё	<i>IO</i>	сёлета = <i>sioleta</i> , цётка = <i>ciotka</i> , зёлкі = <i>ziolki</i> ;
Ю	<i>IU</i>	сюды = <i>siudy</i> , касьцюм = <i>kaścium</i> , усю = <i>usiu</i> .

- Пасьля мяккай літары *L* пішам:

Я	<i>A</i>	рэклама = <i>reklama</i> , пляц = <i>plac</i> , ляжыць = <i>lażyć</i> ;
Е	<i>E</i>	лес = <i>les</i> , вяселье = <i>viasielle</i> , тэлефануе = <i>telefonuje</i> ;
Ё	<i>O</i>	лёс = <i>los</i> , лёд = <i>lod</i> , жыльлё = <i>žyllo</i> , далёка = <i>daloka</i> ;
Ю	<i>U</i>	любіць = <i>lubić</i> , куплю = <i>kuplu</i> , дзіўлюся = <i>dziŭlusia</i> .

V. У лацінцы адсутнічае апостраф ('): узмор'е = *uzmorje*, надвор'е = *nadvorje*, сям'я = *siamja*, бар'ер = *barjer*, кан'юнктура = *kanjunktura*.

VI. У кірыліцы літары *е* адпавядаюць два гукі: [э] і [jэ], аднак у лацінцы літара *E* перадае адзін гук [э]: гэты = *hety*, фатэль = *fatel*, шэсьць = *šeść*, цэгла = *cegła*, дрэва = *dreva*.

VII. Гук [x] у лацінцы перадаецца дыграфам *CH*: хадзіць = *chadzić*, хвалявацца = *chvalavacca*, хто = *chto*, падхапіць = *padchapić*, хораша = *choraša*.

VIII. Лацінская літара *G* перадае выбухны гук [g], які ў беларускай мове, часцей за ўсё, сустракаецца ў спалучэньні зг: мазгі = *mazgi*, згвалціць = *zgvalcić*, розгі = *rozgi*. Аднак ёсьць і шэраг іншых словаў з гукам [g]: ганак = *ganak*, гузік = *guzik*, Галгофа = *Galgofa*, швагер = *švager*.

IX. У астатнім правілы вымаўленьня, пісьма й чытаньня ў лацінцы — такія самыя, як і ў кірыліцы.

Karotkija razmovy (čytajcie ŭhołas)

— Niaŭžo vy začyniajeciesia?
— Vybačajcie, u nas — techničny pierapynak.
— A mnie ž hetak nieadkladna treba zapłacić za kamunalnija pasłuhi!
— Što za biada, davajcie vaš kvitok.

— Няўжо вы зачыняецеся?
— Выбачайце, у нас — тэхнічны перапынак.
— А мне ж гэтак неадкладна трэба заплаціць за камунальныя паслугі!
— Што за бяда, давайце ваш квіток.

<p>— Dzie tyja dziaŭčaty?</p> <p>— Uviečary jany buduć u nas na imprezie.</p> <p>— Ale Ź ci paznaju ja ich?</p> <p>— Adrazu paznaješ, bo ichny vyhlad — nadta admietny: jany ũ nacyjanalnych strojach. Hetkich strojaŭ va ũsim instytucie ni ũ kaho niama.</p>	<p>— Дзе тыя дзяўчаты?</p> <p>— Увечары яны будуць у нас на імпрэзе.</p> <p>— Але ж ці пазнаю я іх?</p> <p>— Адразу пазнаеш, бо іхны выгляд — надта адметны: яны ў нацыянальных строях. Гэткіх строяў ва ўсім інстытуце ні ў каго няма.</p>
<p>— Dobry dzień, dziadźka Andrej!</p> <p>— Zdarou, žeŭžyk. A dzie Ź bački?</p> <p>— Zaraz pryjduć. Zajšli ũ kramu.</p> <p>— Nu, jak ty duŹ-zdarou? Ci padros za leta?</p> <p>— My byli na mory, dziadźka Andrej.</p> <p>— Na mory? I dzie Ź heta?</p> <p>— U Tureččynie, na Egiejskim mory. Jano ciopłaje, łaskavaje. I vada ũ im — čystaja, prazrystaja.</p>	<p>— Добры дзень, дзядзька Андрэй!</p> <p>— Здароў, жэўжык. А дзе ж бацькі?</p> <p>— Зараз прыйдуць. Зайшлі ў краму.</p> <p>— Ну, як ты дуж-здароў? Ці падрос за лета?</p> <p>— Мы былі на моры, дзядзька Андрэй.</p> <p>— На моры? І дзе ж гэта?</p> <p>— У Турэччыне, на Эгейскім моры. Яно цёплае, ласкавае. І вада ў ім — чыстая, празрыстая.</p>
<p>— Dobry dzień! Kampanija «Čmiel». Słuchaju vas.</p> <p>— Dabrydziēn! Nas zacikaviła vaša pradukcyja, majem namier kupić. Chacieli b sioŭnnia padjechać i zaklučyć dahavor.</p> <p>— Kali łaska, pryjaždžajcie. My pracujem ad 9-j da 18-j hadziny.</p>	<p>— Добры дзень! Кампанія «Чмель». Слухаю вас.</p> <p>— Дабрыдзень! Нас зацікавіла ваша прадукцыя, маем намер купіць. Хацелі б сёння пад'ехаць і заключыць дагавор.</p> <p>— Калі ласка, прыежджайце. Мы працуем ад 9-й да 18-й гадзіны.</p>
<p>— Pasłuchaj, jakaja abviestka: «Za 10 kilometraŭ ad horadu pradajecca katedŹ z usimi bytavymi vyhodami».</p> <p>— Cikava, kolki Ź jon budzie kaštavać?</p> <p>— Blizka ad horadu, usie vyhody. Peŭna Ź, cana budzie niemałaja.</p> <p>— Što tam doŭha razvažać, davaj patelefanujem.</p>	<p>— Паслухай, якая абвестка: «За 10 кілямэтраў ад гораду прадаецца катэдж з усімі бытавымі выгодамі».</p> <p>— Цікава, колькі ж ён будзе каштаваць?</p> <p>— Блізка ад гораду, усе выгоды. Пэўна ж, цана будзе немалая.</p> <p>— Што там доўга разважаць, давай патэлефануем.</p>
<p>— Dzie ty hetak zatrymałasia?</p> <p>— Dyk sioŭnnia Ź u škole byŭ bačkoŭski schod.</p> <p>— Nu i što skazała nastaŭnica pra našaha Paŭłu?</p> <p>— Nu što. Z movami ũ jaho — narmalova. A voś matematyka... Nastaŭnica kaŹa, što treba padciahnuć navyki rachavaŭnnia.</p> <p>— A jak pavodziny?</p> <p>— O-o-o, tut jaho treba dukavać a dukavać. Na pierapynkach lotaje, niesłuch hety. Viedaješ, što było? Naskočyŭ na dyrektara školy, i nastaŭnica miała vymovu.</p> <p>— Bačyš, za hetymi kamandziroŭkami dzicia zusim razbeščilaŹia.</p>	<p>— Дзе ты гэтак затрымалася?</p> <p>— Дык сёння ж у школе быў бацькоўскі сход.</p> <p>— Ну і што сказала настаўніца пра нашага Паўлу?</p> <p>— Ну што. З мовамі ў яго — нармалёва. А вось матэматыка... Настаўніца кажа, што трэба падцягнуць навыкі рахавання.</p> <p>— А як паводзіны?</p> <p>— О-о-о, тут яго трэба дукаваць а дукаваць. На перапынках лётае, неслух гэты. Ведаеш, што было? Наскочыў на дырэктара школы, і настаўніца мела вымову.</p> <p>— Бачыш, за гэтымі камандзіроўкамі дзіця зусім разбэсьцілася.</p>

Созвучные слова

У беларускай мове ёсць словы, якія паводле гучання падобныя да расейскіх, але маюць зусім іншы сэнс. Ніжэй пададзеныя некаторыя з гэтых словаў.

Беларускае слова	Тлумачэньне слова па-расейску	Сугучнае расейскае слова	Пераклад сугучнага расейскага слова
адка з	ответ	отказ	адмова
ара ць	пахать	орать (кричать)	раўці́, крыча́ць
асоба	личность	особо (отдельно)	асобна
багаты р	богач	богатырь	волат, асі́лак
ба нька	1) кольцо для крепления; 2) банка (мед.)	банька, баня	ла зьня
бла га	дурно, плохо	благо: 1) добро; 2) как раз	1) кары́сьць, даброты 2) балазе́, добра што
брак	нехватка, отсутствие чего-либо	брак (супружество)	шлюб
буйны	крупный	буйный (сумасшедший)	шалёны, звар’яце́лы
бясе да	бал, застолье, банкет, пиршество	беседа (разговор)	гу тарка, размова
бясьпе ка	безопасность	беспечность	бесклапотнасьць, нядба́йнасьць
век	возраст	век (столетие)	стагодзьдзе
ве ка	крышка	веко у глаза	паве́ка
ве тка	линия (железнодорожная)	ветка (дерева)	галі́на
выго да	удобство, уют	вы́года	вы гада
вясе лье	свадьба	веселье	веса́лосьць
га за	керосин	газ	газ
гарбу з	тыква	арбуз	каву́н
годны	достойный	годный	прыда́тны, зда́тны
грабці́	грести (веслом, граблями)	грабить (отбирать)	рабава́ць
грамада	община, общество	громада, громадина	ве ліч, гмах, нагрува́шчанасьць
гуля ць	играть	гулять	шпацырава́ць
другі́	второй	другой (иной)	і́ншы
дыва н	ковёр	диван	кана́па
е сьці́	принимать пищу	есть (иметься в наличии)	ёсць
ёлкі́	прогорклый	ёлки, ели	е́лкі
жада ць	хотеть чего-либо	жадничать	скна́рнічаць
злудзей	вор	злодей	лі́хадзе́й, злачы́нец
ігрушка	1) грушевое деревце; 2) мелкий плод груши	игрушка	ца́цка
калду́н	оладья с мясной начинкой	колдун (волшебник)	вядзьма́р
калё сы	телега, повозка	колёса	колы
касьце́р	поленница	костёр	вогні́шча, агонь
кары́сны	полезный	корыстный (человек)	кары́сьлівы
ка чка	утка	качка	гайда́нка
кра ска	цветок	краска	фа́рба
кра сны	красивый	красный (цвет)	чырво́ны
кросны	ткацкий станок	крёстный (отец)	хросны́ (ба́цька)
кры́шку	немножко	крышка	ве́ка, на крыўка
ку кла	узел волос	кукла (игрушка)	ля́лька
крэ́сіва	огниво	красиво	прыгожа

крэ/сла	стул (жэ́сткий)	кресло (мягкое)	фатэ/ль
ла/яць	ругаць	лаяць (о собаке)	браха/ць
лі/штва	наличник, планка, плинтус	листва	лі/сьце, лісьцэ
ложак	койка, кровать	ложка	лы/жка
лук	лук (оружие)	лук (растение)	цыбу/ля
лю/лька	трубка (для курения)	люлька (колыбель)	калы/ска
мані/ць	обманывать	маніць: 1) притягивать; 2) звать	1) клі/каць; 2) ва/біць
ма/сла	масло сливочное	1) масло растительное; 2) масло машинное; 3) масло сливочное	1) але/й; 2) алі/ва; 3) ма/сла
мір	мир (отсутствие вражды)	1) мир, вселенная; 2) согласие; 3) спокойствие	1) сьве/т, сусьве/т; 2) згода; 3) спакой
наказа/ць	приказать	наказать (за проступок)	пакара/ць
напраўля/ць	острить (бритву)	направлять, управлять	накіроў/ваць
на/ціск	ударение (в слове)	натиск, напор	ціск
непрые/мны	неприятный	неприемлемый	непрыма/льны, недапушча/льны
нядзе/ля	воскресенье	неделя	ты/дзень
па/года	ве́дро, ясная солнечная погода	1) погода (вообще); 2) па/года (<i>архит.</i>)	1) надвор'е; 2) па/гада
пакой	комната	покой	спакой; спачы/н
па/ра	пар	пора/ (период)	пара/, час
пах	запах	пах (<i>анат.</i>)	пахві/на
пей!	пой!	пей!	пі!
плётка	сплетня	плётка	бізу/н, нага/йка
плот	забор	плот: 1) для сплава; 2) помост	1) плыт; 2) кла/дка, памост
пол	пол (<i>биол.</i>)	пол (настил)	падлога
пра/віць	чинить	править, управлять	кірава/ць
проста	прямо	просто	лёгка
пры/клад	пример	приклад	прыкла/д
пу/шка	коробка	пушка (орудие)	гарма/та
пыта/ць	спрашивать	пытать (мучить)	катава/ць
ру/шыць	выступать с походом	рушить (разрушать)	разбура/ць, руйнава/ць
рэч	вещь	речь: 1) язык; 2) выступление; 3) беседа	1) мова; 2) прамова; 3) гу/тарка
сва/рка	ссора, перебранка	сварка (<i>мет.</i>)	зва/рка
склон	падеж	склон	схіл, адхон
слых	слух (чувство)	слух (молва)	пагалоска, чу/тка
ста/йна	конюшня	стая	згря/я, чарада
стра/ва	блюдо (пища, кушанье)	отрава	атру/та
стрэ/льба	ружьё	стрельба (пальба)	страляні/на
сту/дзень	январь	студень (кушанье)	халадзе/ц, квашані/на
сту/дня	колодец	стужа	сьцю/жа
субясе/днік	участник банкета; собутыльник	собеседник	суразмоўца
сьвет	мир, планета	свет (освещение)	сьвятло
твар	лицо	тварь (живое существо)	стварэ/ньне
трактава/ць	угощать	трактовать (толковать)	тлума/чыць

трус	кролик	трус	б аязл ^і / в ец
убі ць	вбить	убить (умертвить)	з абі ^{ць}
установка	учреждение	установка (оборудование)	а бсталява ^н ь не

Ключи к упражнениям

Уступ

14. Гандлёвыя рады, прамы вугал, размаўляю па-беларуску, вялікія моры, чалавек жаргуе, фарба жоўтая, шосты рад, чую гром, дрэнная рэч.

17. На вадзе, дзён, у гурце, у клопаце, у лёдзе, у палёце, судзіць.

24. Нядаўна было гэтае здарэнне. Трэба купіць зімовае адзенне. Якое ў цябе пытанне? Гасьцей поўнае застолье. Першае каханне. Ціха шэпча калосьсе. Гэта справядлівы судзьдзя. Змянілася надвор'е. Мне знаёмае яго аблічча. Гэта было цікавае падарожжа. Здароўе — найлепшае багацце.

25. Паляўнічы на паляванні. Ён упэўнены ў сваіх перакананнях. Перад ад'ездам будзе развітанне. Ён купіў мужчынскае адзенне. Смачнае сьняданне. На падлозе сьмецце.

Лекцыя першая

2. Усё жыццё — у навуцы. Зьміцер — у дарозе. Вязу малой дачцэ гасьцінец. Пінжак вузкі ў плячо. Купім дзецям па цацы.

3. Дзеці мусяць паважаць сваіх бацькоў. Працую з татам. Мы жывём пры бацькох. Унукі шануюць сваіх бабуляў і дзядуляў. Мы не сьпявалі гэтых песень. Я запрашаю на вечарынку сябра і сяброўку.

5. У пакоі ёсць канапа, але няма ложка. У мяне ёсць залвіца, але няма швагра. На сталае ёсць аловак, але няма паперы. У мяне ёсць кампутар, але няма аўтаадказніка. Я маю выходны ў нядзелю, але ў суботу ня маю.

6. Пётра (хто? — Н.) лёг на канапу (на што? — В.).
Рука (што? — Н.) з прыгожым бранзалетам (з чым? — Т.).
Еду да сястры (да каго? — В.).
Дам дзіцяці (каму? — Д.) смачную цукерку (што? — В.).
Забраў дачок (каго? — В.) з садку (з чаго? — Р.).
Мы рыхтуемся да свята (да чаго? — Р.).
Дрэвы (што? — Н.) у сьнегавых шатах (у чым? — Т.).
Яго вачэй (чаго? — Р.) не відаць з-пад броваў (з-пад чаго? — Р.).
Я заўсёды пільнуюся правілаў (чаго? — Р.).

10. У савы — савянны. У лася — ласянны. У коткі — кацяны. У птушкі — птушаны. У качкі — качаны. Дзеці катовыя завуцца кацяняты. Дзеці мядзведзевыя завуцца медзведзяняты. Дзеці мышыныя завуцца мышаняты.

12. Поні (м. р.), флямінга (м. р.), пані (ж. р.), калье (н. р.), мэтро (н. р.), інтэрвію (н. р.), бра (н. р.).

13. ААН (ж. р.), БДУ (м. р.), МТЗ (м. р.), НН (ж. р.), МАЗ (м. р.), АРПЗ (ж. р.).

14. Хто ёсць? Хто вы ёсць? Скажыце, хто ёсць дома? Каго яшчэ тут няма? Ясь ёсць тут? Яго няма дома. Што ёсць у краме? Ёсць усё, а таго, што патрэбна — няма. У мяне ёсць шмат цікавых кніг. У яго няма тваёй кнігі. На маім кампутары ёсць усе патрэбныя праграмы.

15. Едзем да сястры, сядзім упоцёмку ля вакна, лес вакол дому, запрашаю да стала, ліст ад сябра, ідзем уздоўж берагу, заходзь да мяне, насупраць таго будынку, мае клопаты, доўгі цень.

16. Ён прыезджы? Не, ён тутэйшы. Так, ён з Ангельшчыны.

Ён француз? Не, ён італьянец. Так, ён з Парыжу.
Ён літаратар? Не, ён рэжысэр. Так, ён рэдактар.
Ён друкар? Не, ён настаўнік. Так, ён шавец.
Ён сьпявак? Не, ён музыка. Так, ён артыст.
Ён гісторык? Не, ён біёлаг. Так, ён выкладнік.
Ён дасьледнік? Не, ён вандроўнік. Так, ён навуковец.

17. Мяняльня проці пошты, сядзіба каля лесу, клюмба каля дому, аловак каля слоўніка, гаспадар сярод гасьцей, начынне ў майстра, палац проці гатэлю, прысады ўздоўж дарогі

18. Дайце мне, калі ласка, два пачкі печыва, дзьве бутэлькі віна, кавалак кілбасы, літар піва, кіляграм сыру, літар малака, чвэрць кіляграма тварагу, паўлітра алею, карабок запалак, сто грамаў масла, паўбохана хлеба, дзесяць яек, кіляграм цукру, два пачкі гарбаты, два пачкі кавы.

20. Сёньня ня будзе дажджу. У мяне няма з сабой грошай. Не, там няма ніякага сшытка. Мы прыйшлі зь лесу. У мяне няма настрою. Там няма ніякіх чаравікаў. У нашым горадзе няма філіі вашага банку.

Лекцыя другая

1. Дачцэ, падлозе, вавёрцы, дошцы, яблыку, кірмашу, каўняру, дзяўчыне, мазалю, сястры.

2. Телефаную: калегу (каляжанцы), дзяўчыне, сястры, Вольцы, дзядзьку.

Дзякую: суседу, гаспадыні, сябрам, прыяцелю, спадару Ласю.

Выбачаю: гандляру, цырульніку, сакратарцы, касірыцы.

6. Легчы на канапу, пакласьці ў шафу, глядзеца ў люстэрка, запаліць лямпу, памыць шклянку, заслаць прасьціну, лашчыць кацяня, даглядаць дзядулю, зайсьці ў кватэру, купіць мэблю, есьці салату, ісьці на працу.

7. Одеваем детей. Жду удобного случая. Хозяйка подала завтрак. Пойдём через сквер. Сестра пошила платье. Малыш идет за игрушкой.

9. Іду лесам. Еду аўтобусам. Еду цягніком. Плыву катэрам. Ляту самалётам. Буду тынкоўнікам. Паеду вясной (вясною). Сустрэнуся раніцай (раніцою). П'ю каву зь вяршамі. Займаюся з выхаванцамі. Апякуюся дзіцем. Цікаўлюся мастацтвам. Працую рукамі. Працую фальваркоўцам.

10. Ямо лыжкай (лыжкаю), ямо відэльцам; п'ем шклянкамі, п'ем кубкамі, п'ем слоікамі; іду зь сёстрамі, іду зь сяброўкамі (сяброўкаю), іду з госьцем; малюю фарбай (фарбаю), малюю алоўкам, малюю пэндзлем; сустракаюся зь сябрамі, сустракаюся зь дзяўчатамі, сустракаюся зь Ясем.

12.

а) Бацька ў камандзіроўцы. Маці ў пральні. Сястра на вечарынцы. Дзеці на лузе. Сябра на Сьвіслачы.

б) Ён у вучэльні, у тэатры, у Сібіры, на плошчы, на вясельлі, у краме, у парку, на сьнезе, на Нарачы, пры вучню, пры бабулі, пры маці, пры Васілю.

13. Зубранё ў пушчы, Ясь на ганку, пакой у кватэры, коўдра на ложку, парасон у сумцы, фіранка на вакне, кветка ў руцэ, аўто на дарозе, яблык на талерцы, човен на рацэ, кот на парозе, качкі на возеры, студэнт у інтэрнаце.

15.

І тут, і там мае сябры. У Грэцыі — пан Дымас. З замежнікаў ён мой найлепшы прыяцель. Усе спасьцігаюць бізнэс, а пан Дымас застаецца верны свайму пакліканьню, як і я. Ён спэцыяліст ў галіне будаўніцтва, дойдзі, якіх мала. У сваёй творчасьці за крыніцу натхненьня ён мае помнікі даўніны. Каштоўнасьці, непадуладныя часу, — вось што бывае тэмай нашых гутарак у часе вандровак.

«Чалавек — гэта яго памяць», — кажа Дымас, і я згодны з ім. Гляджу на велічныя будынкi і думаю пра людзей, якія пакінулі ў гэтых мурах адбітак сваёй душы.

16. Я з жонкай, дачкой і сынам едзе у электрычцы. Сёння нядзеля, і мы, як заўсёды, наведваемся да бацькоў. Яны жывуць убаку ад чыгункі. Кілямэтры з тры яшчэ трэба ісьці празь лес. Але гэта нам падабаецца. Прыемнай бывае нечаканая сустрэча з жыхарамі лесу: зайцамі, дзятламі, вавёркамі. Іншы раз сьмялейшай вавёрцы можна падаць пачастунак і нават пасьпець дакрануцца да хваста. Гэта вельмі забаўляе маіх малых. Колькі тут бывае радасьці, сьмеху, а потым гутаркі — як вады, усю дарогу.

Лекцыя трэцяя

2. Найбліжэйшы прыпынак. Найлепшыя гады. Найвышэйшы гатунак. Найлягчэйшая вага. Найсаладзейшы напой.

3. Кату па пяту — малы. Аднаго поля ягады — аднолькавыя. Біты воўк — дасьведчаны. Хоць куды — выдатны. На сёмым небе — ўчаслівы. Маладзіца як брусьніца — чырванашчокая кабета. Плячысты на живот — ненаедны.

4. Рудыя валасы, зялёная кашуля, шэрыя вочы, бэжавае аўто, чырвоная стужка, паласаты кавун, блакітны шалік, чорная кава.

5. Паўднёвы вецер, жахлівы выгляд, вусаты дзядзька, бульбяная страва, кішэнны ліхтарык, малінавы колер, ружовы пялёстак.

6. Наваградзкі, Лідзкі, Нясьвіскі, Вушацкі, Сураскі, латыскі, заводзкі, сьвецкі, казацкі, Аршанскі.

7. Якасны: высачэзны.

Адносны: знаёмы, ільняная, марское, пяшчаная, зямная, камэрцыйны.

Прыналежны: братава, дзедаў, матулінага.

8. Беларусь на вольным рынку, радасьць у свабоднай творчасьці, дзеці ў гульнёвай залі, гармідар на школьным двары, згода ў супольнай працы, сьвечкі на старадаўняй жырандолі, імпрэза ў Купалаўскім тэатры, дзяўчына ў нацыянальным строі.

9. Новае начыньне — навейшае — найноўшае, самае новае;
мяккі каўнер — мякчэйшы — наймякчэйшы, самы мяккі;
чырвоны колер — чырванейшы — найчырванейшы, самы чырвоны;
смачны яблык — смачнейшы — найсмачнейшы, самы смачны;
прывабная мясьціна — прывабнейшая — найпрывабнейшая, самая прывабная;
салодкія маліны — саладзейшыя — найсаладзейшыя, самыя салодкія;
забаўныя прыгоды — больш забаўныя — найзабаўнейшыя, самыя забаўныя;
цёплае паліто — цяплейшае — найцяплейшае, самае цёплае;
зграбная рэч — больш зграбная — найзграбнейшая, самая зграбная;
высокая будыніна — вышэйшая — найвышэйшая, самая высокая;
пісьменны вучань — больш пісьменны — найбольш пісьменны, самы пісьменны;
малы сабачка — меншы — найменшы, самы малы;
цяжкая валізка — цяжэйшая — найцяжэйшая, самая цяжкая.

10.

а) Вольчын большы сын. Людміліна меншая сястра. Аркадзевы крэўныя.

б) Піліпаў студэнцкі пакой. Ксеніны бурштынавыя каралі. Максімава новае паліто.

11. Тут Мікітаў пісьмовы стол. На падлозе — Мікітавы новыя часапісы. Там бацькавы пісьмовыя прылады. Тут сяброўчын замежны слоўнік. На падлозе — сястрыная бліскучая цацка. На рагу стала

— Колеў заўсёды нататнік. Там Сяргеевы процісонцавыя акуляры. Там мой праязны квіток. Тут наш драўляны зэдлік. Каля стала — братава кампутаравае начыньне.

12. Утульны сьветлы пакой. Густоўны інтэр’ер. Позірк прыцягваюць адметныя рэчы ў беларускім гусьце. Сурвэнта. Прыгожа аформлены куфэрак. Рознага колеру кветкі. Што яшчэ? На сьцяне — старадаўні відарыс гербу «Пагоня». Выштукаваны гадзіннік. Мэбля. Кафляваны камінак. Каля сьцяны, справа, — шафа. Зьлева — сьветлая канапа. Справа — крэсла. Люстэрка. Яно ў прыгожай аправе. Мяккі каберац на падлозе. Угары, пад стольлю, — арыгінальная жырандоля. На вокнах — крэмавыя самаробныя фіранкі.

15. Вулічны рух, марскія хвалі, дарожны ліст, дубовая мэбля, ліпавы цьвет, волкае паветра, вярбовы дубец, рачны басэйн, майскі жук.

Лекцыя чацьвертая

1. Не, ён выдавец. Не, яны прыезджыя. Не, яна братава сяброўка. Не, яна паштарка. Не, яно Вольчына.

2. Што я ведаю пра Вярбіцкіх? — Я нічога ня ведаю пра іх.
Што я ведаю пра таго хлапца? — Я нічога ня ведаю пра яго.
Што я ведаю пра Вольку? — Я нічога ня ведаю пра яе.
Што ты маеш сказаць пра спадара Лявіцкага? — Я нічога ня маю сказаць пра яго.
Ты павіншаваў спадарыню Людмілу? — Я не павіншаваў яе.
Ты паядзеш з Паўлюком на адпачынак? — Не, я не паеду зь ім.
Ты даваў дзіцяці папіць? — Не, я не даваў яму папіць.

3. Віця і ягоная сястра, Зіна і ейны муж, настаўніца і ейная кляса, гаспадар і ягоны сабака, Вярбіцкія і іхныя дзеці, цётка і ейны ўнук, Васіль і ягоны фундатар.

5. Тут нейкія незнаёмыя дзяўчаты. Ён некага шукаў. Некаму гэта будзе патрэбна. Нехта забыўся ў аўтобусе сваю валізку. Гэта штосьці цікавае. Пакліч хутчэй каго-небудзь. Чамусьці ён мне не патэлефанаваў.

7. Я незнаёмы з тым спадаром. Я яшчэ не чытаў тае кнігі. Таго прыезджага я ня ведаю. Ён даў грошы той касірэцы. Пайду прывітаюся з тою дзяўчынаю. Той спадар — наш бухгалтар.

8. Маё тое шэрае, мае тые бялявыя, іхны той мураваны, ягоная тая ля сквэру, ейны той квяцісты, іхны той смуглявы, мае тые ў капэрце.

10.

а) — Гэта крэсла?
— Не, гэта фатэль. Ён мяккі, а крэсла — тое, драўлянае.

б) — Ці гэта тая дзяўчына?
— Так, гэта тая дзяўчына.

в) — Хто яшчэ гэта чуў?
— Ён казаў гэта толькі пры мне.

г) — Для каго мы купім гэтую цацку?
— Мы купім гэтую цацку табе.

д) — Няўжо гэта твой кампутар?
— Не, гэта Мікітаў кампутар.

- е) — Ці чытаў ужо хто тую кнігу?
— Той кнігі яшчэ ніхто не чытаў.

- ж) — Што гэта за аловак у цябе?
— У мяне не аловак, а ручка.

11. Мікіта у маёй сястры. Алесь у свайго дзядзькі. Тут мае рэчы. Дзеці ў тым аўтобусе. Паклажа ў іхнай валізцы.

12.

а) На чым ён знаецца? Ён на ўсім знаецца?

б) Ці ёсць у каго гэтка падручнік? Гэткага падручніка ні ў кога няма?

13. Пры кім вучыцца Антось? Каго мы пойдзем сустракаць? З кім паедзе Васіль за мяжу? Чым цікавіцца Людміла? У каго мы будзем на вясельлі? Кому падзякаваў госьць? З кім заўтра я буду мець гутарку? З кім прывітаўся Мікіта? Кому паціснуў руку? Кому сказаў прыемнае? У каго я яшчэ ня быў? У чыёй кватэры я яшчэ ня быў?

Лекцыя пятая

1. Дзяўчына чыста мые вокны. Хлопцы заўсёды рагочуць з маіх жартаў. Ён маўчыць, бо ня ведае, што казаць. Нашы сябры, як толькі прыехалі, адразу ж трапілі на вясельле. Малы дзьме ў дудку і надта ж цешыцца з гэтага. Мой брат сталяр, ён майструе. Яны гандлююць у краме харчовымі таварамі.

2. Дзякаваць — ён дзякуе, яны дзякуюць;
абяцаць — ён абяцае, яны абяцаюць;
зарабляць — ён зарабляе, яны зарабляюць;
уцякаць — ён уцякае, яны ўцякаюць;
бедаваць — ён бядуе, яны бядуюць;
дараваць — ён даруе, яны даруюць;
гаспадарыць — ён гаспадарыць, яны гаспадарыць;
крыўдзіць — ён крыўдзіць, яны крыўдзяць;
смажыць — ён смажыць, яны смажаць;
блішчэць — ён блішчыць, яны блішчаць;
важыць — ён важаць, яны важаць;
знаёміць — ён знаёміць, яны знаёмяць;
саладзіць — ён салодзіць, яны салодзяць;
лічыць — ён лічыць, яны лічаць.

3. Яна прасуе бялізну. Я аправаю паліто. Мы кладзем агуркі на стол. Яна разумее мяне. Ён папалуднае дома. Яны сустракаюць цябе. Маці прыгарнула дзіця да сябе. Настаўнік разьмяркоўвае абавязкі.

4.

- а) Умацаваць здароўе, замацаваць веды, запазьніцца на працы, запырачыць спавяшчальніку, утрымаць пазыцыі, удасканаліць плян;
б) закупляць харчы, панакупляць сувэніраў, паначапляць цацак, панасыпаць пяску, запытаць дазволу, запрасіць гасьцей;
в) выгадаваць дзяцей, адгадаваць вусы, выкруціць лямпачку, адкруціць дрот, выказаць думку;
г) дагледзець хворага, угледзець памылку, ураўнаважыць шалі, далучыцца да гурту.

5. Счэзнуць, падпільнаваць, пачакаць, пашукаць, скарыстаць, спадабацца, паслухаць, прывітацца, падпаліць, спарадкаваць, зразумець, растлумачыць, зганіць, згвалціць, узважыць.

6. Суседка хварэе на мігрэнь. Мы чакаем на тэлевізійнага майстра. Вітаўт ажаніўся з маёй сястрой Юляй. Вандроўнікі ідуць незнаёмаю дарогаю. Сватаў сын вучыцца бальным танцам. Бацькі выбачаюць сваім дзецям. Малыя цешацца з навагодняй ёлкі. Цешча ўмешваецца да сямейнага жыцця маладых. Абслуга сэрвіс-цэнтру знаецца ў кампутарах розных мадэляў. Наш выбраньнік заслугоўвае на давер.

7.

а) Групаваць, канспэктаваць, фінансаваць, даглядаць, сартаваць, камандаваць, абуваць, кватараваць, замыкаць, страляць, гуртаваць, перадаваць, карміць, зьмяняць, лайдачыць, марозіць.

б) Пагаршаць, зьмяншаць, хітраваць, прыгажэць, чырванець, перавышаць, маўчаць, весяліць, чысыціць, ваяваць, ружавець, асьляпіць, скарыць, знаёміць, гатаваць, пільнаваць.

8. Апранайцеся! Гадуіцеся! Сьмейцеся! Сустрэкайцеся! Пытайцеся! Знаёмцеся! Прывітайцеся! Радуйцеся!

10. Мой брат Пётра мае невялікую кватэру, але ўсім досыць месца. Там жывуць птушкі, рыбка, заводны сабака Векша і кот Плютон. Ці ўяўляеце сабе гэткую сыціжму жыўнасьці? А ўсё таму, што мой пляменьнік Юзя вельмі любіць жывёлаў. Ён корміць і даглядае сваіх улюбёнцаў. Гэты занятак ёсьць яго найлепшай уцехаю. А ўвогуле Юзя — паважны і цяжкі хлапец. Шмат у чым ён нагадвае свайго бацьку.

11. Я вучуся, я сьмяюся, я забываюся, я спадзяюся, я адгукваюся, я пытаюся, я апранаюся, я нуджуся, я зьвяртаюся, я бяруся, я маюся.

12. Максім спадарожнічае знаёмым у паездцы. Ён унікае гэтай размовы. Гэты напой праганяе, спаталяе смагу. Госьць доўжыць сваю гутарку. Дзеці пераймаюць паводзіны бацькоў. Гэты прыезджы харчуецца ў рэстарані. Яна загадала прыбраць усё лішняе.

13. Дасьце нам свой адрас? Апранеш паліто? Ясі мясную салату? Змарнуеце час? Забараняеш курыць у кватэры? Бераце гэты куфэрак? Пячэш рыбу? Бежыце далей? Гледзіце вясельныя здымкі? Прыемна бавіце час? Дарыце гэтую карціну? Гатуеш каву? Дапамагаеце сваім бацькам? Віншуеце са сьвятам? Жывяце за мяжой? Запрашаеце яго на госьці?

14. Дзіця сумуе па маці. Я намерыўся купіць сабе капялюш. Юля адведае хворага бацьку. Яны выпраўляюцца ў дарогу. Я жыва прыпамінаю тую сустрэчу. Ён бацьку скардзіўся на мяне.

Лекцыя шостая

4. Сямнаццатым, чацьвертаму, шэсьцьдзсят першай, першага, адзінаццатай.

5. Пяці дрэваў, трох сяброў, шасьці чалавек, дваіх дзьвярэй, абедзьвюх дзяўчын, дзьвюх сябровак, ста й аднаго далматынца, трох сабакаў, чатырох кампутараў, абодвух летапісцаў, дзевяці жыццяў, чатырнаццаці праграмаў, васьмі спадарожнікаў, дваіх кацянятаў.

6. Абодвух, абодвум, абодвух, абодвума, пра абодвух.

7. Сустрэліся за паўтара кілямэтра ад станцыі. У цеста трэба пакласьці дзьве траціны шклянкі цукру. Прыйшлі паўтары гадзінамі пазьней. Прыедзе праз паўтары гадзіны. Гэтым дзьвюм дарогам не сысьціся. Маю паўтара слоікі сочыва. Гэты кавалак кужалю на паўтраця мэтра. Да дому засталася тры кілямэтры.

8. Пяцьцю карткамі, дзевяцьцю кубкамі, дваццацьцю трыма ўдзельнікамі, трыццацьцю чатырма нумарамі, дзьвюма лыжкамі, васьмю байцамі, чатырнаццацьцю з паловай кіляграмамі, трыма падручнікамі, дванаццацьцю флямастарамі, паўтары хвілінамі, сарака сямю кілямэтрамі, дзевяноста сшыткамі.

9. Дзесяць разоў мер — і то ня вер. Мінула чвэрць стагоддзя. Прайшла траціна веку. Пачалося трэцяе тысячагоддзе. Незлічоныя паданні старажытных муроў. Хвілінаў праз колькі пачнецца нарада. На ганку стаяць трое незнаёмых хлапцоў. Моладзевы часапіс выходзіць двойчы на месяц. Дзед песьціць абодвух сваіх унукаў. Абедзве дзяўчыны прывіталіся з настаўнікам. Узьніміце абедзве рукі ўгару. Наш дом стаіць на скрыжаванні дзвюх вуліц.

10. На ганку многа хлапцоў. Сьветлых азёраў тут — безліч. Шмат разоў змянялася іхная назва. У гэтым лесе грыбоў а грыбоў. Процьма народу ў чарзе. Усе дамы — на шмат паверхаў. Мала даць — брыдка, а многа — шкода. На іхнай вуліцы шмат дрэваў.

11. Колькі часу? Калі выходжу з дому? Як дабіраюся на працу? З кім сёння маю сустрэчу? Колькі зойме гутарка з партнёрам? Што запісана ў электронным нататніку? За каго сёння давядзецца быць? Як завуць дзіця? Колькі часу шпацыруем? Калі мы ўжо дома? Ці доўга Юзя гатовы слухаць казкі?

15.

- а) — Зь беларускіх азёраў найвялікшае — Нарач.
— Якая яго даўжыня?
— Пэўна, кілямэтраў зь дзесяць ці мо й болей.
- б) — Каторая гадзіна? / Колькі часу?
— Ужо палова на восьмую.
- в) — Бацька дома?
— Дома.
— Пакліч яго.
— Тата заняты, ён у гаражы.
— А калі ён вызваліцца?
— Праз гадзіну-дзве.
- г) — Ён у сталым веку?
— Не, яму гадоў пад трыццаць.
- д) — Дзе вы будзеце на Новы год?
— Сьвяткаваць будзем сваёй сям'ёй, утраіх.

Лекцыя сёмая

1. Засланы абрусам стол, пачутыя навіны, вывучанае правіла, пакліканы чалавек, ацэнены тавар.

2. Зробленая праца, пройдзены шлях, куплены аловак, зачыненыя дзверы, пазычаныя грошы, здарожаныя вяскоўцы, падабраныя колеры, пагаслыя вочы, засьмяглыя вусны, загарэлы твар, нечাপаныя мясціны.

3.

- а) Дагледжаны лекарам хворы. Дагледжанае гаспадарамі жыллё. Дагледжаная бацькамі гаспадарка.
- б) Хлопчык, апрануты ў сьвяточны гарнітур. Дзяўчынка, апранутая ў Сьнягурку. Жанчына, апранутая ў футра. Дзяўчынка, апранутая ў народны строй. Хлопчык, апрануты ў мядзведзя.

4. Пафарбаваная падлога; распушчаны тлушч; памыты каўнер; памытае, пакупанае, прыбранае дзіця; спарадкаваныя рэчы; пабеленая столь; пасалоджаная кава; пасталелы дзяцюк; замкнёныя дзверы.

5. Гэта ўпэўнены ў сабе чалавек. Тут адзін ацалелы будынак. Зьмяненні ўстаноўчых дакумэнтаў былі ўхваленыя сходам акцыянэраў. Мне трэба купіць сродкі для чышчання. Усе, хто чакае на вынікі, адчуваюць пэўнае хваляваньне. Гэта вучні, якія сядзяць і слухаюць свайго настаўніка.

Канцэрт, які не адбыўся ўчора, адбудзецца ў нядзелю. Ужо пачатак фільму зьнехваціў мяне глядзець яго далей, і я сыйшоў.

6.

а) Жартуючы, п'ючы, хвалюючы, кажучы;

б) увайшоўшы, сустрэўшы, зьлічыўшы, прыйшоўшы, сабраўшы, пад'еўшы.

7. Рана выйшаўшы з дому, прыйшоў на працу першым. Працаваў, назіраючы за парадкам. Яны жылі, радуючыся кожнаму дню. Цэлы дзень назалёў пытаньнямі, замінаючы ў працы. Уважліва слухаю, спрабуючы ўцяміць.

8. Зараз пайду на палудзень. Увечары прыйду да вас. Стаю збоку. Наўкола чуваць музыка. Ён некуды пайшоў. Нікуды мы ня пойдзем. Празь лес мы ішлі памалу. Ён штораз папраўляе акуляры. Месца ў кватэры досыць. Адночы я быў на Нарачы. Мы былі дома. Мы паедзем дамоў. Шво трэба класьці ўпоперак. Ходнік пераабляюць ушыр.

9. Роўна — раўней — найраўней, сама роўна, найбольш роўна;
доўга — даўжэй — найдаўжэй, сама доўга, найбольш доўга;
шырока — шырэй — найшырэй, сама шырока, найбольш шырока;
добра — лепей — найлепей, сама добра, найбольш добра;
блізка — бліжэй — найбліжэй, сама блізка, найбольш блізка;
соладка — саладзей — найсаладзей, сама соладка, найбольш соладка;
чырвона — чырваней — найчырваней, сама чырвона, найбольш чырвона;
вузка — вузей — найвузей, сама вузка, найбольш вузка;
прыгожа — прыгажэй — найпрыгажэй, сама прыгожа, найбольш прыгожа.

10. Падлога — унізе. Вакно — ззаду. Канапа — злева. Шафа — ззаду. Тэлевізар — справа. Карціна — злева. Дыван — унізе.

11. Ціха — гучна, далёка — блізка, тут — там, наперадзе — ззаду, туды — сюды, па-новаму — па-старому, уверх — уніз, мякка — цвёрда, злева — справа, многа — мала, удзень — уначы, добра — дрэнна, рана — позна, цёмна — сьветла, чыста — брудна, дарага — танна, гучна — ціха, павольна — шпарка, дрэнна — добра, рэдка — часта, высока — нізка, глыбока — мелка, меней — болей, зблізку — здалёк, моцна — слаба, коротка — доўга.

13. Дзе я маю сяброў? Ці бачыў што прыгажэйшае за Беларусь? Як завуць маіх сяброў? Хто яны? Дзе цяпер Мартын і Люіза? Ці ўпершыню яны ў Менску? У якіх мясьцінах я спатыкаю радасьць? Які наш наступны маршрут?

15.

а) — Мы ідзем ня ў той бок.

— Пэўна, трэба вярнуцца, прайсьці тымі прысадзі і зьвярнуць улева.

б) — Ці патрапім мы адгэтуль на вуліцу Гусоўскага?

— Якраз гэта — вельмі лёгка. Зьвернем управа на трэцім скрыжаваньні.

в) — Мусім перасесьці на сямёрку і праехаць яшчэ прыпынкаў колькі.

— Так, зараз выходзім.

г) — З чаго пачнем нараду?

— Перш-наперш скажыце, ці ўсе прыйшлі.

д) — Ці бачыў ты Міхася?

— Калі-нікалі ён наведваецца сюды. Але апошнім часам — ня бачыў.

- е) — Мы зайшлі кудысьці не туды.
— Гэта непрыемна.
- ж) — Іхныя дзеці — дагледжаныя і заўсёды добра прыбраныя.
— Гэта моцная, дабрабытная сям'я.

Лекцыя восьмая

1. Лазня — каля дому. Машина — на двары. Яны на дварэ. Пражня пры заводзе. Гасьцеўня ў кватэры. Возера сярод лесу.
2. Ажаніўся зь дзяўчынай, дзіўлюся зь яго, сумую па ёй, сьмяюся зь іх, кпяць зь мяне, спазьніліся празь цябе, згодна з артыкулам, прайшоў праз гушчар, віншую са сьвятам, сяджу пры кампутары, зайшоў па дзіця.
3. Пачнецца / Прыедзе: па абедзе, праз гадзіну, да вечару, каля сёмай гадзіны, да раніцы, у сьнежні, празь нядзелю, пасля сьвята, у чацьвер, праз паўтары хвіліны, на золку.
4. Перапрошваць каго? (В.), прабачаць каму? (Д.), дараваць каму? (Д.), спагадаць каму? (Д.), слугаваць каму? (Д.), пагаджацца з кім? (Т.), сустракаць каго? (В.), дзякаваць каму? (Д.), дакляраваць каму? (Д.), сумаваць па кім? (М.), баліць каму? (Д.), апранаць што? (В.), спрыяць каму? (Д.), выконваць што? (В.).
6. Старэйшы за мяне, вышэйшы за цябе, маладзейшы за яго, разумнейшы за ўсіх, мацнейшы за нас, лепшы за іншых.
8.
 - а) На сьвята спадзяёмся гасьцей і пагулянкi. У дарозе замарыліся, ды не зажурыліся. Ясь — здатны дзяцюк, ды яшчэ які здатны!
 - б) Адчуваньне такое, нібы знаёмы зь імі шмат гадоў. Нікому нічога ня рупіць, быццам у мяне аднаго іншых клопатаў няма.

Лекцыя дзявятая

1. Ніхто не чакаў ягонага прыезду. Ніхто нічога не пытаецца. Нікому не паслалі запрашэньняў. Нікому ня трэба браць квіткаў. Ніхто ня хоча ехаць. Я нікуды не зьбіраюся ехаць. Мы не паедзем дадому цягніком. Дзеці нікуды з намі ня пойдуць. Ніколі ня ходзім на шпацыр. Яны сёння нікога не сустракаюць. Ён нічым нам ня можа паспрыяць. Няма ніводнага вольнага месца. Уладзю, ня стаў кубка на стол! Не заходзьце сюды! Тут я сам ня дам рады!
4. Ці ты скончыш працу да нядзелі? Куды ты выправіўся? Дзе мы цяпер знаходзімся? У якім боку аўтавакзал? Ці ўсе рэчы складзеныя? Пачакаеш мяне на рагу плошчы? Прыйдзеш сёння да нас на вячэру? Пойдзем заўтра ў Верхні горад на шпацыр? Выбераш, што-небудзь пачытаць з новых кніг? Апанеш на сустрэчу новы капялюш? Ці ясьцё вы дома гэткую салату? Ці купілі вы яблыкаў? Чыё гэта аўто стаіць на двары? Хто будзе даглядаць хворага, пакуль вас няма? Калі Алесь ажаніўся з Вольгаю?
7. Білет да дому я ўзяў туды й назад. Цягнік адыходзіць у 11 гадзінаў. Цяпер на маім гадзінніку роўна 10. Значыць, застаецца яшчэ добрая гадзіна. Трэба здаць рэчы на схоў і прайсьціся па бліжэйшых крамах. Хачу купіць дзецям што-небудзь з ласункаў. Танінай дачцэ, самай меншай маёй пляменьніцы Натальцы, асабліва падабаюцца менскія цукеркі. Куплю, калі знайду. Якраз па дарозе трапілася крама з прывабнаю назваю «Госьціца». Хіба зайсьці сюды? Тут ёсьць тыя цукеркі.

10.

У нас сёння вольны вечар, і я наважыўся купіць білеты ў тэатар. «Якая цудоўная ідэя, — сказала мая жонка. — Я буду рада паглядзець добры спэтакль. Бяры білеты лепш у сярэдзіне, 9–11-ы рад, калі можна».

Я так і зрабіў. Увечары да 7-й гадзіны мы пайшлі ў Купалаўскі тэатар глядзець «Князя Вітаўта».

Ці верыце, гэта было надзвычайна хораша!.. Перанесціся ў XIV стагоддзе, убачыць дзівосную кветку тых часоў — Беларусь, тады — Вялікае княства Літоўскае. Я зьведаў эстэтычную асалоду. Акрам таго, лепш зразумеў гісторыю Беларусі.

На маю думку, «Князь Вітаўт» — лепшы спэтакль, які я калі-небудзь бачыў. Усе акторы цудоўна выконвалі свае ролі. Мне дык асабліва спадабаўся выканаўца галоўнай ролі. Гэта папраўдзе таленавіты актор. Раю вам абавязкова паглядзець «Князя Вітаўта».

Лекцыя дзясятая

1. Да двух дадаць восем — будзе дзесяць. Чатыры, памножанае на пяць, — раўняецца дваццаць. Адна цэлая і пяць дзясятых плюс тры цэлыя і чатыры дзясятыя — раўняецца чатыры цэлыя і дзевяць дзясятых. Ад сямі адняць тры — будзе чатыры. Пяць ды дзевяць — будзе чатырнаццаць. Трыццаць два падзяліць на чатыры — будзе восем. Ад чатырнаццаці цэлых і васьмі дзясятых адняць адзінаццаць цэлых і дзеве дзясятых — будзе тры цэлыя і шэсьць дзясятых. Двойчы чатыры — будзе восем. Дваццаць ды трыццаць — будзе пяцьдзесят. Шэсьцьдзесят тры падзяліць на сем — раўняецца дзевяць. Шэсьць, памножанае на чатыры, — раўняецца дваццаць чатыры. Сорок два падзяліць на шэсьць — будзе сем.

5. Колькасныя: чатыры, два, палова;
парадкавыя адсутнічаюць;
адказ: у вераб'я — 50 дзяцей.

Лекцыя адзінаццатая

7. А ці прыстойная гэтая рэстарация? Якую назву мае рэстарация? Колькі чалавек прыйшло ў рэстарацию? Яны прыйшлі палуднаваць? Дзе быў вольны столік? Які заказ яны справілі? Якіх страваў нараіў ім афіцыянт? Ці параіў ён ім узіць дзічыну? Ці ўзялі яны гусь зь яблыкамі? Ці заказалі яны мяса дзіка? Ці ўзялі яны гарэлкі? Ці задаволеныя яны? Ці вялікі быў іх рахунак? Якія стравы ў мэню вас зацікавілі? Якія беларускія стравы вам падабаюцца? Акрамя згаданых, якія яшчэ беларускія стравы вы ўжо ведаеце? Які беларускі сынонім слову «мэню» вы ведаеце? Як вы пажадаеце добрага апэтыту?

Лекцыя дванаццатая

3. Трэба ехаць адну гадзіну. Стаяць у чарзе будзем з паўгадзіны. Едзем на цэлы тыдзень. Затрымаемся на некалькі дзён. Моладзевы часопіс выходзіць двойчы на месяц. Бачуся зь імі адзін раз на тыдзень. За мяжой бываю рэдка. Год таму пачаў вучыць беларускую мову. Вярнуся назад праз паўтара месяца. Работу да палудня трэба скончыць.

Лекцыя трынаццатая

1. Што трэба, каб атрымаць грашовы перавод? Якую найбольшую вагу можа мець пачок? Колькі трэба плаціць за пачок? Ці ўзважваюцца заказныя лісты? Ці хутка выконваецца заказ на тэлефонную размову? Што ўплывае на кошт тэлефонных размоў? Як запрасіць да тэлефона? Ці заўсёды добра чуваць падчас тэлефоннай размовы? Як трэба пісаць адрас на паштовых пасылках? Ці шмат вы плаціце за тэлефон? Дзе можна знайсці патрэбны нумар тэлефона? Як вы скажаце: «Зараз перадам яму слухаўку»?

2. Узважыць пакунак, укінуць канвэрт у скрынку, заплаціць за паслугу, акенца да запатрабавання, напісаць ліста, купіць марку для ліста за мяжу, напісаць адрасы адпраўніка й атрымальніка, кабіна нумар тры.

5.

а) Прывітаньне зь Менску!

Лічы, усе справы ўладзіў, засталася яшчэ правесьці дзёве сустрэчы. Мяркую вярнуцца 31 студзеня.

Мікіта.

б) Вітаю вас!

У мяне ўсё нармалёва. Не пашанцавала з надвор'ем, тутак бясконца йдзе дождж. Сумую. Пабачымся праз два тыдні. Ваш знаёмы, Мартын, перадае вам прывітаньне. Бывайце.

Андрусь.

в) Добры дзень, Кацярына Васілеўна!

Прыеду цягніком «Менск—Прага» ў аўторак увечары. Сустрэкайце.

Максім.

г) Прывітаньне!

Не турбуйцеся, у мяне ўсё добра. Затрымаюся яшчэ на дзён колькі. Перадайце Ірыне, што ў панядзелак раніцаю буду ўжо дома.

Аркадзь.

Лекцыя чатырнаццатая

6.

а) — Прабачце, вы ня ведаеце, ці адчынены цяпер схоў ручное паклажы?

— Адчынены, але трэба сьпяшацца: праз колькі хвілінаў будзе перапынак.

— Нашэньнік, занясіце, калі ласка, мае рэчы ў схоў.

б) — Але ж і доўгая чарга ў касу! Прабачце, можа б вы мяне прапусьцілі? Мой цягнік зараз адыдзе. Баюся, каб не спазьніцца.

— Я ня супраць. Але папытайцеся ў тых, хто стаіць наперадзе.

в) — Ці гэтае месца ля вакна вольнае? Можна яго заняць?

— Калі ласка, прашу.

— Дзякую.

г) — Цікава, колькі мы стаім на гэтай станцыі?

— Ня ведаю. Першы раз еду па гэтым маршруце.

— А куды вы едзеце?

— Да Берасьця.

— Дык вы а шостай гадзіне будзеце там. А мне яшчэ — ехаць ды ехаць.

д) — Душна ў вагоне. Калі б крыху прачыніць вакно? Вы ня супраць?

— Так, адчыняйце, калі ласка... А вы ж яшчэ й у цёплым швэдры!

Лекцыя шаснаццатая

2. Мне баліць скура на рамянах. Дзіця захварэла на адзёр. У самалёце яго ванітуе. Трэба ісьці на рэнтген. Баліць у грудзёх, доктар прызнаў запаленьне лёгкіх. Ён лечыць дзясны.

8. Мне баліць зуб. Трэба ісьці да дантыста.

На рукох зьявіліся нейкія плямы. Трэба ісьці да дэрматоляга.

Баляць цягліцы на шыі. Пэўна, застудзіў. Трэба ісьці да масажыста.
Блага сплю, хутка стамляюся. Трэба ісьці да нэўрапатоляга.
Нешта зрок саслабеў. Трэба ісьці да акуліста.
Выцяў руку. Баюся, каб не было пералому. Трэба ісьці да траўматоляга.
Баліць галава, пал. Трэба ісьці да тэрапэўта.

10.

З маіх сяброў Андрэй — маладзейшы за ўсіх. Яму 21 год, але выглядае ён крыху сталейшым. Высокі, мае 190 сантымэтраў росту. Моцны, добрая пастава. Прыгожы авал твару, адкрыты пагляд. Нос звычайны, просты, валасы — русыя, вочы — карыя. У Андрэя прыемная ўсьмешка. Ціхамірны характарам, выклікае прыхільнасьць да сябе. Зычлівы, спагадны, чулы. Калі сябра ў бядзе, Андрэй заўсёды дапаможа. Адзінае, што мне не падабаецца ў ім, — ён смаліць цыгаркі. Вось гэта прыкра! Я б хацеў, каб ён вызваліўся ад гэтай шкоднай звычкі.

Андрэй вучыцца на трэцім курсе Менскага радыётэхнічнага інстытуту. Ён заняты з раніцы і да вечару. З васьмі гадзінаў ён ужо на лекцыях, а каля дзвюх гадзінаў дня сканчае заняткі. Палудне, а тады ідзе ў бібліятэку. Да 17 гадзінаў яму трэба падрыхтавацца да заўтрашніх заняткаў і спаткацца з сябрамі, а потым ён мусіць быць на сваім працоўным месцы. Андрэй мае работу ў адной кампутарнай фірме і мяркуе застацца там працаваць, калі скончыць вучобу ў інстытуце.

Лекцыя сямнацатая

5. 1—10, 2—5, 3—7, 4—2, 5—1, 6—3, 7—11, 8—6, 9—9, 10—4, 11—8.

8.

Сёньня я маю вольны дзень і займаюся хатнімі (гаспадарчымі) справамі. Перагледзеў наш абутак — трэба тое-сёе падладзіць. Патрэбны новыя падноскі, набойкі. У чаравіках трэба замацаваць абцасы і яшчэ давядзецца памяняць замок. Вось гэтыя скураныя туфлі спачатку былі якраз, а цяпер штосьці коле. Няўцям мне — адкуль тут зьявіўся цвік?

Адным словам, збіраюся ў майстэрню. Рамонт абутку — побач. Майстры ў нас неблагія, хутка спраўляюць заказы. Заўсёды парадзяць, падкажуць, што да чаго і як лепш абладзіць абутак. Паслугі часам каштуюць нятанна, затое на якасьці работ няма чаго жаліцца.

Пайду, пакуль ёсьць час, праз паўгадзіны майстэрня зачыняецца.

Кантрольная работа

1.

Прыехаўшы ў сталіцу, асабліва не раздумвайце, на чым дабірацца ў Стоўпцы, — аддайце перавагу чыгунцы: язда на электрычцы зойме ўсяго паўтары гадзіны. Менавіта столькі ж часу ў нас будзе на знаёмства з, так бы мовіць, калячыгуначнымі славутасьцямі, найперш — літаратурнымі. Праўда, да драбніцаў разабраць і засвоіць усё за гэты час проста немагчыма. Таму засяродзім увагу толькі на тым значным і адметным, што сустрэнецца.

За вакном вагона мільгаюць абрысы беларускай сталіцы, ззаду засталіся гарадзкія чыгуначныя прыпынкі «Бальніца», «Курасоўшчына» і «Гай». Залюбаваўшыся мясцовымі краявідамі, мы неўпрыкмет праяжджаем і станцыю «Памысьлішча», і схаваныя ў зеляніне прычыгуначнай ахоўнай паласы прыпынкі «Піціч» ды «Воўкавічы». І вось, нарэшце, — «Фаніпаль».

Сяргей Галоўка

4. У сярэдзіне XIII стагодзьдзя пачынаецца новая эпоха беларускае гісторыі — эпоха Вялікага Княства Літоўскага. Аб'яднаньне слабых і разрозьненых земляў у адну буйную дзяржаву было ў інтарэсах як балцкага, так і ўсходнеславянскага насельніцтва, бо з усходу пагражалі мангола-татары, а з захаду пачыналі ціснуць нямецкія рыцары. Паміж літвой і крывічамі існавалі даўнія шчыльныя сувязі. Таму ўтварэньне дзяржавы адбылося натуральна і без асаблівага гвалту.

Уладзімер Арлоў, Генадзь Сагановіч

Белорусско-русский словарь

Примечание.

Слова, в которых присутствует взрывной звук [g], на соответствующем месте имеют букву г.

А

аб о, об, про, в
абабраць очистить (снять скорлупу, кожуру)
абавя/зак, -зку м. обязанность, долг
абал по обеим сторонам, с обеих сторон
абараняць защищать, отстаивать
абарона, -ы жс. защита, оборона
абварыць ошпарить, обварить
абвестка, -і жс. объявление
абедзьве обе
абібок, -а м. лентий, лежебока
абла/дзіць привести в порядок, сделать ремонт, починить
аблічча, -а н. облик, лицо
абмежава/ны ограниченный
абмежава/ньне, -я н. ограничение
абмяркоўваць обсуждать
абодва оба
абое оба (тот и та)
абрабляць возделывать, обрабатывать
абрус, -а м. скатерть
абры/дла надоевший, опротивевший, приевшийся
абслу/га, -і жс. обслуживание, обслуживающий персонал
абураць возмущать
абца с, -а м. каблук
абцугі, -оў адз. няма клещи, щипцы
аб'ядна/ньне, -я н. объединение
абы лишь бы
абы-дзе лишь бы где, где попало
абы-што 1) лишь бы что; 2) чепуха, вздор
абы-я к кое-как, лишь бы как, небрежно
зрабі не абы-я к сделай как следует, не кое-как
абяцаць обещать
авохці 1) увы (выражение печали); 2) неужто? (удивление)
авохці мне горе мне
агарнуць обернуть, накрыть
агі/да, -ы жс. отвращение, омерзение
агі/дны гадкий, отвратительный, омерзительный; противный, безобразный
агля/д, -у м. осмотр, обозрение, обзор
агрэ/ст, -у м. крыжовник
агурок, -рка м. огурец
адбі/так, -тку м. 1) отражение, отпечаток; 2) копия, след
адбудаваць 1) отстроить; 2) восстановить

адбы/цца состояться, произойти
адве/даць навестить, провести
адгадаваць отгадать
адгука/цца откликаться, отзываться
адзёр, адру м. корь (детская болезнь)
адзі/н один
адзі/н аднаго друг друга
адзі/н-адзіню/ткі один-одинёшенек
аднаго ра/зу однажды
адны/м заходам заодно, попутно
усё адно всё равно
адзі/нота, -ы жс. одиночество
адзі/ны единственный
адка/з, -у м. ответ
адка/зваць отвечать
адка/знасьць, -і жс. ответственность
адкладны/ (каўне р) отложной (воротник)
адку/ль откуда
адлі/га, -і жс. оттепель
адме/тнасьць, -і жс. отличие, особенность
адме/тны отличительный, особенный, заметный
адмовіць отказать
адмоўны отрицательный
адмысловы 1) особый, особенный; 2) специальный
адна/к однако, но
адне/куль откуда-то
аднойчы однажды
аднолькавы одинаковый, единообразный
адносны относительный
адноў/лены восстановленный
адпаве/дны соответствующий, соответственный
у адпаве/днасьці в соответствии
адпачы/нак, -нку м. 1) отдых; 2) отпуск
адпра/ўнік, -а м. отправитель
адраджэ/ньне, -я н. возрождение, восстановление
адра/зачку сразу же, тут же, в момент
адра/зу сразу
адсотак, -тку м. процент
адступ, -у м. 1) отступ; 2) красная строка
адсю/ль отсюда
адту/ль оттуда
адукава/ны образованный
адука/цыя, -і жс. образование, просвещение
вышгэ/йшая адука/цыя высшее образование

адусю/ль отовсюду
 адхіну/ць отвернуть, отклонить
 адці/снуть отжать, отдавить, отпечатать
 адхон, -у *м.* откос, склон, косогор
 адчапі/ць отцепить
 адчапі/ся! отцепись! отстань!
 адчува/ць чувствовать, ощущать
 адчыня/ць открывать, открывать
 адыма/ньне, -я *жс.* мат. вычитание
 ажані/цца з кім? жениться на ком?
 ажы/ны, -аў *мн.* ежевика
 ажэ/ўнік, -а *м.* куст ежевики
 аза/дак, -дку *м.* зад, круп, огузок
 аздоба, -ы *жс.* украшение, отделка
 азія/цкі азиатский
 азнача/льны 1) определяемый; 2) *лингв.*
 определительный
 айчы/м, -а *м.* отчим
 аказа/цца откликнуться, подать весть
 акалі/чнасьць, -і *жс.* обстоятельство
 акра/ец, -йца *м.* горбушка, краюха
 акром кроме
 аксамі/т, -у *м.* бархат
 актор, -а *м.* актёр
 акуля/ры, -аў *адз. няма.* очки
 але/ 1) но, однако; 2) да, конечно
 але/й, але/ю *м.* масло растительное
 алі/ва, алі/вы *жс.* масло машинное
 аловак, алоўка *м.* карандаш
 альтанка, -і *жс.* беседка
 ама/тар, -а *м.* любитель
 амбаса/да, -ы *жс.* посольство
 амбаса/дар, -а *м.* посол
 амбі/тны амбициозный, спесивый
 аналі/тычны аналитический
 аналяг, -у *м.* аналог
 Ангелышчына, -ы *жс.* Англия
 анге/льскі английский
 ані/ни, ничуть, несколько
 ані-ні/нисколько
 ану/ча, -ы *жс.* 1) тряпка; 2) портянка
 апавядаць рассказывать, повествовать
 апа/дкі, -аў *адз. няма.* осадки
 апанава/ць каго? што? 1) охватить, овладеть;
 2) напасть (на кого? что?)
 апаўдня/ в середине дня
 апекава/цца кім? чым? покровительствовать,
 опекать
 апе/нька, -і *жс.* опёнок
 апёк, -ку *м.* ожог
 апіса/ць 1) заполнить; 2) сделать описание; 3)
 описать
 апіса/ць блянк заполнить бланк
 апіса/ць маёма/сьць сделать описание
 имущества

апошні последний
 апошнім ча/сам в последнее время
 апрана/ць надевать, одевать
 апроч кроме, помимо
 апыну/цца очутиться, оказаться
 апэты/т, -у *м.* аппетит
 апячы/ся обжечься, опалиться
 ара/нжавы оранжевый
 ара/ты, -ага *м.* пахарь
 аркуш, -а *м.* лист (бумаги)
 арты/кул, -у *м.* статья
 архі/ў, архі/ву, *м.* архив
 асабі/сты личный, персональный
 асаблі/васьць, -і *жс.* особенность
 асабовы 1) личностный; 2) лицевой
 асабовы раху/нак лицевой счёт
 асоба, -ы *жс.* личность, лицо
 юрыды/чная асоба юридическое лицо
 асобнік, -а *м.* экземпляр
 аста/тні 1) остальной; 2) последний
 асыгна/цыя, -і *жс.* ассигнация
 асьве/та, -ы *жс.* просвещение, образование
 асьве/тніцкі 1) просветительский; 2)
 просвещенческий
 асьцярожнасьць, -і *жс.* осторожность
 асьцярожны осторожный
 ата/барыцца обосноваться, осесть
 атачэ/ньне, -я *н.* окружение
 атмасфэ/ра, -ы *жс.* атмосфера
 атру/та, -ы *жс.* отрава, яд
 атруці/цца отравиться
 атру/чаны отравленный
 аўто/нескл. легковой автомобиль
 аўтаадка/зьнік, -а *м.* автоответчик
 аха/йнасьць, -і *жс.* опрятность,
 чистоплотность
 аха/йны опрятный, чистоплотный
 ахвя/ра, -ы *жс.* жертва
 ахвярава/ць жертвовать
 ахова, -ы *жс.* 1) охрана; 2) защита
 ахоўваць 1) охранять; 2) защищать
 ацале/лы уцелевший
 ашука/ць обмануть, надуть, провести
 ашчаджа/ць сберечь, беречь

Б

ба/віцца 1) задерживаться; 2) развлекаться,
 забавляться
 ба/віць проводить, коротать, терять (время)
 бавоўна, -ы *жс.* хлопок
 бада/й 1) чтоб; 2) пожалуй; 3) почти
 бадзёрасьць, -і *жс.* бодрость
 ба/йка, -і *жс.* 1) басня; 2) небылица
 балазе/ благо; хорошо, что
 балбата/ць 1) трепаться, болтать, тараторить;

2) булькать, клокотать
балбату́н, -а м. трепач, болтун
бале́сны болезненный
балён, -а м. баллон
ба́ль, ба́лю м. 1) бал; 2) пир, пиршество
балы́кон, -у м. балкон
бамбі́за, -ы м. увалень, верзила, дылда, громила
банкру́т, -а м. банкрот
барані́ць защищать, оборонять
барацьба́, -ы ж. борьба
барвовы багровый, багряный
барука́цца бороться, меряться силой
басано́ж босиком, на босу ногу
Баўга́рыя, -і ж. Болгария
ба́цька, -і м. отец
Ба́цькаўшчына, -ы ж. Отчизна, Отечество, Родина
ба́цькаўшчына, -ы ж. отцовское наследство
бацькі́, -оў адз. няма родители
бацькоўскі́ 1) родительский; 2) отеческий
ба́чыць видеть
бе́гчы, бягу́, бяжы́ш, бяжы́ць бежать
бедава́ць горевать, скорбеть, сокрушаться, сожалеть
безвыні́ковы безрезультатный
бе́здань, -і ж. 1) пучина; 2) бездна (очень много)
безнадзе́йны безнадежный
безная́ўны безналичный
безумо́ўны безусловный
бе́зліч бесчисленное множество, уйма
белару́с, -а м. белорус
белару́ска, -і ж. белоруска
белару́скі белорусский
па-белару́ску по-белорусски
Белару́сь, -і ж. Беларусь
Белару́ская Народная Рэспу́бліка (БНР)
 Белорусская Народная Республика (БНР)
Жыве́ Белару́сь! Да здравствует Беларусь!
Рэспу́бліка Белару́сь Республика Беларусь
бервяно, -а н. бревно
беспрацо́ўны, -ага м. безработный
бессаромны бессовестный, бесстыдный
бесьсьмяротнасьць, -і ж. бессмертие
біёляг, -а м. биолог
бізнэсо́вец, -оўца м. бизнесмен
благі́ 1) дурной; 2) нездоровый, болезненный;
 3) ничтожный, малосильный
блакі́тны лазурный, голубой
блё́кат, -у м. белена
блізьня́ты, -аў мн. близнецы
бліскаві́ца, -ы ж. молния, зарница

бліску́чы 1) блестящий, сверкающий; 2) замечательный, великолепный
блішча́ць блестеть, сверкать, сиять
блука́ць 1) бродить; 2) блуждать, скитаться;
 2) шляться, шататься, слоняться
блы́тані́на, -ы ж. путаница, неразбериха
блы́таць путать
блянды́н, -а м. блондин
бля́ха, -і ж. 1) противень; 2) жесь; 3) кровельное железо
бляша́нка, -і ж. жестяная коробка, банка
бо потому что, ибо, так как, а то
бок, баку́ м. 1) сторона; 2) бок туловища
бокі́ рваць надрываться от смеха
узя́цца ў бо́кі подбочениться
боль, болю́ м. боль
больш-менш более-менее
большасьць, -і ж. большинство
борзды́ подвижный, проворный
боты, -аў мн. сапоги
боўдзі́ла, -ы ж. балда, обалдуй
бра́згат, -у м. лязг, звяканье
бра́згаць брякать, лязгать, греметь, звякать
бразго́тка, -і ж. погремушка, побрякушка
бракава́ць неоставать, не хватать
бракава́ць неоставать, не хватать
бра́ма, -ы ж. ворота
бранза́ле́т, -а м. браслет
бра́хаць 1) лаять; 2) клеветать, лгать, наговаривать; 3) говорить вздор, болтать
бра́цца клевать (о рыбе)
ры́ба бярэ́цца рыба клюёт
бруд, -у м. нечистота, грязь
брудзі́ць 1) грязнить, пачкать; 2) сорить
бруі́цца струиться
брукава́ны мощёный
брусьні́цы, -аў мн. брусника
брыво, -а н. (мн. бровы, -аў) бровь
бры́дкі 1) некрасивый, безобразный; 2) дурной, отвратительный
бры́дота, -ы ж. гадость, мерзость
будава́ць строить, сооружать, возводить
будаўні́к, -а м. строитель
будаўні́цтва, -а н. строительство
будова, -ы ж. строение
будучы́ будущий
будучы́ня, -і ж. будущее, грядущее, будущность
буды́нак, -нка м. здание, строение, постройка
буйны́ крупный
бу́льба, -ы ж. картофель
бу́ршты́н, -у м. янтарь
бу́сел, бусла́ м. аист
бутэ́лька, -і ж. бутылка
бухга́льта́р, -а м. бухгалтер

бухторьщ подстрекать
 быва́й! быва́йце! прощай! прощайте! будьте
 здоровы! до свидания, всего хорошего!
 бы́цам будто, как будто, словно, точно
 бы́ць быть, иметься, прерывать
 бу́дзьма ра́зам! будем вместе!
 бу́дзьце ласка́вы будьте любезны
 як ма́е бы́ць правильно, как следует
 бэ́жавы бежевый
 бэз, -у *м.* сирень
 бэ́нзакале́нка, -і *жс.* бензоколонка
 бэ́нзі́н, -у *м.* бензин
 бягу́чы текущий
 бягу́чы раху́нак текущий счёт
 бязглу́зды бестолковый, несуразный, глупый
 бязлі́тасны безжалостный, беспощадный
 бязме́жны безграничный, бескрайний
 бялі́зна, -ы *жс.* бельё
 бяля́вы белокурый, белёсый
 бярэ́мя, -я *н.* охапка
 бясе́да, -ы *жс.* застолье, банкет, пир
 бясконцы́ бесконечный, безмерный,
 безграничный
 бясьпе́ка, -і *жс.* безопасность

В

ваби́ць 1) привлекать, манить; 2) обольщать,
 пленять
 вавёрка, -і *жс.* белка
 ва́га, -і *жс.* рычаг
 ва́га, -і́ *жс.* вес
 вага́ньне, -я *н.* 1) колебание; 2) сомнение
 вадасхові́шча, -а *жс.* водохранилище
 вадкасы́ць, -і́ *жс.* жидкость
 вадкі́ жидкий
 ва́ждацца возиться, канителиться
 ва́жкасы́ць, -і́ *жс.* 1) весомость; 2)
 убедительность, вескость
 ва́жкі́ 1) увесистый, тяжёлый; 2)
 убедительный
 ва́жыць весить, взвешивать
 вайсковец, -оўца *м.* военнотружачы
 вайсковы́ 1) войсковой; 2) военный
 вака́цыі, -яў *адз. няма* каникулы
 вакол́ вокруг
 валасы́, -оў *мн.* волосы
 валацу́га, -і́ *м.* 1) бродяга; 2) повеса
 валі́зка, -і́ *жс.* чемодан
 валода́ць владеть
 валту́зіцца 1) возиться; 2) дёргать друг друга
 валту́зня, -і́́ *жс.* возня
 вандроўка, -і́ *жс.* путешествие
 вандроўні́к, -а *м.* путешественник, путник,
 странник
 ванітава́ць тошнить, рвать

вантрабя́нка, -і́ *жс.* колбаса из потрохов
 ва́нна, -ы́ *жс.* известь, изве́стка
 ва́ннавы́ известковый
 вар, ва́ру *м.* кипяток
 як ва́рам аблі́ты словно ошпаренный
 варо́жы 1) враждебный, недоброжелательный;
 2) неприятельский, вражеский
 ва́рта I, -ы́ *жс.* караул, охрана, стража
 ва́рта II стоит, нелишне, следует
 ва́рта гэ́та пакаштава́ць стоит это
 попробовать
 вартавы́, -ога́ *м.* 1) часовой, постовой,
 охранник; 2) сторожевой
 ва́ртасы́ць, -і́ *жс.* стоимость, ценность
 ва́рты́ достойный, сто́ящий
 вару́нкі, -аў *мн.* условия, обстоятельства
 варушы́цца 1) шевелиться; 2) возиться,
 копошиться
 варшта́т, -а, -у́ *м.* верстак
 вар'я́т, -а́ *м.* 1) сумасшедший, умалишённый;
 2) безумец
 вар'яце́ць сходить с ума, беситься
 ва́спан *м.* сударь
 вая́р, -а́́ *м.* воин
 ваяўні́чы 1) воинственный; 2) воинствующий
 ве́дама́ известно, понятно
 ве́даць 1) знать; 2) заведовать
 ве́жа, -ы́ *жс.* башня
 ве́йка, -і́ *жс.* ресницы
 век, -у́ *м.* 1) столетие; 2) возраст
 у ста́лым ве́ку в пожилом возрасте
 ве́ка, -а́́ *н.* крышка (покрышка)
 ве́лічны́ величественный, величавый
 ве́льмі́ очень, весьма, слишком
 ве́рагоднасы́ць, -і́ *жс.* достоверность
 ве́расень, -сьня́ *м.* сентябрь
 верш, -а́́ *м.* 1) стих; 2) стихотворение
 ве́стка, -і́ *жс.* весть, сообщение, известие
 ве́сьці́ 1) вести; 2) тянуть; 3) клонить
 ве́сьці́ рэ́й заправлять, задавать тон
 ве́тлівы́ вежливый, любезный, приветливый
 ве́тразь, -я́́ *м.* парус
 ве́ска, -і́́ *жс.* деревня
 відавочнасы́ць, -і́ *жс.* очевидность
 відавочны́ очевидный, явный
 віда́рыс, -у́ *м.* изображение
 відові́шча, -а́́ *н.* зрелище
 відэ́лец, -льца́́ *м.* вилка (столовая)
 візытоўка, -і́ *жс.* визитка, визитная карточка
 ві́ленскі́ виленский (вильнюсский)
 ві́льгаць, -і́́ *жс.* влага
 ві́льготнасы́ць, -і́́ *жс.* влажность
 Ві́льня, -і́́ *жс.* Вильня (Вильнюс)
 вінава́ціць обвинять
 віншава́ць поздравлять

віншава́нне, -я н. поздравление
вір, віру м. водоворот, омут, пучина
вірла́ты (вірлавокі) пучеглазый
вірла́тая яе́чня яичница-глазунья
віта́нне, -я н. привет, приветствие
віта́ць 1) приветствовать; 2) поздравлять
вогкі см. волкі
вогні́шча, -а н. 1) костёр; 2) кострище
водар, -у м. аромат, благоухание
водда́ль вдаль; поодаль
вока, -а н. (мн. вочы, вачэ́й) глаз
мець на воку проследить (за кем? чем?)
вокладка, -і ж. обложка, переплёт
волат, -а м. богатырь, исполин, великан
волкі влажный, сырой
вольны свободный
вольха, -і ж. ольха
воля, -і ж. 1) воля; 2) свобода
вонкавы наружный, внешний
вопратка, -і ж. верхняя одежда
восе́ньскі осенний
востры острый
воўна, -ы ж. овечья шерсть
воцат, -у м. уксус
вугорскі венгерский
Вугоршчына, -ы ж. Венгрия
ву́да, -ы ж. уда, удочка
вунь вон (там)
ву́сны, -аў мн. губы
ву́сы, -оў мн. усы
вуча́нь, -чня м. ученик
вучне́ўскі ученический, учащийся
вучэ́льна, -і ж. училище
выбача́ць каму? прощать, извинять
выбі́тны выдающийся, исключительный
выбра́ннік, -а м. избранник
выбух, -у м. взрыв
выве́дка, -і ж. разведка, разведывание
вывуча́ць изучать
вы́гляд, -у м. вид, облик, осанка
выгляда́ць выглядеть
выгода, -ы ж. 1) удобство; 2) приволье
выдаве́цтва, -а н. издательство
выда́нне, -я н. издание
выда́ткі, -аў мн. расходы, издержки
выда́тна 1) превосходно, замечательно; 2) отлично
выда́тнік, -а м. отличник
дыплём выда́тніка диплом с отличием
вы́дма, -ы ж. дюна
вызвале́нне, -я н. освобождение
вы́звалі́ць освободить
вызнача́ць определять
вы́йсьце, -я н. выход
выкана́ўца, -ы м. исполнитель

выкарыстаць использовать, употребить
выкла́днік, -а м. преподаватель, лектор
вы́клік, -у м. вызов
выключэ́нна исключительно
выключэ́нне, -я н. 1) исключение; 2) выключение
выконва́ць выполнять, исполнять
выкулі́цца вывалиться, выпасть
выкшталто́ны элегантный, утончённый
вылу́заць вылущить, вышелушить
вылу́звацца са скуры лезть из кожи вон
вылуча́ць 1) выделять; 2) выдвигать, выставлять; 3) исключать
вы́людак, -дка м. изверг, изувер, выродок
выма́віць произнести, выговорить, промолвить
вымаўле́нне, -я н. произношение
вымова, -ы ж. выговор
вымяра́льны измерительный
вынаходзі́ць изобретать
вы́нік, -у м. 1) результат, итог; 2) следствие
выні́каць следовать, вытекать (как следствие)
вынаходка, -і м. открытие, изобретение
вынаходлі́вы изобретательный
вы́нятак, -тку м. исключение
выпа́дак, -дку м. случай
выпадко́вы случайный
выпрабава́нне, -я н. испытание
выпра́віць 1) отправить; 2) исправить
вырабля́ць 1) вырабатывать, производить, изготавливать; 2) выделять; 3) обрабатывать
вы́рабы, -аў мн. изделия
вы́рай, -ю м. 1) тёплые края; 2) стая перелётных птиц; 3) время отлёта птиц
вы́ратава́ць спасти, избавить
высакаро́дны благородный
высачэ́зны высоченный
вы́снова, -ы ж. вывод, заключение
вы́спа, -ы ж. остров
выста́ва, -ы ж. выставка
вы́сьветлі́ць выяснить
вытворца, -ы м. производитель
вытворчы производственный
вы́трываць 1) выдержать, вытерпеть; 2) стерпеть, сдержаться
вы́трываць нягоды выдержать невзгоды
вы́трымаць выдержать
выхава́льнік, -а м. воспитатель
выхава́нец, -нца м. воспитанник
вы́цяць ударить, ушибить
вычу́ва́нне, -я н. ощущение, восприятие
вы́штукава́ць 1) смастерить; 2) отделать; 3) выдумать
вы́шук, -у м. розыск

выя́ва, -ы *жс.* изображение
 вэ́люм, -у *м.* фата, вуаль
 вэ́нджаны копчёный
 вядомы́ известный
 Вялі́кдзень, Вялі́кадня *м.* Пасха
 вялі́кі большой
 вяндлі́на, -ы *жс.* ветчина
 вярба́, -ы́ *жс.* ива, верба
 вяргі́ня, -і́ *жс.* георгин
 вярта́цца возвращаться
 вяршкі́, -оў́ *мн.* сливки
 вясе́лье, -я́ *н.* свадьба
 вясе́лка, -і́ *жс.* радуга
 вячэ́ра, -ы́ *жс.* ужин

Г

гаўбе́ц, гаўбца́́ *м.* балкон
 габлё́нка, -і́ *жс.* стружка
 гавары́ць говорить
 гавары́ць на мі́гі разговаривать знаками
 гадава́ць, гаду́ю, гаду́еш, гаду́е 1) растить,
 выращивать, воспитывать 2) отращивать,
 отпускать (напр., бороду)
 га́дзіна, -ы́ *жс.* 1) гадюка; 2) гадина
 гадзі́на, -ы́ *жс.* час
 а́ якой гадзі́не? во сколько? в котором
 часу?
 чорная (лі́ха)я гадзі́на чёрный день
 ша́рая гадзі́на вечер, сумерки
 гадзі́ньнік, -а́ *м.* часы
 гады́ ў рады́ в кои-то веки, очень редко
 гаі́цца заживать, заживлять
 гайда́ць качать, колыхать, колебать
 гайса́ць бегать, сновать
 галадава́ньне, -я́ *н.* голод
 галасі́ць причитать
 гале́ць 1) нищать; 2) бедствовать
 гале́ча, -ы́ *жс.* нищета, нужда
 галё́нка, -і́ *жс.* голень
 галі́на, -ы́ *жс.* ветвь (дерева)
 галі́на, -ы́ *жс.* отрасль, область деятельности
 галі́ць брить
 гальлё́, -я́́ *н.* 1) ветви; 2) хворост
 гальштук, -а́ *м.* галстук
 гаман, -а́ *м.* кошелек
 гамон, -у́ *м.* конец, кранты
 га́нак, га́нку *м.* крыльцо
 ганарлі́вы горделивый, спесивый
 ганда́ль, -длю́ *м.* торговля
 гандлява́ць торговать
 гандля́р, -а́́ *м.* торговец
 га́ніць 1) порочить, хаять; 2) порицать,
 осуждать
 га́ньба, -ы́ *жс.* позор, бесчестие
 гарба́р, -а́́ *м.* кожевник

гарба́та, -ы́ *жс.* чай
 гарбу́з, -а́́ *м.* тыква
 гарга́ра, -ы́ *жс.* громадина, громоздкая вещь
 гармі́дар, -у́ *м.* кавардак, беспорядок, ералаш
 гарніту́р, -а́́ *м.* 1) костюм; 2) гарнитур
 гарну́цца лнуть
 гародні́на, -ы́ *жс.* овощи
 гародні́цтва, -а́́ *н.* огородничество
 гаротны́ горемычный
 гартава́ць закалять, закаливать
 гарэ́за, -ы́́ *аг.* шалун, озорник, сорванец
 гарэ́злівы шаловливый, озорной
 гарэ́лка, -і́́ *жс.* водка
 гаспада́р, -а́́ *м.* хозяин
 гаспада́рка, -і́́ *жс.* хозяйство
 гаспада́рчы хозяйственный
 гаспада́рыць 1) хозяйничать; 2)
 хозяйствовать
 гаспады́ня, -і́́ *жс.* хозяйка
 гасьце́ўня, -і́́ *жс.* гостиная
 гасьці́ннасьць, -і́́ *жс.* гостеприимство
 гатава́ць 1) готовить, варить, стряпать;
 2) кипятить (воду); 3) заготавливать
 гату́нак, -нку́ *м.* сорт, вид
 гвазды́к, -а́́ *м.* гвоздика (цветок)
 гвалт, -у́ *м.* 1) насилие; 2) крик, шум
 гвалці́ць насиловать, принуждать
 генэ́тыка, -і́́ *жс.* генетика
 гі́ль, -я́́ *м.* снегирь
 гі́пэртэ́кет, -у́́ *м.* гипертекст
 гі́сторыя, -і́́ *жс.* история
 Гі́шпа́нія, -і́́ *жс.* Испания
 гзы́мс, -у́́ *м.* карниз
 гле́ба, -ы́́ *жс.* почва
 глог, -у́́ *м.* боярышник
 глузд, -у́́ *м.* 1) рассудок, ум; 2) мозг
 зье́хаць з глу́зду рехну́ться, спятить
 глупава́ць дурачиться
 глу́пства, -а́́ *н.* глупость, вздор, чепуха, чушь
 гляда́цкі зрительский
 глядзе́ць смотреть
 глязу́ра, -ы́́ *жс.* глазурь
 гной, гною́ *м.* 1) навоз; 2) гниль
 годзе́ довольно, хватит, достаточно, полно,
 будет
 годны́ достойный
 гожа́ 1) пристойно; 2) красиво
 горя́ча 1) жарко, знойно; 2) страстно,
 пламенно, пылко (о чувствах)
 горшы́ хуже, худший
 гра́зкі 1) грязный (о дороге); 2) топкий (о
 болоте)
 грама́да, -ы́́ *жс.* 1) общество, община; 2)
 толпа, ватага, дружная компания
 грашовы́ денежный

гроши, -ай *адз. няма* деньги
 грува/сткі громоздкий, неповоротливый
 груд, -у *м.* 1) бугор, холм; 2) сухой луг
 грудзі, -ей *адз. няма* грудь
 груката/ць грохотать, стучать, хлопать
 грунтоўна основательно, обстоятельно
 грэ/баваць брезговать, пренебрегать
 грэ/цкі 1) греческий; 2) гречневый; 3) грецкий (орех)
 губля/ць терять, тратить
 гужок, -жка *м.* упряжка, гуж
 гуза/к, -а *м.* шишка
 гузік, -а *м.* 1) пуговица; 2) кнопка
 гука/ць звать, кликать, окликать
 гульня, -і *жс.* игра
 гультай, -ая *м.* бездельник, лентяй, лодырь
 гума, -ы *жс.* резина
 гу/мар, -у *м.* юмор
 гумор, -у *м.* настроение
 гурба, -ы *жс.* сугроб
 гурт, -у *м.* 1) группа; 2) ватага, толпа; 3) опт
 густ, -у *м.* вкус
 густоўны со вкусом
 гу/тарка, -і *жс.* беседа, разговор
 гу/тарыць беседовать, разговаривать
 гу/чна звучно, громко
 гушча/р, -у *м.* чаща, гуща
 гыркаць гаркать, рычать
 гэ/баль, гэ/бля *м.* рубанок
 гэ/та это
 гэтакса/ма также
 гэ/тулькі столько

Д

дабрабы/т, -у *м.* благополучие, благосостояние
 дабрадзе/йнасьць, -і *жс.* добродетель
 дабрачы/ннасьць, -і *жс.* благотворительность
 дабры/дзень добрый день, здравствуйте
 дабрыня, -і *жс.* доброта
 даве/дацца узнать, осведомиться, навестить
 даве/дацца хворага навестить больного
 даве/дка, -і *жс.* справка
 даве/днік, -а *м.* справочник, путеводитель
 даве/рнік, -а *м.* доверитель
 даводзіцца I доводиться, приходится; II приходится (быть в родстве)
 даводзіць втолковывать, доказывать
 даволі достаточно, довольно
 дагадзі/ць угодить
 дагляда/ць 1) присматривать, смотреть; 2) ухаживать, заботиться; 3) досматривать
 дада/так, -тку *м.* добавка, приложение, дополнение
 дада/ць 1) добавить, прибавить; 2) приложить

да/дзенасьць данность
 дазва/няня совершенно, дочиста
 дазвол, -у *м.* разрешение, позволение
 дайсьці/ 1) дойти; 2) достичь; 3) дознаться; 4) изнестись
 дакла/дна 1) точно; 2) достоверно; 3) чётко
 даклярава/ць 1) обещать; 2) объявлять
 дакрана/цца да чаго? дотрагиваться, прикасаться
 даку/ль 1) куда; 2) до какого времени
 далонь, -і *жс.* ладонь
 далучы/цца да чаго? присоединиться, приобщиться
 дамовіцца договориться, условиться
 дамоўленасьць, -і *жс.* договорённость
 дапамога, -і *жс.* 1) помощь, выручка; 2) пособие
 дарава/ць каму? 1) простить, прощать; 2) жаловать; 3) дарить
 дарагі/ дорогой
 дарма/ 1) напрасно, попусту; 2) даром; 3) ничего, пусть, ладно
 даруча/ць поручать, доверять
 дарэ/мна 1) тщетно, попусту, напрасно; 2) даром
 дарэ/чы кстати, уместно
 дарэ/шты до остатка, до конца
 даскана/лы 1) совершенный, непростой; 2) подробный
 даспадобы по сердцу, по вкусу
 даста/ва, -ы *жс.* доставка, поставка
 дасьве/дчаны 1) опытный; 2) сведущий, знающий
 дасьле/днік, -а *м.* исследователь
 дасьле/дчы исследовательский
 дасьці/пны остроумный, находчивый
 дасягне/ньне, -я *н.* достижение
 даты/чыцца касаться, относиться
 даўжыня, -і *жс.* 1) длина; 2) продолжительность
 даўне/йшы давний, былой
 даўніна, -ы *жс.* старина
 дах, -у *м.* крыша, кровля
 даць ды/хту задать жару, дать нагоняя
 даць ра/ды суметь, справиться
 дачка, -і *жс.* дочь, дочка
 дачыне/ньне, -я *н.* отношение, причастность
 дашчэ/нту дотла, дочиста, вконец, до основания, в пух и прах
 дбаць 1) заботиться; 2) стараться, усердствовать
 двойчы дважды
 двухбаковы двухсторонний
 дзе/йнічаць действовать

дзель, -і *жс.* 1) *мат.* частное (от деления двух чисел); 2) часть, доля
 дзе/льнік, -а *м. мат.* делитель
 дзе-нідзе кое-где
 дзень, дня *м. (мн. дні, дзён)* день
 гэ/тымі дня/мі на днях
 дзень пры дні ежедневно
 дзень у дзень каждый день
 дзе/рці тереть, рвать
 дзе/сьці где-то
 дзе/ўчына *см. дзяўчына*
 дзе/я, дзе/і *жс.* действие
 дзе/яньне, -я *жс.* действие
 дзён/нік, -а *м.* дневник
 дзёрзкі 1) дерзкий; 2) смелый, отчаянный
 дзіва/к, -а *м.* чудака
 дзіві/цца удивляться
 дзі/ва што конечно, ещё бы
 дзівосны удивительный, диковинный
 дзі/да, -ы *жс.* копё, пика
 дзік, -а *м.* дикий кабан
 дзіку/нства, -а *н.* дикость, варварство
 дзіця, -я *ці н.* ребёнок, дитя
 дзіця/чы детский
 дзічы/на, -ы *жс.* дичь
 дзьмухаве/ц, -ўца *м.* одуванчик
 дзьму/ць, ён дзьме дуть
 дзя/га, -і *жс.* ремень
 дзя/дзка, -і *м.* 1) дядя; 2) братец
 дзя/каваць каму? благодарить
 падзя/каваць бра/ту поблагодарить брата
 дзя/куй спасибо, благодарю
 вялі/кі дзя/куй! большое спасибо!
 шчы/ры дзя/куй! сердечное спасибо!
 дзялі/мае, -ага *н. мат.* делимое
 дзяўбі/ці 1) клевать (о птицах); 2) долбить
 дзяўчы/на, -ы *жс.* девушка
 дзяўчы/нка, -і *жс.* девочка
 дзяцю/к, дзецюка *м.* 1) парень; 2) неженатый
 юноша, холостяк
 добраахвотна добровольно
 догляд, -у *м.* уход, присмотр, попечение
 дождж, дажджу *м.* дождь
 зьбіра/ецца на дождж собирается дождь,
 идет к дождю
 дойдзі/д, -а *м.* зодчий, архитектор
 доказ, -у *м.* доказательство, довод
 допіс, -у *м.* корреспонденция, заметка
 досыць достаточно
 досьвед, -у *м.* опыт
 досьвітак, -тку *м.* рассвет
 доўгі 1) длинный; 2) долгий
 доўжыць продолжать
 дошка, -і *жс.* доска
 драбні/ца, -ы *жс.* мелочь, малость

драбню/ткі мельчайший, очень маленький
 дражні/ць дразнить
 дра/нік, -а *м.* оладья из тёртого картофеля
 драпе/жнік, -а *м.* хищник
 дра/піна, -ы *жс.* царापина
 дра/тва, -ы *жс.* сапожные нитки
 драўля/ны деревянный
 драч, -а *м.* коростель, дергач
 дробавы *мат.* дробный
 дробны мелкий, малый
 дробязны 1) пустяковый, мелочный; 2)
 щепетильный
 дробязь, -і *жс.* пустяк, мелочь
 дрот, дроту *м.* проволока
 друз, дру/зу *м.* щебень, битый камень
 друкава/ць печатать
 друка/р, -а *м.* печатник
 друка/рка, -і *жс.* печатная машинка, принтер
 дру/кі, -аў *мн.* печатная продукция
 друшля/к, -а *м.* дуршлаг
 дрыгва, -ы *жс.* тряпина, топь
 дры/жыкі, -аў *адз. няма* 1) дрожь; 2) озноб
 дры/жыкі прадава/ць дрожать от холода
 дрымката/ць свербеть
 дрэ/нна плохо, скверно, худо, дурно
 дубе/ц, -бца *м.* хворостина, прут
 дукава/ць учить, наставлять
 думка, -і *жс.* мысль, мнение
 (як) на маю/ думку по моему мнению
 ду/рань, -рня *м.* дурак
 ба/бін ду/рань 1) маменькин сынок; 2)
 подкаблучник
 ду/рня кле/іць валять дурака
 ненадсява/ны ду/рань абсолютный дурак
 дурны дурной, глупый
 дурны, як пень (як бот) глуп, как пробка
 дурэ/ць баловаться, шалить, дурачиться
 духмя/ны ароматный, душистый
 дыва/н, -а *м.* ковёр
 дык то, так
 дыктоўка, -і *жс.* диктант
 ды/хаць дышать
 дыямэнт, -а *м.* алмаз
 дэталёвы детальный

Е

е/днасьць, -і *жс.* единство
 е/зьдзіць ездить
 е/жджу езжу
 е/жа, е/жы *жс.* пища, еда
 е/йны её
 еката/ць вопить, выть от боли
 е/лка, -і *жс.* ель
 енк, -у *м.* стон
 е/нчыць 1) стонать; 2) канючить, кланчить

е/с^ьці есть, принимать пищу
сма/чна е/с^ьці! приятного аппетита!

Ё

ёд, ёду *м.* йод
ёкат, -у *м.* вопль
ёлка, -і *жс.* ёлка (новогодняя)
ёлкі прогорклый
ёлупень, -ння *м.* обалдуй, олух
ёмістасьць, -і *жс.* 1) ёмкость; 2)
вместительность
ёмісты вместительный
ёмка 1) ловко, проворно; 2) хорошо, удобно
ёсьць / ёсьцека / ё (безличн. форма гл. *быць*)
есть

Ж

жабра/к, -а *м.* нищий, попрошайка
жагна/ць благославлять
жада/ньне, -я *н.* желание, хотение
жадоба сильное желание
у жадобу в охотку
жаласны 1) жалостливый; 2) жалобный,
печальный; 3) жалкий
жаліцца жаловаться
жабоа, -ы *жс.* 1) траур; 2) скорбь
жаль, жа/лю *м.* 1) жалость, сострадание; 2)
скорбь; 3) горесть
на жаль к сожалению
жанчы/на, -ы *жс.* женщина
жар, жа/ру *м.* горящие угли
жарало, -а *н.* 1) жерло; 2) дупло
жарсьць, -і *жс.* страсть
жарт, -у *м.* шутка
жартава/ць шутить
жаўла/к, -а *м.* желвак
жаўне/р, -а *м.* солдат
жах, жа/ху *м.* ужас, страх
жлу/кціць пить не в меру
жмі/нда, -ы *жс.* скряга
жні/вень, жні/ўня *м.* август
жонка, -і *жс.* жена
жораў, -ва *м.* журавль
жорсткасьць, -і *жс.* 1) жёсткость; 2)
жестокость
жоўкнуць желтеть
жоўты жёлтый
жудасна жутко, ужасно
жураві/ны, -аў *мн.* клюква
журы/цца грустить, печалиться
живёла, -ы *жс.* 1) животное; 2) скот
жыльлё, -я *н.* жильё
жырандоля, -і *жс.* люстра
жы/та, -а *н.* рождь
жытло, -а *н.* жилище

жыха/р, -а *м.* житель
жыцьцё, -я *н.* жизнь
жэляты/на, -ы *жс.* желатин
жэ/ўжык, -а *м.* пострел, живчик

З

заба/віцца замешкаться, задержаться
забараня/ць запрещать
заба/ўка, -і *жс.* 1) забава, развлечение; 2) игра,
игрушка
забаўля/ць развлекать
забесьпячэ/ньне, -я *н.* обеспечение
забру/дзіць загрязнить
забудова, -ы *жс.* застройка
забыцьцё, -я *н.* забвение
забыва/цца забывать
я забы/ўся я забыл
забясьпе/чыць обеспечить
заве/я, -і *жс.* метель, вьюга, пурга
завіта/ць зайти, наведаться
завод I, -у *м.* завод, предприятие
завод II, -у *м.* 1) порода; 2) обман
заводзкі заводской
заводны породистый, племенной
заву/лак, -лка *м.* переулок
завушні/ца, -аў *жс.* серьга
завялі/кі слишком большой
загада/ць велеть, приказать
за/гадзя заранее
зага/дкавы загадочный
зага/днік, -а *м.* заведующий
зага/на, -ы *жс.* порок, недостаток
зага/нны порочный
загарну/ць завернуть
загі/нуць погибнуть
задаволены довольный
задавальня/ць устраивать, удовлетворять
зadzі/рлівы 1) дерзкий, драчливый; 2)
задиристый
задорага слишком дорого
зadu/жа излишне, чрезмерно
зadуме/ны задумчивый
за/едзь, -і *жс.* мошкарка, гнус
зажу/раны опечаленный, грустный
зайздросны 1) завидующий; 2) завидный
закасава/ць зачеркнуть
закаха/цца влюбиться
за/клік, -у *м.* клич, воззвание, призыв
заку/так, -тка *м.* 1) уголок; 2) захолустье
залві/ца, -ы *жс.* золовка
зале/жаць зависеть
зале/тась в позапрошлом году
залёты, -аў *адз. няма* ухаживания,
волокичество
залі/к, -у *м.* зачёт

заліковы зачётный
 залоза, -и *жс.* железа
 заля, -і *жс.* зал
 замаркоціцца опечалиться, взгрустнуть
 замаўляць 1) заказывать; 2) заклинать
 замануцца захотеться
 замежжа, -а *н.* заграница
 замежнік, -а *м.* иностранец
 замежны иностранный
 замест вместо
 замець, -і *жс.* позёмка, метель
 замінаць каму? мешать, быть помехой
 заможны зажиточный, состоятельный
 замова, -ы *жс.* 1) заказ; 2) заклинание
 занадта слишком, чересчур
 занатаваць записать, отметить
 заняджаць 1) запустить, забросить; 2)
 пренебречь
 занятак, -тку *м.* (*мн.* заняткі, -каў) занятие,
 дело
 запабегаць подольщаться, заискивать
 запазнацца познакомиться
 запазыніцца запоздать, задержаться
 запазычыць заимствовать, перенять
 запале́нне, -я *жс.* воспаление
 запалка, -і *жс.* (*мн.* запалкі, -лак) спичка
 запалохаць запугать
 запар подряд, кряду, один за другим
 запатрабава́нне, -я *н.* востребование
 запіс, -у *м.* запись
 заплюшчыць (*вочы*) закрыть, сомкнуть
 (глаза)
 запрасіць пригласить
 запрашаць приглашать
 запрашэ́нне, -я *н.* приглашение
 запытацца спросить, осведомиться
 зароботны зароботный
 зараз сейчас
 зара́на слишком рано, преждевременно
 заробак, -бку *м.* заработок
 заработная пла́та заработная плата
 зару́ка, -і *жс.* ручательство, залог
 за́сень, -і *жс.* затенённое место
 засма́глы пересоший
 заспака́льны успокаивающий
 засяроджаны сосредоточенный
 зато́ка, -і *жс.* заводь, залив
 затрымаць задержать
 заўва́га, -і *жс.* 1) замечание; 2) примечание
 заўважаць замечать, подмечать
 заўзя́тар, -а *м.* завсегдатай, болельщик,
 любитель
 заўзя́ты рьяный, ретивый
 заўсе́дны всегдашний
 заўча́сны безвременный, преждевременный

за́хад, -у *м.* 1) запад; 2) закат, заход
 захапле́нне, -я *н.* 1) восторг, восхищение; 2)
 удивление
 захварэ́ць заболеть
 заходні западный
 захоўваць сохранять, сберегать
 заця́тасьць, -і *жс.* упорство, настойчивость
 зачараваць очаровать
 зачо́пка, -і *жс.* зацепка
 зашпіліць застегнуть, заколоть
 зая́ва, -ы *жс.* заявление
 збочыць 1) свернуть в сторону; 2)
 посторониться
 збро́я, -і *жс.* оружие
 зва́блівы манящий, притягивающий
 зва́да, -ы *жс.* склока, ссора, распря
 звады́яш, -а *м.* подстрекатель, совратитель
 зважаць обращать внимание
 зва́ніца, -ы *жс.* колокольня
 зваротны обратный
 звонку 1) снаружи; 2) внешне
 звыча́йна обычно, обыкновенно
 зга́дка, -і *жс.* воспоминание, упоминание
 зго́да, -ы *жс.* 1) согласие; 2) идёт
 згодны согласный
 згра́бны изящный, стройный, грациозный
 згра́я, -і *жс.* 1) стая, свора; 2) шайка
 згу́біць 1) потерять; 2) погубить
 згу́шчаны сгущённый
 здабы́так, -тку *м.* 1) собственность; 2)
 приобретение; 3) *мат.* произведение
 здабы́ча, -ы *жс.* добыча
 зда́нь, зда́ні *жс.* призрак, привидение
 здаро́жыцца утомиться в дороге
 здарэ́нне, -я *н.* происшествие, случай
 зда́тны 1) способный; 2) подходящий,
 пригодный
 здаўна́ издавна, исстари
 здолець 1) суметь, справиться; 2) одолеть
 здольны способный, даровитый
 здо́р, -у *м.* нутряное сало
 здра́дзіць предать, изменить
 зды́мкі, -аў *мн.* снимки
 землятру́с, -у *м.* землетрясение
 зё́лкі, -лак *мн.* лечебные травы
 зза́ду сзади, позади
 зі́рнуць глянуть, взглянуть
 злачы́нец, -нца *м.* преступник, злодей
 змага́нне, -я *м.* 1) борьба; 2) состязание
 зма́лку сызмальства
 змарнаваць потратить впустую
 змо́рок, -у *м.* сумрак
 зму́сіць принудить, заставить
 зму́шаны вынужденный
 зна́ворку снаружи, извне, внешне

знаєміцця знакомиться
 знакамі/ты известный
 зна/ны известный
 знарок нарочно, намеренно, умышленно
 знацця *на чым?* разбираться в чём-либо
 знаёмства, -а *н.* знакомство
 знаўца, -ы *м.* знаток
 зноў снова, опять, вновь
 золак, золку *м.* заря, рассвет
 золкі промозглый
 зорка, -і *ж.* звезда
 зрабіць сделать
 зразуме/ла понятно, ясно
 зра/нку / зра/ння с утра
 зрок, -у *м.* зрение
 зру/чна удобно
 зрэ/дку изредка
 зрэ/шты впрочем
 зух, -а *м.* ухарь, хват, удалец
 зухава/ты молодцеватый, удалой, лихой
 зыход, -у *м.* исход
 зычлі/вы доброжелательный
 зы/чыць желать
 зьве/ку испокон веку
 зьве/сткі, -так *мн.* сведение
 зьвяз, - *м.* 1) союз; 2) ассоциация
 Эўрапе/йскі Зьвяз (ЭЗ) Европейский Союз (ЕС)
 зьвярну/цца обратиться
 зьдзе/кавацца издеваться, глумиться
 зьдзіві/ць удивить, поразить
 зьлі/тавацца *над кім? чым?* сжалиться,
 пощадить, помиловать
 зьме/нлівы изменчивый, неустойчивый
 зьме/ст, -у *м.* содержание
 зьмястоўны содержательный
 зьмясьці/цца поместиться
 зьнемагчы/ся изнемогать, выбиться из сил
 зьні/жка, -і *ж.* скидка
 зьніка/ць исчезать
 зьні/чка, -і *ж.* падающая звезда
 зьнішча/ць уничтожать, истреблять
 зьнябы/цца обессилеть, утомиться, устать
 зьнява/жыць оскорбить, унижить
 зьняве/рыцца разувериться, разочароваться
 зьнямоглы изнемогший
 зьняна/цку врасплох, вдруг, внезапно
 зьнясі/леньне, -я *н.* истощение, потеря сил
 зьнячэ/ўку нечаянно, неожиданно
 зья/ва, -ы *ж.* явление
 зьялчэ/ць прогоркнуть
 зэдлік, -а *м.* табурет, скамеечка
 зязю/ля, -і *ж.* кукушка
 зяле/ніва, -а *н.* зелень

I

іглі/ца, -ы *ж.* хвоя
 ікла/сты клыкастый
 і/клы, -аў *мн.* клыки
 імаве/рнасьць, -і *ж.* вероятность
 імаве/рны вероятный
 імбрычак, -чка *м.* чайничек
 імжа/, -ы *ж.* изморозь, морось
 імжэ/ць моросить
 імклі/вы стремительный
 імпрэ/за, -ы *ж.* представление, презентация
 імпэ/т, -у *м.* порыв, пылкость
 імша/рына, -ы *ж.* моховое болото
 іна/кшы другой, иной
 інды/к, -а *м.* индюк
 інды/чка, -і *ж.* индейка, индюшка
 інтарэ/с, -у *м.* интерес, внимание
 інтэ/рас, -у *м.* нужда, потребность, польза
 інтэрна/т, -у *м.* общежитие
 і/ншы другой, иной
 і/ншым ча/сам иногда
 і/рты, -аў *мн.* лыжи
 існава/ць существовать
 іспы/т, -у *м.* экзамен, испытание
 істота, -ы *ж.* существо
 істотны существенный

K

каб чтобы, чтоб, если бы, кабы
 каб прыме/ў если бы мог
 каб ты спрах чтоб ты пропал
 кабе/рац, -рца *м.* коврик
 кабе/та, -ы *ж.* женщина
 кава/лак, -лка *м.* кусок, ломоть
 ка/ва, -ы *ж.* кофе
 каву/н, -а *м.* арбуз
 кажа/н, -а *м.* летучая мышь
 каза/ць, -жу/, -жаш, -жа говорить
 да слова ка/жучы кстати говоря
 як той каза/ў так сказать
 ка/зка, -і *ж.* сказка
 казыта/ць, -зычу/, -зы/чаш, -зы/ча щекотать
 калі/ 1) когда; 2) если
 ка/ліва, -а *н.* 1) растеньице; 2) щепотка, крупинка; 3) чуть-чуть
 калі/сьці когда-то, прежде, некогда
 калю/га, -і *ж.* колдобина, лужа
 Каля/ды, -аў *мн.* Рождество Христово,
 Рождественские праздники
 каляжа/нка, -і *ж.* коллега (женщина)
 каля/ндра, -ы *ж.* кориандр
 каляровы цветной
 каме/чаны мятый, комканый
 камі/нак, -нка *м.* камин, очаг
 кампу/тар, -а *м.* компьютер

камяніца, -ы ж. каменное строение
камячыць комкать, мять
канапа, -ы ж. диван
канцавы конечный
канькаць канючить, клянчить, вымаливать
канюшына, -ы ж. клевер
капота, -ы ж. куртка
каптурок, -рка м. чепчик
капялюш, капелюша м. шляпа
карак, -рка м. 1) подзатылок, шея; 2) холка, загривок
каралі адз. няма бусы, ожерелье
карпатлівы кропотливый
картка, -і ж. карточка
карункі, -аў адз. няма кружево
карцець каму? хотеть, невтерпеж
карыстальнік, -а м. пользователь
карыстацца чым? / карыстаць з чаго? пользоваться
касаваць 1) зачёркивать; 2) упразднить, отменять, аннулировать
кастрычнік, -а м. октябрь
катэдра, -ы ж. кафедра
катэдра, -ы ж. собор
каўне́р, каўняра м. воротник
кафляны изразцовый, кафельный
каханьне, -я н. любовь
каханы любимый
качар, -а м. селезень
качка, -і ж. утка
каштаваць I пробовать
каштаваць II стоить, иметь цену
каштарыс, -у м. смета
каштоўнасьць, -і ж. ценность
кашуля, -і ж. сорочка, рубашка
квапіцца зариться, посягать, покушаться
кватэра, -ы ж. квартира
кветка, -і ж. цветок
квітнець цвести, процветать
квіток, -тка м. квитанция, билет
кволы слабый, хилый, хрупкий
квяцісты цветистый
ке́ліх, -а м. бокал, чаша
ке́льнэр, -а м. официант
ке́млівы сообразительный, смыслённый
ке́пскі плохой, скверный, дрянной
ке́шкацца возиться, копаться
кій, кія, аб кіі м. палка
кілзаць взнуздывать, обуздывать
закілзаць свой язык удержать свой язык
кілішак, -шка м. рюмка
кілбаса, -ы ж. колбаса
кінуць, кіну, кінеш, кіне бросить
кіпцю́р, -а м. коготь
кіраваць 1) руководить; 2) управлять

кіраўнік, -а м. 1) руководитель, глава; 2) управляющий
кіраўніцтва, -а н. руководство
кіраўнічы руководящий, управленческий
кірмаш, -у м. ярмарка, базар
кіроўца, -ы м. водитель
кірунак, -нку м. направление
кітаваць замазывать оконной замазкой
кішэ́ня / кішэ́нь, -і ж. карман
клі́каць звать
клопат, -у м. 1) забота; 2) хлопоты, беспокойство
кля́мар, -а м. скрепка, скоба
кля́мка, -і ж. щеколда, защёлка, скоба
кля́са, -ы ж. класс
кмі́н / кме́н, -у м. тмин
кожны каждый
кола, -а н. 1) колесо; 2) круг
колер, -у м. цвет
колісь когда-то
колькасьць, -і н. количество
колца, -а н. колечко
колькі сколько
кольца, -а н. 1) кольцо; 2) колёсико
комі́н, -а м. труба
конаўка, -і ж. ковш, кружка
котлі́шча, -а н. гнездо
коўдра, -ы ж. одеяло
коўзка скользко
кошт, -у м. 1) стоимость; 2) средство, счёт
кпі́ць, кплю, кпі́ш, кпі́ць подтрунивать, насмехаться, подшучивать
краве́ц, -ўца м. портной
краі́на, -ы ж. страна
кра́ма, -ы ж. магазин, лавка
крамзо́ліць небрежно писать, царапать
краса́вік, -а м. апрель
красамоўства, -а н. красноречие
кра́ска, -і ж. цветок (растение)
кра́тацца 1) трогаться, сдвигаться с места; 2) шевелиться
крахта́ць кряхтеть
краяві́д, -у м. пейзаж, ландшафт
кроі́ць 1) резать (хлеб, сало, мясо, что-либо съестное); 2) кроить (при шитье)
кро́пка, -і ж. точка
кро́пля, -і ж. капля
кро́хкі хрупкий
кругабе́г, -у м. круговорот
кружэ́лка, -і ж. пластинка, компакт-диск
кру́мкач, -а м. ворон
кру́пнік, -а м. 1) суп из крупы; 2) водка, сваренная с мёдом, клюквой и пряностями, вроде пунша
крухма́л, -у м. крахмал

лічыць за лепшае отдавать предпочтение
ліштва, -ы ж. 1) планка; 2) наличник; 3)
плинтус
ложак, -жка м. кровать, койка
лузаць очищать от шелухи, лущить
лунаць реять, парить, развеваться
луна ё бел-чырвона-белы сыцяг реет бело-
красно-белый флаг
луска, -і ж. 1) перхоть; 2) чешуя
лушта, -ы ж. ломоть, кусок отрезанного хлеба
лухта, -ы ж. 1) шелуха; 2) чушь, вздор,
галиматья
лучнасьць совокупность, единение
лучыць объединять, соединять
лыжка, -і ж. ложка
лыга можно, возможно
любы любимый, дорогой, милый
любы любой
люляць колыхать, качать, убаюкивать
люстра, -ы н. зеркало
люстэрка, -а н. зеркальце, зеркало
люты I безжалостный, свирепый
люты II, -ага м. февраль
лядоўня, -і ж. морозильник, холодильник
лядунак, -у м. леденец
лязо, ляза н. лезвие, остриё
лялька, -і ж. кукла
лямант, -у м. вопль, крик
ляск, -у м. 1) хлопанье, щёлканье; 2) лязг
ляснуць 1) ударить; 2) щёлкнуть, хлопнуть; 3)
треснуть, лопнуть, пропасть
ляцець, ляту, ляціш, ляціць лететь

М

мабыць может быть, пожалуй, вероятно
магчыма возможно
маёмасьць, -і ж. имущество, состояние
мажны крепкого телосложения, плотный
майстар, -тра м. мастер
майстэрства, -а н. мастерство
макарона, -ы ж. мн. нямма макароны
маланка, -і ж. молния
малеча, -ы аг. 1) малолетка; 2) мелюзга,
мелкота
малюнак, -нку м. 1) рисунок, картинка; 2)
картина
маляваць 1) рисовать; 2) красить,
окрашивать; 3) изображать
маляўнічы живописный, красочный
маніцца намереваться
маніць врать, глать
ма́ра, -ы ж. мечта
маракаваць I обдумывать, разбираться
маракаваць II обижаться, роптать
маркота, -ы ж. грусть, печаль, уныние

ма́рмур, -у м. мрамор
ма́рна впустую, зря, тщетно
марнатраўны расточительный, мотовской
марозіва, -а н. мороженое
маруда, -ы аг. медлительный человек, копуша
марудзіць медлить, мешкать
марыцца изнуряться, уставать, утомляться
марыць мечтать, грезить
маскаль, -я м. москвитянин
маста́к, -а м. 1) художник; 2) мастер, дока
маста́цтва, -а н. искусство
выяўле́нчае маста́цтва изобразительное
искусство
масьці́цца 1) пристраиваться; 2) иметь
намерение
масьці́ць 1) настилать; 2) громоздить
мату́ля, -і ж. мамочка, маменька
маўле́ньне, -я н. речь
маўля́ў мол, дескать
махля́р, -а м. плут, мошенник
ма́цаць 1) щупать; 2) шарить
ма́ці, -і ж. мать, мама
ма́цнець крепчать, усиливаться
мачу́лька, -і ж. мочалка
мена́віта именно
Ме́нск, -у м. Минск (столица Беларуси)
меркава́ньне, -я н. 1) суждение,
соображение, мнение; 2) предположение
ме́ста, -а н. город
места́чковаец, -оўца м. житель посёлка
ме́сьціцца 1) размещаться, устраиваться; 2)
проживать, тесниться, ютиться; 3)
умащиваться; 4) вмещаться
ме́цца 1) намереваться; 2) иметься
мець иметь
ты ма́еш ра́цыю ты прав
мізэ́рны 1) ничтожный, скудный; 2) тощий; 3)
невзрачный, неказистый
мілаваць ласкать, голубить
Мілаві́ца, -ы ж. утренняя звезда, Венера
мілагу́чны благозвучный
міна́к, -а м. горожанин
міна́ць 1) миновать; 2) истекать (о времени);
3) обходить
мі́трэ́нга, -і ж. беспокойство, хлопоты,
злключение
мі́трэ́нжыць тревожить, беспокоить
мі́тусі́цца 1) суетиться, метаться; 2)
хлопотать; 3) малькать, мельтешить; 4)
пестрить, рябить
млець терять сознание, падать в обморок
мло́сна дурно, тошно
мло́сьць, -і ж. слабость, тошнота, дурнота
мля́васьць, -і ж. томность, вялость,
расслабленность

множнік, -а м. мат. множитель
мноства, -а н. множество
мова, -ы ж. 1) речь (способность говорить); 2) язык
моцны 1) сильный; 2) крепкий, прочный, надёжный
мроі, -яў мн. грёзы, мечты
мудрагелісты 1) мудрёный, замысловатый, хитрый; 2) причудливый, затейливый
музыка, -і м. музыкант
муляр, -а м. 1) каменщик; 2) печник
мур, мура м. 1) каменное, кирпичное строение; 2) каменная, кирпичная стена
мураваны каменный, кирпичный
мурог, -рагу м. свежее сено, мурава (о траве)
мусіць 1) быть должным; 2) должно быть, пожалуй, видно, вероятно
мыйка, -і ж. мойка
мыліца, -ы ж. костыль
мытнік, -а м. таможенник
мытны таможенный
мытны агляд таможенный досмотр
мытны збор таможенная пошлина
мытня, -і ж. таможня
мыць мыть, стирать
мыць бялізну стирать бельё
мэбля, -і ж. мебель
мэдычны медицинский
мэта, -ы ж. цель
мэтазгодны целесообразны
мяжа, -ы ж. (мн. межы, -аў) 1) граница; 2) межа; 3) предел
мянушка, -і ж. кличка, прозвище
мянчук, менчука м. житель города Минска
мяняльня, -і ж. обменный пункт
мястэчка, -а н. посёлок
мясьціна, -ы ж. местность, местечко

Н

наагул вообще
наадварот наоборот
набажэ нства, -а н. богослужение, молебен
набіва нка, і ж. набойка
набракаць набухать
наважыцца задумать, решиться, вознамериться
наваколье, -я н. 1) окрестность, округа; 2) окружающая среда
навальніца, -ы ж. гроза
наваратам: за другім наваратам другой раз, повторно
нават даже
наведаць навестить, посетить
наверсе наверху, сверху

навіна, -ы ж. 1) новость; 2) новизна; 3) новшество
навокал вокруг, кругом, около
навошта зачем, для чего
навуковец, -оўца м. научный работник
навучальны 1) учебный; 2) поучительный
навучэнец, -нца м. учащийся
нагавіцы, -аў адз. няма штаны
нагадаць напомнить
нагода, -ы ж. случай, повод
надакучлівы надоедливый, назойливый
надалей в дальнейшем, впредь
надарыцца представиться (о случае)
надаць 1) придать; 2) присвоить (звание); 3) облечь
надворак, -рка м. двор (возле дома)
надвор'е, -р'я н. погода
надзвычайны 1) чрезвычайный; 2) поразительный, исключительный, превосходный; 3) невероятный, необыкновенный
надзеіны надёжный
надзённы 1) насущный; 2) злободневный
надзіма ны 1) надутый; 2) напыжившийся
надзяваць 1) надевать; 2) кул. начинать
надоечы на днях, давеча
надта 1) очень, весьма; 2) слишком, сверх меры
наедак, -дку м. сытная еда
назапашаны накопленный, запасённый
назва, -ы ж. название, наименование
назіраць 1) наблюдать; 2) следить, присматривать
назоў, -ову м. название, наименование
наймацца наниматься
накід, -у м. намётка, набросок
накіравацца направиться
наконт насчёт, относительно
накшталт вроде, наподобие
наладаваць напаковать
належыць 1) принадлежать; 2) следовать, причитаться; 3) подлежать
нале та на следующий год, будущим летом
налічыць 1) насчитать; 2) начислить
намагацца 1) силиться; 2) настаивать, добиваться
намер, -у м. намерение, умысел
намерыцца 1) вознамериться, решиться; 2) нацелиться
намысьліць задумать
напагатове 1) в готовности; 2) начеку
напаткаць 1) встретить; 2) постигнуть (о беде)
наперад вперёд
напой, -ю м. напиток, питьё

напрамак, -мку м. направление
напружаны напряжённый, натянутый
напэўна 1) определённо, наверняка, достоверно; 2) наверно, вероятно, по-видимому, видно
нарада, -ы ж. 1) совещание; 2) совет
нараджэньне, -я н. (мн. нарадзіны) рождение
наракаць роптать, сетовать, пенять
нарыс, -у м. очерк
нарэшце наконец, в конце концов
насамрэч в действительности, на самом деле
насоўка, -і ж. носовой платок
настаўнік, -а м. учитель
настрой, -ю м. настроение, настроенность
наступны следующий
насунацца 1) надвинуться; 2) наткнуться
насупраць напротив, против
насустрэч навстречу
натаўнік, -а м. блокнот
натоўп, -у м. толпа
натрапіць наткнуться, напасть
натхнёньне, -я н. 1) вдохновение; 2) воодушевление
наўмысна умышленно, нарочно, намеренно
наўпрост напрямую, напрямиком
наўрад вряд ли, едва ли
націск, -у м. 1) ударение; 2) нажим, надавливание; 3) давление
націскаць 1) нажимать; 2) акцентировать; 3) натирать (мозоль)
нацянькі напрямик, напрямиком
начыньне, -я н. 1) приборы, инструменты, приспособления; 2) утварь
нашча натошак
нашчадак, -дка м. потомок
нашэньнік, -а м. носильщик
наяўны наличный, имеющийся
неадкладна немедленно, неотложно, срочно
небарака, -і аг. бедняга, бедолага
недарэчны 1) нелепый, несуразный, глупый; 2) неуместный
недатыка, -і аг. недотрога
недахоп, -у м. 1) недостаток, недочёт; 2) нехватка
недзе где-то
незабаўка недолго
незалежнасьць, -і ж. независимость
незнаёмец, -мца м. незнакомец
незьлічоны бесчисленный, несметный
неймаверны 1) невероятный; 2) немыслимый
некалькі несколько
некуды куда-то
нелёга 1) нелзя; 2) невозможно

немаўля, -я н. (мн. немаўляты, -аў) младенец
непагадзь, -дзі ж. непогода, ненастье
непадуладны неподвластный
непакоіць беспокоить, тревожить
непаразумеьне, -я н. недоразумение
непахіснасьць, -і ж. непоколебимость, непреклонность, незыблемость
непісьмённасьць, -і ж. неграмотность
непрыемнасьць, -і ж. неприятность
непрытомны 1) бессознательный, обморочный; 2) иступлённый, неистовый
неруш, -ы м. нетронутое место
нетры, -аў адз. няма 1) недра; 2) дебри
неўзабаве вскоре
неўздагад невдомёк
неўпрыцяг невдомёк
неўтаймава на неукротимо, неугомонно, необузданно
нечака на неожиданно
нештачка что-то, нечто
неяк как-то
нібы будто, как будто, будто бы, словно
ніводны ни один, никто
ніколі никогда
нікуды никуда
нудзіцца тосковать, скучать
нудна тоскливо, уныло, скучно
нумар, -у м. номер
нырка, -і ж. (мн. ныркі, -рак) анат. почка
нэрвовы нервный
нябёсы, -аў мн. небеса
нягёглы 1) неуклюжий, неказистый; 2) тщедушный
нядбалы нерадивый, небрежный, халатный
нядзе ля, -і ж. воскресенье
нядужаць болеть, домогать
няёмка неудобно, неловко
нязгасны неугасимый, негаснущий
нязграбны 1) неуклюжий, нескладный, неловкий; 2) уродливый, аляповатый
няма нет в наличии, отсутствует
няма адкуль неоткуда
няма дзе негде
няма калі некогда
няма каму некому
няма куды некуда
няма ў каго не у кого
няма чаго нечего
няма за што не за что
няма як никак, невозможно
Няме ччына, -ы ж. Германия
нястомна неутомимо, без устали
няўжо неужели, разве
няўкладны неуклюжий

няўмо́льны неумолимый
няўту́льны неуютный
няўця́мны непонятный, невразумительный
няўча́с не вовремя, некстати
няха́й пусть, пускай
нячу́тна неслышно

П

паасобку в отдельности, поодиночке,
раздельно
паблі́зу вблизи, поблизости
пабра́цца 1) сочетаться браком; 2) взяться; 3)
пристать, прилипнуть
пава́бны привлекательный, заманчивый
пава́га, -і ж. уважение, почтение
пава́жаць уважать, чтить
пава́жны 1) степенный, важный, солидный;
2) спокойный, неторопливый
паваро́тка, -і ж. поворот дороги
паве́даміць каму? сообщить, известить,
уведомить
паве́ка, -а н. веко
паве́рх I, -у, на паве́рсе м. этаж
паве́рх II поверх чего-нибудь
паве́тра, -а н. воздух
паве́траны воздушный
паводзі́ны, -аў адз. няма поведение
паводле каго? чаго? согласно, по
павольна медленно, неторопливо, потихоньку
пагаджа́цца 1) соглашаться; 2) примиряться
пагатоў тем более, подавно
пагля́д см. погляд
паго́да, -ы ведро, хорошая погода
ста́ла на паго́дзе установилась хорошая
погода
паго́ня, -і ж. погоня
Паго́ня, -і ж. древний герб Беларуси
(Великого Княжества Литовского)
пагоршы́ць ухудшить, сделать хуже
пагро́за, -ы ж. угроза
падаба́цца нравиться
падабе́нства, -а н. 1) сходство; 2) подобие; 3)
родство
пада́ньне, -я н. предание, сказание
падаро́жка, -а н. путешествие,
странствование
падару́нак, -нка м. подарок
пада́так, -тку м. налог
падаткаабкла́дзьне, -я н. налогообложение
падаткапла́тнік, -а м. налогоплательщик
улі́ковы ну́мар падаткапла́тніка (УНП)
учётный номер налогоплательщика (УНН)
падатковы налоговый
падатковая спра́вазда́ча налоговый отчёт

падахваціць да чаго? побудить, подговорить,
подстрекнуть
падбухторні́к, -а м. подстрекатель
падвячо́рак, -рку м. полдник
пад'е́сці наесться, насытиться
падзе́я, -і ж. событие, происшествие
падзя́ка, -і ж. благодарность
падкала́ціць заправить (суп), подболтать
падкрэ́сьліць подчеркнуть
падла́шчыцца да каго? подольститься
падло́га, -і ж. пол
падму́рак, -рку м. фундамент, основание
падно́сак, -ска м. подмётка
падобны да каго? чаго? похожий, сходный
падпара́дкаваць подчинить
падра́бязнасьць, -і ж. подробность
па-другое во-вторых
падру́чнік, -а м. учебник
падста́ва, -ы ж. основание, повод, предлог
падтры́мка, -і ж. 1) поддержка; 2) подспорье
падча́с во время
пады́сці подойти
пазбаўля́цца каго? чаго? 1) избавляться; 2)
лишаться
пазна́ка, -і ж. отметка, отличительный
признак
пазна́ць 1) узнать; 2) познать; 3) испытать,
изведать
пазно́гаць, -гця м. ноготь
пазоў, -ову м. 1) иск; 2) повестка о вызове в
суд
пазы́ка, -і ж. 1) заём; 2) ссуда
пазыча́ць 1) каму? одалживать, ссужать; 2)
занимать, брать в долг
пазы́ней 1) позже; 2) впоследствии, потом
пазя́хаць зевать
пакаёўка, -і ж. горничная
пакі́нуць 1) забросить; 2) оставить без
присмотра
паклі́каць 1) позвать, окликнуть; 2)
подозвать; 3) пригласить; 4) призвать
пакой, -ю м. комната
пакруча́сты 1) извилистый; 2) выющийся
пакры́се 1) понемногу; 2) постепенно
паку́ль 1) пока, покуда; 2) докуда
паку́нак, -нка м. пакет, свёрток
пала́ц, -у м. дворец
палі́ва, -а н. топливо
палі́ць 1) топить (печь); 2) жечь; 3) обжигать;
4) зажигать; 5) палить, стрелять; 6) курить
палу́дзень, палу́дня м. 1) полдень; 2) обед
палу́днаваць обедать
пальча́тка, -і ж. (мн. пальча́ткі, -так)
перчатка
палява́ньне, -я н. охота

паляўнічы, -ага м. 1) охотник; 2) охотничий
памалу 1) медленно; 2) понемногу; 3) осторожно
памежнік, -а м. пограничник
паме́р, -у м. размер
памі́ж между
памы́ліцца ошибиться, обозначиться, оговориться
памы́лка, -і ж. 1) ошибка, заблуждение; 2) оговорка
памянёны упомянутый, названный
памяркоўнасьць, -і ж. 1) сговорчивость, уступчивость, покладистость; 2) доброжелательность; 3) умеренность
памятаць помнить
пан, -а м. 1) господин; 2) барин, пан, помещик
па не! господин! (обращение)
панове! господа! (обращение)
панава́ць 1) господствовать, властвовать; 2) главенствовать; 3) преобладать, царить; 4) возвышаться; 5) барствовать
па́ні нескл. 1) госпожа; 2) барыня
пантофлі, -яў мн. шлёпанцы
пану́ры угрюмый, хмурый, нелюдимый, мрачный
панца́к, -у м. перловка
панчо́ха, -і ж. (мн. панчо́хі, -аў) чулок
паняве́рка, -і ж. сомнение, нигилизм
папе́ра, -ы ж. бумага
папле́чнік, -а м. сподвижник, соратник
папра́ўдзе на самом деле, действительно
папру́га, -і ж. 1) ремень; 2) подпруга
папы́таць спросить
папяровы бумажный
пара, пары́ ж. 1) пора года; 2) время
без пары́ преждевременно
за парою во времена
не ў пару́ не вовремя
пара́да, -ы ж. совет
пара́дзіць посоветовать
пара́дкаваць приводить в порядок, упорядочивать
паразуме́цца найти взаимопонимание, договориться
па́раны кипячёный
парапла́ў, -а ва м. пароход
парасон, -а м. зонт, зонтик
парату́нак, -нку м. 1) выручка, спасение; 2) выход
паркалёвы ситцевый
парка́н, -а м. крепкий забор из брёвен
парожні́ 1) свободный; 2) пустой
парфу́ма, -ы ж. духи
парцяля́навы фарфоровый
парцяны́ хлопчатобумажный

парэ́чкі, -чак мн. смородина
паса́г, -у м. приданое
паса́да, -ы ж. 1) должность; 2) пост
па́сак, -ска м. 1) пояс, ремень; 2) полоска
паскара́льнік, -а м. ускоритель
паслу́хмяны послушный, покорный
паста́ва, -ы ж. 1) фигура, осанка; 2) поза, положение
паста́віцца отнестись
пастале́ць 1) повзростеть, возмужать; 2) остепениться, стать более солидным
паста́рунак, -нку м. отделение милиции
па́стка, -і ж. ловушка, капкан, западня
паступо́вы постепенный
пасья́доўнік, -а м. последователь
пасьпя́ховы успешный
пася́рэ́дзіне посередине, посреди
пато́ля, -і н. сочувствие, удовлетворение, успокоение
патрабава́ньне, -я н. требование
патра́піць 1) попасть; 2) угодить; 3) суметь
патро́іць утроить
патрэ́бны 1) нужный, необходимый; 2) надлежащий
пату́раць потворствовать, потакать
паты́ліца, -ы ж. затылок
патэ́льня, -і ж. сковорода
паўднёвы южный
паўно́чны I северный
паўно́чны II полноточный, полуночный
паўта́ра м. / паўта́ры ж. полтора (1½)
паўтра́ця м. / паўтра́ці ж. два с половиной (2½)
паўту́зіна полдюжины (6)
паўча́рта / паўча́рты три с половиной (3½)
паўчвэ́рці полчетверти
пах, па ху м. запах
пахму́рна 1) пасмурно, ненастно; 2) мрачно, хмуро
паходня, -і ж. факел
пахні́длы, -аў мн. ароматические вещества (косметические средства)
па́церкі, -аў мн. 1) бусы; 2) бисер; 3) чётки
паце́ліць попасть, угодить
па́чак, -чка м. 1) пачка; 2) коробок
пачасту́нак, -нку м. угощение
пачва́ра, -ы ж. 1) урод; 2) изувер, чудовище
пачок, -чка м. бандероль
пачува́цца чувствовать себя
пачу́цьцё, -я н. чувство
пачына́ць начинать
паша́на, -ы ж. почёт, почесьть, почтение
пашано́та, -ы ж. уважение, почтение
па́шпарт, -а м. паспорт

пашта́р, -а́ м. почтальон, почтовик
паштовы почтовый
паштовая скры́нка почтовый ящик
паштоўка, -і ж. открытка, почтовая карточка
паяжджа́не, -аў мн. путешественники
пе́вень, пе́ўня м. (мн. пе́ўні, -яў) петух
перава́га, -і ж. 1) преимущество, перевес, превосходство; 2) преобладание; 3) предпочтение
перайма́ць, -аю, -аеш, -ае 1) подражать, перенимать; 2) перехватывать, останавливать; 3) усваивать
перакана́ўчы убедительный
перакі́дацца перебиться, кое-как пережить
перакла́данец, -нца м. рулет кондитерский, бутерброд
перакла́даць переводить
перакла́днік, -а м. переводчик
перамагчы́ победить, преодолеть
перамовы, -аў адз. няма переговоры
пераносьсе, -я н. анат. переносица
перапраша́ць извиняться
перапу́д, -у м. 1) переполох; 2) перепуг, испуг
перапы́нак, -нку м. перерыв, перемена (в школе)
перапы́ніць 1) остановить, задержать; 2) прервать
перасьце́нак, -нку м. перегородка
перасягну́ць 1) превзойти; 2) перешагнуть
ператва́раць 1) превращать, обращать; 2) претворять, воплощать
перашкаджа́ць каму? чаму? мешать, затруднять, препятствовать
пе́рнік, -а м. пряник, коврижка
першы́ня, -ы ж. первый раз
гэ́та яму́ не першы́ня это ему не впервой
пе́рыць бить, огревать, лупить, колотить
пе́сьціць 1) нежить, баловать, холить, лелеять; 2) ласкать, голубить
пехатой пешком
піжа́сты полосатый
пілава́ць 1) пилить; 2) бранить, досаждать
пільнава́ць стеречь, караулить
пільнава́цца придерживаться
пільну́ймася! давайте держаться!
пі́льны 1) пристальный; 2) настоятельный; 3) тщательный; 4) бдительный
пінжа́к / пі́льча́к, -а м. пиджак
пісьме́нны грамотный
пісьме́ннік, -а м. писатель
піся́г, -а м. шрам от удара
пітво, -а́ н. питье, напиток
плада́да́йны плодотворный
пла́зам плашмя
плё́нны плодотворный

плётка I, -і ж. плётка
плётка II, -і ж. сплетня
плётма пле́сьці лгать бесстыдно
плы́нь, -і ж. 1) течение, поток; 2) направление
пля́жыць 1) сечь, рубить; 2) уничтожать, портить, тратить; 3) сильно бить
пля́ма, -ы ж. пятно
плян, -у м. план
пляц, -у м. 1) площадь; 2) участок
побач рядом, возле, подле
побы́т, -у м. быт
погляд, -у м. 1) взгляд; 2) точка зрения
подых, -у м. дуновение, веяние
позі́рк, -у м. взгляд, взор
покатам вповалку
поклі́ч, -у м. зов, призыв
полі́ўка, -і ж. 1) суп, похлёбка; 2) соус
помні́к, -а м. памятник
помсьці́ць мстить
попы́т, -у м. спрос
порка́цца копошиться, возиться
порткі́, -аў адз. няма штаны
поста́ць, -і ж. 1) стан, фигура; 2) осанка
посуд, -у м. посуда
потым потом, затем, после
поўдзень I, поў́дню м. юг
поўдзень II, поў́дня м. полдень, середина дня
поў́нач I, -ы ж. север
поў́нач II, -ы ж. полночь, середина ночи
пошук, -у м. поиск
праба́чыць каму? извинить, простить
праба́чэ́ньне прощение
пра́га, -і ж. жажда, ненасытность
прага́віты жадный, ненасытный
пра́гнуць 1) жаждать; 2) испытывать жажду
прадпры́емства, -а н. предприятие
прае́зны проездной
пра́жыць жарить
празры́сты прозрачный
праз 1) через, сквозь; 2) из-за; 3) благодаря
пра́льня, -і ж. прачечная
прамаўля́ць произносить
праме́нь, -ю м. луч
прапанава́ць предложить
прас, -а м. утюг
прасава́ць 1) утюжить, гладить утюгом; 2) прессовать
прастора, -ы ж. пространство
прасьве́т, -у м. рентген
прасьлі́знуць проскользнуть
праў́дзі́вы правдивый, истинный, подлинный
праў́дзі́вы ма́йстра настоящий мастер
пра́ўнік, -а м. юрист

пра́ўны 1) правовой, юридический; 2) законный
пра́ўная асоба юридическое лицо
пра́ўны пара́днік юрисконсульт
пра́ца, -ы ж. 1) труд; 2) работа (служба)
працава́ць трудиться, работать
працоўня, -і ж. мастерская
праця́гласць, -і ж. 1) продолжительность, длительность, долгота; 2) протяжённость; 3) протяжность
прачну́цца проснуться, пробудиться, очнуться
прозві́шча, -а н. фамилия
проці накануне
проці ночы на ночь глядя
пру́гкасць, -і ж. упругость, пружинистость
пру́дкі быстрый
пруток, -тка м. спица для вязания
прыблуда, -ы аг. чужак, пришелец
прыбра́ць 1) украсить; 2) нарядить; 3) убрать; 4) устранить
прыва́бны 1) привлекательный; 2) заманчивый, соблазнительный; 3) обаятельный
прыва́тны частный
прывіта́льна, -і ж. передняя комната, прихожая
прывіта́нне, -я н. 1) привет; 2) приветствие
прыгада́ць 1) вспомнить; 2) напомнить; 3) упомянуть
прыгажосць, -і ж. 1) красота, миловидность; 2) изящество
прыгарну́ць 1) прижать к груди, приласкать; 2) приютить; 3) загрести
прыгода, -ы ж. приключение, происшествие
прыгожы 1) красивый; 2) изящный
прыда́тны годный, подходящий, применимый
прые́мны приятный
пры́казка, -і ж. 1) пословица; 2) присказка
прыкме́та, -ы ж. 1) признак, знак; 2) примета, предзнаменование
пры́кры 1) противный, неприятный; 2) досадный; 3) докучливый; 4) приторный
прыла́да, -ы ж. 1) приспособление; 2) инструмент, орудие; 3) прибор; 4) *чаще мн.* принадлежности
прыма́ч, -а м. приёмник
прыме́сце, -я н. предместье, пригород
прыме́тнік, -а м. прилагательное
прымеркава́ць 1) приурочить; 2) прикинуть; 3) угодить
прыму́сіць принудить, заставить
пры́мхі, -аў мн. суеверия
прына́да, -ы ж. приманка, соблазн

прына́мсі по крайней мере
прыпол, -у м. подол (у платья, юбки)
прыпы́нак, -нку м. 1) остановка; 2) пристанище
зна́кі прыпы́нку знаки препинания
прырыхтава́ць подготовить
прыса́ды, -аў адз. няма аллея, деревья вдоль дороги
пры́смак, -у м. привкус
прысма́кі, -аў адз. няма 1) сладости, лакомства; 2) приправа
прыстасава́нне, -я н. приспособление
прысу́д, -у м. приговор
прысяга́ць 1) клясться, заверять; 2) присягать
прытомнасьць, -і ж. сознание, чувство
прыту́лак, -лку м. убежище, приют
прытулі́цца 1) *да каго? чаго?* прижаться, прильнуть, припасть; 2) приютиться
пры́цемкі, -аў мн. сумерки
прыя́знік, -а м. доброжелатель
псава́ць портить
пту́шка, -і ж. 1) птица; 2) пометка, галочка
птушы́ны птичий
з вышы́ні птушы́нага лёту с высоты птичьего полёта
пука́ты выпуклый
пу́льхны 1) мягкий, пышный; 2) пухлый; 3) пушистый
пу́льхны крэ́м воздушный крем
пу́льхны сьне́г мягкий снег
пунсо́вы алый, пунцовый
пухлі́на, -ы ж. опухоль
пы́л, -у м. пыль
пыласмо́к, -а м. пылесос
пы́рскі, -аў мн. брызги
пы́са, -ы ж. морда
пысьня́к, -а м. намордник
пыта́нне, -я н. вопрос
пыта́цца спрашивать
пы́ха, -і ж. спесь, высокомерие
гра́ць на пы́хі желать выше обычного
пэ́ндзаль, -дзя м. кисть
пэ́рліна, -ы ж. жемчужина
пэ́ўна наверняка, определённо
пэ́ўна ж конечно же
пэ́ўны 1) верный; 2) надёжный, достоверный; 3) определённый; 4) твёрдый
будзь пэ́ўны будь уверен
пяко́тка, -і ж. изжога
пялёста́к, -стка м. лепесток
пяры́сцёнак, -нка м. перстень, кольцо
пярэ́ймы, -аў мн. 1) перехват, перерез; 2) выход навстречу
пайсьці́ напярэ́ймы пойти наперерез
пярэ́сты 1) пёстрый; 2) пегий

п'ясту/н, -а м. 1) баловень; 2) неженка
п'ячы жарить, печь
п'ячы рыбу жарить рыбу
п'ячы пірог печь пирог
п'яшчотка, -і ж. любимица
п'яшчотны нежный, ласковый

Р

рабава/ць грабить
раба/к, -а м. глист
рабаці/ньне, -я н. 1) веснушки; 2) конопатость
рабі/ць 1) делать; 2) работать; 3) изготовлять;
4) сооружать; 5) учинять, совершать; 6)
причинять
рабі/ць зама/х покушаться, совершать
покушение
рабі/ць гвалт поднимать шум
рабу/нк, -у м. разгром, грабёж
рагата/ць хохотать
ра/да, -ы ж. 1) совет, наставление; 2) совет,
совместное обсуждение, совещание; 3)
совещательный или распорядительный
орган
даць ра/ду дать совет, посоветовать
даць ра/ды справиться, сладить
рады няма нет сил
знайсці/ра/ду найти выход
Радзі/ма, -ы ж. Родина
ражон, -а м. вертел
ра/зам 1) вместе, сообща; 2) итого, всего; 3)
слитно
разборліва разборчиво
разбуры/ць разрушить, развалить
разбэ/сьціцца 1) распуститься, разбаловаться;
2) развратиться
разва/га, -і ж. 1) рассуждение; 2)
рассудительность
разважа/ць рассуждать, размышлять
разгарну/ць 1) развернуть; 2) разгрести; 3)
открыть, раскрыть (книгу); 4) расправить
(скомканное);
5) раскрыть (объятия); 6) разостлать
размаўля/ць разговаривать, говорить
размова, -ы ж. разговор, беседа
разнаста/йны разнообразный, всевозможный
разуме/ць 1) понимать; 2) постигать, уяснять;
3) подразумевать
разу/мны 1) умный, мудрый; 2)
рассудительный; 3) осмысленный
разы/нка, -і ж. изюминка
разв'і/тацца прощаться
разв'яза/ць 1) решить (вопрос, задачу); 2)
развязать
разв'яза/ць пыта/ньне решить вопрос
разлічы/цца рассчитаться

размеркава/ць 1) распределить; 2)
расположить; 3) прикинуть
разью/шыцца разъяриться, рассвирепеть
ра/іцца советоваться
ра/мя, ра/мені / ра/мя н. (мн. раме́ны, -аў)
плечо
ра/ніца, -ы ж. утро
ра/ньне, -я н. утро
ра/птам вдруг, внезапно
расе/йскі / расі/йскі русский, российский
раскла/д, -у м. 1) расписание; 2) расклад
распара/днік, -а м. распорядитель
распрацоўка, -і ж. разработка
распушча/льны растворимый
ка/ва распушча/льная растворимый кофе
растава/ць 1) таять; 2) растворяться; 3)
растопливаться
расфарбоўка, -і ж. раскраска, расцветка
расхіну/ць распахнуть, раздвинуть
расшпілі/ць расстегнуть
расьлі/на, -ы ж. растение
расьпе/сьціць 1) разбаловать; 2) изнежить
ратава/ць спасать
рату/й Божа! Боже упаси!
рату/йце! караул!
хай Бог рату/е пусть Бог милует
раўня/ць да каго? сравнивать
рахава/ць 1) считать; 2) рассчитывать,
прикидывать
рахма/ны 1) кроткий, покладистый; 2)
смирный
раху/нак, -нку м. счёт
ра/цыя, -і ж. разумное поведение, резон
ён ма/е ра/цыю он прав
ра/чыць соизволить, благоволить
рашчыні/ць замесить (тесто)
рашы/ць 1) решить; 2) известить, истребить,
спустить
рашы/ў гаспада/рку извёл хозяйство
рашы/ў сродкі спустил средства
ровар, -а м. велосипед
роздум, -у м. раздумье, размышление
рознакаляровы разноцветный
розны 1) разный; 2) различный, всякий; 3)
непарный, разрозненный
розум, -у м. 1) ум, разум; 2) рассудок
дабра/ць розуму взять в толк
розуму не добра/ць ума не приложить
стра/ціць розум сойти с ума
росквіт, -у м. расцвет, процветание
роспач, -ы ж. отчаяние
ростань, -і ж. 1) перекрёсток; 2) перепутье
на ростанях на перепутье
рохкаць хрюкать
ру/бам ребром; на ребро

паста/віць пыта/ньне ру/бам поставить
вопрос ребром
стаць рубам воспротивиться
руды/ рыже-коричневый; рыжий
ру/жа, -ы жс. роза
ружовы розовый
ружоўнік, -а м. розарий
руйнава/ць разорять, разрушать
ру/піцца беспокоиться, заботиться, радеть
руплі/вы 1) заботливый; 2) старательный,
усердный, прилежный
рух, ру/ху м. движение
рухаві/к, -а м. двигатель
руха/вы подвижный, живой
ру/хацца 1) двигаться; 2) шевелиться
ручні/к, -а м. полотенце
рыдлёўка, -і жс. лопата
рызыкаўны 1) рискованный, отчаянный; 2)
форсистый, заносчивый
ры/са, -ы жс. черта
рыхтава/ньне, -я н. подготовка
рышту/нак, -нку м. снаряжение
рэч, -ы жс. 1) вещь; 2) предмет, дело
і/ншая рэч другое дело
рэ/чыва, -а н. вещество
рэ/чавы вещественный
рэ/чыўны вещественный
рэ/шта, -ы жс. 1) остаток; 2) сдача
у рэ/шце рэшт в конце концов

С

саба/ка, -і м. собака, пёс
браха/ць на саба/к болтать на ветер,
пустословить
саба/кам се/на касі/ць быть неизвестно где
саба/камі падшы/ты лукавый
пайшоў/як пабі/ты саба/ка пошёл
несолоно хлебавши
у саба/кі вачэ/й пазы/чыць потерять след
сага/н, -а м. чугунный горшок
садавіна/, -ы жс. фрукты
садоўніцтва, -а н. садоводство
садок, -дку м. детский сад
сакаві/к, -а м. март
сакаві/ты сочный
саката/ць 1) стрекотать, трещать, тарыхтеть; 2)
тараторить; 3) кокотать
сакаўны/ см. сакаві/ты
саладзі/ць сластить
сала/та, -ы жс. салат
самаві/ты 1) представительный, важный; 2)
осанистый, видный
самастойны самостоятельный
самату/гам своими силами
самахоць своей охотой, добровольно

самле/ць 1) потерять сознание, упасть в
обморок; 2) обессилеть; 3) занеметь
самота, -ы жс. 1) уединение; 2) грусть, тоска,
уныние
сапра/ўдны 1) настоящий, подлинный; 2)
действительный; 3) истинный; 4) сущий
сапраўды/ действительно, подлинно, точно
сапсава/цца испортиться
сарамлі/вы стеснительный, застенчивый,
стыдливый
сачы/ць 1) следить, наблюдать; 2)
выслеживать
свая/к, -а м. родственник, родня
свойскі 1) домашний; 2) ручной; 3)
общительный
се/кчы см. сячы/
селядзе/ц, -дца м. селёдка, сельдь
сёлета в этом году
сёння сегодня
сёрбаць 1) хлебать; 2) прихлёбывать
сівы/ 1) седой; 2) серый; 3) сивый
сілкава/ньне, -я н. питание
сказ, -у м. предложение
скарб, -у м. 1) клад; 2) состояние, имущество;
3) драгоценность, сокровище; 4) казна; 5)
пожитки
скар/га, -і жс. 1) жалоба; 2) сетование
скардзіцца жаловаться, сетовать, плакаться
сква/пны жадный, алчный, падкий
скі/ба, -ы жс. 1) ломоть (хлеба); 2) пласт
(земли)
скі/віца, -ы жс. челюсть
склад I, -у м. 1) состав; 2) статья; 3) образ
склад II, -а м. слог
склада/ны 1) сложный; 2) складной
складнік, -у м. компонент, составная часть
складовы 1) составляющий; 2) слоговой
скла/сьці 1) сложить; 2) составить, создать; 3)
сочинить
скла/сьці ў дзьве столкі сложить вдвое
скна/ра, -ы м. скряга, жадина, скопидом
скра/сьці украсть, стащить
скрозь 1) сквозь; 2) везде, кругом, сплошь; 3)
всегда
скронь, -і жс. висок
скру/так, -тка м. свёрток, рулон, свиток
скру/ха, -і жс. скорбь, печаль
скрыжава/ньне, -я н. 1) перекрёсток,
перепутье; 2) скрещение, пересечение
скры/нка, -і жс. ящик, ларец, коробка
ску/ра, -ы жс. кожа
скураны/ 1) кожаный; 2) кожевенный
славу/тасьць, -і жс. 1) знаменитость; 2)
достопримечательность
слане/чнік, -а м. подсолнух, подсолнечник

слоїк, -а м. банка (стеклянная)
слота, -ы ж. сякоть
слугаваць прислуживать
слу́хаўка, -і ж. телефонная трубка
слы́нны известный, знаменитый
слых, слы́ху м. слух
сма́га, -і ж. жажда
сма́жаны жареный
сма́жыць 1) жарить; 2) хотеть пить
сма́рагд, -у м. изумруд
сма́чны 1) вкусный; 2) крепкий, сладкий (о сне)
сму́га, -і ж. 1) дымка, туман; 2) пелена
смурод, -у м. смрад, вонь, зловоние
сму́так, -тку м. печаль, грусть, скорбь, кручина
собіць угораздить
як гэ́та табе́ со́біла как это тебя угораздило
содні, -яў адз. няма сутки
сойм, -у м. собрание представителей
устаноўчы сойм учредительное собрание
сопкі рассыпчатый, мучнистый
спаборні́цтва, -а н. соревнование
спавяшча́льнік, -а м. докладчик
спага́да, -ы ж. сочувствие, сострадание
спагада́ць каму? чаму? сочувствовать
спадкі, -дкаў адз. няма наследство
спадар, -а м. господин
шаноўнае спада́рства! уважаемые дамы и господа!
спадарожні́к, -а м. 1) попутчик; 2) спутник
спадарожы́ць сопровождать
спадары́ня, -і ж. госпожа
спадзе́ў, -ву м. надежда
спадзява́цца 1) надеяться; 2) полагаться
спадкае́мца, -ы м. наследник
спадні́ца, -ы ж. юбка
спадчы́на, -ы ж. наследство, наследие
спажыва́нне, -я н. потребление, использование
спазнава́ць испытывать, изведывать, познавать
спазна́цца 1) познакомиться; 2) сойтись, сдружиться; 3) столкнуться
спакваля́ 1) исподволь; 2) постепенно
спакусі́ць искушать, соблазнить, прельстить
спара́дкаваць привести в порядок
спарто́вец, -оўца м. спортсмен
спарто́вы спортивный
спасьці́гаць постигать
спатка́цца встретиться
спача́тку 1) сначала, прежде; 2) вначале
споведзь, -дзі ж. исповедь
сподак, -дка м. блюдечко

спрабава́ць пробовать
спра́ва I, -ы ж. 1) дело; 2) предприятие
як стаі́ць спра́ва как обстоит дело
спра́ва II справа, с правой стороны
справава́нне, -я н. ведение дел
справазда́ча, -ы ж. отчёт
справу́нкі, -аў мн. делишки
спрадве́чны извечный, изначальный, исконный
спракаве́чны исконный, первозданный
спрача́цца 1) спорить; 2) пересекаться; 3) мериться силами
спра́ўджаць 1) сверять; 2) осуществлять
спра́ўдзіцца осуществиться, исполниться
спра́ўны 1) ловкий; 2) исправный; 3) старательный; 4) видный собой
спры́тны 1) ловкий; 2) проворный, расторопный, изворотливый; 3) грациозный
спрыя́ць 1) благоприятствовать, способствовать; 2) благосклонно относиться
спрэ́чка, -і ж. (мн. спрэ́чкі, -чак) 1) спор; 2) препиранство
спудлава́ць промахнуться
спужа́цца испугаться
спыні́ць остановить
сродак, -дку м. (мн. сродкі, -аў) средство
сталё́нне, -я н. взросление, мужание
сталы́ 1) зрелый, взрослый, солидный; 2) степенный; 3) постоянный; 4) обдуманный
стамі́цца устать, утомиться, умяться
стан I, -у м. 1) положение; 2) состояние
стан II, -у м. сословие
стан III, -у м. фигура
стан IV, -у м. лінгв. залог (у глагола)
ста́нік, -а м. лифчик, бюстгальтер
станоўчы положительный
старажы́тны древний, старинный
ста́гут, -у м. устав, статут
сто́ль, -і, ж. адз. потолок
сто́ліць делать потолок
стос, -у м. 1) кипа; 2) штабель
стра́ва, -ы ж. блюдо, кушанье, пища
стравава́нне, -я н. пищеварение
страка́ты пёстрый
стра́та, -ы ж. 1) потеря; 2) убыток, ущерб; 3) утрата
стра́ўнік, -а м. желудок
стра́ўня, -і ж. столовая, ресторан, закусочная
стра́ха, -і ж. крыша, кровля
стра́ціць каго? што? 1) потерять, лишиться, утратить; 2) истратить, израсходовать
стро́й, -ю м. наряд, убор
стро́мкі 1) обрывистый, крутой; 2) прямой, высокий (о дереве)

стронга, -і жс. форель
 струме/нь, -я м. струя
 стрые/чны двоюродный
 стры/жань, -жня м. 1) стержень; 2) сердцевина
 стрыма/ць 1) сдержать, удержать; 2) умерить
 стрэ/мка, -і жс. заноза
 сту/день, -дзенья м. январь
 студня, -і жс. колодец
 сту/жка, -і жс. лента
 стырно, -а н. руль
 стырно ўла/ды бразды правления
 суайчы/ньнік, -а м. соотечественник
 суворы суровый
 сувязь, -і жс. связь
 сузгода, -ы жс. взаимное согласие
 сукенка, -і жс. платье (женская одежда)
 сумава/ць грустить, печалиться, тосковать
 суме/цца смутиться, опешить, замяться
 сумне ў, -ву м. сомнение
 суні/цы, -аў мн. земляника
 супакоі/ць успокоить, унять, укротить
 супольны общий, совместный, совокупный
 супрацоўнік, -а м. сотрудник
 супроць каго? чаго? 1) против, напротив; 2) вопреки
 суразмоўца, -ы м. собеседник
 сустрэ/ча, -ы жс. встреча
 сусьве/т, -у м. мир, вселенная
 сутнасьць, -і жс. суть, существо дела
 сухама/ всухомятку
 сухоты, -аў адз. няма туберкулёз, чахотка
 суцяша/ць утешать
 суча/сны современный
 схі/льнасьць, -і жс. 1) склонность, наклонность, пристрастие; 2) предрасположенность, влечение
 сход, -у м. собрание
 схоў, -ову м. 1) укрытие, убежище; 2) тайник
 схоўня, -і жс. хранилище, камера хранения
 сшы/так, -тку м. тетрадь
 сырадой, -ю м. парное молоко
 сызмор, -у м. маразм
 сэнс, -у м. смысл
 сьведчыць 1) свидетельствовать, удостоверить; 2) давать показания
 сьвет, -у м. мир, планета
 сьветагля/д, -у м. мировоззрение
 сьві/ран, -рну м. амбар
 сьвіта/ньне, -я н. рассвет, заря
 сьвядомасьць, -і жс. 1) сознание; 2) сознательность
 сьвярбе/ць зудеть, чесаться
 сьвя/та, -а н. праздник
 сьвятая/ньнік, -у м. зверобой

сьвяткава/ць праздновать
 сьлі/нкі, -аў адз. няма слюнки
 сьме/тнік, -у м. свалка, мусорка
 сьме/цце, -я н. мусор, сор
 сьне/даньне, -я н. / сьняда/нак, -нку м. завтрак
 сьне/даць завтракать
 сьне/жань, -жня м. декабрь
 сьпе/раду 1) спереди; 2) впереди
 сьпе/хам наспех, поспешно
 сьпіс, -у, аб сьпі/се м. список
 сьпява/к, сьпевака/ м. певец
 сьпякота, -ы / сьпёка, -і жс. зной, жара
 сьпярша/ сначала, сперва
 сьце/жка, -і жс. 1) тропа, дорожка; 2) стезя
 сьцерагчы/ 1) стеречь, охранять; 2) беречь, предохранять
 сьці/жма, -ы жс. уйма, тьма
 сьцізорык, -а м. перочинный нож
 сьці/плы скромный
 сьці/сласьць, -і жс. краткость, сжатость
 сьцябло, -а н. стебель
 сьцягно, -а н. (мн. сьцёгны, -аў) бедро, ляжка
 сьця/міць сообразить, смекнуть
 сябар / ся/бра, -а / ы м. друг, приятель, участник, член
 сябрава/ць дружить
 сяброўка, -і жс. подруга
 сябры/на, -ы жс. 1) круг друзей; 2) содружество
 сяда/ць садиться
 сядзі/ба, -ы жс. усадьба
 сяды/-тады/ иногда, временами
 сяке/ра, -ы жс. топор
 сям-там кое-где, местами
 сярод среди
 сячы/ 1) рубить; 2) сечь; 3) хлестать

Т

тавары/ства, -а жс. 1) товарищество, дружба, сотрудничество; 2) общество
 тае/мны 1) тайный; 2) таинственный
 такі/ такой
 такой бяды/ невелика беда
 талака, -і жс. 1) коллективная помощь, работа сообща; 2) группа, компания
 таленаві/ты талантливый, одарённый
 та/лент, -у м. талант, дарование
 та/нны дешёвый
 та/рка, -і, на та/рцы жс. тёрка
 та/та, -ы м. папа
 та/тачка папочка
 та/таў папин
 твар, -у м. 1) лицо; 2) облик

твор, -у м. произведение, творение
творчасць, -і жс. творчество
тканіна, -ы жс. ткань
тлум, -у м. 1) одурь; 2) шум, гомон, сумятица
тлумачальны 1) толковый; 2) пояснительный
тлумачыць объяснять, толковать
тлуміць морочить, дурить
тлусты 1) жирный; 2) тучный; 3) сальный
тлушч, -у м. жир
тоўчаны толчёный
травень, траўня м. май
трактаваць I потчевать
трактаваць II 1) траковать, расценивать; 2) толковать
трапіцца 1) попасться, встретиться; 2) случиться, подвернуться
трапны 1) меткий; 2) удачный
траціна, -ы жс. треть
тройчы трижды
трохі немного, чуть-чуть, слегка
трунак, -нку м. напиток
трускалкі, -аў мн. клубника
труцізна, -ы жс. отрава
трывалы 1) прочный, надёжный; 2) выносливый, терпеливый; 3) стойкий; 4) питательный, сытный
трымцець 1) дрожать, трепетать; 2) мерцать, мелькать; 3) замирать
трэба 1) нужно, надо; 2) следует, необходимо, требуется
тузаць 1) дёргать, теревить, тормошить, тискать, трепать; 2) дёргать (о боли)
тузін, -у м. дюжина (12)
тумарнік, -а м. 1) спесивец; 2) богач
турбаваць беспокоить, тревожить
турбота, -ы жс. (мн. турботы, -аў) забота, хлопоты, беспокойство
Турэччына, -ы жс. Турция
тутэйшы, -шага м. здешний, местный
тыдзень, тыдня м. неделя
тым тем
тым ча сам между тем
тынк, -у м. штукатурка
тынкаваць штукатурить
тынкоўнік, -а м. штукатур
тытунь, -ю м. табак
тэлефанаваць звонить по телефону
тэрмін I, -у м. срок
тэрмін II, -у м. термин
тэрмінова срочно

У

убаку в стороне
убраньне, -я н. 1) убранство; 2) одяние, наряд; 3) украшение

увага, -і жс. внимание
уважаць признавать, считать
уважліва 1) внимательно; 2) уважительно; 3) заботливо
уважны 1) уважительный; 2) внимательный; 3) пристальный; 4) заботливый
уверсе вверху
уве чары вечером
увіхацца 1) ухаживать, увиваться; 2) хлопотать, управляться
увогуле вообще, в общем
угары вверху, наверху
угодкі, -аў адз. няма годовщина
уголас 1) вслух; 2) во всеуслышание, громогласно
угрунтаваны 1) основательный, упроченный; 2) обоснованный
удаскана ліць усовершенствовать
удвайх вдвоём (о лицах разного пола)
удвух вдвоём (о мужчинах)
удзельнік, -а м. участник
удзячны благодарный, признательный
удзьвюх вдвоём (о женщинах)
удоўж в длину
ужываць употреблять, применять, использовать
узвжыць взвесить
узвышша, -а н. возвышенность
узгадаваць вырастить, вскормить, воспитать
узгадняць согласовывать
уздоўж вдоль
узмацняльны усиливающий, усилительный
узнаўляць 1) воспроизводить; 2) восстанавливать, возрождать, возобновлять
узнача ліць возглавить
узор, -у м. 1) образец; 2) узор
узбярэжжа, -а н. побережье, прибрежье
указальнік, -а м. указатель
указальны указательный
укачаць 1) обвалить, обмарать; 2) умять, примять
укачаў сваімі плёткамі обмарал своими сплетнями
укачаць у муку обвалить в муке
уключна включительно
укра са, -ы жс. украшение
улада, -ы жс. власть, владычество
уладальнік, -а м. владелец
уладкавацца 1) устроиться; 2) упорядочиться, прийти в порядок
улазіны, аў адз. няма новоселье
уласны собственный
уласці васыць, -і жс. свойство
улева влево
улетку летом

ультрагукавы / ультразвуковой
улюбёнец, -нца м. любимчик, баловень
улюбёны излюбленный, любимый
умова, -ы жс. (мн. умовы, -аў) условие, уговор
умоўны условный
унёсак, -ску м. вклад, взнос
уніжліва униженно, с унижением
унізе внизу
унікаць каго? чаго? 1) избегать, уклоняться; 2) сторониться, чуждаться; 3) вникать
унук, -а м. внук
упарты 1) упорный, настойчивый; 2) упрямый, строптивый
упару вовремя
упе радзе впереди
уплыў, -лыву м. влияние
упоперак 1) поперёк; 2) наперекор
управа I вправо
управа II, -ы жс. 1) управление; 2) штаб
упэўнены уверенный, убеждённый
урад, -у м. правительство
урадавы правительственный
уражаньне, -я н. впечатление
ураньні утром, поутру
уратавацца спастись, уберечься
ураўнаважыць уравновесить
урэшце наконец, в конце концов
успамін, -у м. воспоминание
усталяваць 1) установить, устроить; 2) укрепить, упрочить
установа, -ы жс. учреждение, заведение
навучальная ўстанова учебное заведение
устаноўчы учредительный
устойлівы 1) устойчивый; 2) постоянный
уступ, -у м. введение, вступление
усход I, -у м. 1) восход; 2) подъём
усход II, -у м. восток
усьмешка, -і жс. улыбка
усьмяглы истомившийся
усюды везде, всюду, повсюду
усяляк всяко, по-всякому, всячески
утаймаваць смирить, обуздать, укротить
утварыць образовать
утоўшч в толщину
утраіх втроём (о лицах разного пола)
бацька, маці і дзіця пайшлі ўтраіх отец, мать и ребёнок пошли втроём
утрох втроём (только о мужчинах или только о женщинах)
мужчыны пайшлі ўтрох мужчины пошли втроём
утульны уютный, укромный
ухваліць 1) одобрить; 2) утвердить

уцеха, -і жс. 1) забава, радость, отрада; 2) утешение
уцякаць 1) убегать, удирасть; 2) совершать побег, бежать
уцяміць понять, уразуметь, сообразить, смекнуть
учасаньне, -я н. причёска
учынак, -нку м. поступок
учыніць устроить, совершить
ушчуваць журить, вразумлять
ушыркі в ширину
уява, -ы жс. воображение
уявіць представить, вообразить

Ф

фаіны отличный, замечательный, милый, славный
фальварак, -рку м. усадьба, фольварк
фанабэрыцца кичиться, чваниться
фарба, -ы жс. краска
фарбаваць красить, окрашивать
фатыга, -і жс. беспокойство, хлопоты
ня варт за фатыгу не стоит труда
фатэль, -я м. кресло (мягкое)
фах, фаху м. умение, навык
фацэтна забавно, смешно, комично
філіжанка, -і жс. чашечка
філія, -і жс. (мн. філіі, -яў) филиал
фіранка, -і жс. занавеска
флянс, -у м. саженец, отросток
францускі французский
фрызура, -ы жс. причёска
фрэзлі, -яў мн. бахрома
фуз, фузу м. 1) отходы, мусор; 2) осадок
фундагар, -а м. спонсор
футарал, -у м. футляр
футра, -а н. 1) шуба; 2) мех
фэст, -у м. праздник

Х

хабар, -у м. взятка
хаваць I 1) прятать, скрывать; 2) хранить, беречь; 3) таить, утаивать
хаваць II хоронить, погребать
хадзіць 1) ходить; 2) двигаться
хадзіць ходырам ходить ходуном
хамула, -ы м. хам, хамло
хараство, -а н. 1) красота, прелесть; 2) великолепие
харчовы 1) продовольственный; 2) пищевой; 3) съестной
хаўрус, -у м. 1) содружество, союз; 2) сотоварищество, компания
хвалісты волнистый
хвалько, -а аг. хвостун, бахвал

хва/ля, -і *жс.* волна
 хвалява/льны волнующий
 хвалява/цца 1) волноваться; 2) тревожиться;
 3) смущаться
 хварэ/ць болеть, хворать
 хва/цкі 1) удалой, лихой, молодецкий; 2) на
 славу, отменный; 3) ловкий; 4) удобный
 хвілі/на, -ы *жс.* 1) минута; 2) момент, миг
 хворы, -ага *м.* больной
 ён хворы на ны/ркі у него больные почки
 хі/ба І, хі/бы *жс.* 1) погрешность, упущение,
 промах, изъян; 2) недостаток, порок
 хі/ба II разве, ли, будто
 хі/трыкі, -аў *адз. няма* 1) лукавство,
 ухищрения, уловки, происки; 2) проделки
 хлапé/ц, -пца *м.* парень, мальчуган, паренёк
 хлусі/ць врать, лгать
 хма/ра, -ы *жс.* туча
 хмарачос, -а *м.* небоскрёб
 хму/рны 1) пасмурный, сумрачный; 2)
 хмурый, угрюмый, невесёлый, мрачный
 хмызьня/к, -у *м.* кустарник, заросль
 ходнік, -у *н.* тротуар
 хопі/ць хватит, достаточно, довольно
 хоцькі-няхоцькі хочеш не хочеш
 хру/мстаць хрустеть, хрупать
 хру/мсткі хрустящий
 хрушч, -а *м.* 1) хворост (кондитерское
 изделие); 2) майский жук
 хрэ/сьнік, -а *м.* крестник
 хто-ніхто кое-кто
 хтосьці кто-то, некто
 ху/стка, -і *жс.* платок
 ху/тка 1) быстро, скоро; 2) вскоре
 ху/ткасьць, -і *жс.* скорость, быстрота

Ц

ца/ля, ца/лі *жс.* дюйм
 ца/цка, -і *жс.* 1) игрушка; 2) безделушка
 це/мра, -ы *жс.* 1) темнота, тьма, мрак; 2)
 невежество
 цемраша/льства, -а *н.* мракобесие
 це/раз 1) через; 2) из-за; 3) после
 це/шча, -ы *жс.* тёща
 ціка/вы 1) интересный, любопытный,
 занимательный; 2) забавный, затейливый;
 3) примечательный
 цікавостка, -і *жс.* достопримечательность
 ціск, -у *м.* давление
 ціскані/на, -ы *жс.* давка
 цкава/ць кім? науськивать; *каго?* травить
 цмы/га, -і *аг.* проныра
 цнота, -ы *жс.* (*мн.* цноты, -аў) невинность,
 целомудрие, моральная чистота
 цотны чётный

цудоўна прекрасно, чудесно, замечательно,
 великолепно
 цу/кар, -кру *м.* сахар
 цуке/рка, -і *жс.* конфета
 цукры/ца, -ы *жс.* сахарный диабет
 цура/цца *каго? чаго?* 1) чуждаться, избегать,
 сторониться; 2) отрезаться
 цурча/ць 1) журчать; 2) струиться, течь
 цыба/ты 1) длинноногий; 2) долговязый
 цыбу/ля, -і *жс.* лук
 цыві/льны штатский, гражданский
 цыгарэ/та, -ы *жс.* сигарета
 цыду/лка, -і *жс.* записка, писулька
 цынамона, -ы *жс.* корица
 цы/мус 1) самое вкусное; 2) самая суть, самое
 интересное
 цырава/ць штопать
 цыра/та, -ы *жс.* клеёнка
 цыру/льнік, -а *м.* парикмахер
 цытры/на, -ы *жс.* лимон
 цьвік, -а *м.* гвоздь
 цьві/чыць школить, поучать
 цьмя/ны 1) тусклый, неяркий; 2) неясный,
 туманный, смутный
 цэ/бар, -бра *м.* ушат
 цэ/гла, -ы *жс.* кирпич
 цэ/тлік, -а *м.* расписка, квитанция, ярлык
 ця/гам на протяжении
 цяглі/ца, -ы *жс.* мышца
 цягнік, -а *м.* поезд
 цяжа/р, -у *м.* 1) тяжесть; 2) бремя
 цяжа/рнасьць, -і *жс.* беременность
 ця/мкі сообразительный, смышлённый,
 сметливый
 цярплі/вы 1) терпеливый; 2) безропотный
 цясьля/р, цесьляра/ *м.* плотник

Ч

чабор, -бару/ *м.* чабрец
 чале/ц, чальца/ *м.* член (организации)
 чака/ць 1) ожидать, ждать; 2) выжидать
 чалаве/цтва, -а *н.* человечество
 чаму/сьці почему-то, отчего-то, зачем-то
 чапі/цца да *каго?* задевать, цепляться,
 придирается
 ча/пля, -і *жс.* цапля
 чараві/кі, -аў *мн.* ботинки, башмаки,
 штиблеты
 чарада, -ы *жс.* (*мн.* чароды, -аў) 1) череда,
 вереница; 2) ватага, гурьба, толпа; 3) стая,
 стадо, отара
 чарга, -і *жс.* (*мн.* чэ/ргі, -аў) очередь
 чарні/цы, -аў *мн.* черника
 чаромха, -і *жс.* черемуха
 чарот, -у *м.* камыш

чароўны 1) очаровательный, чарующий, волшебный, обаятельный, пленительный, прелестный; 2) колдовской, волшебный, чародейный
час, -у м. 1) время; 2) пора, период, срок
 да **ча́су** временно
ча́сам иногда, временами, порой
ча́сапіс / часопіс, -а м. журнал
часовы временный
ча́ставаць угощать, потчевать
чвэ́рць, -і ж. четверть
чвя́каць 1) чавкать; 2) шлёпать (по грязи); 3) шмякать (бросать)
човен, чоўна м. челнок, лодка
чува́ць слышно
 як **чу́ешся?** как чувствуешь себя?
чужа́ніца, -ы аг. чужак, пришелец
чужы́нец, -нца м. чужак, пришелец
чу́лы 1) чуткий, отзывчивый, душевный; 2) чувствительный
чу́льлівы трогательный, чувствительный
чу́тка, -і ж. слух, молва
чуць слышать
чыгу́начны железнодорожный
чыгу́нка, -і ж. железная дорога
чы́йсці чей-то
чы́нны 1) деятельный, активный; 2) пристойный
чырвоны красный
чыта́нка, -і ж. хрестоматия
чы́шчаньне, -я н. чистка
чэ́знуць хиреть, чахнуть
чэ́рвень, -веня м. июнь
чэ́рствы чёрствый
чэ́скі чешский

Ш

шавец, шаўца м. сапожник
шал, -у м. 1) бешенство; 2) одурь
шалахвост, -а м. вертопрах
шале́ць беситься
шале́ць з раскошы беситься с жиру
ша́лі, -яў адз. няма весы
ша́лік, -у м. шарф, кашне
шанава́ць каго? што? 1) беречь, щадить; 2) уважать, почитать, чтить
шанава́цца беречься
трэ́ба шанава́цца пасля хваробы
 нужно беречься после болезни
ша́нец, -нцу м. шанс
шаноўны 1) почтенный; 2) уважаемый
шанцава́ць везти
яму́ заўсёды шанцу́е ему всегда везёт
ша́пік, -а м. киоск
шара́к, -рака м. заяц-русак

шарэ́ць 1) сереть; 2) светать, смеркаться
ша́стаць 1) шуршать, шелестеть; 2) кромсать, резать, рвать; 3) шнырять
шаткава́ць шинковать
ша́ты, -аў адз. няма 1) пышные одежды; 2) сень
ша́фа, -ы ж. шкаф
шахра́й, -я м. жулик, плут
шаша́, -ы ж. (мн. шосы, -аў) шоссе
шва́гер, -гра м. 1) шурин (брат жены); 2) свояк (муж сестры)
шва́чка, -і ж. швея
шво, шва н. шов
швэ́дар, -дра м. свитер
шкада́ жалко, жаль
шкадава́ць жалеть, щадить, сожалеть
шка́рлупі́ньне, -я н. скорлупа
шка́рпэ́тка, -і ж. носок
шко́ло, шко́ла н. стекло
шко́ля́нка, -і ж. стакан
шко́да вред, ущерб
шко́дзіць вредить
шко́дны вредный
шкума́таць рвать на клочки
шлю́б, -у м. 1) брак супружество; 2) бракосочетание, венчание
бра́ць шлю́б вступать в брак, венчаться
ісьці да шлю́бу идти под венец
шля́к, -у м. кайма, обвод
шля́х, -у м. 1) путь; 2) большак, тракт
шля́хэ́тнасьць, -і ж. благородство
шля́хэ́тны благородный
шмальцава́ць мусолить, замусоливать, засаливать
шмарава́ць натирать мазью
шма́т много
шма́ткроць многократно
шма́ток, -тка м. лоскут, клочок
падра́ў адзе́ньне ў шма́ткі разорвал одежду в клочья
шны́парыць / шны́рыць шнырять
шо́лах, -у м. шелест
шпа́к, -а м. скворец
шпа́ле́ры, -аў адз. няма обои
шпа́ркі быстрый, скорый
шпа́цыр, -у м. прогулка
шпа́цырава́ць прогуливаться, прохаживаться
шпіта́ль, -я м. госпиталь, больница
шро́т, -у мн. няма дробь (для ружья)
шру́ба, -ы ж. винт
шру́бава́ць 1) винтить; 2) скреплять винтами
шрубо́ўка, -і ж. отвёртка
што что
што да мяне́ что касается меня
што любя́ что хочешь

штог^од ежегодно
 штодз^ень / штодня / ежедневно
 штодз^енны ежедневный
 штонікі, -аў *адз. няма* штанишки
 што-кольвек что-нибудь
 штонядз^елю по воскресеньям
 штора^з каждый раз, раз за разом
 штосьці 1) что-то, нечто; 2) почему-то
 штукава^{ць} 1) изобретать, мастерить; 2)
 заделывать
 штука^р, -а *м.* 1) дока, мастер, изобретатель;
 2) фокусник; 3) затейник
 шту^{чны} искусственный
 шты^х, -а, на штыху *м.* 1) штык; 2) шуп
 шука^{ць} искать
 шумаві^{ньне}, -я *н.* накипь
 шуфля^{да}, -ы *ж.* выдвижной ящик
 шча^{ўе}, -ўя *н.* щавель
 шчу^{па}к, -а *м.* шука
 шчы^{гульнасьць}, -і *ж.* отличительная
 особенность
 шчы^{гу}льны 1) непривычный, особенный; 2)
 в обтяжку
 шчы^{льнасьць}, -і *ж.* плотность
 шчы^{льны} плотный, тесный
 шчырава^{ць} усердствовать
 шчы^{ры} искренный, откровенный, усердный
 шы^{ба}, -ы *ж.* стекло в окне
 шыкоў^{ны} шикарный
 шы^{льда}, -ы *ж.* вывеска
 шыпшы^{на}, -ы *ж.* шиповник
 шы^я, шы^і *ж.* шея
 шэ^{нціць} *см.* шанцава^{ць}
 шэравокі сероглазый
 шэ^{ры} серый

Э

эгіпэцкі египетский
 электры^{чнасьць}, -і *ж.* электричество
 эпі^{чны} эпический
 Эўропа, -ы *ж.* Европа
 эўфары^я, -і *ж.* эйфория

Ю

юна^к, -а *м.* юноша
 юна^{цтва}, -а *ж.* юность
 юр, ю^{ру} *м.* похоть, сладострастие
 юрлі^{вец}, -ўца *м.* сластолюбец,
 сладострастник
 юрлі^{вы} 1) шаловливый, игривый,
 возбуждённый; 2) блудливый, похотливый
 юры^{ць} 1) заигрывать; 2) возбуждаться,
 приходит в возбуждённо игривое
 состояние
 ю^{ха}, ю^{хі} *ж.* 1) кровь (родная), порода; 2)
 ярость
 ю^{шка}, -і *ж.* 1) кровь; 2) уха

Я

ягамосьць, -і *м.* (*мн.* ягамосьці, -яў) ваша
 милость, сударь
 па^{не} ягамосьцю милостивый государь
 ягоны его
 ядва^{бны} шёлковый
 ядловец, -ўца / -ўцу *м.* можжевельник
 ядомы съедобный
 яе^{чня}, -і *ж.* яичница
 вірла^{тая} яе^{чня} яичница-глазунья
 язьмі^н, -у *м.* жасмин
 я^{йка}, -а *н.* (*мн.* я^{йкі}, я^{ек}) яйцо
 як как
 а як жа! конечно! да, несомненно!
 як мага^ь как можно, изо всей силы
 я^{касны} качественный
 які, яка^я, якое какой, какая, какое
 як-нія^к как-никак, всё-таки
 які^{сь} 1) какой-то; 2) кое-какой
 якра^з 1) как раз; 2) точно, точь-в-точь; 3)
 в пору
 я^{лавічына}, -ы *ж.* говядина
 ялі^{на}, -ы *ж.* ель
 ямчэ^й удобнее, ловчее
 ямчэ^{йшы} более удобный, более ловкий
 япру^к, -а *м.* кабан
 яшчэ^ь ещё

Некоторые пословицы и поговорки

Бог видит, кто кого обидит. **Бог не цяля, бачыць круцяля.**
Бог не выдаст, свинья не съест. **Калі Бог не папу/сьціць, сьвіньня ня ўку/сіць.**
Бодливой корове Бог рог не даёт. **Каб сьвіньні рогі — нікому б не было дарогі.**
Будет и на нашей улице праздник. **Загля/не сонца і ў на/ша ваконца.**
В тихом омуте черти водятся. **Ці/хая сьвіньня глы/бака ры/е.**
Век живи, век учись. **Бу/дем вучы/цца, паку/ль сьмерць лучы/цца.**
Велика Федора, да дура. **Вы/рас да не/ба, а ду/рань як трэ/ба.**
Взялся за гуж — не говори, что не дюж. **Калі ў/лез у дугу/ — не кажы «не магу».**
Видит око, да зуб неймёт. **Ба/чыць карова, што на паве/ці саломы. Ба/чыць вока, але ляжы/ць высока.**
Всяк молодец на свой образец. **Уся/кі гад на свой лад.**
Всяк по-своему с ума сходит. **Што галава/, то розум. Вольнаму воля, шалёнаму поле.**
Два сапога — пара. **Абое рабое. Адны/м возам на пі/ва е/дучь.**
Десятая вода на киселе. **Пень гарэ/ў, а чорт ногі пагрэ/ў, і/скра па/ла і радня/ ста/ла.**
До свадьбы заживёт. **Паку/ль жані/цца — загаі/цца.**
Долг платежом красен. **Як ба/ба да дзе/да, так і дзед да ба/бы.**
Дуракам закон не писан. **Дурны/ законаў не чыта/е, ды свае/ ма/е.**
Знай, сверчок, свой шесток. **Знай, каток, свой куток.**
Лаптем щи хлебать. **Аборай хлеб кроіць.**
Лёгко на помине. **Цюк — дзяцю/к!**
Лес рубят — щепки летят. **Дзе п'юць, там і льюць.**
Молодо — зелено. **Маладосьць — усё дурносьць.**
Мягко стелет, да жёстко спать. **На ву/снах — мёд, а на сэ/рцы — лёд.**
На Бога надейся, но сам не плошай. **На Бога спадзява/йся, але й ты стара/йся.**
Нашла коса на камень. **Пад чорным ле/сам спатка/ўся чорт із/ бе/сам. Чорт на пага/нага напа/ў.**
Не в один день Москва строилась. **Не за дзень Ві/лья станові/лася.**
Ни жив, ни мёртв. **Ні сьця/ты, ні паве/шаны.**
Ни ответа, ни привета. **Ні адка/зу, ні прыка/зу.**
Одним миром мазаны. **Адзі/н чорт малява/ў.**
Пар костей не ломит. **Ад ця/плосьці не баля/ць косьці.**
Первый блин — комом. **Пе/ршы блін — саба/ку.**
Поспешишь — людей насмешишь. **Пасьпе/х — людзя/м на сьмех.**
Прошёл огонь, и воду, и медные трубы. **Быў на кані і пад канём.**
Пьяному море по колено. **П'я/наму і козы ў золаце.**
Из огня да в полымя. **З агню/ ды ў пры/сак.**
Слышал звон, да не знает, где он. **Гавораць, гамоняць, ды ня ве/даюць, дзе звоняць.**
Снявши голову, по волосам не плачут. **Дзе прапа/ла кароўка, там няха/й і вяроўка.**
Соловья баснями не кормят. **Што з тэй чэ/сьці, калі няма/ чаго е/сьці.**
Тише едешь, дальше будешь. **Пама/лу е/дучы, да/лей бу/дзеш.**
У семи нянек дитя без глаза. **Дзе ня/нек многа, там дзіця/ бязнога.**
У страха глаза велики. **У стра/ху вочы па/яблыку.**
Утро вечера мудренее. **Пе/раначу/ем — болей пачу/ем.**
Федот, да не тот. **Та/я зязю/ля, але/ ня так куку/е.**
Чем богат, тем и рад. **Што душа/ ма/е, тым і прыма/е.**
Чем кумушек считать трудиться — не лучше ль на себя, кума, оборотиться? **Паглядзі/, сава/, яка/я сама/.**
Что посеешь, то и пожнёшь. **Кінь перад сабой, знойдзеш за сабой.**
Яблоко от яблони недалеко катится. **Які пень, такі клін, які ба/цька, такі сын.**

Прыказкі й прымаўкі ўзятыя з кніжкі: Станкевіч Я. пры ўчасьці Ант. Адамовіча. Маленькі маскоўска-беларускі (крывіцкі) слоўнічак фразэолёгічны і прыказкаў ды прывітаньні, зычэньні і інш. Мн.: Навука і тэхніка, 1992.

Літэратура

1. *Астроўскі Р.* Беларускі правапіс. Компіляцыя паводле Б. Тарашкевіча і Я. Лёсіка. Вільня: Віленскае выдавецтва Б. Клецкіна, 1930.
2. *Байкоў М. Я., Некрашэвіч С. М.* Беларуска-расійскі слоўнік. Мн.: Дзяржаўнае выдавецтва Беларусі, 1926: Факсімільнае выданне. Мн.: Народная асвета, 1993.
3. *Барычэўская Н.* Разьвіцьцё беларускае мовы ў XX стагодзьдзі. <http://kamunikat.net.iig.pl/mova.htm>
4. Беларуская мова ў табліцах і схемах для вучняў старэйшых класаў сярэдняй школы. Мн.: Юніпрэс, 2000.
5. *Бушлякоў Ю., Вячорка В., Санько З., Саўка З.* Беларускі клясычны правапіс: збор правілаў. Сучасная нармалізацыя. 2005.
6. *Вячорка В.* Пішам тарашкевіцаю: 10 памятак беларускага правапісу // Наша Ніва. 1998. № 18.
7. *Вячорка В.* Правапіс. Спроба сучаснае нармалізацыі // Спадчына. 1994. № 5.
8. *Вячорка Ф.* Утварэньне дзеепрыметнікаў у беларускай мове. <http://mova.na.by/artykuly/dziejaprymetnik.html>
9. Гаворым па-беларуску / Пад рэд. Л. І. Сямешкі. Мн.: Выдавецтва БДУ, 1999.
10. Жывая спадчына / Пад рэд. А. Я. Міхневіча. Мн.: Народная асвета, 1992.
11. *Костюкович Н. Н., Люштик В. В., Щербин В. К.* Русско-белорусский словарь математических, физических и технических терминов. Мн.: Беларуская Энцыклапедыя, 1995.
12. *Красней В. П., Крывіцкі А. А., Лукашанец А. А.* ды інш. Беларуская мова. Opole: Uniwersytet Opolski, Instytut Filologii Polskiej, 1998.
13. *Кривицкий А. А.* и др. Белорусский язык для говорящих по-русски. Мн.: Вышэйшая школа, 1990.
14. *Кривицкий А. А., Подлужный А. И.* Учебник белорусского языка для самообразования. Мн.: Вышэйшая школа, 1994.
15. *Ластоўскі В.* Падручны расійска-крыўскі (беларускі) слоўнік. Коўна: Выд-ва Міністэрства беларускіх спраў у Літве, 1924.
16. *Лепшаў І. Я.* Моўныя самацветы. Мн.: Народная асвета, 1985.
17. *Лёсік Я.* Граматыка беларускае мовы. Фонэтыка. Факсімільнае выданне. Мн.: Народная асвета, 1995.
18. *Лёсік Я.* Некаторыя ўвагі да беларускае літаратурнае мовы // Спадчына. 1994. № 2.
19. *Лёсік Я.* Школьная граматыка беларускае мовы. Мн.: Дзяржаўнае выдавецтва Беларусі, 1926.
20. Найчасьцейшыя памылкі ў нашай мове, выбраныя з рэдакцыйнае пошты «Нашае Нівы» // Наша Ніва. 2001. № 8.
21. *Насовіч І. І.* Слоўнік беларускай мовы. Факсімільнае выданне. Мн.: БелСЭ, 1983.
22. *Павловец Д. Д., Старченко В. Н.* Русско-белорусский словарь спортивных терминов. Мн.: Польша, 1995.
23. *Падлужны А. І., Выгонная Л. Ц., Усціновіч Г. К.* Беларуская мова: Цяжкія пытанні фанетыкі, арфаграфіі, граматыкі. Мн.: Народная асвета, 1987.
24. *Прыгодзіч М. Р., Ціванова Г. К.* Старабеларускі лексікон. Падручны перакладны слоўнік. Мн.: Хата, 1997.
25. *Рабянкава Г.* Тыповыя памылкі 2002 году // Наша Ніва. 2003. № 12.
26. *Раманоўскі М.* Тыповыя памылкі «Хартыі» // Наша Ніва. 2001. № 45.
27. *Раманцэвіч В.* Пачаткі роднае мовы. Мн.: Навука і тэхніка, 1993.
28. Русско-белорусский словарь: В 3-х т. Мн.: Беларуская Энцыклапедыя, 1998.
29. *Санько З.* Малы руска-беларускі слоўнік прыказак, прымавак і фразем. Мн.: Навука і тэхніка, 1991.
30. Слоўнік беларускае мовы, падрыхтаваны супрацоўнікамі выдавецтва «Наша Ніва». <http://slounik.hypermart.net>
31. *Станкевіч Я.* Беларуска-расійскі (Вялікалітоўска-расійскі) слоўнік. New York: Lew Sapieha Greatlitvan (Byelorussian) Foundation.
32. *Станкевіч Я. пры ўчасьці Ант. Адамовіча.* Маленькі маскоўска-беларускі (крывіцкі) слоўнічак фразэалёгічны і прыказкаў ды прывітаньні, зычэньні і інш. 3-е выд. Мн.: Навука і тэхніка, 1992.
33. *Стасевіч А., Варыёцкі С.* Кароткі расейска-беларускі фізіялягічны слоўнік. Мн.: Тэхналогія, 1993.

34. *Сцяцко П. У.* Культура мовы. Мн.: Тэхналогія, 2002.
35. *Сцяцко П. У.* Уводзіны ў мовазнаўства: Дапаможнік. Гродна: ГрДУ імя Янкі Купалы, 2001.
36. *Суднік С., Чыслаў С.* Расейска-беларускі вайсковы слоўнік. Мн.: Белфранс, 1997.
37. *Сямешка Л.* Беларуская мова. Уводзіны ў навуку аб мове. Фанетыка. Арфаэпія. Графіка. Арфаграфія. Мн.: Сучаснае слова, 1999.
38. *Сямешка Л.* Курс сучаснай беларускай мовы. Мн.: Універсітэцкае, 1997.
39. *Тарашкевіч Б.* Беларуская граматыка для школ. Факсімільнае выданне. Мн.: Народная асвета, 1991.
40. Тлумачальны слоўнік беларускай мовы: У 5-ці т. Мн.: БелСЭ, 1984–1997.
41. *Цітова А. І.* Асацыятыўны слоўнік беларускай мовы. Мн.: Выдавецтва БДУ, 1981.
42. Чаму мы так гаворым? — Склад. І. П. Спадарук, В. В. Рудакоўскі. Мн.: Народная асвета, 1985.
43. Шасцімоўны слоўнік прыказак, прымавак і крылатых слоў / Пад рэд. Н. А. Ганчаровай. Мн.: Універсітэцкае, 1993.
44. *Янкоўскі Ф. М.* Беларуская фразеалогія. Фразеалагізмы, іх значэнне, ужыванне. Мн.: Вышэйшая школа, 1968.
45. *Янкоўскі Ф. М.* Крылатыя словы і афарызмы. 3 беларускіх літ. крыніц. Мн.: Выдавецтва Акадэміі Навук БССР, 1960.
46. *Hajduk R.* Introduction to Belarusian Grammar. <http://www.ceti.com.pl/~hajduk/grammar>
47. J.H. Lementar dla ŹkolaŹ i chatniaha navuĉaŹnia. New York: Zaranka, 1964.
48. *Paczkaieu M.* Belarusian lacinka. <http://www.cus.cam.ac.uk/~np214/lacin.htm>
49. *Pashkievich V.* Fundamental Byelorussian. Book 1, 2 / Пад рэд. А. Адамовіча. Toronto, 1974.
50. *Stankevich G.* Conversational Belarusian for English-speaking students. Prague, 2001.
<http://www.belreview.cz/downloads.html>